1
vmbo-t havo

Nederlands | FLEX-boek | vanaf 2022-2023

Nieuw Nederlands

Noordhoff

Dit boek is van jou!

Naam

Klas

Nieuw Nederlands

Ontwerp binnenwerk: Grafisch ontwerp Duko Hamminga, Assen
Ontwerp omslagen: Grafisch ontwerp Duko Hamminga, Assen
Omslagfoto: Alamy Stock Photo
Illustraties: Marion Vrijburg, Amersfoort

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Voortgezet onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

Klimaatneutraal
Noordhoff vindt jouw toekomst belangrijk en daarom hebben wij dit boek klimaatneutraal geproduceerd.

FSC
www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C118189

0 / 21

ISBN 978-90-01-30186-6

Nieuw Nederlands

1 vmbo-t/havo

Eindredactie:

Laura Rietveld
Anne-Bregtje Schelfhout
Marlies Schouwstra

Auteurs:

Sanne Berends-Dieker
Anja Borman
Jan Bult
Marianne van der Elst
Marijke Groeneveld
Liesbeth Groenwold
Frederique Hertsenberg-Goudkamp
Margreet Luinge
Willemijn Muggen
Gijs van Raamsdonk
Laura Rietveld
Sander Rooijakkers
Anne-Bregtje Schelfhout
Marlies Schouwstra
Mickey Touwslager
John B. Vorenkamp
Raoul Wiekeraad
Maartje de Wit
Anita Zwier

Noordhoff

Aan de slag met Nieuw Nederlands

Nieuw Nederlands

Nieuw Nederlands bestaat uit een boek en een online omgeving. Bij elkaar noemen we dat pakket FLEX. Je mag in het boek schrijven, want je mag het boek houden. De licentie voor de online omgeving krijg je standaard bij je boek. Zo heb je toegang tot alle lesstof.

Online

Online staat bijna te veel om op te noemen. Je vindt er alles wat in je boek staat, maar ook:

- uitlegvideo's bij de theorie;
- een leeshulp, waarmee je teksten kunt laten voorlezen en letters kunt vergroten;
- twee extra cursussen: *Woordenschat* en *De brug*. Je kunt *De brug* gebruiken als je Nederlands moeilijk vindt en wat makkelijkere uitleg en opdrachten nodig hebt;
- extra opdrachten (meer of juist snel oefenen), oefentoetsen, tips en feedback bij alle opdrachten en zelfs leerroutes voor een hoger of lager niveau (als je docent die aanzet).

Opbouw

Nieuw Nederlands bestaat uit thema's en cursussen. Je kunt ze allemaal achter elkaar doorlopen (maar dat is wel een beetje saai) of je kunt ze met elkaar afwisselen. Waarschijnlijk zul je het werken aan een *Thema* afwisselen met bijvoorbeeld een paar paragrafen *Spelling* of *Taal*.

Thema's

Een thema bestaat uit negen paragrafen die gaan over hetzelfde onderwerp en die eindigen met een grote eindopdracht. Zo lees je in het thema *Helden* over verschillende soorten helden en bedenk je wat jij een goede held vindt. Ondertussen oefen je ook alvast met vaardigheden die je nodig hebt voor de eindopdracht, bijvoorbeeld een interview met een held.
Misschien besluit je docent dat je niet het hele thema gaat doen. Dat is geen probleem. Je kunt alle paragrafen (behalve de eindopdracht en de evaluatie) ook los van elkaar maken.

Cursussen

Een cursus bevat een aantal paragrafen over dezelfde vaardigheid.

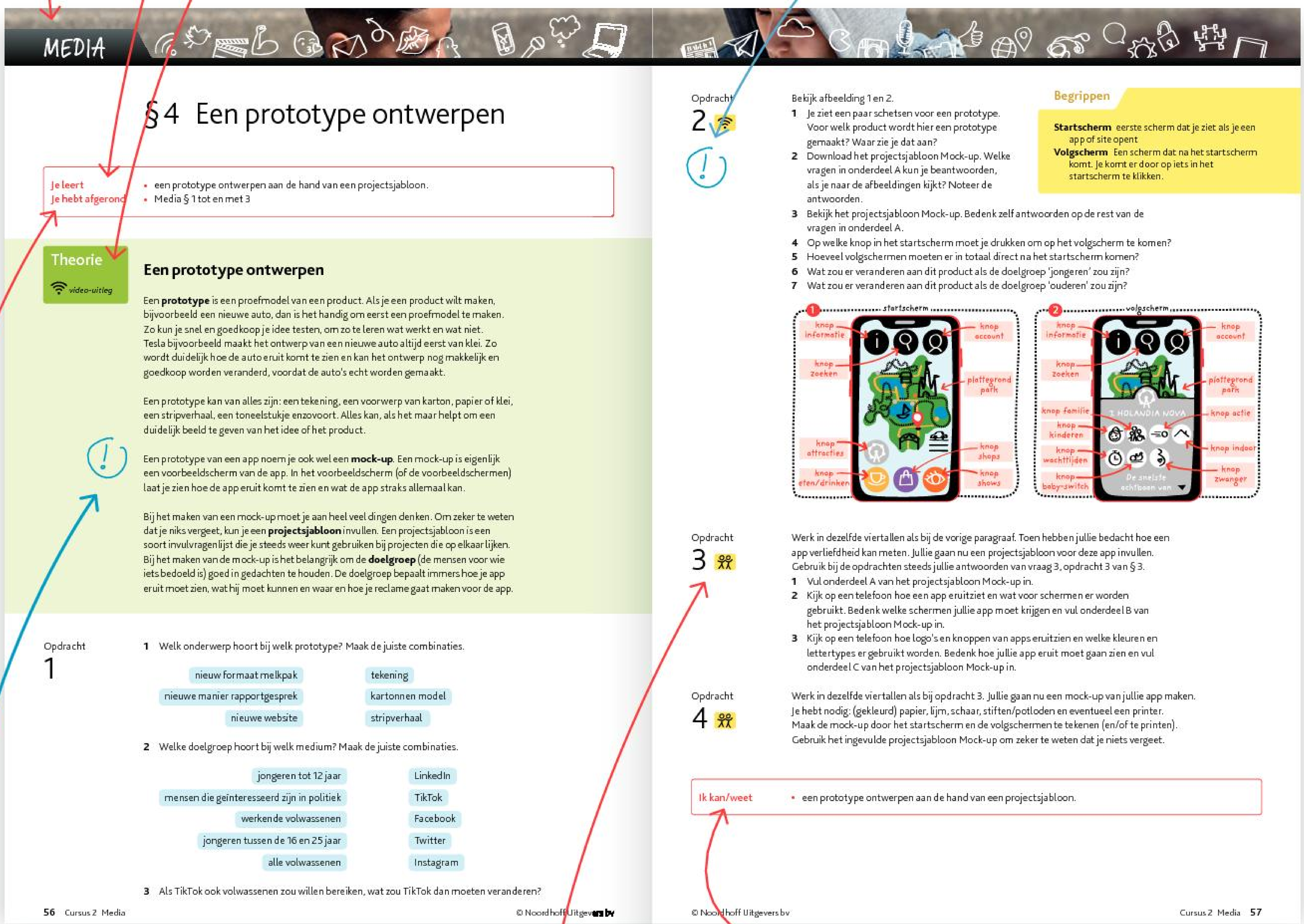
- Je gaat waarschijnlijk starten met de cursus *Meer dan lezen*. Daarin oefen je met lezen, maar pas je wat je hebt geleerd ook toe bij *#zelfdoen* met enkele schrijf- en spreekopdrachten.
- In de cursus *Media* leer je over taal in de digitale wereld. Je oefent bijvoorbeeld met herkennen van nepnieuws, lezen met hyperlinks en informatie zoeken.
- De cursussen *Fictie* en *Taal* gaan echt over het Nederlands als taal. (Welke boeken passen bij jou? Wat maakt taal zo bijzonder?)
- In de cursussen *Grammatica, Formuleren* en *Spelling* leer je het Nederlands correct te gebruiken.
- In de cursus *Puzzelen* oefen je nog extra met woordenschat.

Dit is **de vaardigheid** van de paragraaf.
Elke vaardigheid heeft een eigen kleur.

Je kunt naar hartenlust markeren en schrijven in je boek.

'Je leert' geeft aan wat je gaat leren. Dat is het leerdoel van de paragraaf.

In **de theorie** wordt de nieuwe lesstof uitgelegd. Je gaat ermee aan de slag in de opdrachten. Je kunt online video-uitleg van de theorie bekijken.

MEDIA

§ 4 Een prototype ontwerpen

Je leert
- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

Je hebt afgerond
- Media § 1 tot en met 3

Theorie – video-uitleg

Een prototype ontwerpen

Een **prototype** is een proefmodel van een product. Als je een product wilt maken, bijvoorbeeld een nieuwe auto, dan is het handig om eerst een proefmodel te maken. Zo kun je snel en goedkoop je idee testen, om zo te leren wat werkt en wat niet. Tesla bijvoorbeeld maakt het ontwerp van een nieuwe auto altijd eerst van klei. Zo wordt duidelijk hoe de auto eruit komt te zien en kan het ontwerp nog makkelijk en goedkoop worden veranderd, voordat de auto's echt worden gemaakt.

Een prototype kan van alles zijn: een tekening, een voorwerp van karton, papier of klei, een stripverhaal, een toneelstukje enzovoort. Alles kan, als het maar helpt om een duidelijk beeld te geven van het idee of het product.

Een prototype van een app noem je ook wel een **mock-up**. Een mock-up is eigenlijk een voorbeeldscherm van de app. In het voorbeeldscherm (of de voorbeeldschermen) laat je zien hoe de app eruit komt te zien en wat de app straks allemaal kan.

Bij het maken van een mock-up moet je aan heel veel dingen denken. Om zeker te weten dat je niks vergeet, kun je een **projectsjabloon** invullen. Een projectsjabloon is een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken bij projecten die op elkaar lijken. Bij het maken van de mock-up is het belangrijk om de **doelgroep** (de mensen voor wie iets bedoeld is) goed in gedachten te houden. De doelgroep bepaalt immers hoe je app eruit moet zien, wat hij moet kunnen en waar en hoe je reclame gaat maken voor de app.

Opdracht 1

1 Welk onderwerp hoort bij welk prototype? Maak de juiste combinaties.

nieuw formaat melkpak — tekening
nieuwe manier rapportgesprek — kartonnen model
nieuwe website — stripverhaal

2 Welke doelgroep hoort bij welk medium? Maak de juiste combinaties.

jongeren tot 12 jaar — LinkedIn
mensen die geïnteresseerd zijn in politiek — TikTok
werkende volwassenen — Facebook
jongeren tussen de 16 en 25 jaar — Twitter
alle volwassenen — Instagram

3 Als TikTok ook volwassenen zou willen bereiken, wat zou TikTok dan moeten veranderen?

56 Cursus 2 Media — © Noordhoff Uitgevers bv

Opdracht 2

Bekijk afbeelding 1 en 2.
1 Je ziet een paar schetsen voor een prototype. Voor welk product wordt hier een prototype gemaakt? Waar zie je dat aan?
2 Download het projectsjabloon Mock-up. Welke vragen in onderdeel A kun je beantwoorden, als je naar de afbeeldingen kijkt? Noteer de antwoorden.
3 Bekijk het projectsjabloon Mock-up. Bedenk zelf antwoorden op de rest van de vragen in onderdeel A.
4 Op welke knop in het startscherm moet je drukken om op het volgscherm te komen?
5 Hoeveel volgschermen moeten er in totaal direct na het startscherm komen?
6 Wat zou er veranderen aan dit product als de doelgroep 'jongeren' zou zijn?
7 Wat zou er veranderen aan dit product als de doelgroep 'ouderen' zou zijn?

Begrippen
Startscherm eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent
Volgscherm Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken.

Opdracht 3

Werk in dezelfde viertallen als bij de vorige paragraaf. Toen hebben jullie bedacht hoe een app verliefdheid kan meten. Jullie gaan nu een projectsjabloon voor deze app invullen. Gebruik bij de opdrachten steeds jullie antwoorden van vraag 3, opdracht 3 van § 3.
1 Vul onderdeel A van het projectsjabloon Mock-up in.
2 Kijk op een telefoon hoe een app eruitziet en wat voor schermen er worden gebruikt. Bedenk welke schermen jullie app moet krijgen en vul onderdeel B van het projectsjabloon Mock-up in.
3 Kijk op een telefoon hoe logo's en knoppen van apps eruitzien en welke kleuren en lettertypes er gebruikt worden. Bedenk hoe jullie app eruit moet gaan zien en vul onderdeel C van het projectsjabloon Mock-up in.

Opdracht 4

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 3. Jullie gaan nu een mock-up van jullie app maken. Je hebt nodig: (gekleurd) papier, lijm, schaar, stiften/potloden en eventueel een printer. Maak de mock-up door het startscherm en de volgschermen te tekenen (en/of te printen). Gebruik het ingevulde projectsjabloon Mock-up om zeker te weten dat je niets vergeet.

Ik kan/weet
- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

© Noordhoff Uitgevers bv — Cursus 2 Media 57

'Je hebt afgerond' geeft aan welke onderdelen je al gedaan moet hebben om de paragraaf goed te kunnen maken. 'Zie ook' geeft aan welke onderdelen handig zijn om nog eens te bekijken.

Het boek is van jou, dus (aan)tekeningen mogen ook in het boek.

De symbolen geven je meer informatie over de opdrachten. Je kunt de volgende symbolen tegenkomen:

- Woordenschat
- Samenwerken
- Online
- Kijkfragment
- Luisterfragment

'Ik kan/weet' geeft aan wat je in de paragraaf hebt geleerd. Ook zie je welk referentieniveau daarbij hoort.

Inhoud

Thema's

A Mens en dier

Een reclamespot of flyer

Intro 1 Mens en dier *108*
Fictie 2 'Och beertje toch' *110*
Lezen 3 Tekstdoelen: activeren *114*
Kijken 4 Reclame *118*
Schrijven 5 Publiek *120*
Lezen 6 Tekst en beeld *122*
Spreken 7 Stemgebruik *125*
Product 8 Reclamespot of flyer *127*
Evaluatie 9 Mens en dier *129*

B Bewaren

Een tekst voor in een tijdcapsule

Intro 1 Voor later … *132*
Kijken 2 Bewaren voor later *134*
Lezen 3 De 5w+h-vragen *136*
Spreken 4 Een presentatie geven *140*
Fictie 5 'Het moet er liggen' *142*
Spreken 6 Een mondelinge instructie geven *146*
Schrijven 7 Een korte instructie schrijven *148*
Product 8 Een tijdcapsule maken *149*
Evaluatie 9 Bewaren *151*

Cursussen

1 MEER DAN LEZEN

1 Onbekende woorden *10*
2 Onderwerp *16*
3 Hoofdgedachte *21*
4 Tekstdoelen en tekstsoorten *26*
5 Alinea's en kernzinnen *32*
6 Inleiding, middenstuk en slot *37*
7 Deelonderwerpen *42*
8 Meer lezen

2 MEDIA

1 Apps *50*
2 Betrouwbaarheid *52*
3 Online brainstormen *54*
4 Een prototype ontwerpen *56*
5 Pitchen *58*
6 Evalueren en verslag doen *60*

3 FICTIE

1 Fictie en non-fictie *64*
2 Personages *72*
3 Smaak *78*
4 Over gedichten *84*
5 Zelf schrijven
6 Lezen voor school

4 TAAL

1 Moedertaal *90*
2 Taal uit de buurt *92*
3 Taalverandering *94*
4 Bouwstenen *96*
5 Formeel en informeel *98*
6 Letterlijk en figuurlijk *100*
7 Beeldtaal *102*
8 Dyslexie *104*

C On/off

Een blog of een vlog

Intro 1 Het perfecte plaatje *154*
Lezen 2 Onderzoek naar sociale media *156*
Fictie 3 #selfie *160*
Lezen 4 Blogs *164*
Kijken 5 Vlogs *166*
Schrijven 6 Mening geven en uitleggen *168*
Spreken 7 Aandacht trekken van publiek *169*
Product 8 Jouw blog of vlog *171*
Evaluatie 9 On/off *173*

D Helden

Een interview voor een tijdschrift

Intro 1 Soorten helden *176*
Fictie 2 'Ik ga eropaf' *178*
Kijken 3 Vragen stellen *183*
Lezen 4 Interviews *185*
Spreken 5 Een interview afnemen *189*
Schrijven 6 Een interview uitwerken *191*
Schrijven 7 Zakelijke e-mail *193*
Product 8 Jouw held *195*
Evaluatie 9 Helden *197*

5 GRAMMATICA

Zinsdelen (ZD) en Woordsoorten (WS)

1 WS: Werkwoord *200*
2 ZD: Persoonsvorm en zinsdelen *202*
3 WS: Lidwoord en zelfstandig naamwoord *204*
4 ZD: Onderwerp *206*
5 WS: Bijvoeglijk naamwoord *208*
6 ZD: Werkwoordelijk gezegde *210*
7 WS: Voorzetsel *212*
8 ZD: Lijdend voorwerp *214*
9 WS: Mixopdrachten
10 ZD: Mixopdrachten

6 FORMULEREN

1 Volledige zinnen *218*
2 Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig *220*
3 Verwijswoorden *222*
4 Trappen van vergelijking *224*

7 SPELLING

1 Hoofdletters en leestekens *228*
2 Laatste letter -d of -t *230*
3 Bijvoeglijk naamwoord *232*
4 Meervouden *234*
5 Verkleinwoorden *236*
6 Spellingalarm
7 Mixopdrachten

Werkwoorden

8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd *238*
9 Sterke en zwakke werkwoorden *240*
10 Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden *242*
11 Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden *244*
12 Voltooid deelwoord *246*
13 Onregelmatige werkwoorden *248*
14 Mixopdrachten

8 PUZZELEN

Puzzel 1 tot en met 31 *250*

HANDIG!

1 Feedback geven en ontvangen *274*
2 Stappenplan lezen *274*
3 Stappenplan schrijven *275*
4 Stappenplan spreken (presentatie geven) *277*
5 Schema werkwoordspelling *278*
6 Zinsdelen vinden *279*
7 Woordsoorten herkennen *280*
8 Woordraadstrategieën *281*
9 5w+h-vragen *281*

- Cursus Woordenschat
- De brug: meestromen
- De brug: overstappen
- Extra opdrachten
- Trainers: Grammatica, Formuleren, Spelling, Woordenschat
- Oefentoetsen

Register *282*
Bronvermelding *284*

MEER DAN LEZEN

Cursus 1

1 Onbekende woorden *10*
2 Onderwerp *16*
3 Hoofdgedachte *21*
4 Tekstdoelen en tekstsoorten *26*
5 Alinea's en kernzinnen *32*
6 Inleiding, middenstuk en slot *37*
7 Deelonderwerpen *42*
8 Meer lezen

§1 Onbekende woorden

Je leert	• de betekenis van onbekende woorden in een tekst ontdekken door woordraadstrategieën te gebruiken.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Onbekende woorden

Soms lees je een woord waarvan je de betekenis niet kent. Je kunt dan een woordraadstrategie gebruiken om de betekenis van het woord te ontdekken. Je leert nu vier woordraadstrategieën. Lukt het niet om de betekenis van een moeilijk woord te vinden? Gebruik dan een (online) woordenboek.

Zoek een ...	Zo gebruik je ...
1 synoniem Een **synoniem** is een ander woord met dezelfde betekenis.	Zoek een synoniem in dezelfde zin of lees anders ook de zin voor het moeilijke woord en de zin erna: – *Jasper heeft individueel pianoles, omdat hij het best presteert als hij alleen les krijgt en zelfgekozen muziek kan spelen.*
2 omschrijving Een **omschrijving** legt in meer dan één woord de betekenis van een onbekend woord uit.	Let op woorden die tussen haakjes of tussen komma's in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna staan: – *Hardloopster Dafne Schippers is een vedette, een beroemd persoon, die altijd voor de winst gaat.*
3 voorbeeld **Voorbeelden** leggen soms de betekenis van een onbekend woord uit.	Na de volgende woorden volgen vaak voorbeelden: *als*, *zoals*, *bijvoorbeeld*, *een voorbeeld van*. – *De meeste zuivelproducten, bijvoorbeeld melk, kaas en kwark, bewaar je in de koelkast.* Voorbeelden staan ook vaak tussen haakjes of na een dubbele punt met komma's ertussen. – *Linde is gek op allerlei kermisattracties: spookhuis, reuzenrad, botsauto's.*
4 tegenstelling Een **tegenstelling** kan helpen om de betekenis van een onbekend woord te achterhalen.	Na de volgende woorden volgt vaak een tegenstelling: *maar*, *echter*, *toch*, *daarentegen*. – *De oud-voetballer Arjen Robben woont nu in een riante villa, maar hij groeide op in een veel kleiner huis.* Het woord *riant is* een tegenstelling van *klein*. *Riant* betekent dus *groot*.

Opdracht 1

Lees de teksten 1 tot en met 4.

1 Markeer in tekst 1 een synoniem van elk onderstreept woord.
2 Markeer in tekst 2 een omschrijving van elk onderstreept woord.
3 Markeer in tekst 3 een voorbeeld van elk onderstreept woord.
4 Markeer in tekst 4 een tegenstelling van elk onderstreept woord.

Tekst 1

Plattelandsjongeren verkassen niet zo snel

Waardoor neemt de totale bevolking in bepaalde plattelandsgebieden af? Veel mensen denken dat de meeste jongeren van het platteland naar een stad in of buiten hun regio verhuizen, maar dat blijkt niet zo te zijn. Van massale trek naar de stad uit een gebied waar weinig voorzieningen zijn, is geen sprake. De jongeren nemen het voor lief dat ze wat langer moeten reizen naar de stad. Dat de bevolking op het platteland van sommige provincies krimpt, komt dus niet doordat jongeren weggaan, maar omdat het geboortecijfer er daalt.

Tekst 2

Positief gevoel niet gewijzigd

Kinderen en jongeren kunnen het best opgroeien in Nederland. Die conclusie trekt Unicef in een onderzoek naar het welzijn van kinderen tot 18 jaar in de 41 meest welvarende landen. Het is al langer bekend dat Nederlandse jongeren zich goed voelen. Er is ook gekeken naar de sociale vaardigheden. Het blijkt dat jongeren goed met elkaar omgaan en vriendschappen sluiten. Unicef merkt wel op dat veel kinderen te dik zijn en dus overgewicht hebben.

Tekst 3

Andere omgeving

De eerste weken van de winter zijn hier in Noorwegen altijd wat wisselvallig. De temperatuur schommelt rond de nul graden, waardoor de neerslag varieert: regen, sneeuw of ijzel. Onze omgeving is wekenlang besneeuwd of met een laag ijs bedekt. Je ziet de moestuin, het bospad en de oprit bijvoorbeeld heel lang niet meer. We hebben genoeg proviand in huis voor als we een paar weken het huis niet meer uit kunnen. De kasten staan vol met ingeblikt eten, gedroogde vruchten en diverse pasta's.

Tekst 4

De kleur veranderen

Een inwoonster van Den Ham heeft een appelgroene kleur op haar huis aangebracht. Haar buren daarentegen willen dat de kleur wordt verwijderd. De gemeente vindt dat de kleur te veel afwijkt van die van de huizen ernaast. De vrouw vindt echter dat de kleur wel goed past en ging in hoger beroep. De rechter heeft de vrouw echter geen gelijk gegeven. Dat betekent dat er geschilderd moet worden. De vrouw heeft gevraagd of ze het schilderen een jaar mocht uitstellen, maar de rechter is van mening dat ze het op korte termijn moet doen.

Opdracht
2

In tekst 5 en 6 zijn zes woorden onderstreept. Zoek de woorden op in de teksten. Wat betekenen ze en met welke woordraadstrategie kun je de betekenis uit de tekst achterhalen? Gebruik eventueel een (online) woordenboek. Maak de juiste combinaties.

percentage (tekst 5, al. 1)	deskundigen	synoniem
comfortabel (tekst 5, al. 2)	aantal	X (geen aanwijzing)
bij uitstek (tekst 6, al. 1)	meer dan andere	synoniem
impact (tekst 6, al. 2)	prettig	X (geen aanwijzing)
experts (tekst 6, al. 4)	wat men over iets gaat vinden	synoniem
beeldvorming (tekst 6, al. 5)	invloed	synoniem

Opdracht
3

Lees tekst 5.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Als je het fietsgebruik in Nederland vergelijkt met het fietsgebruik in het buitenland, welk verschil valt je dan op? Gebruik voor je antwoord informatie in alinea 1 en 5.
3 Onderstreep in alinea 2 de redenen om geen helm te dragen.
4 Hebben reclamecampagnes om de fietshelm te gebruiken wel of geen effect? Leg uit.
5 Voor welk gevolg zijn deskundigen vooral bang als de fietshelm wordt verplicht?

Lees tekst 6 en 7.

6 Sluit de informatie in alinea 4 van tekst 5 aan bij het doel van de stichting Fietshelm is hoofdzaak? (tekst 6) Leg je antwoord uit.
7 Waardoor begint de discussie over het fietshelmgebruik juist in de zomer vaak opnieuw? Noem twee redenen.
8 Leg uit waarom de Fietsersbond helmgebruik ‘schijnveiligheid’ (tekst 6) vindt.
9 Markeer in tekst 6 en 7 de positieve effecten van een helmplicht groen en de negatieve effecten rood.
10 Kies: waar of niet waar. De reacties in tekst 7 op de aanpak van de stichting om mensen aan de fietshelm te laten wennen, zijn positief. **waar / niet waar**
11 Markeer in tekst 7 de activiteiten waarbij mensen wel gewend zijn een helm te gebruiken.
12 Bij welke tekst past de volgende stelling het best? In Nederland zou iedere fietser in het dagelijkse verkeer een fietshelm moeten gebruiken.
13 Noteer in een paar zinnen welk advies over de fietshelm jij zou geven aan de stichting Veilig Verkeer Nederland.

Tekst 5

Het moet een gewoonte worden

(1) In Nederland dragen de meeste toer- en sportfietsers een helm, maar in het gewone verkeer bijna niemand. In landen met een fietshelmverplichting ligt het percentage dat een helm draagt (uiteraard) veel hoger, maar ook in landen zonder helmverplichting is het aantal fietsers dat een helm draagt groter dan in Nederland.

(2) De redenen om geen helm te dragen zijn dat de fietsrit kort is en dat de helm ‘dus niet nodig is’, de helm niet comfortabel is (niet prettig warm of soms te koud) en dat leeftijdsgenoten ook geen helm dragen.

(3) Uit een onderzoek onder organisaties die zich bezighouden met verkeersveiligheid bleek dat verplichtingen slecht zijn voor het gevoel van keuzevrijheid. Nederlanders willen zelf keuzes maken.

(4) Fietshelmcampagnes leiden over het algemeen tot een stijging van het helmgebruik, vooral bij kinderen. Al neemt het helmgebruik na het beëindigen van de campagne soms ook weer af. Daarnaast zijn mensen meer geneigd een helm te dragen naarmate anderen (leeftijdsgenoten) dat vaker doen en het een gewoonte is.

(5) Voor een helmverplichting is in Nederland over het algemeen weinig steun. De belangrijkste reden is dat bij een plicht de populariteit van fietsen (sterk) zou afnemen. Sommige buitenlandse studies laten inderdaad zien dat het fietsgebruik afneemt na invoering van een helmplicht. Deze buitenlandse studies zeggen weinig over het te verwachten effect in Nederland, omdat hier de fiets naar verhouding veel vaker voor ‘vervoer’ en minder voor recreatieve doeleinden wordt gebruikt.

Naar: swov.nl

Tekst 6

Gedrag veranderen

(1) In Frankrijk, Spanje, Zwitserland en Zweden is de fietshelm verplicht voor alle kinderen onder de twaalf jaar. In Nederland, het fietsland bij uitstek, is het gebruik van een helm (nog) niet verplicht, maar laait de discussie over de helmplicht af en toe op. Vooral als de scholen weer starten, beginnen de gesprekken over de helm opnieuw.

(2) In Nederland worden jaarlijks 26.000 kinderen op de EHBO behandeld na een ongeluk met de fiets. In ongeveer 25% van de gevallen is er sprake van hoofdletsel. Een fietshelm kan de kans op hoofdletsel met 45% tot 80% verlagen. De helm zorgt ervoor dat de impact van de botsing over een groter oppervlak van het hoofd wordt verspreid, waardoor de invloed van de crash op één plek dus kleiner is.

(3) De Fietsersbond is geen voorstander van helmplicht. 'De helm biedt schijnveiligheid: helmdragers lopen meer risico om een ongeluk te krijgen. Hij bevordert de verkeersveiligheid niet. Je houdt er fietsers mee van de weg, en wie desondanks nog voor de tweewieler kiest, gaat zich roekelozer gedragen. Er zijn veel voorbeelden bekend van acties waarin kinderen onnadenkender handelen', aldus een lid van de bond.

(4) Een aantal verkeersorganisaties is vóór de invoering van een helmverplichting, terwijl andere experts juist tegen de invoering van een verplichting zijn. Deze deskundigen zijn bang dat volwassenen minder gaan fietsen bij een helmverplichting en dat daardoor gezondheidsproblemen zoals obesitas nog vaker voor zullen komen.

(5) Stichting Fietshelm is hoofdzaak, opgericht door neuroloog dr. Lisette Maasland, zet zich in voor de veiligheid van kinderen in het verkeer door het dragen van fietshelmen te stimuleren. De stichting heeft zich als doel gesteld om de beeldvorming rondom fietshelmen te veranderen, zodat toekomstige generaties niet beter weten en zodat de fietshelm een standaard straatbeeld wordt.

Naar: kinderhelmen.com, ouders.nl en parool.nl

Tekst 7

Daniël Lobo 1 dag geleden

Toen ze nog klein waren kregen ze wel volledige bepakking met rolschaatsen. Dat deed iedereen. Maar niet met fietsen. Eigenlijk is dat gek. Ik heb zelf de helm nooit overwogen. Het kan veel ongelukken voorkomen. En, trampolines en skates zijn ook gevaarlijk. Ik zie alleen mensen met die supersonische elektrische fietsen en racefietsers met een helm.

Beantwoorden

Ingrid van Malen 2 dagen geleden

Sinds ze naar de middelbare gaan hebben ze geen helm meer op bij dagelijkse ritten. Niemand doet het en waar moet je ze laten? Echter als het peloton (2 pubers met hun vader) 60 km op de pedalen gaat, dan gaan de helmen op. Ook met andere risico's zoals sporten, skeeleren en longboarden dragen de kinderen hun helm. Ik ben geen fanatiek lid van de lobbygroep maar onderstreep wel het belang, zeker voor jonge net beginnende fietsertjes of racers. Als je daar begint, kun je eraan wennen.

Beantwoorden

Esmeralda Stevens 1 dag geleden

Ik ben van plan een elektrische fiets aan te schaffen. Ik twijfel nog over wel of niet een helm. Ik vind eigenlijk dat het verplicht zou moeten zijn, maar nu het dat niet is, vind ik mijn kapsel toch wel een belangrijk argument. Hoe hypocriet kan een mens zijn... .

Beantwoorden

Opdracht

4

Lees tekst 8, een gedicht. Je kunt door de voorbeelden en omschrijvingen achterhalen wat de dichter bedoelt, ook al staan er geen moeilijke woorden in het gedicht.

1 Welke twee verschillende landen of werelddelen bedoelt de dichter in de eerste twee strofen (strofe = alinea in een gedicht)? Je mag online informatie zoeken.

2 In strofe 3 denkt de dichter aan twee verschillende gebouwen die met een geloof te maken hebben. Beide gebouwen komen in ons land voor. Welke zijn dat?

3 Wat wil de dichter je vertellen?
A Al het leven begint met mensen die elkaar verhalen vertellen.
B Er zijn landen waar mensen anders leven en geloven dan wij.
C Misschien bestaat er een walvis die de golven van de zee maakt.

4 Welke tegenstelling zie je tussen de eerste drie en de laatste twee strofen?

5 Werk in tweetallen. Over welke andere manier van leven heb jij kortgeleden iets gelezen of gezien? Vertel daarover aan je klasgenoot.

Tekst 8

Alles begint met een verhaal misschien

Er zijn landen
waar mensen in olifanten geloven
en ze stoppen met rijden
als een koe de weg oversteekt.

Er zijn landen
waar mensen in een ander jaartal wonen
en ze links van de weg fietsen
maar wel onder dezelfde zon.

Er zijn landen
waar het geluid van klokken
uit de kerktoren verandert in de stem
van een verhalenverteller.

Misschien is er ook een zee
waar alle vissen geloven
dat een walvis voor de golven zorgt.

Misschien is er ook een zee
waar een walvis verhalen vertelt
over olifanten en koeien die de straat oversteken.
Misschien

Kasper Peters, Vogelzwemvliegvis. Uitgeverij Passage, Groningen

Opdracht

5

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment over het leven in New Delhi.

1 Noteer twee dingen die opvallen aan de cultuur in de hoofdstad van India.

2 Wat wordt er over de hygiëne in de stad gezegd?

3 Waardoor maakt de stad zo'n chaotische indruk?

4 Noteer drie zaken die India zo bekend maken in de wereld.

5 Hoe groot is het percentage kinderen dat dagelijks te weinig te eten krijgt?

6 Wat is een sloppenwijk?

7 Noteer in tweetallen de betekenis van de onderstreepte woorden.

Opdracht
6

Vul in de zinnen het juiste woord in. De woorden komen uit deze paragraaf. Kies uit: *comfortabel – bij uitstek – experts – gevarieerde – impact – hygiëne – percentage – welzijn – wijken af.* Je houdt drie woorden over.

1 In sommige Europese landen is de welvaart toegenomen, maar lijkt het … van de bevolking te zijn afgenomen: veel mensen voelen zich onzeker over de toekomst.
2 De kleuren van de kopie van *De Nachtwacht* … van de kleuren die Rembrandt gebruikte.
3 Je vindt in Parijs zeer … bezienswaardigheden, zoals de Eiffeltoren en de Notre Dame.
4 De stille landwegen rond de stad zijn … geschikt om veilig een fietstochtje te maken.
5 Peter heeft zijn kamer … ingericht met bijvoorbeeld een stoel om lekker in te lezen.
6 Steeds meer jongeren zijn geïnteresseerd in politiek. Het … zal de komende jaren stijgen door de aandacht voor het klimaatprobleem.

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met onbekende woorden

#zelfdoen

Je kunt ook zelf teksten schrijven waarin woorden voorkomen die anderen niet kennen. Om te zorgen dat anderen jouw teksten begrijpen, kun je de volgende strategieën gebruiken.

Zo zorg je ervoor dat jouw publiek je beter begrijpt

- Voeg synoniemen toe in je tekst. Een *specialist* kun je bijvoorbeeld een *expert* of *deskundige* noemen. Weet je zelf geen synoniem, gebruik dan synoniemen.net of een (online) woordenboek.
- Zorg ervoor dat je onbekende woorden omschrijft. Een *orthodontist* kun je bijvoorbeeld omschrijven als *een specialist die een onregelmatig gebit netjes maakt.* Zet de omschrijving tussen haakjes of komma's.
- Maak gebruik van voorbeelden. Gebruik dan woorden zoals *als, zoals, bijvoorbeeld.*
  - *Een specialist is iemand met veel kennis van een bepaald gebied, bijvoorbeeld een chirurg, een orthodontist of een oogarts.*
- Gebruik tegenstellingen. Gebruik woorden zoals *maar, echter, toch, daarentegen.*
  - *Een orthodontist heeft geen verstand van oren, maar weet veel over tanden.*

Opdracht
7

Werk in viertallen. Jullie krijgen elk een lijstje met vijf woorden of uitdrukkingen. Maak om de beurt de betekenis ervan duidelijk met een omschrijving. De anderen proberen binnen 30 seconden zoveel mogelijk woorden of uitdrukkingen te raden.

Opdracht
8

Werk in tweetallen.

1 Schrijf samen een tekst van 100-150 woorden. In jullie tekst moeten ten minste drie moeilijke woorden uit deze paragraaf voorkomen, waarvan de betekenis door een woordraadstrategie te vinden is. Kies uit:
- voorstel om de fietshelm wel of niet te verplichten voor jongeren tot vijftien jaar;
- voorstel om de fietshelm wel of niet te verplichten voor gebruikers van een e-bike;
- een bijzondere ervaring tijdens je vakantie.

2 Laat jullie tekst door een ander tweetal lezen. Vraag dit tweetal de moeilijke woorden in de tekst te onderstrepen en de betekenis in de tekst te markeren.
3 Bespreek samen welke woordraadstrategie jullie hebben gebruikt.

Ik kan/weet

- de betekenis van onbekende woorden ontdekken door woordraadstrategieën te gebruiken of op te zoeken in een (online) woordenboek. 1F
- begrijpelijk en gevarieerd schrijven door synoniemen, omschrijvingen, voorbeelden en tegenstellingen te gebruiken. 1S

§2 Onderwerp

Je leert	• het onderwerp van een tekst bepalen. • oriënterend lezen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1 Onbekende woorden

Theorie

video-uitleg

Onderwerp

Elke tekst gaat ergens over. Dat noem je het **onderwerp** van een tekst. Je kunt het onderwerp in één of een paar woorden zeggen, bijvoorbeeld: *topsport*, *sociale media* of *verhuizen naar het buitenland*.
Als je al weet wat het onderwerp van een tekst is, dan begrijp je de tekst beter als je hem helemaal gaat lezen. Als je het onderwerp van een tekst wilt weten, is het niet nodig om de tekst helemaal te lezen. Je leest de tekst alleen **oriënterend**.

Zo lees je oriënterend

1 Bekijk de tekst:
- Lees de titel.
- Kijk naar de afbeeldingen (**illustraties**) bij de tekst.
- Lees de titels die boven tekstgedeeltes staan. Die titels noem je **tussenkopjes**.
- Kijk of er woorden zijn die anders gedrukt zijn, bijvoorbeeld **vet**, *schuin*, GROOT of gekleurd.
- Let op woorden die vaker gebruikt worden.

2 Lees het eerste stukje van de tekst (de inleiding). Vaak is dat één alinea, soms zijn het er twee. Soms is het eerste stukje vetgedrukt. Hier vind je vaak het onderwerp al in een paar woorden.

Het onderwerp van een kijk- of luisterfragment

Ook kijk- en luisterfragmenten hebben een onderwerp. Bij een kijk- of luisterfragment hoor je vaak in de inleiding (het begin) wat het onderwerp van het fragment is.

Zo vind je het onderwerp van een kijk- of luisterfragment

- Let op de titel van het programma of het filmpje.
- Luister goed naar de inleiding van het programma of filmpje.
- Let op woorden die vaker gebruikt worden.
- Geef antwoord op de vraag: waarover gaat dit programma of filmpje?

Opdracht
1

In tekst 1 tot en met 3 zijn zes woorden onderstreept. Noteer de woorden in een schema en schrijf de betekenis erachter. Probeer de betekenis met een woordraadstrategie te achterhalen. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.
Kies uit: *alleen maar met dat ene onderwerp bezig zijn – een toespraak houden – financiële bijdragen, giften – in kleine vorm – geboeid, gefascineerd – zeer opvallende.*

woord in de tekst	betekenis

Opdracht
2

Lees tekst 1 en 2 oriënterend.

1 Waarover gaat tekst 1?
A Boyan Slat en zijn bedrijf The Ocean Cleanup
B de Britse filmer Rich Horner, die op Bali plastic vindt
C de met plastic vervuilde grote oceanen en rivieren

2 Helpt de afbeelding bij tekst 1 je om het onderwerp van de tekst vast te stellen? Leg je antwoord uit.

3 Waarover gaat tekst 2?
A de wereldwijde schoolstakingen voor het klimaat
B een film over Greta Thunberg, die strijdt voor het klimaat
C een film over klimaatveranderingen in de hele wereld

4 Helpt de titel van tekst 2 je om het onderwerp van de tekst vast te stellen? Leg je antwoord uit.

Lees tekst 1 en 2 nu helemaal.

5 Waaruit blijkt in tekst 1 dat Boyan Slat zeker niet de enige is die de plasticsoep een belangrijk probleem vindt om op te lossen?

6 Welke droom wil Boyan Slat met zijn uitvinding waarmaken?

7 Tekst 2 is een bespreking van een film over Greta Thunberg. Welke kant van Greta laat de film volgens de schrijver zien?

8 Waaruit blijkt dat Greta zeer fanatiek is?

9 'Als je persoonlijk een probleem ervaart, ben je eerder gemotiveerd om in actie te komen.' Past deze uitspraak bij tekst 1? Leg je antwoord uit.

10 De redactie van kidsweek.nl vraagt jou om een voorstel te doen voor een illustratie die past bij tekst 2. Wat voor afbeelding stel je voor? Leg je keuze uit.

11 Tekst 1 en 2 kunnen samen in een verzamelmap. Welke titel moet die map dan hebben? Kies het juiste antwoord: ***Milieu / Klimaat / Jongeren***.

Tekst 1

Oplossing bedacht

(1) Kortgeleden ging de Britse filmer Rich Horner naar Manta Point, een bekende duikplek bij Bali. Daar zag hij meer plastic dan vissen. De Nederlander Boyan Slat is ook bezig met vervuiling door plastic. Het is zijn grote droom om al het plastic uit de oceanen op te ruimen. De jonge Nederlandse uitvinder kreeg in korte tijd zoveel donaties binnen, dat hij zijn plan kan uitvoeren. Hij hengelde 31,5 miljoen euro binnen voor zijn bedrijf The Ocean Cleanup.

Profielwerkstuk

(2) Al sinds zijn zestiende is Boyan bezig met het plasticprobleem. 'Ik was toen op vakantie in Griekenland en kwam tijdens het duiken meer plastic zakken dan vissen tegen', vertelde Boyan destijds. 'Dus ik vroeg me af: waarom kunnen we dat niet opruimen? Dat heb ik toen onderzocht voor mijn profielwerkstuk.'

In beweging

(3) Na zijn eindexamen ging Boyan studeren in Delft, maar het probleem van de plasticsoep liet hem niet los. 'Ik vroeg me af: waarom zou je met schepen over de oceanen achter plastic aan varen als de oceaan zelf ook in beweging is?' Zo kwam hij op het idee voor een systeem met lange drijvende armen, waar de wind en stroming ronddobberend plastic vanzelf naartoe brengen. 'Zo ruimt de oceaan eigenlijk zichzelf op!' Slat wil ervoor zorgen dat de Grote Oceaan tussen Hawaii en Californië in tien jaar tijd van de helft van zijn plastic af is.

Naar: kidsweek.nl

Tekst 2

Film toont zelfbewust tienermeisje

(1) Het eerste shot: voor de deur van het Zweedse regeringsgebouw zit een tienermeisje. Ze heeft een bord bij zich met daarop: 'Schoolstaking voor het klimaat'. Ze zit in haar uppie. Het lijkt wel alsof niemand anders zich écht interesseert voor het klimaat. Maar Greta Thunberg vindt dat zij niet niets kan doen. Zeeën van tijd heeft ze besteed aan het bestuderen van de klimaatverandering. En ze weet: we móéten wereldwijd minder broeikasgassen gaan uitstoten. Nu.

Boos

(2) De film *I Am Greta* volgt Greta vanaf haar eerste klimaatspijbelactie. Ze krijgt wereldwijd steeds meer kinderen op de been. Ondertussen leer je haar zelf ook een beetje kennen. Van iemand die vroeger nooit werd gevraagd voor een feestje, wordt ze een held. Eindelijk begrijpen mensen haar. Ze wordt zelfs door hoge piefen gevraagd om te speechen op internationale klimaatvergaderingen. Maar haar strijd kost ook veel energie. Het maakt Greta boos dat politici veel praten, maar nooit écht iets doen.

(3) Gelukkig is haar vader er altijd. Hij beschermt Greta als ze zich té veel verliest in haar strijd. Je ziet ze schaterlachen op de zeilboot naar de klimaattop in New York. Die ontroerende momenten in *I Am Greta* laten zien dat Greta ook maar een eigenwijs pubermeisje is. Met een missie, zeker. Maar ook met angsten en onzekerheid.

Naar: kidsweek.nl

Opdracht

3

Lees tekst 3.

1. Markeer in alinea 1 de woorden die samen het onderwerp van tekst 3 vormen.
2. Waaruit blijkt het succes van Daans jarenlange werk?
3. Hoe kwam Daan op het idee om het WTC in miniatuur te maken?
4. Zoek op wat Madurodam is, als je dat nog niet kent. Zou de miniatuurversie van het WTC een plek kunnen krijgen in Madurodam? Leg je antwoord uit.
5. In tekst 1 en 2 las je over de idealen van Boyan en Greta. Wat is het verschil tussen hun dromen en die van Daan, als je let op het belang dat anderen erbij hebben?

Tekst 3

Indrukwekkend bouwwerk

(1) Duizenden steentjes en lampjes zitten erin, en úren werk: Daan van der Steijn uit het Brabantse Deurne bouwde een miniatuurversie van het wereldberoemde World Trade Center (WTC). Binnenkort volgt de kroon op zijn werk: het gevaarte wordt opgehaald om verscheept te worden naar Amerika, om daar tentoongesteld te worden.

(2) De inmiddels volwassen Daan lag nog in de luiers toen twee vliegtuigen zich op 11 september 2001 in de torens van het WTC in New York boorden. Veel kreeg hij er toen dan ook niet van mee, maar door de vele films die hij er op latere leeftijd over zag, raakte Daan geïntrigeerd door de gebeurtenissen van 9/11.

Van Deurne naar New York

(3) Op zijn veertiende kwam hij op het idee om de iconische torens in het klein na te bouwen. En zo geschiedde. Na bijna vier jaar knutselen had hij het bouwwerk vorig jaar af en was het indrukwekkende schaalmodel, bestaande uit 50.000 steentjes en ruim 2500 ledlampjes, te aanschouwen in het gemeentehuis van Deurne.

(4) Ruim een jaar later gaat nu opnieuw een droom van Daan in vervulling: het model gaat namelijk de zee over naar de Verenigde Staten, waar het zal worden tentoongesteld in verschillende grote steden. Uiteindelijk zal het miniatuur-WTC, tijdens een herdenking van de aanslagen, definitief te zien zijn in Manhattan.

Naar: hartvannederland.nl

Opdracht

4

Lees tekst 4.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
  A het tv-programma van Art Rooijakkers
  B Laura Dekker
  C spraakmakende nieuwsberichten

2 In kranten en op televisie werd er veel over de plannen van Laura gesproken. Met welke twee woorden in alinea 2 en 4 benoemt de schrijver die enorme aandacht?

3 Welke plannen voor de toekomst heeft Laura?

Tekst 4

Iedereen had het erover

(1) In het tv-programma *Iedereen had het erover* gaat programmamaker Art Rooijakkers in gesprek met mensen achter een aantal van de meest spraakmakende nieuwsberichten van de afgelopen tijd. Hij bezoekt de hoofdpersonen, blikt met hen terug en peilt de stemming nu. Een goed bedacht format: een terugblik met Nederlanders die de voorbije decennia tijdelijk het nieuws domineerden.

(2) Een van de uitzendingen gaat over Laura Dekker, het meisje dat in 2010 als veertienjarige uit Gibraltar vertrok voor een zeilreis rond de wereld. Zeilen is wat Laura nog steeds het allerliefste doet. Toen ze 6 jaar oud was, fietste ze alleen naar school. Tien jaar later zeilde ze als jongste ooit solo de wereld rond. Toen een mediastorm opstak, omdat de Kinderbescherming het geen goed idee vond om een puber koers te laten zetten richting Tahiti, kende iedereen haar als het zeilmeisje.

(3) Laura is momenteel fondsen aan het werven om een boot te kunnen bouwen. Daarin wil ze met jongeren de zee op, zo vertelde ze in Harlingen op de open dag van de Maritieme Academie. Ze leerde zichzelf kennen in de periode dat ze als veertienjarige alleen de wereld rond zeilde. En die ontwikkeling gunt ze anderen ook. ‘Op zee is iets niet kunnen of durven er niet bij. Want je moet. Je leert er je grenzen te verleggen.’

(4) Ze kan de commotie van destijds ‘iets beter snappen’. Maar toen, tja. Ze werd in Nieuw-Zeeland geboren tijdens een wereldreis van haar ouders. Tot haar vijfde leefde Laura met haar ouders op zeeën en oceanen. ‘Ik vond dat normaal. Ik was zo opgegroeid. Ik kende niets anders.’

Naar: opmerkelijkverhaal.nl

Opdracht

5

Lees vraag 1 en 2. Bekijk het begin van een promotiefilmpje van Laura Dekker.

1 Welke vraag wil Laura in de rest van de video beantwoorden?

2 Wat is het onderwerp van het filmpje?

Lees vraag 3 tot en met 6 en bekijk daarna het vervolg van het filmpje.

3 Wat doet Laura in het vervolg van het filmpje?
  A Ze geeft tips hoe je kunt bereiken wat je echt wilt.
  B Ze vertelt over de wereldreis die ze maakte.
  C Ze vertelt over het boek dat ze schreef over haar reis.
  D Ze wil je overhalen om met haar mee te gaan varen.

4 Als je samen met Laura op haar nieuwe boot zou gaan varen, dan leer je niet zozeer zeilen, maar iets anders. Welk woord gebruikt ze daarvoor een paar keer?

5 Welke alinea van tekst 4 sluit aan bij de inhoud van het filmpje?

6 Laura geeft vijf adviezen aan jongeren die belangrijk zijn als je je droom wilt verwezenlijken. Noteer de adviezen onder elkaar en nummer ze.

7 Tekst 5 bestaat uit drie reacties op de adviezen van Laura. Welke reactie past bij welk advies? Noteer de naam achter het advies.

Tekst 5

Karóly Isik 1 dag geleden
Laura, wat goed hoe jij me weet te motiveren om te gaan met mensen die mijn plannen niet zien zitten.
Beantwoorden

Brenden Woudstra 1 dag geleden
Fijn dat je zegt: als je alles gedaan hebt en het lukt niet, dan is dat geen falen.
Beantwoorden

Jolies Tsappos 1 dag geleden
Top dat je laat zien dat je lol moet hebben in een project: de weg ernaar toe is soms interessanter dan het bereikte doel.
Beantwoorden

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met het onderwerp

#zelfdoen

Alle teksten, programma's en films gaan ergens over. Ze hebben een onderwerp.
Dat geldt ook voor alles wat jij zelf maakt: ook jouw teksten hebben een onderwerp.
Het is handig als je publiek snel weet wat het onderwerp van je tekst of programma is.

Zo zorg je ervoor dat jouw onderwerp duidelijk is

- Zorg voor een duidelijke titel. Een goede titel is kort en duidelijk en geeft aan wat er aan de hand is, hoe iets gebeurd is of waarom iets gebeurd is.
- Zorg ervoor dat je het onderwerp in de inleiding noemt en met behulp van synoniemen of omschrijvingen vaak laat terugkomen.
- Gebruik tussenkopjes in teksten.
- Zoek een afbeelding die bij je onderwerp past.

Opdracht **6**

Werk in tweetallen.
Maak een korte bijdrage voor een jongerenpodcast. In de bijdrage vertellen jullie in één minuut welke droom jullie willen waarmaken en hoe jullie dat doel willen bereiken. Gebruik het online stappenplan.

Opdracht **7**

Schrijf in maximaal 50 woorden een reactie op de video van Laura Dekker die je bij opdracht 5 hebt gezien. Bekijk de video eventueel opnieuw. Vertel kort welke droom jij wilt laten uitkomen. Gebruik de reacties in tekst 5 als voorbeeld.

Ik kan/weet

- het onderwerp van een tekst en fragment bepalen. 1F
- schrijven en spreken met een duidelijk onderwerp.

§ 3 Hoofdgedachte

Je leert	• de hoofdgedachte van een tekst herkennen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1 Onbekende woorden en § 2 Onderwerp

Theorie

video-uitleg

Hoofdgedachte

Je kunt het belangrijkste van een tekst of een programma in één zin samenvatten. Die ene zin noem je de **hoofdgedachte**. Om de hoofdgedachte te vinden, moet je de tekst **precies** lezen: je leest de tekst dan goed van de eerste zin tot en met de laatste zin.
Bij het onderwerp 'talent' kan de hoofdgedachte bijvoorbeeld zijn: *In Nederland willen steeds meer mensen hun talenten maximaal ontwikkelen.*

Zo vind je de hoofdgedachte

- Bepaal het onderwerp van de tekst door de vraag te stellen: waarover gaat deze tekst?
- Lees de tekst precies.
- Geef in één zin antwoord op de vraag: wat is het belangrijkste wat in de tekst over het onderwerp wordt gezegd? Het antwoord is de hoofdgedachte van de tekst. Tip: kijk aan het begin of het eind van de tekst of het antwoord daar (letterlijk) staat. Zo niet, formuleer de hoofdgedachte dan zelf.

Ook kijk- en luisterfragmenten hebben een hoofdgedachte.

Opdracht **1**

Zin *a* tot en met *d* zijn hoofdgedachtes van vier verschillende teksten.
Markeer in elke hoofdgedachte het onderwerp.

a Veel mensen hebben vliegschaamte, omdat ze vliegen slecht voor het milieu vinden.
b Coen en Sander zoeken in hun radioshows naar de grappigste Nederlandse naam.
c Er zijn politieke partijen die nadenken over stemrecht voor 16-jarigen.
d De gemeente Hasselink heeft een onverwacht plan: het sportveldje in de buurt sluiten.

Opdracht **2**

Wat betekenen de onderstreepte woorden uit tekst 1 en 2? Gebruik een woordraadstrategie. Maak de juiste combinaties. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.

perfecte (tekst 1, al. 1)	niet meer gebruikte, afgeschreven
befaamde (tekst 1, al. 1)	apart
afgedankte (tekst 1, al. 2)	beroemde, zeer bekende
getalenteerde (tekst 2, al. 1)	heel erg goede, beste
uniek (tekst 2, al. 1)	verzint dat zomaar
schudt die zo uit zijn mouw (tekst 2, al. 2)	zeer bekwame, met veel aanleg, die veel aanleg hebben

Opdracht

3

Lees tekst 1 en 2 precies.

1 Over wie of wat gaat tekst 1?
A kunstschilder Picasso
B schildertalenten
C varken Pigcasso

2 Markeer in de eerste alinea van tekst 1 de zin die de hoofdgedachte van de tekst is.

3 Wat is het onderwerp van tekst 2?
A Dylan Haegens en zijn vriend Rick
B grappige verhalen
C stripboek 2 van Dylan Haegens

4 Noteer in eigen woorden de hoofdgedachte van tekst 2. Maak gebruik van de informatie in de laatste zin van de tekst. Let op: maak één zin.

5 Kies het juiste antwoord: in tekst 1 én 2 gaat het om een speciaal **dier / mens / talent**. Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Schildertalent

(1) Pigcasso: de perfecte naam voor een varken met schildertalent. Het grote Zuid-Afrikaanse varken Pigcasso kan net zo goed schilderen als de befaamde Spaanse kunstschilder Picasso! Ze werd een paar jaar geleden gered van de slacht en woont nu op een opvangboerderij in de buurt van Kaapstad. In plaats van een ham in de winkel is ze een beroemd schilder geworden. Vorige week had ze tussen het schilderen even tijd voor een fotoshoot.

(2) Haar talent werd ontdekt toen ze een keer de kwast van een schilder 'leende'. Volgens haar baasjes doet ze niets liever dan met een penseel in haar bek al knorrend kunstwerken maken. Haar handtekening is een rondje met twee gaatjes: een stempel van haar neus. De opbrengst van haar schilderijen gaat naar het opvangen van afgedankte dieren.

Naar: kidsweek.nl

Tekst 2

Grappige verhaaltjes gemaakt

(1) Net als het vorige stripboek van de getalenteerde YouTuber Dylan Haegens bestaat dit tweede boek uit losse verhaaltjes, moppen en grappen. Het is wel twee keer zo veel werk geweest om te maken, zei Dylan in een interview. Zijn vriend en tekenwonder Rick heeft elke pagina uniek getekend. En ook qua humor hebben ze grote sprongen gemaakt.

(2) Samen met zijn vriendin Marit heeft hij in een rustig huisje alle verhaaltjes bedacht. Hij schudt die zo uit zijn mouw. Dat komt omdat hij een echte beelddenker is. Vervolgens gaf tekenkunstenaar Rick er zijn eigen draai aan. Bij het inkleuren van de tekeningen hebben ze extra hulp gehad, dat kostte heel veel tijd. Een trouwe fan heeft hierbij geholpen!

(3) Heb jij dus zin om hard te lachen met Dylan Haegens en zijn vrienden? Wacht dan niet langer en zorg dat je het nieuwe stripboek 2 van Dylan Haegens in handen krijgt, want het is echt nog grappiger dan boek 1.

Koos Swinkels op Facebook

Opdracht

4

Werk in tweetallen. Bekijk de cartoon en lees het gedicht (tekst 3).

1 Wat is de belangrijkste boodschap of de hoofdgedachte van de cartoon?
- A Dieren kunnen niet aan wedstrijden doen, want dat doen ze in het echt ook niet.
- B Je kunt van een dier niet vragen iets te doen waarvoor het niet gemaakt is.
- C Vissen en vogels kun je natuurlijk niet in een boom laten klimmen.

2 Kies het juiste antwoord: in tekst 3 speelt de dichter met namen van dieren en met wat ze **doen / (goed) kunnen / zeggen**.

3 De naam zegt het al: een spin spint. De dichter gebruikt in strofe 3 en 4 van dit soort combinaties (naam dier en bijzonder talent). Bedenk nog drie van die combinaties.

4 Aan welke twee uitdrukkingen denkt de dichter in de laatste regels van strofe 1 en 2? Noteer de uitdrukking en geef de betekenis ervan. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.

5 Klopt de volgende uitspraak? ‘Het gedicht maakt duidelijk dat de naam die we een dier geven, vaak niet past bij wat het goed kan.’ Kies: ***waar – twijfel – niet waar***. Leg uit.

6 Kies het juiste antwoord: de cartoon en tekst 3 hebben beide iets met het onderwerp **dier zijn / namen geven / talent** te maken. Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Haas

Hoeveel plast een pissebed?
Gaat een luipaard vroeg naar bed?
Hoeveel mazzel heeft een zwijn?
Kan een snip verkouden zijn?

Kraaien krassen, maar hanen kraaien.
Bestaan er soms ook mamagaaien?
Mieren mieren? Gieren gieren?
En hoe dood zijn alle pieren?

Vliegen vliegen, da’s normaal.
Bevers kunnen vast ook beven.
Maar draagt een boa ooit één sjaal?
Hoe zou een kever moeten keven?

Die namen kloppen voor geen meter.
Dat kunnen dieren zelf echt stukken beter
Want een dier is ons al de baas,
Dat zegt gewoon: mijn naam is … haas.

Jan Paul Schutten, in: Ted van Lieshout (red.), Ik wil een naam van chocola. Querido, Amsterdam 2009

Opdracht
5

Lees de vragen en bekijk daarna een fragment over talent.

1 Wat kom je te weten over dieren en talent?
2 Heeft ieder mens een bepaald talent? Leg je antwoord uit.
3 Welke twee vragen moet je beantwoorden om te weten of je ergens talent voor hebt?
4 Wat is het belangrijkste wat over het onderwerp 'talent' wordt gezegd?
A Als je net als een dier ergens heel goed in wilt worden, moet je heel hard trainen.
B Dieren worden met een bepaald talent geboren en hoeven er niets voor te doen.
C Mensen hebben net als dieren een bepaald talent, maar dat weten ze vaak niet.

Opdracht
6

In tekst 4 zijn zes woorden onderstreept. Wat betekenen deze woorden hier? Noteer de woorden onder elkaar en zet de betekenis erachter.
Kies uit: *de leiding hebben bij het maken van een film of een toneelstuk – gewone, gemiddelde – loopt het risico, er is kans op – onderdelen van een film of toneelstuk – speelt een rol – zorgen dat iets wordt gemaakt.*

Opdracht
7

Lees tekst 4.

1 Vul bij de nummers 1 tot en met 8 het juiste woord in. Kies uit: *acteren – dankzij – helemaal – interessant – mezelf – moeilijk – nooit – produceren – scène – stoer – trainde – type.* Je houdt vier woorden over.
2 Omcirkel in alinea 1 twee woorden die het onderwerp van de tekst noemen.
3 Lees alinea 1 en 2 opnieuw. Uit deze alinea's kun je de hoofdgedachte van de tekst afleiden. Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
A Aiko Beemsterboer moest trainen, want ze had nog nooit aan kickboksen gedaan.
B Aiko Beemsterboer speelt de stoere twaalfjarige talentvolle Bo in *Vechtmeisje*.
C *Vechtmeisje* gaat over een tiener die snel boos is en meedoet aan wedstrijden.
4 Aiko moest in de film ook 'een gevoelige kant van Bo' (al. 4) laten zien. Markeer in de tekst een zin waarin Aiko duidelijk maakt hoe ze zich is gaan inleven in Bo.
5 Werk in tweetallen. Stel je voor dat je het belangrijkste van de tekst moet vertellen aan iemand die de tekst niet kent. Markeer in de tekst de informatie die je wilt gebruiken. Vertel in ieder geval:
- waarover de film gaat;
- wat de hoofdrolspeelster Aiko voor haar rol heeft moeten doen;
- wat voor haar deze rol zo bijzonder maakt.

Tekst 4

Een stoer meisje met talent in de hoofdrol

(1) In de film *Vechtmeisje* laat Bo zien hoe stoer de sport kickboksen is. Aiko Beemsterboer speelt Bo en vertelt aan ons dat ze vóór de film nog (...**1**...) had gekickbokst: 'Dat moest ik leren. Ik trainde drie keer per week, drie à vier maanden lang.'

(2) In *Vechtmeisje* komt de twaalfjarige Bo in de kickbokswereld terecht (...**2**...) haar nieuwe buurmeisje Joy. Ze heeft talent en mag al snel meedoen aan de Nederlandse Kampioenschappen.
Buiten de sportschool mag je alleen niet vechten en Bo vindt het (...**3**...) om zich in te houden nu er een hele hoop misgaat in haar leven. Hierdoor dreigt het NK in gevaar te komen. Aiko zegt dat ze helemaal niet zo pittig is als Bo: 'Wij lijken totáál niet op elkaar'.

Niet het type

(3) 'Bo is geen doorsnee tiener', vertelt Aiko. 'Ze is heel stoer en wordt snel boos. Dat maakt haar voor mij interessant om te spelen. Vooral omdat we totaal niet op elkaar lijken. Ik was ook echt verbaasd dat ik de rol kreeg. Ik vond mezelf helemaal niet het (...**4**...) ervoor. Maar blijkbaar zagen ze haar toch in mij.' Hoe Aiko dan toch in de rol van Bo kwam? 'Ik (...**5**...) drie keer per week, drie à vier maanden lang. Ik dacht elke training wel aan het karakter en op een gegeven moment begrijp je hoe ze in elkaar zit.'

Beuken

(4) Aiko vindt het leuk dat nu eens een (...**6**...) meisje de hoofdpersoon is in een film. 'Dat zie je niet vaak. Het is echt gaaf om naar kickboksende meisjes te kijken. Een van de leukste scènes vond ik die waarin ik een jongen die mijn broer aan het pesten was, mocht kicken. Het was wel een heel vette (...**7**...) om te doen. En het ziet er uiteindelijk ook gaaf uit. Ik vind eigenlijk alle scènes met mijn broer heel erg leuk. Die laten een gevoelige kant van Bo zien.'

Sinds haar negende

(5) Aiko acteert al sinds haar negende en was onder andere te zien in *Hotel De Grote L* en *Onze jongens*. 'Tijdens draaiperiodes probeer ik alles van school zo goed mogelijk bij te houden zodat ik weinig mis. School is natuurlijk belangrijk. Met (...**8**...) wil ik sowieso doorgaan, maar regisseren en produceren lijken me ook heel erg leuk.'

Naar: Valerie van Vliet, kidsweek.nl

Theorie

video-uitleg

De hoofdgedachte duidelijk maken voor je publiek

#zelfdoen

Ook jouw teksten hebben een onderwerp en een hoofdgedachte. Het is dan natuurlijk wel handig als je publiek de hoofdgedachte ook kan vinden, omdat het anders niet goed weet waar de tekst over gaat.

Zo zorg je ervoor dat jouw hoofdgedachte duidelijk is

- Noem de hoofdgedachte in ieder geval aan het einde. Eerder mag.
- Zorg ervoor dat je tekst niet over te veel verschillende onderwerpen gaat, zo blijft het voor jou en je publiek duidelijk.

Opdracht 8

Bij *a* tot en met *d* staan vier onderwerpen. Bedenk bij elk onderwerp iets wat jij het belangrijkst vindt om erover te vertellen. Noteer dat in één zin: de hoofdgedachte. Het eerste onderwerp is als voorbeeld voorgedaan:

a goedkope vliegreizen, b boeken lezen, c muziek, d topsporters

goedkope vliegreizen:
- Goedkope vliegreizen zijn slecht voor het milieu.
- Goedkope vliegreizen maken vakanties mogelijk voor gewone mensen.

Opdracht 9

Werk in tweetallen.

1. Ieder van jullie gaat twee korte teksten schrijven van elk ten minste vier zinnen.
   - Kies twee van de volgende onderwerpen: *talent op Instagram – talent en succes – smartphone – huiswerk – sociale media – escaperoom – sportprestatie – zoomen.*
   - Noteer een hoofdgedachte bij het eerste onderwerp en schrijf de rest van de tekst.
   - Noteer een hoofdgedachte bij het tweede onderwerp en schrijf de rest van de tekst.
2. Lees de twee teksten aan elkaar voor en noem de hoofdgedachte van elkaars teksten. Geef elkaar tips en tops voor het schrijven van een hoofdgedachte.

Ik kan/weet

- de hoofdgedachte van een tekst herkennen. 2F
- schrijven met een duidelijke hoofdgedachte.

§ 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Je leert	• tekstdoelen en tekstsoorten bepalen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1 tot en met 3

Theorie

video-uitleg

Tekstdoelen en tekstsoorten

Elke tekst wordt geschreven met een doel: de schrijver wil iets bereiken. Er zijn vijf **tekstdoelen**: **activeren**, **amuseren**, **informeren**, **instrueren** en **overtuigen**.

tekstdoel	de schrijver wil	voorbeelden van tekstsoorten
activeren	dat je iets wel of niet gaat doen	advertentie, advies, affiche, flyer
amuseren	dat je je vermaakt	verhaal, mop, strip
informeren	dat je iets te weten komt	(achtergrond)artikel, studieboek, verslag
instrueren	dat je leert hoe je iets moet doen	gebruiksaanwijzing, spelregels
overtuigen	dat je zijn mening overneemt	betoog, ingezonden brief, recensie

Zo vind je het tekstdoel
- Bedenk wat het belangrijkste is wat de schrijver met de tekst wil bereiken.
- Bekijk met welke **tekstsoort** je te maken hebt. Is het bijvoorbeeld een krantenbericht of een gebruiksaanwijzing?

Opdracht
1

1 Noteer per tekst het belangrijkste doel van de schrijver of maker. Kies steeds uit: *activeren – amuseren – informeren – instrueren – overtuigen*.
a bijsluiter van een medicijn
b journaaluitzending
c handleiding bij Google Assistant
d reclame voor legpuzzels
e soapserie NPO *Brugklas*
f vlog van een influencer over gezond eten
g blog van weerman Peter
h klachtenbrief over reparatie iPad

2 Bedenk bij elk tekstdoel nog een voorbeeld van een tekst, programma of filmpje.

Opdracht
2

Bekijk en lees tekst 1 tot en met 4.

1 Markeer in tekst 1, 2 en 4 onbekende woorden. Achterhaal de betekenis. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.

2 Noteer per tekst het belangrijkste tekstdoel en leg uit waaraan je dat doel herkent.

3 Kies: waar of niet waar.
a De afbeelding bij tekst 1 past bij een informatieve tekst over visvergunningen. **waar / niet waar**
b De schrijver van tekst 2 zou het prima vinden als jij als sportvisser zou stoppen met vissen. **waar / niet waar**
c De maker van het filmpje (tekst 3) wil geen reclame maken. **waar / niet waar**
d De maker van de puzzelbijlage (tekst 4) wil je met de puzzels iets leren. **waar / niet waar**

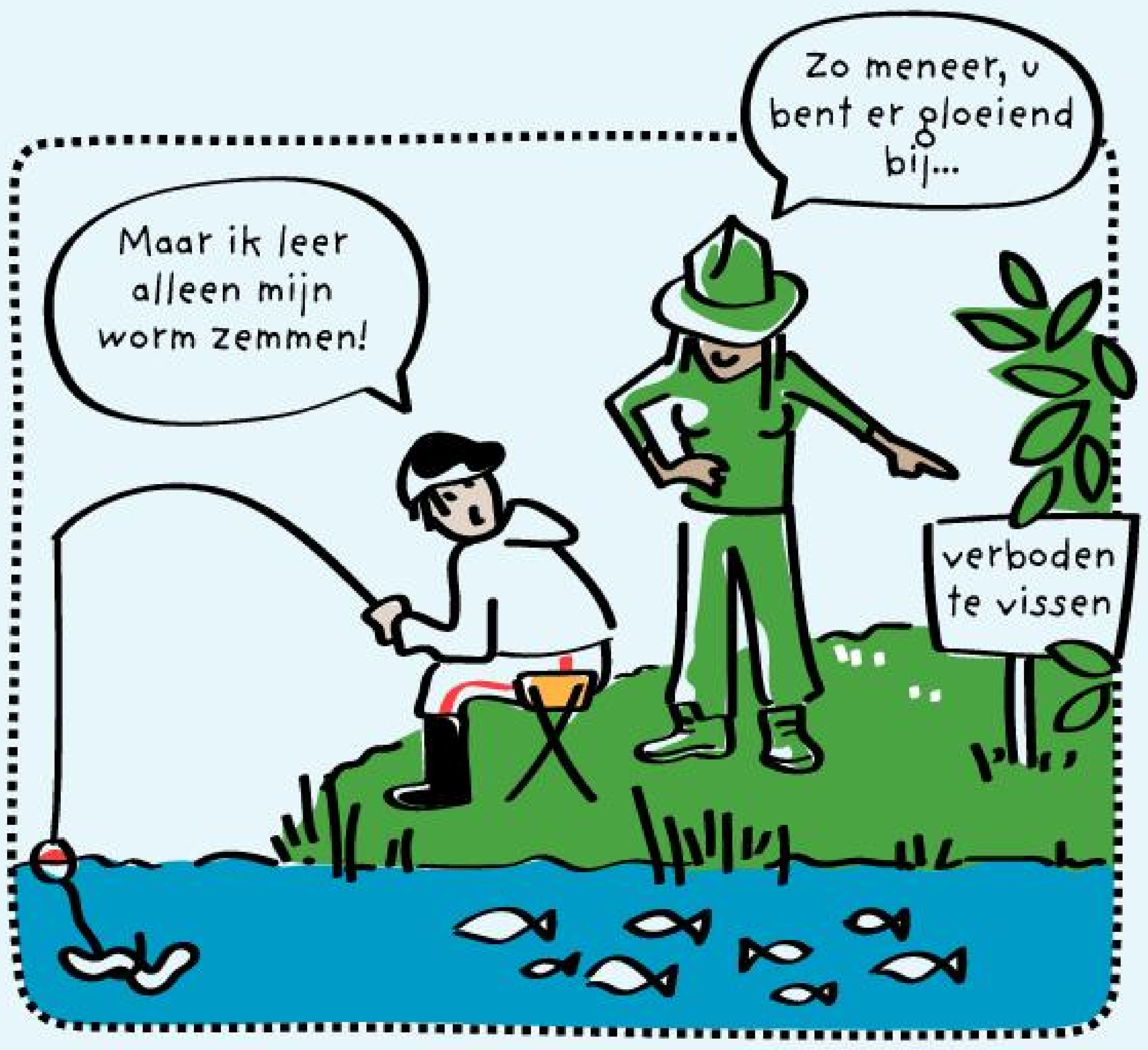
4 Bekijk het filmpje dat bij tekst 3 hoort. Kies het juiste antwoord: elke volgende stap die je moet doen, begint met een **doe-woord / vraagwoord**.

5 Werk in tweetallen. Bespreek samen of jullie het filmpje duidelijk vinden. Noteer wat goed is en beter zou kunnen.

Tekst 1

Verboden te vissen

Er zit een man op een mooie stek in het bos te vissen als er plotseling een agent aankomt: 'Meneer, u bent er gloeiend bij. U mag hier namelijk niet vissen!' De visser antwoordt: 'Maar ik zit helemaal niet te vissen, ik geef alleen mijn worm zwemles.' Agent: 'Dan krijgt u een extra boete, want uw worm zwemt namelijk zonder zwembroek!'

sportvisblog.nl

Tekst 2

Hobbyvisserij hoort niet in een modern land

Aan de waterkant met mijn hengel, wachtend totdat er een vis beet: zo bracht ik heel wat uren door in mijn kindertijd. Ik vond dat destijds prima, ook al waande ik mij een dierenvriend. Pas later maakte ik de connectie dat ook de vissen dieren zijn en dat zij kunnen lijden en stress kunnen ervaren. Ik gruwel als ik denk aan het enorme leed dat ik vissen heb aangedaan. Rond die tijd was de wetenschap er ook nog niet helemaal uit. Kunnen vissen wel pijn voelen? Kunnen ze wel stress ervaren? Hebben ze wel last van het gevangen worden? Maar nu, zo'n 25 jaar later, is het duidelijk. Vissen voelen pijn en ervaren stress.

Naar: joop.bnnvara.nl

Tekst 3

Pasta koken

Tekst 4

Fan van woordpuzzels? Lees dan zeker verder. Om je een beetje op te vrolijken tijdens de regenachtige herfstdagen, lanceert *Metro* een *Puzzelkrant*.
Op **vrijdag 30/10** vind je exclusief in je *Metro*-krant 8 pagina's boordevol kruiswoordraadsels, sudoku's en andere breinbrekers. **Mis 'm niet!**

Opdracht

3

Lees tekst 5.

1 Wat is het onderwerp van tekst 5? Noteer één woord.
2 Vul de volgende zin aan met een stukje van een zin uit alinea 3: Vissen met een magneet is echt gevaarlijk, want ....
3 Het hengelen met een magneet kan ook een goed doel hebben. In een advertentie over magneetvissen staat de kop (titel): Magneetvissen: schroot uit de sloot. Wat wordt daarmee bedoeld?
4 Wat is het doel van deze tekst? **activeren / informeren / overtuigen**
5 Voor welk publiek is deze tekst volgens jou bedoeld, jongeren of volwassenen? Leg uit.

Tekst 5

Magneetvissen: gevaarlijke hobby

(1) Magneetvissen wordt steeds populairder. Een trend waar de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) niet blij mee is. Je kunt er namelijk niet alleen mooie schatten mee op hengelen, maar ook gevaarlijke bommen en granaten.

(2) Ben je net lekker aan het hengelen naar een bijzondere schat, heb je een bom of een granaat aan de haak geslagen! Dat is mogelijk en daarom wordt magneetvissen in steeds meer gemeentes verboden.

'Het is echt gevaarlijk'

(3) Op plekken waar het wel mag, waarschuwt de EOD om het niet meer te doen. 'Je kunt explosieven uit de Tweede Wereldoorlog ophijsen', vertelt woordvoerder Raymond Franssen. 'En die zijn echt niet minder schadelijk omdat ze nat of oud zijn. Heb je wel iets gevonden? Neem dat dan niet mee naar huis en ga er niet mee lopen. Laat het direct liggen en bel de politie, want het is echt gevaarlijk.'

Geschrokken

(4) Op YouTube zijn veel filmpjes van magneetvissers te vinden. Ook Michiel (12) uit Katwijk wilde het proberen. Afgelopen weekend deed hij met drie vrienden een spannende vondst: een ijzeren voorwerp dat helemaal verroest was. 'Het leek op een bom en we waren erg geschrokken. Na lang kijken zag de politie dat het een stuk van een uitlaat was.' Michiel is voorlopig niet van plan te stoppen. 'De spanning die je voelt als je iets omhooghaalt, vind ik veel te leuk!'

Naar: kidsweek.nl

Opdracht

4

In tekst 6 tot en met 8 zijn vijftien woorden onderstreept. Neem die woorden over en noteer de betekenis erachter. Je mag een (online) woordenboek gebruiken. Kies uit: *als – startten – bezigheid – computertechnische – door universitair onderzoek gedaan – er net zo uitzien – genoemd – vrije – bijna altijd – mensen met een gemiddeld inkomen – ontwerpen – serie afleveringen – uitvoering – volgens je eigen wensen of smaak – zoals ze er in het echt uitzien.*

Opdracht

5

Lees tekst 6.

1 Noteer de overeenkomsten en verschillen tussen LEGO Masters voor volwassenen en LEGO Masters Kids.

Lees tekst 7.

2 Wanneer kan het volgens de tekst handig zijn een pluchen versie van je favoriete huisdier te hebben?

Lees tekst 8.

3 Wat is de hoofdgedachte van de tekst?
   A Hobby's zijn goed voor het brein, omdat ze een ontspannend effect hebben.
   B In onze digitale wereld ligt verveling zelden op de loer en is een hobby overbodig geworden.
   C Of een hobby nut heeft, hangt volgens onderzoekers af van het nut van de activiteit.

4 Waardoor kon de belangstelling voor hobby's vanaf de negentiende eeuw zo groeien? Leid je antwoord af uit alinea 3.
5 Kies: waar of niet waar. Deskundige Linda Duits vindt dat televisiekijken geen hobby is, want je ontspant er niet van. **waar / niet waar**
6 Past de titel van tekst 8 goed bij de inhoud van de tekst? Leg uit.

De volgende vragen gaan over tekst 6 tot en met 8 samen.
7 Noteer van elke tekst het doel. Leg je antwoord uit.
8 Bij tekst 6 en 7 staat een afbeelding, bij tekst 8 niet. Waarom kan tekst 8 goed zonder een afbeelding en is een afbeelding bij tekst 6 en 7 nuttig?

Tekst 6

Lego Masters Kids 2021

Heb jij kinderen, ben je zelf nog een kind of ken je iemand met een kind die maar al te graag mee wil doen aan het programma LEGO Masters? Dan hebben we heel goed nieuws te melden. In 2021 zal LEGO Masters Kids uitgezonden worden en ze zijn nu hard op zoek naar kandidaten.

In 2021 zal het **tweede seizoen van LEGO Masters Nederland** uitgezonden worden. Net als in seizoen 1 zullen een aantal teams uit Nederland en België het tegen elkaar op moeten nemen om de mooiste creaties (met de leukste verhaaltjes) te bouwen. Dit om aan het einde van de rit uitgeroepen te worden tot LEGO Master 2021 en een geldprijs in ontvangst te nemen van € 25.000. Maar daar blijft het niet bij. Er komt namelijk ook een **LEGO Masters Kids 2021**. Het programma zal wel iets anders in elkaar steken dan LEGO Masters voor volwassenen.

LEGO Masters Kids 2021 is toegankelijk voor kinderen tussen de 7 en 12 jaar. Ook hier zal in teamverband gebouwd worden en zal de Brickmaster de bouwwerken beoordelen. In plaats van een geheel seizoen van meerdere afleveringen, zal LEGO Masters Kids bestaan uit één enkele aflevering. Het programma wordt gepresenteerd door Ruben Nicolai. Indien jij je geroepen voelt, een kind hebt of kent dat hieraan mee moet doen, dan kun je ze **inschrijven voor de casting via LEGO Masters Kids 2021**. Deelname is enkel voor kinderen uit Nederland!
bouwsteentjes.info

Tekst 7

Een knuffel van je huisdier

(1) Of ze het nu willen of niet, we behandelen onze honden en katten soms alsof ze levensechte knuffels zijn. Tijd om die arme beestjes wat rust te gunnen, geef hun baasjes gewoon een pluchen kloon die ze naar hartenlust dood kunnen knuffelen. Dat dachten de makers van Cuddle Clones toen ze hun website lanceerden waarop je een knuffel kan laten maken die er hetzelfde uitziet als je favoriete huisdier.

(2) Langharig of kortharig, gestreept of wit met zwarte vlekken, klein of groot … Hoe je kat of hond er ook uitziet, op deze website kun je hem of haar identiek laten namaken in een pluchen versie. Je kunt hem bovendien customizen zoals jij 'm het liefst ziet. Wil je een replica van je hond met zijn bek open, tong uit de bek en kwispelend met zijn staart? Of liever relaxed op z'n buik, alsof hij languit in zijn mandje ligt? Naast katten en honden kun je trouwens ook andere dieren laten klonen. Is je favoriete huisdier een konijn? Of een vis? Kan ook. Of wil je een pluchen (en gelukkig ook kleinere) versie van je paard in huis halen? Why not.

(3) Je kunt je lieftallige viervoeter voortaan dus zoveel knuffelen als je wilt, ook wanneer die er écht geen zin in heeft. Als je een bijtgrage hond in huis hebt, kun je hem beter niet alleen laten met zijn knuffelversie, want voor zo'n pluchen hond of kat betaal je gemiddeld 249 dollar.

Je steunt er wel meteen ook een goed doel mee, want een deel van de opbrengst gaat naar verschillende organisaties die zich inzetten voor het welzijn van huisdieren.

flair.be/nl

Tekst 8

Het nut van een hobby

(1) In onze digitale wereld ligt verveling zelden op de loer en lijkt de hobby overbodig te worden. In loze momenten grijpen we doorgaans liever naar een smartphone dan naar een verfkwast. En dat terwijl een hobby zo ontspannend is voor ons brein.

(2) Postzegels verzamelen, theezakjes vouwen, vliegtuigen spotten, hoeveel gebeurt dat nog? We doen er vooral graag grappig over. Nee, na het werk gaat men het liefst sporten. De vraag is of je de sportschool een hobby kunt noemen.

(3) Volgens onderzoeker Linda Duits kennen we de hobby, ofwel de vrijetijdsbesteding, sinds de 19e eeuw. Met de opkomst van de middenklasse groeide de belangstelling voor het hebben van een hobby. Voorwaarde voor een activiteit om bestempeld te worden als vrijetijdsbesteding is dat deze onbetaald, vrijwillig en vooral plezierig is. Tegelijkertijd is de activiteit wel in bepaalde mate nuttig.

(4) Of iets nu wel of niet een hobby is, is soms onduidelijk, vindt Duits. 'Sporten bijvoorbeeld wordt soms wel en soms niet tot de hobby gerekend. Verzamelen wordt vaak als hobby gezien, gamen en televisiekijken niet, muziek maken weer wél.' Die beoordeling heeft volgens de onderzoeker vooral te maken met de vraag of de activiteit nut heeft.

(5) Hobby's zijn goed voor het brein, omdat ze een ontspannend effect hebben. 'Als je een hobby hebt, dan kun je beter ontspannen. En dan heb je ook minder stress op je werk', zegt Duits. Maar het gaat volgens Duits dus vooral om de mate waarin je ontspant: 'Er is geen wetenschappelijk bewijs dat je dat niet zou kunnen doen door bijvoorbeeld televisie te kijken.'

Naar: nporadio1.nl

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met tekstdoelen

#zelfdoen

Niet alleen teksten die je leest, hebben een doel. Ook met teksten die je zelf schrijft of uitspreekt, of met zelfgemaakte filmpjes, wil je wat bereiken.

Zo bereik je als schrijver of spreker je doel

doelen	
activeren	Zorg ervoor dat de lezer in actie komt. Gebruik enthousiaste taal, zoals *fantastisch, uniek, Alleen deze week geldig!*
amuseren	Beschrijf personages en situaties. Gebruik woorden die kunnen helpen om een bepaalde sfeer in je verhaal te krijgen. Probeer je verhaal spannend te maken.
informeren	Geef juiste informatie over een onderwerp. Noem feiten (bijvoorbeeld: aantallen, datums, locaties, namen, plaatsen), geef uitleg en gebruik voorbeelden om je tekst duidelijker te maken.
instrueren	Geef stap voor stap aan wat iemand moet doen. Gebruik doe-woorden en woorden die volgorde aangeven: *Knip eerst …; Smeer daarna …; Plak vervolgens …; Controleer ten slotte*.
overtuigen	Schrijf of vertel wat je van iets vindt (geef je mening erover) en geef ook aan waarom je dat vindt.

Opdracht
6

Werk in tweetallen.

1 Gebruik jullie smartphone om een filmpje te maken waarin jullie reclame maken voor de hobby van een van jullie of van jullie samen. Het filmpje mag maximaal twee minuten duren. Zorg ervoor dat jullie de kijker enthousiast maken voor de hobby. Sluit het filmpje af met een activerende zin.
Tip: vertel vooral waarom het een fijne hobby is of waarom je anderen de hobby aanraadt.

2 Vraag een ander tweetal om feedback.
- Zijn er woorden gebruikt die de kijker enthousiast moeten maken?
- Eindigt het filmpje met een activerende zin?

Opdracht
7

Werk in tweetallen.

1 Maak samen een advertentie om iets via internet te verkopen, bijvoorbeeld via Marktplaats. Kies een van de volgende situaties:
A Je bent gestopt met een hobby en je wilt die spullen nu verkopen.
B Je hebt je kamer veranderd en je hebt besloten een aantal spullen weg te doen.

2 Bedenk welke spullen je verkoopt en noteer welke informatie in de advertentie moet staan (beschadigd, in goede staat, enzovoort). Gebruik een titel en gebruik woorden die mogelijke kopers enthousiast maken. Zorg dat jullie advertentie opvalt. Tip: zoek online voorbeelden van advertenties.

3 Laat jullie tekst door een ander tweetal lezen. Dat tweetal markeert in de tekst woorden of zinnen die kopers enthousiast maken. Bespreek samen hoe de tekst nog beter kan worden.

Ik kan/weet

- verschil herkennen tussen activerende, amuserende, informerende, instruerende en overtuigende teksten. 1S
- schrijven en spreken met een herkenbaar doel. 1S

§ 5 Alinea's en kernzinnen

Je leert • de kernzin van een alinea bepalen.
Je hebt afgerond • Meer dan lezen § 1 tot en met 4

Theorie

video-uitleg

Alinea's en kernzinnen

Een tekst is meestal verdeeld in alinea's. Een **alinea** bestaat uit een aantal zinnen die over hetzelfde (deel)onderwerp gaan. In een tekst over topsport kunnen de alinea's bijvoorbeeld gaan over hoeveel uren topsporters trainen, hoe ze omgaan met winnen en verliezen en wat topsporters wel en niet mogen eten.

Zo herken je alinea's
- Een nieuwe alinea begint altijd op een nieuwe regel.
- Zinnen die samen één alinea vormen, staan achter elkaar zonder dat ze op een nieuwe regel beginnen.
- Soms begint de eerste regel van een alinea een stukje naar rechts (inspringen).
- Soms wordt er tussen twee alinea's een regel overgeslagen (witregel).

De belangrijkste informatie van een alinea staat in de **kernzin**. Vaak is dat de eerste of laatste zin van de alinea.

Opdracht
1

Lees tekst 1.
1 Hoeveel alinea's heeft tekst 1?
2 Markeer in alle alinea's de kernzin.
3 Omcirkel in de kernzinnen de woorden die het onderwerp van de alinea duidelijk maken.
4 Wat betekenen de woorden 'empathisch' en 'tolerant'? Markeer in de tekst de omschrijving van de woorden.

Tekst 1

Lezen, goed voor je!

Heerlijk, wegdromen met een boek en uren leesplezier hebben. Als je ergens door ontspant, dan is het wel door het lezen van een meeslepend verhaal. Waar is lezen nog meer goed voor?
Engelse wetenschappers ontdekten dat verhalen helpen om beter over je eigen situatie na te denken. Je leert wat je zelf meemaakt te begrijpen. Je leest bijvoorbeeld over iemand die dezelfde soort vragen over samenleven met anderen heeft als jij hebt. Dat kan je helpen na te denken over je eigen leven.
Andere onderzoekers concludeerden dat zes minuten lezen je kan helpen om stress te verminderen. Het werkt zelfs beter dan een rondje lopen of naar rustgevende muziek luisteren. Dat komt doordat je je voor lezen moet concentreren en lezen je onderdompelt in een andere wereld. Hierdoor vermindert de spanning in je spieren en neemt je hartslag af. Je komt tot rust.
Lezen kan je ook leren je goed in anderen in te leven. Je leert emoties van anderen goed in te schatten. Met een moeilijk woord heet dat: je leert empathisch te zijn.
En tot slot nog even dit: lezen van fictie maakt dat je toleranter bent en meer openstaat voor andere opvattingen. Door je in te leven in personages met wie je het niet meteen eens bent, open je je brein voor nieuwe ideeën en zienswijzen.
Naar: leesboekvoorjou.nl

Opdracht
2

Om tekst 2 goed te begrijpen, is het belangrijk dat je de betekenis van de volgende woorden kent. Maak de juiste combinaties. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.

zinderende	bewijs dat je iets heel goed kunt, diploma
finalisten	een onderdeel van een groter geheel
fragment	zeer spannende, opwindende
loodzware	degenen die meedoen aan de eindstrijd
oorkonde	iemand die zorgt dat de zaken goed verlopen
coördinator	heel moeilijke

Opdracht
3

Lees tekst 2.

1. Wat is het onderwerp van de tekst?
2. Vul het juiste aantal in. Tekst 2 heeft (...) alinea's.
3. Markeer van elke alinea de kernzin.
4. De schrijver had van alinea 3 beter drie alinea's kunnen maken. Omcirkel twee keer twee woorden waar een nieuwe alinea had moeten beginnen.
5. Wat moet een deelnemer doen voordat hij gaat voorlezen?
6. Uit het oordeel van de jury over Robins manier van voorlezen kun je vier dingen halen die de jury belangrijk vindt. Noteer de vier punten.
7. In de landelijke jury zit ook een acteur. Waarop denk je dat die vooral let bij het voorlezen?

Tekst 2

Provinciale voorleeskampioen Read2Me!

In een zinderende finale streden maar liefst negen kandidaten – winnaars van de negen deelnemende scholengemeenschappen – om de titel 'Voorleeskampioen Read2Me! van de provincie Fryslân'. De finale van het voorleesproject Read2Me! werd gehouden bij Poppodium Romein in Leeuwarden, waar zich zo'n honderd toeschouwers hadden verzameld om de negen kandidaten met yells aan te moedigen.

In twee ronden lazen finalisten uit alle hoeken van Fryslân ongeveer 5 minuten voor uit hun boek. Onder leiding van Yke de Jong, onderwijsspecialist bij bibliotheek Leeuwarden, vertelden de leerlingen eerst kort iets over zichzelf en over het boek en daarna lazen zij het door henzelf uitgekozen fragment voor.

Nadat alle finalisten hadden voorgelezen, had de driekoppige jury de loodzware taak om een winnaar uit te roepen. Terwijl de jury bezig was, konden de finalisten en hun vrienden, ouders, opa's en oma's in de tussentijd genieten van het rapduo RBXBA. Rond half 10 werd dan eindelijk bekend wie dé grote winnaar was. Robin Hooijinga van OSG Singelland uit Burgum werd door de jury uitgeroepen tot beste voorlezer. Robin las voor uit het boek *Spinder* van schrijver Simon van der Geest. Hij had een mooi fragment uitgekozen uit dit Gouden Griffel-boek en las het fragment duidelijk en rustig voor.

Volgens de jury kon je het verhaal helemaal meebeleven, omdat hij zich inleefde in de hoofdpersoon. Robin heeft een beker, een oorkonde en een boekenbon gewonnen en gaat nu door naar de landelijke finale. Tijdens die finale zullen winnaars uit alle Nederlandse provincies strijden om Nederlands beste voorlezer uit de brugklas van heel Nederland te worden.

De landelijke vakjury bestaat uit schrijfster Maren Stoffels, acteur Elindo Avastia en coördinator van jeugdbibliotheek.nl Lieke Hoefs. Zij bepalen wie Brugklas Voorleeskampioen van dit jaar wordt. De landelijke finale zal in de maand mei in Utrecht plaatsvinden.

Naar: leeuwardercourant.nl

Opdracht
4

Lees tekst 3 en 4.

1 Bij tekst 2 noteerde je bij vraag 6 vier dingen die belangrijk zijn bij voorlezen. Welke twee dingen lees je ook in tekst 3 en 4?
2 Markeer in beide teksten een zin die uitlegt hoe goed zowel Elvira als Bas kan voorlezen.
3 Stel dat je beide teksten in twee alinea's wilt verdelen. Markeer in beide teksten een woord waarmee een nieuwe alinea kan beginnen.
4 Stel je voor dat jij jurylid bent. Waar zou jij dan vooral op letten?
5 In tekst 4 staat 'Een tip van de jury: let op je uitspraak.' Wat moet Bas dan beter doen?

Tekst 3

Markenstijncollege
Groningen, Nederland

59 vind-ik-leuks

Elvira wint de schoolwedstrijd Read2me. Het dak ging eraf. Een spannende avond in de bibliotheek voor acht brugklassers die voorlazen uit een zelfgekozen boek. Elvira (B1A) was de beste van de school. Ze las alsof het publiek een filmpje in hun hoofd afspeelt. Helemaal top Eva zoals je voorlas uit 'Ik moet dit doen'.

10 FEBRUARI

Tekst 4

Marius Loeters
Apeldoorn, Nederland

134 vind-ik-leuks

Bas van Beesd wint de provinciewedstrijd Gelderland Read2me!! Sjonge, Bas, hoe fantastisch jij kunt voorlezen. Zo beeldend. Ik stel me voor dat ik zelf Sam ben die de mysterieuze brand op school onderzoekt. Heel knap! Er is echt wat te beleven als jij voorleest uit 'Jacht'. Een tip van de jury: let op je uitspraak.

17 FEBRUARI

Opdracht
5

Tekst 5 is de voorkant en de achterflap van het boek *Het werkstuk of hoe ik verdween in de jungle*, geschreven door Simon van der Geest. Bekijk de afbeelding en lees de achterflap.

1 De titel bestaat uit twee delen. Welk deel past bij alinea 1 en welk deel bij alinea 2 van de flaptekst?
2 Markeer in beide alinea's van de achterflap de kernzin.
3 Aan welk Nederlands televisieprogramma moet jij denken?
4 Wat is het doel van de achterflaptekst?
5 Markeer in de achterflaptekst twee zinnen die bedoeld zijn om jou nieuwsgierig te maken.

Tekst 5

Eva heeft elf tenen, één beroemde moeder, en nul vaders. Oké, ze heeft wel een vader, maar haar moeder wil niets over hem vertellen. Als Eva een werkstuk moet maken over iets waar ze meer over wil weten, kiest ze dus 'biologische vaders' als onderwerp. Hoe meer Eva zich in haar werkstuk vastbijt, hoe zekerder ze weet dat ze haar vader wil ontmoeten. Als ze ontdekt dat hij waarschijnlijk in Suriname woont, schakelt ze stiekem de hulp in van een televisieprogramma. Het wordt een duizelingwekkende zoektocht. Hoe ver gaat ze om haar vader te vinden?

Opdracht

6

Lees de vragen en bekijk daarna een fragment waarin Simon van der Geest voorleest uit zijn eigen boek. Lees ondertussen tekst 6 mee. Het is het begin van het verhaal 'Het werkstuk'.

1 Voordat de schrijver gaat voorlezen, vertelt hij iets over zijn nieuwe boek. Noem twee dingen die hij vertelt.
2 Waarom leest de schrijver juist dit fragment als eerste voor?
3 Leeft de schrijver zich in Eva in als hij voorleest? Leg je antwoord uit.
4 In tekst 2 las je vier punten waarop een jury een voorlezer beoordeelt. Op welke punten scoort de schrijver een plus?
5 Een fictietekst (tekst 6) is net als een informatieve tekst ook in alinea's verdeeld. Hoe horen de zinnen van een alinea hier bij elkaar?
A De zinnen staan bij elkaar omdat ze op elkaar volgen.
B Elk stukje vertelt over een gedachte en een bijzonder gevoel.
C Elke alinea gaat over een volgende gebeurtenis, zoals een shot in een film.
6 Heeft de schrijver je nieuwsgierig gemaakt naar zijn boek? Leg je antwoord uit.

Tekst 6

Ik probeer niet aan kaaimannen te denken. Of aan piranha's. Ook niet aan watergeesten. Alleen aan de overkant. Het is niet ver.
Tot mijn middel sta ik in het kolkende water, mijn handen om het touw geklemd. Het laatste restje van de touwbrug. De rivier trekt en trekt. Vogels krijsen boven het geraas uit, alsof ze me aanmoedigen: kom op Eva, je kunt het! De overkant. Daar moet ik heen. Daar is hij. Ergens achter die muur van bladeren, boomstammen, stengels en lianen.
Ik zet een stap, dieper de rivier in. Het water komt tot mijn navel en sleurt me al bijna mee. Maar dan willen mijn voeten niet meer verder. Het touw schuurt in mijn handen, de spieren in mijn armen beginnen te trillen. Duizenden kilometers heb ik gereisd, en nu ik zo dichtbij ben, durf ik niet meer.
Nog één keer kijk ik om. Aan een tak hangt mijn rugzak met mijn telefoon en mijn werkstuk waar het een paar weken geleden allemaal mee begon. Als ik een ander onderwerp had gekozen, had ik nu niet hier gestaan.

Simon van der Geest, Het werkstuk of hoe ik verdween in de jungle. Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 2019

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met alinea's en kernzinnen

#zelfdoen

Zo schrijf je een goede alinea

- Zorg ervoor dat een alinea over één onderwerp gaat.
- Begin of eindig je alinea met de kernzin.
- Geef naast de kernzin aanvullende informatie of voorbeelden.
- Laat je alinea altijd op een nieuwe regel beginnen en schrijf de rest van de zinnen achter elkaar door.
- Maak je alinea niet te kort of te lang. Probeer minimaal twee en maximaal vijf zinnen te gebruiken.

Opdracht **7**

Werk in tweetallen. Lees tekst 7. Het is een stukje uit een leesverslag over het boek *Vals* van Mel Wallis de Vries. Let op: de eerste drie alinea's staan niet in de juiste volgorde.

1 Noteer de goede volgorde door het juiste alineanummer in de vakjes te zetten.
2 Markeer in alinea 4 tot en met 6 de kernzin.
3 Schrijf samen een slotalinea die de lezer enthousiast maakt om het boek te lezen. Gebruik vier zinnen. Eén ervan is de kernzin. Gebruik informatie uit de tekst.
4 Wissel jullie alinea uit met die van een ander tweetal. Markeer de kernzin in elkaars alinea.
5 Krijgen jullie na het lezen van de alinea zin om het boek te lezen? Geef tips en tops.

Tekst 7

Spannende detective

( ) Pippa en Abby kunnen door het slechte weer geen kant op. De sfeer wordt daardoor steeds angstaanjagender. Wie heeft het op de meiden gemunt? Weten de vriendinnen eigenlijk wel alles van elkaar?

( ) Dan verdwijnt Kim opeens na een ruzie. De overgebleven drie vriendinnen zijn bezorgd, maar denken dat Kim naar het dorp is gelopen. Als Feline ook verdwijnt én ze bloedsporen in de sneeuw vinden, maakt de bezorgdheid plaats voor angst.

( ) Het verhaal gaat over Abby, Kim, Pippa en Feline. Ze kennen elkaar van de middelbare school en zijn al jaren vriendinnen. In de kerstvakantie gaan ze naar een huisje in de Ardennen. Door het slechte weer sneeuwen ze in. Er is geen elektriciteit, het mobiele netwerk is uitgevallen en het dichtstbijzijnde huis is een paar kilometer verderop.

(4) Het boek *Vals* is op een bijzondere manier opgebouwd. Het bestaat uit een proloog, vier delen met in totaal 39 hoofdstukken en een nawoord. In de vier verschillende delen is elke keer een andere vriendin de ik-persoon.

(5) Doordat de dialogen en de gedachten van de personen zo echt lijken, word je makkelijk meegesleept in het verhaal. Er worden ook veel moderne woorden gebruikt, waardoor de personen op echte jonge mensen lijken. Je kunt zeggen dat Mel Wallis de Vries een stijl van schrijven heeft die past bij het taalgebruik van jongeren.

(6) Het verhaal speelt zich grotendeels ongeveer twee jaar geleden af. Als alles voorbij is, blikt Abby in het slothoofdstuk terug op hun vakantie. Die vakantie is dan twee jaar terug.

Opdracht **8**

Maak op sociale media medeleerlingen enthousiast voor het leesboek dat je net uit hebt of aan het lezen bent en lees een mooi of spannend fragment voor. Gebruik het online stappenplan.

Ik kan/weet

- de kernzinnen in alinea's bepalen. 1S
- een alinea schrijven met een duidelijke kernzin.

§6 Inleiding, middenstuk en slot

Je leert
- de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen.

Je hebt afgerond
- Meer dan lezen § 1 tot en met 5

Theorie

video-uitleg

Inleiding, middenstuk en slot

Om een tekst te begrijpen, is het handig om te weten hoe een goede tekst in elkaar zit.

Het eerste deel van een tekst is de **inleiding**. Hierin maak je kennis met het onderwerp van de tekst. Vaak gebeurt dat met een voorbeeld of een (grappig) verhaaltje (**anekdote**). De inleiding maakt je nieuwsgierig naar de rest van de tekst en bestaat meestal uit één of twee alinea's.
Het **middenstuk** is meestal het grootste gedeelte van de tekst. In dat deel van de tekst staat de meeste informatie over het onderwerp. Het middenstuk bestaat uit alle alinea's tussen de inleiding en het slot.
Het laatste deel van een tekst is het **slot**. Het slot bestaat meestal uit één of twee alinea's waarin het belangrijkste uit de tekst kort wordt herhaald of naar de toekomst wordt gekeken.
Ook kijk- en luisterfragmenten hebben vaak een inleiding, een middenstuk en een slot.
Veel teksten hebben geen duidelijke inleiding of duidelijk slot. Bij nieuwsberichten bijvoorbeeld ontbreekt meestal een slot.

Opdracht 1

Lees tekst 1.

1. Noteer de vijf onderstreepte woorden onder elkaar. Noteer de betekenis erachter. Probeer de betekenis uit de tekst af te leiden. Gebruik eventueel een (online) woordenboek.
2. Welke onderstreepte woorden uit de tekst passen in de volgende zinnen?
   a De nieuwbouw in onze wijk kun je door het kleurgebruik echt niet ….
   b Grote distributiecentra …, omdat meer mensen online boodschappen doen.
   c Als vakkenvuller kreeg ik honderd euro … voor de uren die ik extra heb gewerkt.
   d Mick van der Valk behoort tot de jongste … van het familiebedrijf Van der Valk.
   e De … verantwoordelijkheid voor het WK voetbal ligt bij de FIFA.

Opdracht 2

1. Wat is het onderwerp van tekst 1?
2. Uit welke alinea('s) bestaan de inleiding en het slot?
3. Markeer in de inleiding de zin die de lezer wil stimuleren de rest van de tekst te lezen.
4. 'De gamende mens zoekt als compensatie voor alle uren eenzaam achter een scherm weer "echt" gezelschap op.' (al. 1) Bedenk de vraag waarop deze zin antwoord geeft.
5. Markeer in het slot de zin waarin een voorstel wordt gedaan.
6. Waardoor is het volgens de tekst niet zo eenvoudig om antwoord te geven op de vraag: Wat is wereldwijd het meest gespeelde spel? Noem twee oorzaken.
7. Maak met je klas een top vijf van bordspellen die jullie zelf graag spelen en zoek op internet of in de gegevens van webshops welke vijf bordspellen op dit moment het meest verkocht worden. Welke overeenkomsten zie je?

Tekst 1

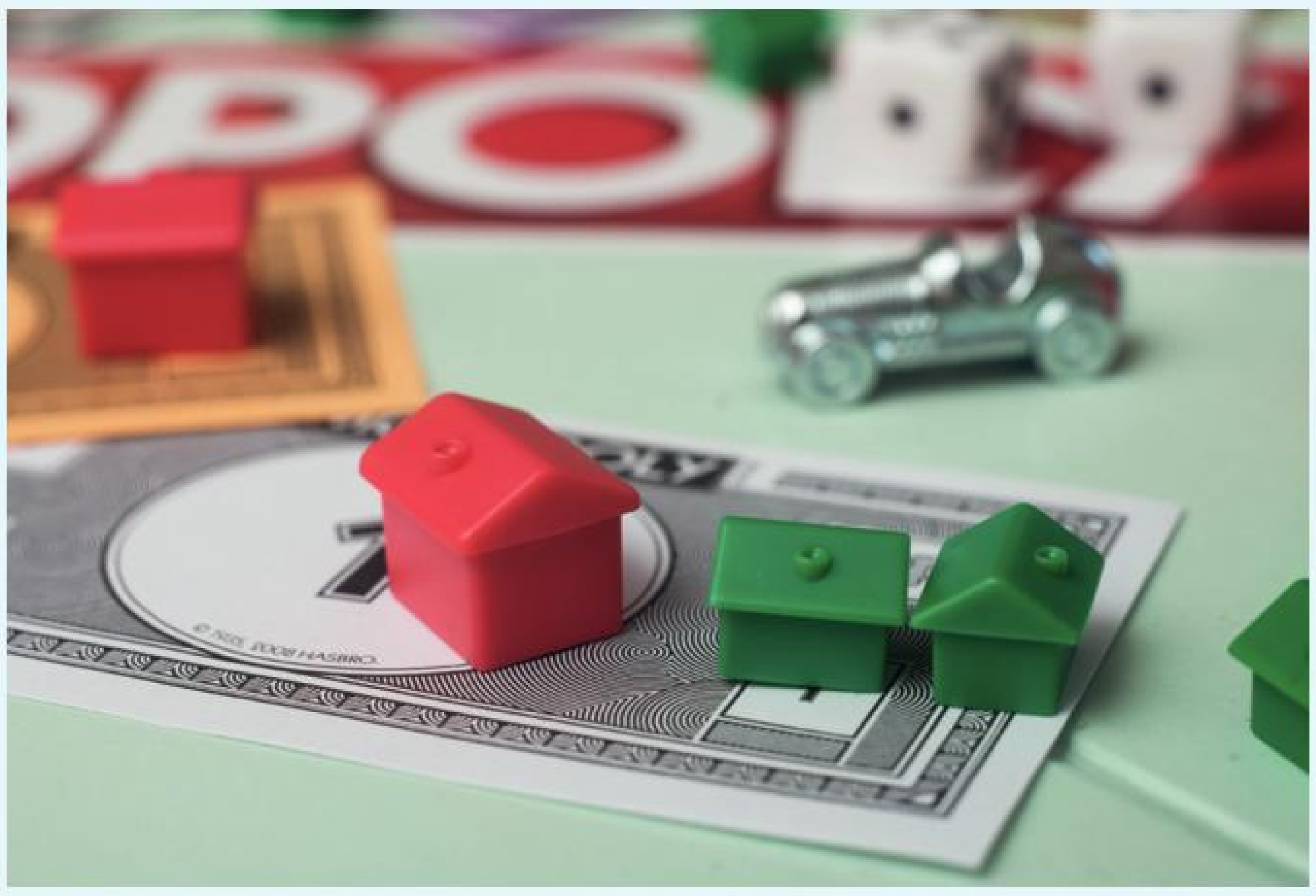
De mens is een spelend groepsdier

(1) Bordspellen zijn in opmars, vooral onder volwassenen. In veel landen zitten de spelletjescafés bomvol: de gamende mens zoekt als compensatie voor alle uren eenzaam achter een scherm weer 'echt' gezelschap op. We vroegen ons af welke spelletjes al die mensen spelen.

(2) Op die vraag is niet zomaar antwoord te geven, want wat er veel gespeeld wordt, verschilt natuurlijk per land en per generatie. Als je kijkt naar de officiële verkoopcijfers, dan scoren Monopoly (wereldwijd ongeveer 250 miljoen exemplaren verkocht) en Scrabble (ongeveer 150 miljoen) heel hoog.

(3) Maar van heel veel spellen zijn die cijfers er niet. Er wordt nergens bijgehouden hoeveel pakken speelkaarten er worden verkocht. Dan weet je nog niet welk kaartspel ermee gespeeld wordt. En voor verstoppertje hoef je helemaal niks aan te schaffen. Dat zou trouwens weleens een van de meest gespeelde spellen kunnen zijn.

(4) En hoe zit het met schaken, dammen of poker? Dat zou ook zomaar het meest gespeelde spel kunnen zijn. En … we moeten de 1,3 miljard Chinezen natuurlijk ook niet over het hoofd zien. Een groot deel daarvan speelt

Mahjong. Dus dat spel zou ook nog weleens hoge ogen kunnen gooien in de top tien van spellen.

(5) Kortom, de vraag naar wat wereldwijd het meest gespeelde spel is, is niet zo eenvoudig te beantwoorden. Misschien is het interessant om eerst maar eens antwoord te zoeken op de vraag: welk spel is op dit moment het populairst in Nederland?

spelletjesfabriek.nl

Opdracht

3

1 Wat betekenen de onderstreepte woorden in tekst 2? Maak de juiste combinaties.

- drang (al. 1)
- opbeuren (al. 2)
- dosis (al. 2)
- podium (al. 3)
- hiërarchie (al. 4)
- mentale (al. 4)

- behoefte, sterke wil
- hoe je je voelt
- hoeveelheid
- opvrolijken
- plek waar je een medaille krijgt
- volgorde in belangrijkheid

2 Wat betekenen de onderstreepte woorden in tekst 2? Maak de juiste combinaties.

- gemoedstoestand (al. 4)
- biologisch (al. 5)
- boodschapperstof (al. 5)
- gewaardeerd (al. 6)
- dominante (al. 6)
- geïsoleerd (al. 7)

- alleen gelaten
- middel dat informatie doorgeeft
- natuurlijk
- op prijs gesteld
- overheersende
- stemming

Opdracht

4

Lees tekst 2.

1 Welke uitspraken over de tekst zijn juist? Kies: waar of niet waar.

a Alinea 1 is een goede inleiding, want je maakt kennis met het onderwerp. **waar / niet waar**

b Alinea 7 is een goede slotalinea, want deze alinea vat de hele tekst goed samen: apen willen net als mensen winnen. **waar / niet waar**

2 Noteer in één zin het antwoord op de vraag in de eerste alinea: Is meedoen belangrijker dan winnen?
Maak de zin af: **Ja, / Nee**, meedoen is **wel / niet** belangrijker dan winnen, want …

3 Het lichaam van iemand die in een wedstrijd derde of eerste wordt, maakt in beide gevallen dopamine aan in de hersenen. Markeer in alinea 3 een zin waaruit blijkt dat deze uitspraak klopt voor iemand die derde wordt.

4 Je kent iemand die wel bordspelletjes wil meespelen, maar die het niet uitmaakt of hij wint of niet. Noteer welke informatie uit de tekst je kunt gebruiken om die persoon duidelijk te maken dat die toch blij zal worden van winnen.

5 Kun je uit de tekst de conclusie trekken dat apen zich net als mensen gelukkig voelen als ze door anderen belangrijk worden gevonden? Leg je antwoord uit.

6 Wat is de beste slotalinea die goed aansluit bij de inleiding van de tekst?

A Al met al blijkt dat voor velen winnen een belangrijker motief is om aan een spel deel te nemen dan meedoen. Winnen levert je namelijk een fijn gevoel van trots op jezelf zijn op.

B Nee, winnen slaat nergens op. Meedoen is veel leuker voor de mens, want samen iets doen geeft je het gevoel dat je niet alleen bent. En zeg nou zelf, wie wil geen podium?

C Net als apen willen mensen dominant zijn. Dat gevoel krijgen ze als ze in een wedstrijd winnen ten koste van de verliezer. Winnen is dus beter dan verliezen.

Tekst 2

De beste zijn

(1) Is meedoen belangrijker dan winnen? Mooi niet! Als je aan een spel begint, telt er maar één ding: beter zijn dan de rest. Mensen hebben gewoon een drang om een spelletje of een wedstrijd te winnen.

(2) Toen schaatser Koen Verweij op de Olympische Winterspelen van Sotsji door een verschil van drie duizendste seconde niet eerste maar tweede werd, kon niets hem meer opbeuren. Hij had willen winnen. De tweede plek voelde voor hem als een afgang. Zijn teleurgestelde houding leverde hem hier en daar een flinke dosis kritiek op. Zilver is toch ook mooi? Wat stelt hij zich dan aan?

(3) Toch is het gevoel dat Verweij had, niet meer dan normaal. Diverse studies wijzen uit dat de atleet die de zilveren plak weet te bemachtigen, minder blij is dan de persoon die brons haalt. Die laatste is allang blij dát hij het podium heeft weten te behalen. De persoon die tweede wordt, voelt vooral teleurstelling dat hij geen eerste is geworden. Vooral als je nét niet wint, zoals Verweij, overheerst dat gevoel.

Gezond

(4) Winnen maakt mensen blij. Daar kwam ook de Ierse psycholoog Ian Robertson achter, toen hij het boek *The Winner Effect* schreef. Volgens hem leeft iedere soort in een hiërarchie. En jouw plek in die hiërarchie bepaalt je gezondheid, mentale functioneren en je gemoedstoestand. Hoe hoger je staat, hoe beter je je voelt.

(5) Dat gelukkige gevoel is grotendeels biologisch. Als je wint, krijg je een extra dosis van het hormoon testosteron. Dat verhoogt vervolgens de hoeveelheid dopamine, een boodschapperstof in de hersenen, waar je een gelukkig gevoel van kunt krijgen.

Apen

(6) Het gevoel dat je de winnaar van de groep bent, wordt ook door apen zeer gewaardeerd. Dat bleek uit een Amerikaanse studie. De onderzoekers zagen dat de dominante apen twee keer zoveel serotonine in hun bloed hadden. Die boodschapperstof bepaalt voor een belangrijk deel je gemoedstoestand.

(7) Zodra de aap geïsoleerd werd, nam de hoeveelheid serotonine af. Je moet immers wel aan de rest van de groep kunnen laten zien dat je de beste bent. Anders is er niet veel aan.

Naar: quest.nl

Opdracht

5

Werk in tweetallen. Lees tekst 3 en 4. Let op: de alinea's van tekst 3 staan niet in de juiste volgorde.

1 Zet de alinea's van tekst 3 in de goede volgorde. Geef de alinea's het juiste nummer.

2 Blogger Raymon is in tekst 4 vergeten de tekst in alinea's te verdelen. Omcirkel vier keer een woord waar een nieuwe alinea begint.

3 Wat heeft het meedoen aan LARP-evenementen voor Raymon vooral opgeleverd?

4 Welke tekst kun je het best gebruiken om iemand enthousiast te maken voor LARP? Leg je antwoord uit.

5 Kies: waar of niet waar. LARP kun je aanraden aan een jongere die het lastig vindt om met anderen in contact te komen. **waar / niet waar**

6 Met LARP leer je vaardigheden waardoor je je persoonlijk ontwikkelt. Noem er vier.

Tekst 3

Rollenspel

(   ) Nils Visser is de initiatiefnemer van het unieke project. Het programma is gebaseerd op Live-Action Role-Playing (LARP).

(   ) De Fantasten is een buitenschools programma op UniC in Utrecht. In dat project experimenteren en leren leerlingen door rollenspelen. Een uniek project.

(   ) In het LARP-project bedenken leerlingen eerst zelf een personage dat ze later tot leven laten komen in een rollenspel vol avontuur, magie en fictie. Elke speler heeft een naam, kostuum, wapens en andere attributen. Thuis en op school werken ze aan scripts, kleding en vaardigheden zoals zwaardvechten en boogschieten.

(   ) De leerlingenclub trekt over het algemeen de wat stillere leerling aan, die tijdens het spel aansluiting vindt bij anderen en hierdoor mondiger en zelfverzekerder wordt. Goed samenwerken en onderhandelen zijn ook competenties waaraan gewerkt wordt. Kortom: het succes van LARP is groot: het rollenspel creëert sociale verbondenheid op school, waardoor larpende leerlingen beter presteren.

(   ) In zo'n rollenspel leven leerlingen zich in een bepaald gefantaseerd personage in en spelen ze samen met tientallen spelers situaties in een verhaal na. Een LARP speelt zich meestal af in een fantasiewereld die gebaseerd is op zogeheten online games. De rollenspelen hebben vaak iets weg van een middeleeuwse fantasiewereld.

Naar: leraar24.nl

Tekst 4

Hoe ik ben begonnen met LARP

Ik ontdekte LARP toen ik 12 jaar oud was. Meteen werd ik er verliefd op. Rond die tijd speelde ik nog graag buiten en leefde ik als het ware in mijn eigen fantasiewereld. Dat breidde zich alleen maar uit nadat ik erachter kwam dat LARP bestond, waar die fantasie werkelijkheid wordt voor een korte tijd. Enthousiast als ik was, schreef ik mij in voor een LARP die al twee weken later plaats zou vinden! Ik wist totaal niet wat ik

moest verwachten, maar gelukkig kon ik hier een wapen en kleding huren. Ondanks het feit dat ik eigenlijk niks voor het event had voorbereid, heb ik toch de beste tijd van mijn leven gehad. Desondanks duurde het 7 jaar voordat ik weer besloot om te gaan LARPen. Het dwaalde steeds door mijn hoofd dat ik het nog een keer wilde doen. Maar dan wilde ik het ook goed doen: kleding voorbereiden, eigen wapens meenemen, et cetera. Alleen durfde ik eigenlijk niet in mijn eentje te gaan LARPen. Maar dat veranderde toen ik Project M's Academie der Toverkunsten tegenkwam op internet. Het is een LARP waarbij je op een magische school lessen kunt volgen. In die lessen leer je spreuken, je leert toverdranken en tegengiffen te maken, je leert over de magische cultuur en nog veel meer. Je wordt ingedeeld in een van de vier afdelingen, die gedurende je tijd op de Academie een soort familie voor je is. Het evenement was fantastisch en ik kan niet wachten tot het volgende event. Iedereen die eraan meedoet is zo vriendelijk, creatief en gezellig om mee te spelen! De mensen die ik op het event ben tegengekomen zijn nu mijn beste vrienden. Raymon.

Naar: larpplatform.nl .

Theorie

video-uitleg

Zelf aan de slag met inleiding, middenstuk en slot

#zelfdoen

Als je zelf een filmpje maakt of een tekst schrijft, dan is het belangrijk dat je van tevoren goed nadenkt over de opbouw daarvan.

Zo bouw je jouw tekst of filmpje goed op

- Maak de inleiding interessant, grappig of spannend. Doe dat door bijvoorbeeld te beginnen met een grappig verhaaltje, interessante cijfers of een weetje. Bijvoorbeeld: *Wist je dat olifanten wel 100 kilo per dag poepen?*
- In het middenstuk vertel je het meest over je onderwerp. Bedenk van tevoren wat je wilt vertellen en zorg dat elke alinea een stukje van het onderwerp behandelt.
- In het slot herhaal je nog even kort de belangrijkste informatie uit de tekst. Vaak gebruik je hierbij het woord 'daarom', 'dus', 'kortom' of 'ten slotte'.

Opdracht
6

Werk in tweetallen. Download van de drie teksten de tekst die jullie het interessantst vinden. In het middenstuk van de teksten staan de alinea's in de verkeerde volgorde. Van de teksten ontbreekt een inleiding en een slot.

1. Knip de alinea's van elkaar, leg ze in de juiste volgorde en markeer de kernzinnen. Maak er een foto van. Bespreek jullie keuze met een tweetal dat dezelfde tekst heeft gebruikt.
2. Schrijf de inleiding en het slot bij de tekst. Gebruik vier zinnen en maximaal 40 woorden.
3. Presenteer om de beurt de inleiding en het slot en maak er een opname van. De opname is bedoeld voor een filmpje op een site die past bij het onderwerp.
4. Laat de opname aan een ander tweetal zien. Vraag tips en tops.

Ik kan/weet

- de inleiding, het middenstuk en het slot van een tekst herkennen. 1S
- een inleiding en slot schrijven. 1S

§7 Deelonderwerpen

Je leert
- deelonderwerpen in teksten herkennen.
- globaal lezen.

Je hebt afgerond
- Meer dan lezen § 1 tot en met 6

Theorie

video-uitleg

Deelonderwerpen

Een tekst is meestal verdeeld in een inleiding, een middenstuk en een slot. In het **middenstuk** staat de meeste informatie over het onderwerp. Vaak worden in het middenstuk verschillende aspecten (delen, kanten) van het onderwerp besproken. Dit zijn **deelonderwerpen**. In een tekst over *circus* kunnen de deelonderwerpen bijvoorbeeld zijn: *acts, dieren, kinderen in het circus*.

Een deelonderwerp kan uit één alinea bestaan of uit enkele alinea's samen. Het begin van een nieuw deelonderwerp wordt soms duidelijk gemaakt met een **tussenkopje**.

Zo vind je deelonderwerpen
Bedenk welke alinea's over hetzelfde deel van het onderwerp gaan. Lees daarvoor de tekst **globaal**: je leest dan de eerste en laatste zin van elke alinea.

Ook kijk- en luisterfragmenten hebben deelonderwerpen. Vaak wordt een nieuw deelonderwerp duidelijk aangekondigd door degene die het programma presenteert.

Opdracht
1

Lees tekst 1 globaal.
1. Wat is het onderwerp van de tekst?
2. Markeer in de inleiding de zin die bedoeld is om de lezer nieuwsgierig te maken naar de rest van de tekst.
3. Hoeveel redenen om op reis te gaan noemt de tekst?
4. Hoe ben je te werk gegaan bij het geven van het antwoord op vraag 3?
5. Alinea 7 gaat over de laatste reden om op vakantie te gaan. Hoe weet je dat?

Opdracht
2

Lees tekst 1 precies.
1. De schrijver gebruikt voor elk tussenkopje woorden die ook in de tekst eronder staan. Markeer die woorden.
2. Kies: waar of niet waar. Alle tussenkopjes in de tekst maken goed duidelijk wat het deelonderwerp van het stukje tekst is. **waar / niet waar.**
3. In alinea 4 staat dat het gevoel van vrijheid 'een van onze basisbehoeften' is. Wat heeft die basisbehoefte met vakantie te maken?
4. Markeer in alinea 6 de woorden die het deelonderwerp van de alinea noemen en die je ook als tussenkopje kunt gebruiken.
5. Kies: waar of niet waar. Het doel van de tekst is je over te halen om een reis te boeken. **waar / niet waar**
6. Markeer in de tekst woorden of zinnen die passen bij wat jouw vakantie fijn maakt.
7. Noteer in de kantlijn een + bij informatie waarover je meer zou willen weten.

Tekst 1

Goed voor iedereen!

(1) Op vakantie gaan doet goed. We zijn dan gelukkiger, gezonder, meer ontspannen, energieker en tevredener dan wanneer we niet op reis gaan en gewoon thuisblijven. Wat zijn de redenen om op vakantie te gaan?

Rust

(2) Vakantie is een tijdelijke verlossing van verplichtingen van werk of studie. In die paar weken in het jaar gaat er geen wekker, is er geen huiswerk, geen dwingende docent, geen hijgende baas in je nek, geen uitzicht op die muur die nog geschilderd moet worden. Eindelijk rust. In plaats daarvan heb je alle tijd om naar de horizon te staren, naar een fluitende vogel te luisteren, twee uur de krant te lezen, je favoriete strip te lezen en net zo lang te lunchen of te luieren als je wilt.

Buitenlucht

(3) Op een doorsnee werkdag zijn we gemiddeld een klein halfuurtje in de buitenlucht, maar op vakantie liggen we uren te soezen op het strand, we slenteren door steegjes, wandelen en struinen door de bossen en we suizen van besneeuwde bergen. En dat heeft positieve effecten op ons humeur en onze gezondheid, is inmiddels gebleken uit grote stapels onderzoek. Alleen al het zien van groen werkt stressverlagend. Door de grote hoeveelheid daglicht die we vangen, voelen we ons vrolijker en slapen we beter. En ook de extra dosis vitamine D die de zon ons geeft, heeft heilzame effecten voor lichaam en geest.

Zelf bepalen

(4) Het gevoel van vrijheid, dat je zelf aan het roer staat en zelf keuzes kunt maken, is volgens psychologen een van onze basisbehoeften. Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat een gevoel van autonomie positief werkt voor ons welzijn en dat een gebrek aan onafhankelijkheid samenhangt met ziekte en psychische problemen.

(5) Tijdens de vakantie komt die sterke behoefte om zelf te bepalen wat je wilt doen eindelijk tot haar recht. Wil je links of rechts, ga je kanoën of een boek lezen, sta je op met de eerste zonnestralen of slaap je een gat in de dag? Natuurlijk moet je soms onderhandelen met reisgenoten over hoe je die dag invult, maar alleen al het gevoel dat je keuzes hebt, werkt heilzaam.

(6) Op reis gaan betekent ook even helemaal weg zijn van de dagelijkse sleur, je eigen cultuur en de verwachtingen van je omgeving. Dat schept de mogelijkheid om kortstondig iemand anders te zijn dan je degelijke, verstandige, alledaagse zelf. Oftewel, eindelijk jezelf zijn. Dit verlangen is het duidelijkst terug te zien in het soort vakanties dat jongeren vaak kiezen: vakanties waarin ze dingen kunnen doen zonder er thuis op aangekeken te worden, bijvoorbeeld verliefd zijn en alles wat daarbij hoort.

(7) En ten slotte de laatste reden: gelukkige herinneringen aan mooie vakanties kunnen je later helpen als het even niet zo goed gaat. Door te denken aan de mooie momenten, kun je jezelf helpen om positief te denken. Misschien maar snel een vakantie boeken dus!

Naar: psychologiemagazine.nl

Opdracht
3

Lees tekst 2. Het is de openingssite van een tienerkamp.

1. Waar wordt het Robinson Camp gehouden?
2. Voor welke leeftijdscategorie is het kamp geschikt?
3. Welke deelonderwerpen kun je aanklikken om meer informatie te krijgen?
4. Hoe kun je in deze tekst snel zien wat je onder andere gaat doen tijdens het kamp?
5. Op welke manier zou jij als bouwer van de site kinderen extra motiveren voor het kamp?
6. Hoe kom je te weten wanneer het kamp wordt gehouden?
7. De rubriek 'wat je moet WETEN' is in de tweede helft van de tekst aangeklikt en dus geopend. Noteer daaruit vier activiteiten die niet in de inleiding zijn genoemd.

Tekst 2

HOME > CAMPS > BASE > ROBINSON CAMP

Robinson Camp

ZOMERKAMPEN IN GELDERLAND

12 - 14 jaar 14 - 16 jaar

Ben jij een echte avonturier en wil jij leren overleven als een echte Robinson? Kom dan op **Robinson Camp**! Aan het einde van de week spelen we het grote Robinson-spel. Ga de strijd aan tegen je kampgenootjes in verschillende proeven waarbij je je hersens, kracht, samenwerking en doorzettingsvermogen nodig hebt. Win jij de titel Robinson Camper van het jaar?!

- ✓ Vuur maken
- ✓ Plantensurvival
- ✓ Bivak
- ✓ Kompaslopen
- ✓ Boogschieten
- ✓ Robinson spellen

BEKIJK DATUMS

Geen twijfel meer? Boek direct!

PRIJS
€ 495,00

WAT JE MOET **WETEN**	WAAR IS JE **VERBLIJF**	WAT GAAN WE **DOEN**	WAT IS ER **INBEGREPEN**

Wat ga jij doen tijdens dit Robinson Zomerkamp?

Tijdens het Robinson Camp leer jij hoe je vuur moet maken en bereid je je zelf gevangen visje. Navigeer met een kaart en kompas en verzamel alle coördinaten om de schat te kunnen vinden. We maken een eigen vlot, schieten met pijl-en-boog en we bouwen zelfs onze eigen hut waar we in kunnen slapen! En weet jij al welke planten je kunt gebruiken om te overleven? Aan het einde van de week spelen we het grote Robinson-spel. Ga de strijd aan tegen je kampgenootjes in verschillende proeven waarbij je je hersens, kracht, samenwerking en doorzettingsvermogen nodig hebt. Win jij de titel Robinson Camper van het jaar?

Daarnaast is er gelukkig ook nog genoeg tijd over om te chillen tijdens jouw zomervakantie! Samen met de andere Summer Campers doe jij mee aan de dropping, ga je griezelen tijdens de spooktocht en sluit je de week af met een spetterende feestavond!

Opdracht
4

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment. Maak aantekeningen tijdens het kijken.

1. Welke vraag beantwoordt professor Scherder in het middenstuk van het fragment?
2. Welke deelonderwerpen komen in het middenstuk aan de orde?
3. In de inleiding en het slot behandelt Scherder nog twee onderwerpen. Welke zijn dat?
4. Kies: waar of niet waar. Zowel tekst 1 als dit fragment noemen het positieve effect van wandelen (in de natuur) op onze gezondheid en op ons humeur.
   waar / niet waar
5. Is dit fragment geschikt als promotiefilmpje om lid te worden van een wandelclub? Leg uit.
6. Voor wie is het fragment vooral bedoeld?

Opdracht
5

Denk na over stelling *a* en *b*. Beide hebben te maken met tekst 3 die je bij opdracht 6 leest. Ben je het eens of oneens met de uitspraken? Bespreek ze met je klas.

a Wandelen in de natuur is een saaie en tijdverspillende bezigheid.
b Samen met je vrienden meedoen aan een wandelvierdaagse is gezellig.

Opdracht
6

Lees tekst 3. Let op: in alinea 1 tot en met 5 zie je open plekken.

1. Noteer op de open plekken in de tekst een passend woord. Kies uit: *delen – foto's (2 x) – hashtags – hen – leeftijd – Vierdaagse – volgers – wandelen.*
2. Waarom is 'wandelen in de natuur' het juiste onderwerp van de tekst en niet 'wandelen'?
3. Kies: waar of niet waar. In de tekst geeft Caroline van Zijl antwoord op de vraag waarom steeds meer jongeren gaan wandelen. **waar / niet waar**
4. Alinea 7 gaat **niet** over 'je eigen grenzen opzoeken'. Wat is wél het deelonderwerp?
5. Onder welk tussenkopje past alinea 7 dus beter?
6. Leg uit wat Van Zijl in alinea 7 bedoelt met 'terugschakelen in de natuur'.
7. In welke alinea's lees je wat Scherder in het fragment bij opdracht 4 noemde?

Tekst 3

Interview: De natuur in mét #wandelclub

(1) **Van plantenstudio tot wandelclub: de natuur is populair. Een paar jaar terug sleepten we groen vooral in een terracotta pot het huis in, nu trekken we kantoorloafers uit en wandelschoenen aan. Ook jongeren wagen zich aan tochten. Caroline is een van (…a…).**

(2) Naast foto's van festivals en wintersport post Caroline van Zijl ook (…**b**…) van de Nijmeegse Vierdaagse op haar Instagram (1700 likes). Op de meeste (…**c**…) sport ze fanatiek. Dat spreekt voor zich: ze werkt bij het tijdschrift *Women's Health* en wordt ongetwijfeld weleens bestempeld als fitgirl.

(3) Caroline doet aan boksen en aerial silks (een vorm van luchtacrobatiek), maar ze trekt ook steeds vaker haar wandelschoenen aan. 'In 2018 liep ik de (…**d**…) voor het eerst. Toen we begin van dat jaar hoorden dat we meededen, begonnen we serieus met trainen. Daardoor merkten we hoe leuk het eigenlijk was.'

#tredsetters

(4) Caroline deelt de foto's en filmpjes van haar wandelingen met duizenden (…**e**…). Ze richtte met vrienden dj/producer/regisseur Bas Louissen en dj Sander Hoogendoorn gekscherend een wandelclub op: de 'coolwalkers'. Ze noemen elkaar grappend wandelmatties en gebruiken (…**f**…) als #coolwalkers en #tredsetters.

(5) 'Eerlijk is eerlijk: wandelen heeft niet een heel hip imago', zegt Caroline. 'Tijdens de Drentse Vierdaagse haalden wij de gemiddelde (…**g**…) omlaag.' Toen de vrienden begonnen met wandelen, bleek uit reacties uit hun omgeving dat het wandelimago wel een boost kon gebruiken. 'Mensen zeiden: "Dat is een suffe bezigheid", en: "Het duurt zo lang". Maar toen we meer op Instagram begonnen te (…**h**…), kregen we veel leuke reacties.' Hiermee inspireerden ze andere jongeren. 'Mensen die twijfelden om de Vierdaagse te lopen, hakten nu de knoop door. (…**i**…) zelf is natuurlijk laagdrempelig. Je hoeft echt niet te wachten met wandelen tot je met pensioen bent.'

Over grenzen gaan

(6) 'Met Bas en Sander liep ik 4 dagen iedere dag 50 kilometer, dat was echt een beproeving: zowel mentaal als fysiek. Het was superwarm weer, en mijn voeten waren opgezwollen en zaten vol blaren. Ik had een dikke

enkel en moest daarna met mijn been omhoog. Je gaat over grenzen om de tocht uit te lopen. Maar het was een onvergetelijke ervaring, je wordt gedragen door het publiek.'

(7) 'Wandelen biedt ook de mogelijkheid om goede gesprekken te voeren met vrienden. Het geeft rust, het maakt mijn hoofd leeg.' Caroline zet haar telefoon vaak uit, en plaatst foto's of video's van wandelingen pas na afloop. 'Soms staat mijn telefoon een hele tocht uit. Dit soort dingen is heel belangrijk, ook voor mij. Zeker in een periode waarin mensen met stress te maken hebben en moeilijk tot rust komen.' Zo'n wandeltocht mag dan wel tijd kosten, maar volgens Caroline is juist dat goed. 'Terugschakelen in de natuur is fijn.'

Lekker langzaam

(8) De natuur trekt Caroline aan. 'Er is geen betere manier om de natuur in je op te nemen en ervan te genieten dan tijdens een wandeling. Als je fietst, flitst alles voorbij. Veel mensen komen tot rust in de natuur. Het is goed voor je mentale gezondheid.'

(9) Uit de Nationale Wandelmonitor bleek dat in de natuur zijn de voornaamste motivatie is om te wandelen. Ook zoeken veel mensen ontspanning of bezinning. Of ze willen hun hoofd leegmaken.

Naar: eenvandaag.avrotros.nl

Opdracht
7

Vul in de zinnen het juiste woord of de juiste uitdrukking in. De woorden komen uit deze paragraaf. Kies uit: *beproeving – bestempeld als – doorsnee – dosis – effect – heilzaam – imago – kortstondig – psychische – struinen.* Je houdt vier woorden over.

1 Het is bijzonder … om na een drukke periode afstand te nemen van je schoolwerk.
2 De … Nederlander gaat gemiddeld zeker twee keer per jaar op vakantie.
3 Je elke dag houden aan een streng dieet is een … voor mensen die genieten van eten.
4 Door allerlei schandalen is het … van het Britse koningshuis behoorlijk beschadigd.
5 Het succes van deze voetballer was …, want na één wedstrijd was 'de man van glas' alweer uitgeschakeld door een blessure.
6 Een antiquair houdt ervan om op een vlooienmarkt tussen oude spullen te … op zoek naar waardevolle dingen.

Theorie
video-uitleg

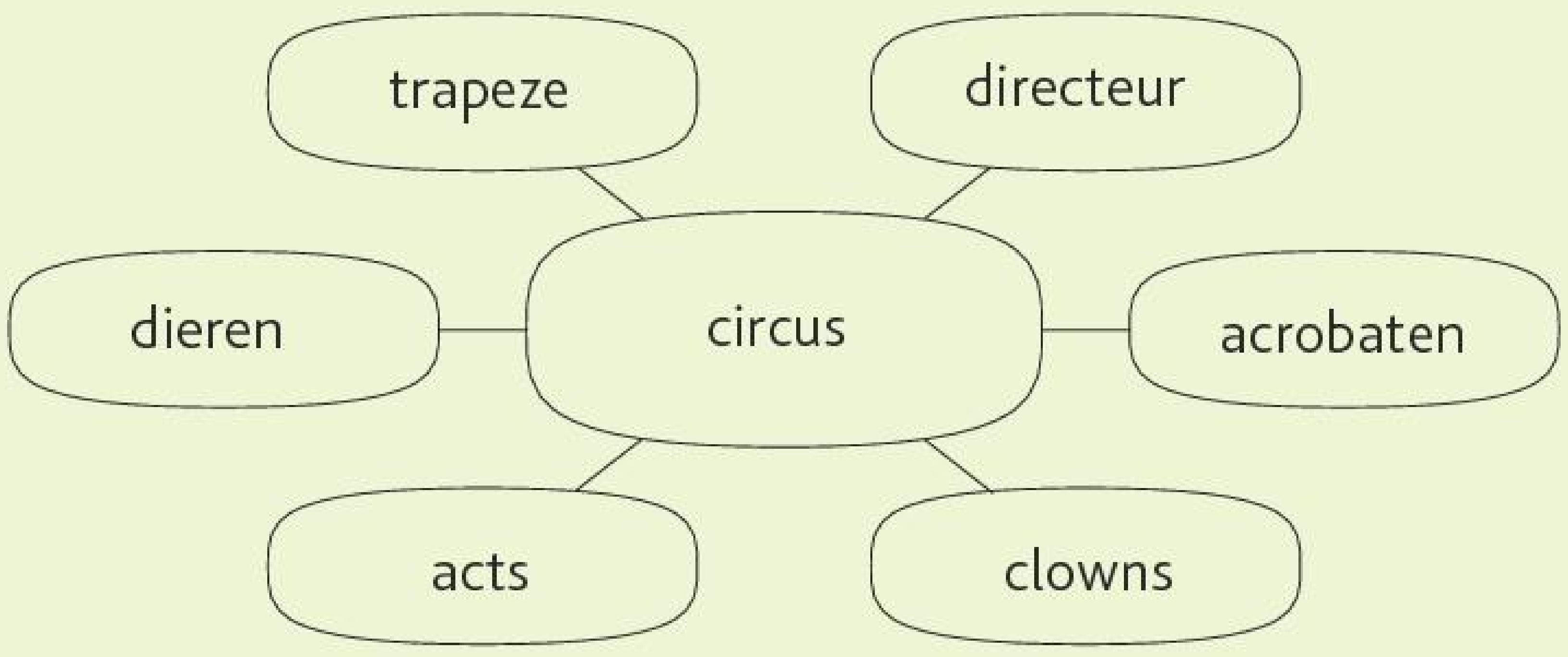
Zelf aan de slag met deelonderwerpen

#zelfdoen

Als je een onderwerp hebt bedacht voor een filmpje of een tekst, dan schieten er vaak veel ideeën door je hoofd. Die ideeën kunnen deelonderwerpen voor je tekst of filmpje zijn. Je moet niet te veel deelonderwerpen kiezen, want dan wordt je tekst of filmpje te lang. Te weinig deelonderwerpen zorgen ervoor dat je tekst of filmpje eentonig of saai wordt.

Zo kies je goede deelonderwerpen uit

1 Maak een woordweb. Zet je onderwerp in het midden en schrijf alle dingen die bij je opkomen eromheen. Bijvoorbeeld:

2 Bedenk nu over welke onderwerpen je het meest zou kunnen vertellen. Gebruik hiervoor ook hulpbronnen, bijvoorbeeld informatieve boeken of tijdschriften, zoals *Quest*. Als je erachter komt dat er niet zoveel te vertellen valt over een deelonderwerp, dan is het beter om dat deelonderwerp niet te gebruiken of bij een ander deelonderwerp te behandelen. Bijvoorbeeld: bij het deelonderwerp 'acts' kun je prima iets vertellen over koorddansers.

Opdracht

8

Kies opdracht **A** of **B**.

A Werk in een tweetal. Ieder van jullie schrijft een deel van een tekst waarin je vertelt hoe jouw droomvakantie eruitziet. Het onderwerp van je tekst is dus 'mijn droomvakantie'. Voordat je gaat schrijven, vul je een bouwplan in. Download het bouwplan.

- **1** Maak een woordweb bij 'mijn droomvakantie'. Bedenk waar, met wie, hoelang, wat voor activiteiten, enzovoort.
- **2** Kies drie deelonderwerpen waarover je wilt schrijven.
- **3** Vul het bouwplan in.
- **4** Laat elkaars bouwplan zien. Is het volledig en duidelijk? Verbeter indien nodig.
- **5** Werk één deelonderwerp uit in één alinea met een kernzin en zet er een tussenkopje boven. Gebruik ongeveer 50 woorden.
- **6** Lees elkaars uitgewerkte alinea.
  - *a* Staat er een kernzin in?
  - *b* Past het tussenkopje?
  - *c* Verbeter de alinea als dat nodig is.

B Maak met je smartphone een reclamefilmpje van minimaal 1 minuut en maximaal 3 minuten over je favoriete vakantieland.

- **1** Maak een woordweb bij het onderwerp 'mijn favoriete vakantieland'. Bedenk waarom jij zo graag naar dat land op vakantie gaat.
- **2** Kies drie deelonderwerpen waarover je wilt vertellen.
- **3** Vul het bouwplan in en vul het middengedeelte verder aan.
- **4** Laat je bouwplan aan een klasgenoot zien. Is het volledig en duidelijk? Verbeter indien nodig.
- **5** Maak eerst een proefopname en let op of jullie filmpje overtuigend is.
- **6** Maak het definitieve filmpje of gebruik de proefopname als die goed is.
- **7** Laat je filmpje zien aan je klasgenoten en vraag om de deelonderwerpen te noteren.
- **8** Vraag feedback: heb je na het zien van mijn filmpje zin om naar … op vakantie te gaan?

Ik kan/weet

- deelonderwerpen in het middenstuk van een tekst herkennen. 1S
- mijn manier van lezen afstemmen op mijn leesdoel. 1F
- schrijven met goede deelonderwerpen aan de hand van een eenvoudig bouwplan. 1S

MEDIA

Cursus 2

1 Apps *50*
2 Betrouwbaarheid *52*
3 Online brainstormen *54*
4 Een prototype ontwerpen *56*
5 Pitchen *58*
6 Evalueren en verslag doen *60*

§1 Apps

Je leert
- veilig omgaan met apps en verschillende mediaboodschappen herkennen.

Zie ook
- Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten en Thema A § 3 Tekstdoelen: Activeren

Theorie

video-uitleg

Mediakennis

App
App is de afkorting van application (Nederlands: applicatie), een computerprogrammaatje dat je op je telefoon kunt zetten.

Data
Data zijn gegevens, zoals je contactenlijst, foto's en welke sites je bekijkt. Soms kan het gebeuren dat apps jouw informatie delen met bedrijven voor het maken van advertenties. Bedrijven moeten op een goede manier omgaan met data van gebruikers. Soms doen ze dat niet en misbruiken ze jouw data.

Tracking
Tracking betekent volgen en is het bijhouden van jouw surfgedrag op internet. Je kent het vast wel: je zoekt online naar een bepaald merk schoenen en plotseling zie je op allerlei sites advertenties van schoenen. Bedrijven verzamelen jouw gegevens via **cookies**, zodat ze weten welke spullen je online hebt bekeken en waarin je misschien geïnteresseerd bent.

Cookies
Cookies zijn bestandjes die een website op je computer of telefoon zet om informatie over jou te onthouden. Een cookie onthoudt bijvoorbeeld je wachtwoord of wat er in je winkelmandje zit. Hier geef je zelf meestal toestemming voor. Cookies worden vaak gebruikt om je reclame te sturen.

Media
Media zijn middelen om informatie over te brengen. Bijvoorbeeld: kranten, boeken, tijdschriften, radio, televisie, sociale media (bijvoorbeeld Instagram en WhatsApp), websites en online muziek- en videodiensten (bijvoorbeeld Spotify en Netflix).

Privacy
Privacy betekent dat je in je privéleven vrij mag zijn in wie je bent en wat je doet. Je bent de baas over je eigen gegevens.

Opdracht
1

Lees tekst 1 en 2.

1 Geef je mening over tekst 1. Wat vind je van deze tekst en geloof je het?
2 Er zijn apps die zonder dat je het weet jouw data gebruiken, zoals WhatsApp. Pak je telefoon. Welke drie apps op jouw telefoon weten het meest van je, denk je? Vergelijk jouw apps met die van een klasgenoot.
3 Zou het kunnen dat een telefoon weet op wie jij verliefd bent? Leg uit.

4 Vergelijk tekst 1 en 2 met elkaar. Welk medium of welke media is/zijn gebruikt voor tekst 1 en 2? Leg uit waaraan je dat kunt zien.

5 Teksten hebben meestal één belangrijke boodschap en één doel. Wat is de boodschap en het doel van tekst 1?
   A Een bedrijf kan via een app op jouw telefoon zien op wie je verliefd bent (amuseren).
   B Een bedrijf kan via een app op jouw telefoon zien op wie je verliefd bent (informeren).
   C Je kunt via een app zien waar je geheime liefde is (activeren).
   D Je kunt via een app zien waar je geheime liefde is (mening geven).

6 Schrijf van tekst 2 de belangrijke boodschap en het doel op.

Tekst 1

NN stories
Hilversum

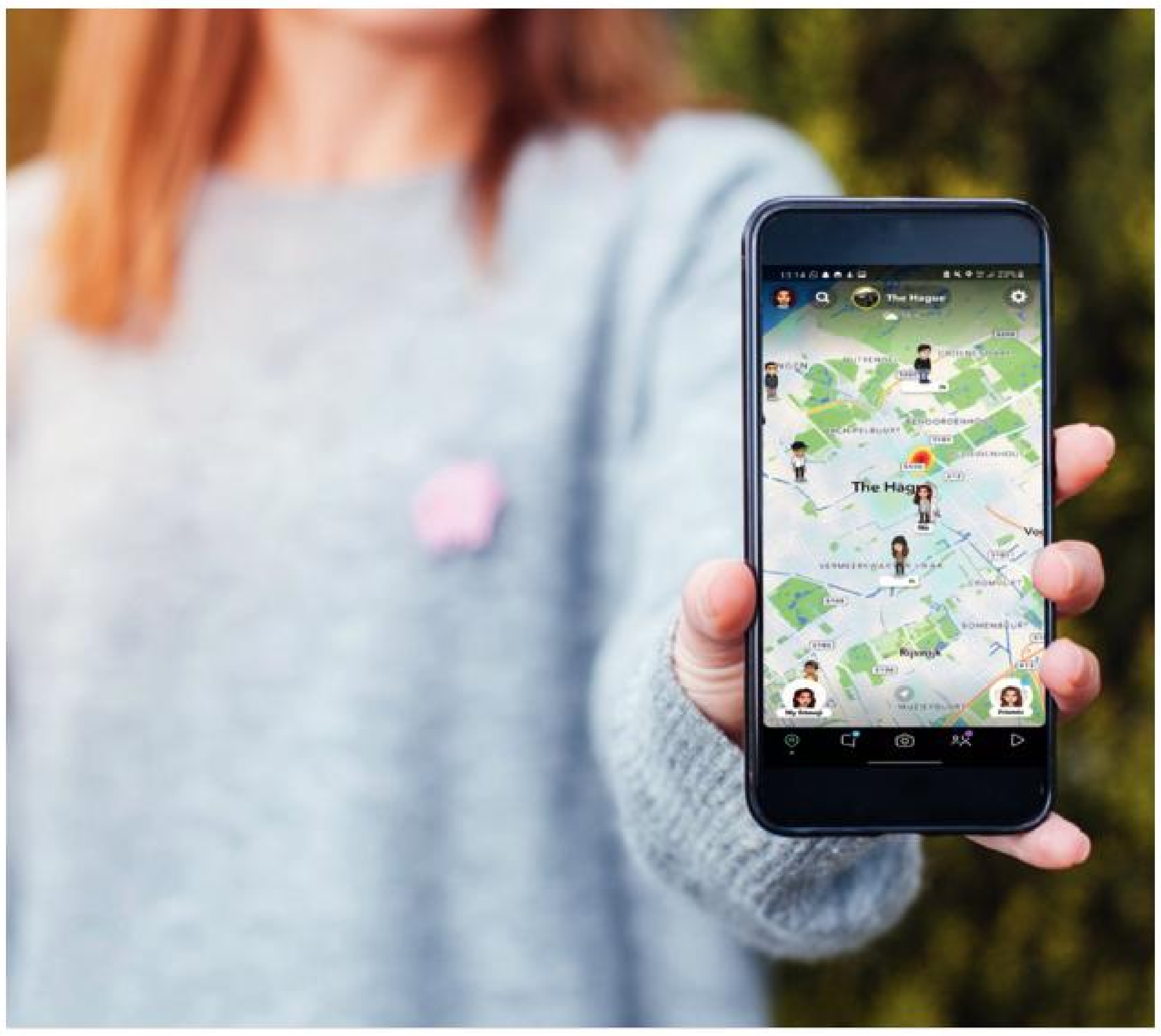

311 vind-ik-leuks

Geen goed nieuws uit liefdesland! Het bedrijf LoveLock uit de Verenigde Staten kan via jouw telefoon stiekem zien op wie je verliefd bent. En LoveLock kan dat gelijk delen met diegene op wie je verliefd bent en al je contacten. #love #verliefdheid
14 FEBRUARI

Tekst 2

NN stories
Breda

85 vind-ik-leuks

Zo leuk, Snapchat. Ik kan nu zien waar mijn geheime liefde is. Maar nu weten anderen natuurlijk ook waar ik ben?! En misschien wordt er wel in de gaten gehouden van wie ik de locatie het vaakst bekijk? #geheimeliefde #volgen
14 FEBRUARI

Opdracht 2

Werk in tweetallen.

1 Welke informatie op je telefoon zou jij willen delen met je vrienden en welke niet?
2 Gaan jullie altijd akkoord met het gebruik van cookies op sites en apps? Leg uit.
3 Download het schema. Ga naar de privacyinstellingen op je telefoon. Welke apps heb jij op je telefoon die toegang hebben tot de data in het schema? Vul het schema in.
4 Download de lijst met tips die je telefoon beter beveiligen om je privacy te beschermen. Kies uit de lijst elk drie verschillende tips waarvan jullie vinden dat die je telefoon beter gaan beveiligen. Bespreek met elkaar de tips en pas deze indien nodig toe op jullie telefoons.

Ik kan/weet
- verschillende (digitale) media en de doelen van een mediaboodschap herkennen.

§2 Betrouwbaarheid

Je leert
- de betrouwbaarheid van een bericht op digitale media bepalen.

Je hebt afgerond
- Media § 1 Apps

Theorie
video-uitleg

Wat is betrouwbaar?

Wanneer je een bericht leest (zoals in de vorige paragraaf over Lovelock), vind je daar meestal iets van: je vindt het grappig, stom of misschien wel eng. Maar hoe weet je of het bericht betrouwbaar is, dus of de inhoud ervan klopt? De **betrouwbaarheid** van een verhaal hangt af van een heleboel dingen:

- De **bron**, dus waar het bericht vandaan komt, zegt iets over de betrouwbaarheid. Een tekst op een serieuze, professionele nieuwssite (zoals NOS Stories, RTL Nieuws of de website van een krant) is vaak betrouwbaarder dan een tekst op sociale media.
- De **inhoud** van een bericht kan zo gek zijn dat je meteen begint te twijfelen of het echt is. Ga dan op zoek naar meerdere bronnen met informatie over het onderwerp, zodat je kunt bepalen of het bericht te vertrouwen is.
- Let op het **doel** van de tekst. Een schrijver die iets wil verkopen, kun je niet altijd geloven. Hij zal alleen de goede dingen over het product vertellen.
- Aan de **datum** waarop een tekst geschreven is, kun je zien hoe oud een bericht is. Als de tekst lang geleden is geschreven, dan hoeft de inhoud niet meer te kloppen.
- Let op het **taalgebruik**. Als er bijvoorbeeld veel spelfouten in een bericht staan, kun je twijfelen aan de betrouwbaarheid van het verhaal.
- De **beelden** bij een tekst zijn soms niet echt. Deze plaatjes zijn dan alleen bedoeld om je voor de gek te houden. Geloof dus niet alles wat je ziet en leest!

Opdracht
1

Lees de tekst over Lovelock nog een keer (tekst 1 uit de vorige paragraaf).

1 Tekst 1 in deze paragraaf is een ‘checklist’ die gaat over de betrouwbaarheid van een tekst. Wat vind jij van de tekst over Lovelock? Gebruik de ingevulde checklist om je antwoord uit te leggen.

2 Geef aan op welk onderdeel (bron, inhoud, doel enzovoorts) je de tekst het betrouwbaarst vindt. Leg uit.

3 Geef aan op welk onderdeel je de tekst het onbetrouwbaarst vindt. Leg uit.

4 Wat kun je doen om de betrouwbaarheid van het onderdeel dat je bij de vorige vraag hebt genoemd te checken?

5 Vergelijk jouw antwoorden op bovenstaande vragen met die van een klasgenoot.
a Vinden jullie dezelfde onderdelen betrouwbaar en onbetrouwbaar?
b Verschilt jullie manier om de betrouwbaarheid te checken?

6 Is jullie mening over de betrouwbaarheid van de tekst veranderd door jullie overleg? Hoe komt dat?

Tekst 1

Checklist			
	betrouwbaar	**neutraal**	**niet betrouwbaar**
Bron	O Professionele bron	O Ik ken de bron niet	O Onprofessionele bron
Inhoud	O Inhoud klopt met wat ik al weet over het onderwerp	O Ik weet niet genoeg over het onderwerp	O Inhoud past niet bij wat ik al weet over het onderwerp
Doel	O Informatie geven/uitleggen	O Overtuigen	O Verkopen
Datum	O Niet lang geleden	O Niet lang, maar ook niet kort geleden	O Lang geleden
Taalgebruik	O Foutloos	O Ik weet het niet zo goed	O Er staan best wel wat fouten in
Beelden	O Beelden die passen bij het onderwerp	O Geen beelden	O Beelden die misschien niet waar zijn

Opdracht
2

Het bericht over Lovelock heeft op sociale media veel reacties opgeleverd. Sommige mensen geloven niets van het bericht, andere weten zeker dat het klopt. Lees tekst 2. Daarin vind je een aantal van die reacties.

1 Geef per reactie aan wat je ervan vindt. Ben je het eens met de schrijver, of niet? Leg je antwoord uit.
2 Geloof jij dat je telefoon zou kunnen zien op wie jij verliefd bent? Leg je antwoord uit.
3 Schrijf zelf een reactie op het bericht over Lovelock (tekst 1 uit de vorige paragraaf). Geef daarin aan waarom het bericht volgens jou kan kloppen of juist een leugen moet zijn. Gebruik minimaal twintig woorden.
4 Zoek op internet een bericht dat volgens jou niet waar is. Leg uit waarom je het bericht onbetrouwbaar vindt.

Tekst 2

Jimmy Chen, leerling 2 vmbo tl 1 dag geleden
Wat een flauwekul! Een telefoon kan nooit zien op wie je verliefd bent. De gegevens van je bankapp zijn toch ook geheim?

Chaya Windt, eigenaar Phone4jou 3 dagen geleden
Geloof niet in techniek, maar geloof in je hart! #blijmetjeinnerlijkezelf.

Kim Bartels, student wiskunde 4 dagen geleden
Ik weet zelf niet eens op wie ik verliefd ben, dus mijn telefoon weet dat zeker niet.

Brian de Velde, docent telecommunicatie 4 dagen geleden
Kim Bartels: Heb je enig idee wat je telefoon allemaal van je registreert en doorstuurt?

Barbara Klein Actiegroep Het complot 4 dagen geleden
Grote bedrijven en regeringen controleren het volk. Er is geen ontkomen meer aan!

Ik kan/weet
- (aan de hand van een checklist) de betrouwbaarheid van een bericht op digitale media bepalen.

§3 Online brainstormen

Je leert • online brainstormen.
Je hebt afgerond • Media § 1 Apps en § 2 Betrouwbaarheid

Theorie

video-uitleg

Online brainstormen

Online brainstormen is op een snelle en creatieve manier veel ideeën bedenken in een online (samenwerk)omgeving of **tool** zoals Google Docs, MindMeister, Miro of Padlet.

Een online brainstorm met een groep kun je zo organiseren:

1. Kies een duidelijk onderwerp. (Bijvoorbeeld: aanpak troep in kantine.)
2. Iedereen bedenkt in vijf minuten tijd zo veel mogelijk ideeën. Elk idee schrijf je op een apart digitaal briefje. Dat doe je in stilte en zonder elkaar te storen.
3. Na vijf minuten bekijken jullie elk briefje en plaatsen jullie het briefje in een categorie (vakje). Er zijn drie mogelijkheden:
   - **Now**: Gewone ideeën die makkelijk uit te voeren zijn. Deze ideeën kunnen best handig zijn, maar zijn niet bijzonder. Bijvoorbeeld: het idee om meer prullenbakken neer te zetten.
   - **How**: Originele ideeën die onmogelijk uit te voeren zijn. Aan deze ideeën heb je (nog) niks. Bijvoorbeeld: een zelfsturende stofzuiger door de kantine laten vliegen.
   - **Wow**: Originele ideeën die makkelijk uit te voeren zijn. Dit zijn de ideeën waar je het meest aan hebt: ze zijn haalbaar en creatief. Bijvoorbeeld: plak stickers op de tafel met 'Ik ben een tafel, geen afvalbak. Ruim je rommel op!'
4. Met de ideeën in het Now- en vooral het Wow-vakje werken jullie na de brainstorm verder.

Opdracht
1

Op internet kom je tekst 1 tegen. Lees de tekst.

1 Wie is de schrijver van de tekst?

2 De betrouwbaarheid van de tekst hangt af van de plek (bron) waar je de tekst gevonden hebt. Maak de juiste combinaties. Leg je keuze uit.

een influencer op sociale media	minst betrouwbaar
de website van de NOS	misschien betrouwbaar
een mail in je spambox	meest betrouwbaar

3 Als deze tekst betrouwbaar is, wat is dan het doel van de schrijver?

4 Als deze tekst onbetrouwbaar is, wat is dan het doel van de schrijver?

5 Voor wie is de app bedoeld? Noem twee groepen mensen voor wie de app geschikt is en twee groepen mensen die niks aan de app zullen hebben.

6 Geef een voorbeeld van een hoax die je zelf tegen bent gekomen op sociale media.

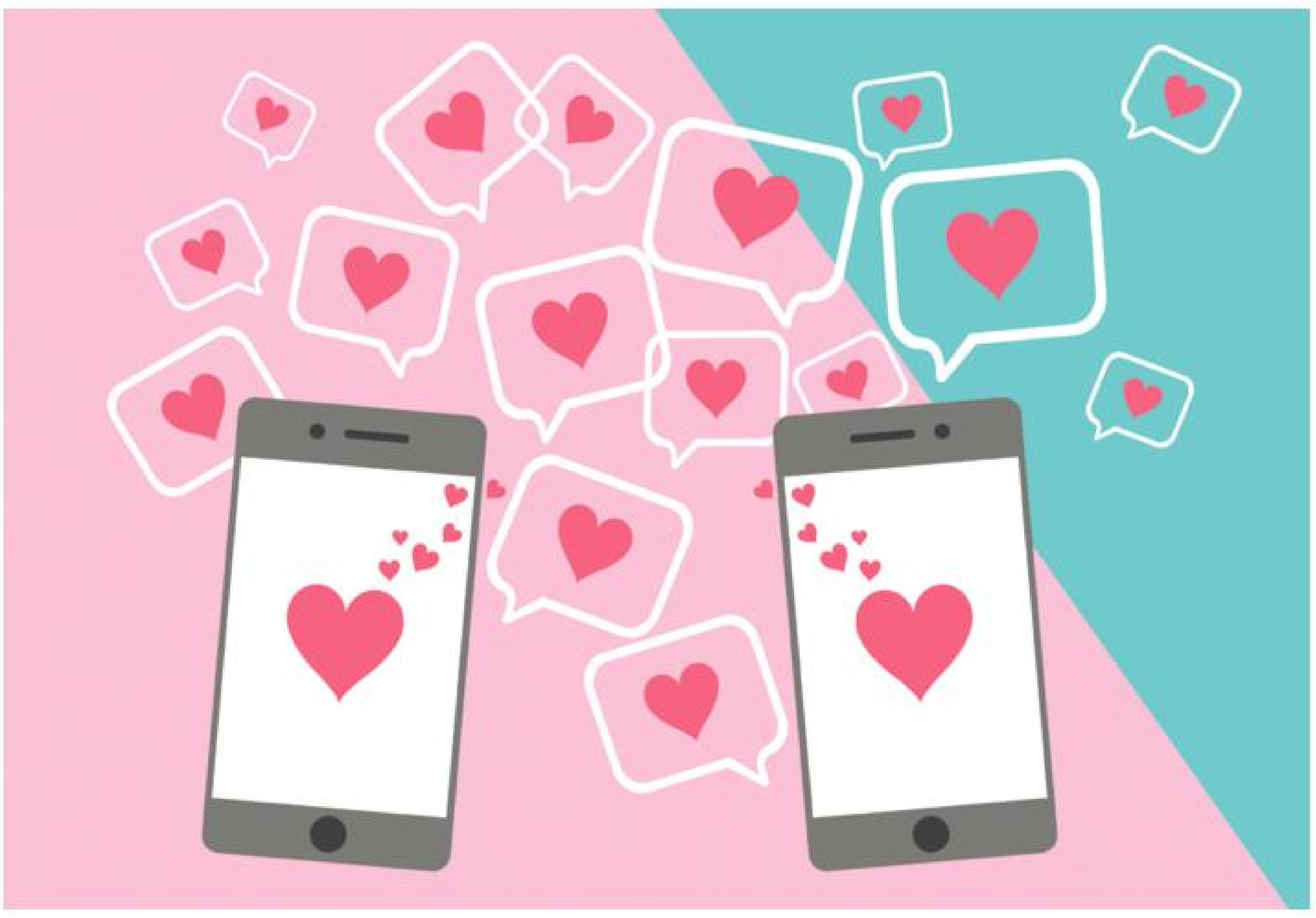
Begrippen

Hoax nepnieuws dat opzettelijk verspreid wordt, vaak via sociale media
Programmeren het schrijven van opdrachten (in programmeertaal) die aangeven wat een computer moet doen

Tekst 1

Heb jij verstand van verliefdheid?

GEPUBLICEERD OP 14 FEBRUARI
DOOR MARYAM **DEEL**

Oké, oké, dat je telefoon weet op wie je verliefd bent is een hoax, het is helemaal niet waar. Maar wat nou als het wel waar zou zijn? Als je telefoon wel echt verliefdheid zou kunnen meten? NorthCourt Apps gaat een app ontwikkelen die dat kan! En daarvoor zijn we op zoek naar jou. Zelf programmeren hoeft niet, dat laten we over aan de techneuten, maar jij gaat ons wel vertellen wat de app moet kunnen en hoe hij eruit moet zien. Als NorthCourt Apps jouw ontwerp uitkiest, worden jij en NorthCourt Apps elk voor de helft eigenaar van de app. Dat is nog eens een bijbaantje! Waar wacht je op? Klik op de link om te starten met ontwerpen!

Opdracht 2

Werk in viertallen. Jullie gaan voor NorthCourt Apps de app ontwerpen die verliefdheid kan meten. Over dit nieuwe product gaan jullie eerst brainstormen.

1. Brainstormen kan op papier en online. Wat zijn de voordelen van online brainstormen?
2. Bekijk Google Docs, MindMeister, Miro en Padlet online. Kies een van deze online omgevingen of tools uit om mee te brainstormen. Leg jullie keuze uit.
3. Wat moet de app die verliefdheid kan meten allemaal kunnen? Bedenk zo veel mogelijk ideeën en zet elk idee in de online omgeving of tool.
4. Hoe moet de app die verliefdheid kan meten eruitzien? Bedenk zo veel mogelijk ideeën en zet elk idee in de online omgeving of de tool. Denk bijvoorbeeld aan kleuren en lettertype.

Opdracht 3

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 2. Jullie gaan jullie ideeën indelen in Now-, How- en Wow-ideeën.

1. Jullie hebben bedacht wat de app die verliefdheid kan meten allemaal moet kunnen (vraag 3 van opdracht 2). Deel al deze ideeën in in Now-, How- en Wow-ideeën.
2. Jullie hebben bedacht hoe de app die verliefdheid kan meten eruit moet zien (vraag 4 van opdracht 2). Sorteer al deze ideeën in Now-, How- en Wow-ideeën.
3. Kijk nog eens goed naar alle Now- en Wow-ideeën. Kunnen jullie hiermee de app gaan maken? Of komen jullie nog op nieuwe ideeën? Zo ja, schrijf ze dan op.

Ik kan/weet

- online brainstormen.
- het Now-How-Wow-model gebruiken.

§ 4 Een prototype ontwerpen

Je leert
- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

Je hebt afgerond
- Media § 1 tot en met 3

Theorie

video-uitleg

Een prototype ontwerpen

Een **prototype** is een proefmodel van een product. Als je een product wilt maken, bijvoorbeeld een nieuwe auto, dan is het handig om eerst een proefmodel te maken. Zo kun je snel en goedkoop je idee testen, om zo te leren wat werkt en wat niet. Tesla bijvoorbeeld maakt het ontwerp van een nieuwe auto altijd eerst van klei. Zo wordt duidelijk hoe de auto eruit komt te zien en kan het ontwerp nog makkelijk en goedkoop worden veranderd, voordat de auto's echt worden gemaakt.

Een prototype kan van alles zijn: een tekening, een voorwerp van karton, papier of klei, een stripverhaal, een toneelstukje enzovoort. Alles kan, als het maar helpt om een duidelijk beeld te geven van het idee of het product.

Een prototype van een app noem je ook wel een **mock-up**. Een mock-up is eigenlijk een voorbeeldscherm van de app. In het voorbeeldscherm (of de voorbeeldschermen) laat je zien hoe de app eruit komt te zien en wat de app straks allemaal kan.

Bij het maken van een mock-up moet je aan heel veel dingen denken. Om zeker te weten dat je niks vergeet, kun je een **projectsjabloon** invullen. Een projectsjabloon is een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken bij projecten die op elkaar lijken. Bij het maken van de mock-up is het belangrijk om de **doelgroep** (de mensen voor wie iets bedoeld is) goed in gedachten te houden. De doelgroep bepaalt immers hoe je app eruit moet zien, wat hij moet kunnen en waar en hoe je reclame gaat maken voor de app.

Opdracht
1

1 Welk onderwerp hoort bij welk prototype? Maak de juiste combinaties.

nieuw formaat melkpak	tekening
nieuwe manier rapportgesprek	kartonnen model
nieuwe website	stripverhaal

2 Welke doelgroep hoort bij welk medium? Maak de juiste combinaties.

jongeren tot 12 jaar	LinkedIn
mensen die geïnteresseerd zijn in politiek	TikTok
werkende volwassenen	Facebook
jongeren tussen de 16 en 25 jaar	Twitter
alle volwassenen	Instagram

3 Als TikTok ook volwassenen zou willen bereiken, wat zou TikTok dan moeten veranderen?

Opdracht

2

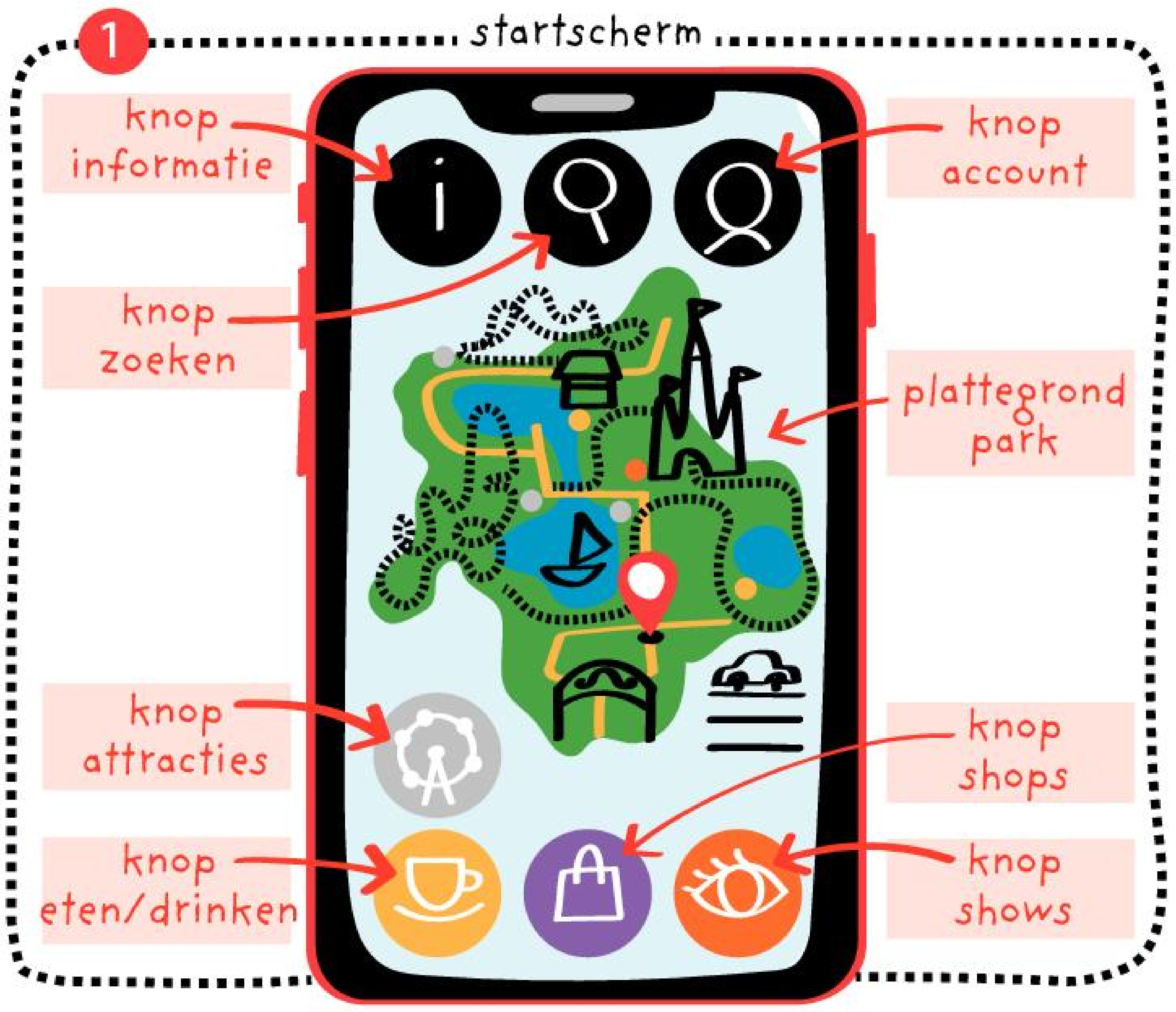
Bekijk afbeelding 1 en 2.

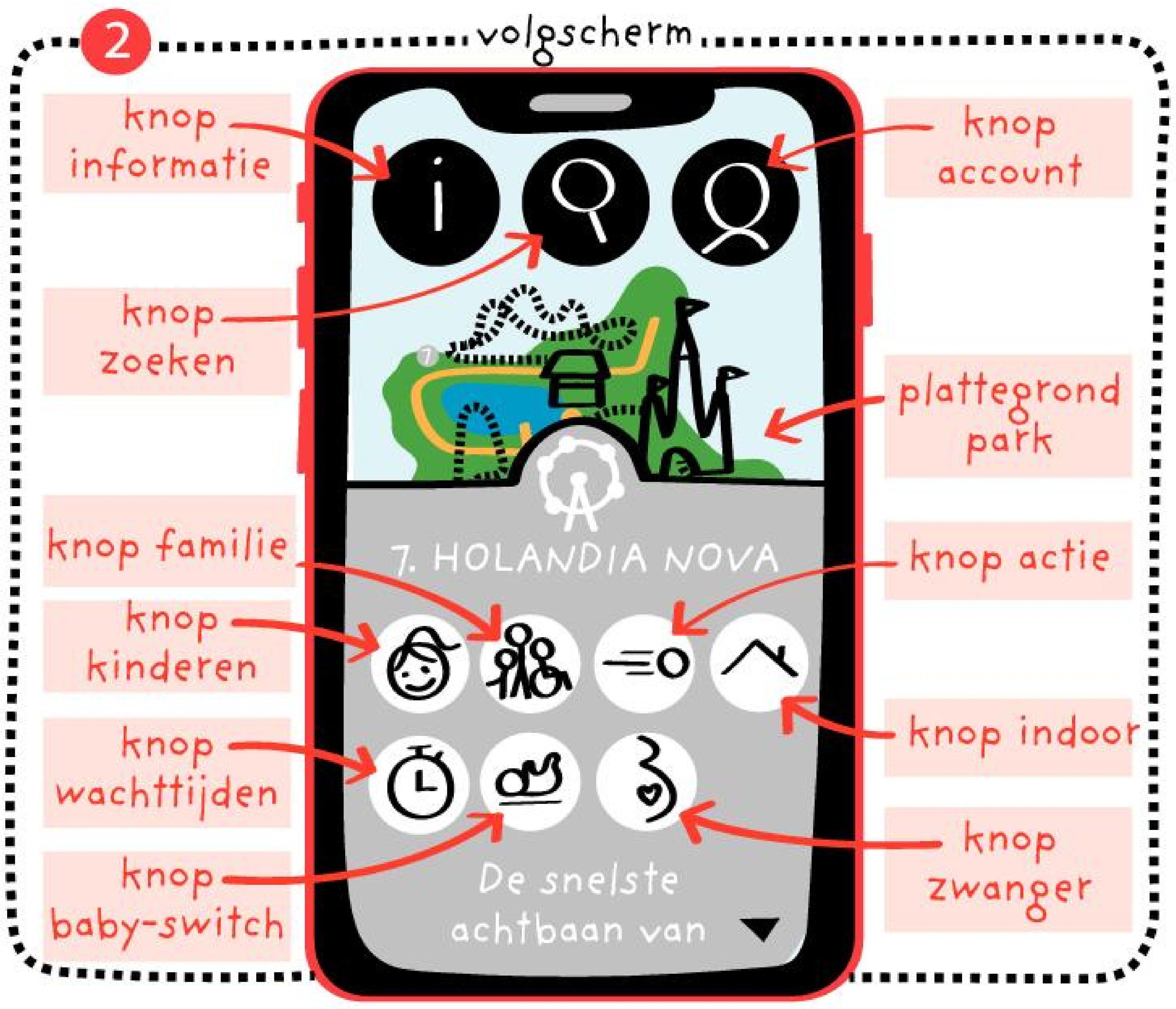
1. Je ziet een paar schetsen voor een prototype. Voor welk product wordt hier een prototype gemaakt? Waar zie je dat aan?
2. Download het projectsjabloon Mock-up. Welke vragen in onderdeel A kun je beantwoorden, als je naar de afbeeldingen kijkt? Noteer de antwoorden.
3. Bekijk het projectsjabloon Mock-up. Bedenk zelf antwoorden op de rest van de vragen in onderdeel A.
4. Op welke knop in het startscherm moet je drukken om op het volgscherm te komen?
5. Hoeveel volgschermen moeten er in totaal direct na het startscherm komen?
6. Wat zou er veranderen aan dit product als de doelgroep 'jongeren' zou zijn?
7. Wat zou er veranderen aan dit product als de doelgroep 'ouderen' zou zijn?

Begrippen

Startscherm eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent

Volgscherm Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken.

Opdracht

3

Werk in dezelfde viertallen als bij de vorige paragraaf. Toen hebben jullie bedacht hoe een app verliefdheid kan meten. Jullie gaan nu een projectsjabloon voor deze app invullen. Gebruik bij de opdrachten steeds jullie antwoorden van vraag 3, opdracht 3 van § 3.

1. Vul onderdeel A van het projectsjabloon Mock-up in.
2. Kijk op een telefoon hoe een app eruitziet en wat voor schermen er worden gebruikt. Bedenk welke schermen jullie app moet krijgen en vul onderdeel B van het projectsjabloon Mock-up in.
3. Kijk op een telefoon hoe logo's en knoppen van apps eruitzien en welke kleuren en lettertypes er gebruikt worden. Bedenk hoe jullie app eruit moet gaan zien en vul onderdeel C van het projectsjabloon Mock-up in.

Opdracht

4

Werk in dezelfde viertallen als bij opdracht 3. Jullie gaan nu een mock-up van jullie app maken. Je hebt nodig: (gekleurd) papier, lijm, schaar, stiften/potloden en eventueel een printer. Maak de mock-up door het startscherm en de volgschermen te tekenen (en/of te printen). Gebruik het ingevulde projectsjabloon Mock-up om zeker te weten dat je niets vergeet.

Ik kan/weet

- een prototype ontwerpen aan de hand van een projectsjabloon.

§ 5 Pitchen

Je leert	• een pitch houden en een bronvermelding te gebruiken.
Je hebt afgerond	• Media § 1 tot en met 4

Theorie

video-uitleg

Pitch

Een pitch is een heel korte presentatie, soms zelfs van maximaal één minuut, die is bedoeld om je publiek over te halen, bijvoorbeeld om jouw product te kopen. Een goede pitch bestaat uit vijf onderdelen.

Deel 1: Begin met een **opvallende opening**. Dat kan een vraag zijn, of je vertelt over een gekke of bijzondere situatie die iedereen herkent.
Deel 2: Maak snel duidelijk wat het **probleem** precies is. Je mag daarbij best overdrijven.
Deel 3: Kom met een **oplossing** voor het probleem. Gebruik je eigen woorden.
Deel 4: Leg goed uit waarom jouw oplossing de beste is. Je moet ook laten zien dat jij het probleem beter kunt oplossen dan andere mensen. Kom dus met **bewijzen**.
Deel 5: Bij de laatste stap maak je duidelijk wat je van je publiek wilt. Moeten ze je bellen, mailen, of kunnen ze meteen iets kopen? Je vertelt dus welke **actie** je verwacht.

Maak tijdens een presentatie duidelijk waar je informatie vandaan komt. Dat noemen we **bronvermelding**. Gebruik serieuze bronnen, zodat je verhaal betrouwbaar en geloofwaardig wordt. Als je niet vertelt waar je verhaal vandaan komt en doet alsof je alles zelf hebt verzonnen/ontdekt, dan steel je informatie van anderen. Dat heet **plagiaat**.

Om je pitch te ondersteunen, kun je hulpmiddelen gebruiken, zoals een **digitale poster** of een **powerpointpresentatie**. Bij stap 1 kun je een plaatje laten zien, zodat meteen duidelijk wordt wat voor situatie of vraag je bedoelt. Bij de stappen 2, 3 en 4 kun je laten zien wat het probleem of de oplossing is. Het plaatje moet direct duidelijk zijn en het moet je verhaal ondersteunen.

Opdracht
1

In de vorige paragraaf hebben jullie met je groepje een mock-up gemaakt voor een app. Jullie gaan dat ontwerp pitchen voor de klas.

1 Bereid jullie pitch voor. Je hebt maximaal drie minuten spreektijd.
Het is de bedoeling dat jullie vertellen waarom jullie mock-up de beste is. Denk aan de vijf delen waaruit een goede pitch moet bestaan. Schrijf per onderdeel op wat jullie belangrijkste doel is en hoe jullie dat doel gaan bereiken. Bij onderdeel 1 kun je bijvoorbeeld proberen om je publiek nieuwsgierig te maken, maar je kunt ook proberen om je toeschouwers aan het lachen te maken.

2 Gebruik beeldmateriaal om jullie pitch te ondersteunen. Ontwerp per onderdeel een digitale poster. Op internet kun je veel gratis hulpmiddelen vinden. Je kunt ook een pagina maken in PowerPoint.
Het plaatje moet in één keer duidelijk zijn, zonder veel tekst. Zorg dat de afbeeldingen jullie doel ondersteunen. Kiezen jullie voor een zakelijke pitch? Gebruik dan ook een zakelijk plaatje dat niet afleidt van de inhoud.

3 Hebben jullie bronnen gebruikt? Vergeet die dan niet te noemen tijdens de pitch.

4 Verdeel de spreektijd over alle groepsleden, zodat iedereen ongeveer even lang aan het woord komt.

Opdracht
2

Na de voorbereiding is het tijd om echt te gaan pitchen voor de klas. Jullie gaan ook kijken en luisteren naar de pitches van klasgenoten en daar feedback op geven. Kijk bij *Handig!* om te zien hoe dat moet.

1 Houd je pitch voor de klas.

2 Als een ander groepje aan het pitchen is, geef jij feedback. Kijk en luister actief en maak aantekeningen. Let goed op *wat* je klasgenoten zeggen (wat vind je van de mock-up?) en *hoe* ze dat zeggen (wat vind je van de pitch?).

3 Geef je feedback direct na afloop van de pitch. De docent bepaalt of dat mondeling of schriftelijk moet gebeuren.

Opdracht
3

Nadat jullie zelf hebben gepitcht, krijgen jullie feedback van klasgenoten.

1 Neem de schriftelijke feedback in ontvangst. Krijgen jullie mondelinge feedback? Schrijf dan zelf de belangrijkste punten op.

2 Neem alle feedback goed door. Snappen jullie iets niet? Vraag dan om uitleg.

3 Maak een overzicht van de belangrijkste feedback. Wat kunnen jullie verbeteren aan de mock-up? En hoe kan jullie presentatie worden verbeterd? Bewaar dit overzicht goed, jullie hebben het nodig om in de volgende paragraaf een goede eindpresentatie te maken.

Ik kan/weet

- samen met een klasgenoot een pitch houden door gebruik te maken van digitale hulpmiddelen zoals PowerPoint of een online poster.
- tijdens een presentatie aangeven waar informatie vandaan komt.

§ 6 Evalueren en verslag doen

Je leert
- wat een ontwerpcyclus is en feedback verwerken op een mock-up.

Je hebt afgerond
- Media § 1 tot en met 5

Theorie

video-uitleg

Ontwerpcyclus

Als je een product wilt ontwerpen, doe je dat in verschillende stappen. Dit noem je ook wel een **ontwerpcyclus**. De stappen in de ontwerpcyclus zijn:
- Stap 1: Je onderzoekt wat het probleem is.
- Stap 2: Je gaat brainstormen. Je verzamelt ideeën voor een ontwerp van een prototype, de mock-up.
- Stap 3: Je maakt de mock-up.
- Stap 4: Je pitcht de mock-up. Je krijgt feedback hierop, zodat je weet of je ideeën voor het ontwerp goed zijn.
- Stap 5: Je verwerkt de feedback.

Opdracht 1

In de vorige paragrafen hebben jullie de ontwerpcyclus tot en met het pitchen van de mock-up doorlopen. De volgende stap is het verwerken van de feedback.
1. Neem alle feedback op jullie pitch door.
2. Markeer de drie tops van de mock-up.
3. Markeer met een andere kleur de tips voor verbetering van de mock-up.
4. Noteer welke tips voor verbetering jullie niet goed vinden en leg uit waarom.
5. Noem welke tips voor verbetering jullie wel goed vinden en leg uit waarom.
6. Beschrijf wat jullie advies is om de mock-up te verbeteren.

Opdracht 2

Jullie gaan nu een verslag maken. Dit verslag gaat over het maken en verbeteren van de mock-up. Het verslag bestaat uit een inleiding, een middenstuk en een conclusie. Antwoord steeds in hele zinnen.
1. Verwerk de antwoorden op de volgende vragen in de inleiding:
   - Wat was jullie opdracht?
   - Hoe hebben jullie de taken verdeeld?
2. Het middenstuk van het verslag gaat over de mock-up en het proces. Verwerk eerst de antwoorden op de volgende vragen over de mock-up:
   - Wat was het probleem?
   - Wat was het plan?
   - Wat was de oplossing?
   - Waar hebben jullie op gelet?
   - Waar hebben jullie rekening mee gehouden?
   - Wat was het idee voor het ontwerp van de mock-up? Gebruik hiervoor het ingevulde projectsjabloon uit paragraaf 4.

   Verwerk daarna de antwoorden op de volgende vragen over het proces:
   - Welke tops kregen jullie voor de mock-up?
   - Welke tips kregen jullie voor de mock-up?
   - Welke tips vonden jullie niet goed? Leg uit waarom.
   - Welke tips vonden jullie wel goed? Leg uit waarom.
   - Hoe ging de samenwerking? Leg uit waarom.

3 Verwerk de antwoorden op de volgende vragen in de conclusie van minimaal 50 woorden:
- Wat is jullie advies om het prototype van de app te verbeteren?
- Leg uit waarom dit een verbetering is.

4 Maak jullie verslag af door de volgende punten te verwerken:
- jullie namen
- datum
- titelpagina
- inhoudsopgave
- paginanummers
- koppen en tussenkoppen
- foto's van jullie mock-up

Opdracht 3

1 Stel je voor dat jullie app klaar is en helemaal goed werkt. Welke manieren zijn er om de app bekend te maken bij het grote publiek, zodat mensen de app ook echt gaan kopen?
2 Leg uit wat de voordelen van deze manieren van reclame maken kunnen zijn.
3 Leg uit wat de nadelen van deze manieren van reclame maken kunnen zijn.

Opdracht 4

1 Kies een sociaal platform dat goed past bij jullie doelgroep om de app te presenteren, zoals Twitter, Instagram, Facebook, YouTube of TikTok.
2 Leg uit wat de voordelen van dit sociale platform zijn.
3 Leg uit wat de nadelen van dit sociale platform zijn.
4 Leg uit waarom dit sociale platform goed past bij jullie doelgroep.
5 Maak een post om jullie app te presenteren. Deze post moet geschikt zijn voor het gekozen sociale platform en jullie doelgroep. Houd hierbij bijvoorbeeld rekening met het maximaal aantal tekens van je post of dat de post in één oogopslag zichtbaar moet zijn.
6 Bepaal of jullie wel of geen foto of filmpje bij de post zouden plaatsen. Leg uit waarom.
7 Omschrijf de voorwaarden waar de foto of het filmpje op het sociale platform aan moet voldoen. Denk aan de inhoud van het beeld en de technische eisen.

Opdracht 5

Je hebt geleerd hoe een ontwerpcyclus in z'n werk gaat en je hebt samen zo'n ontwerpcyclus doorlopen in deze cursus. Het eindresultaat is een verslag met een advies over een verbetering van het prototype van een app. Kijk nog eens terug naar alle stappen in de ontwerpcyclus in de vorige paragrafen.
1 Wat is het belangrijkste wat je hebt geleerd? Leg uit waarom.
2 Wat vond je het leukst om te doen tijdens de ontwerpcyclus? Leg uit waarom.
3 Wat vond je het moeilijkst om te doen tijdens de ontwerpcyclus? Leg uit waarom.
4 Wat vond je van de samenwerking? Leg uit waarom.
5 Zou je het de volgende keer weer zo aanpakken? Leg uit waarom.

Ik kan/weet
- feedback op een mock-up verwerken en aangeven waar het de volgende keer beter kan.
- een kort verslag schrijven over de ontwerpcyclus van een mock-up.
- een sociaal platform kiezen om een product te presenteren.

FICTIE

Cursus 3

1 Fictie en non-fictie *64*
2 Personages *72*
3 Smaak *78*
4 Over gedichten *84*
5 Zelf schrijven
6 Lezen voor school

§1 Fictie en non-fictie

Je leert	• wat fictie is. • over realistische en fantasieverhalen.
Zie ook	• Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Theorie

video-uitleg

Fictie

In de cursus *Meer dan lezen* van dit boek leer je over **non-fictie**. Dat zijn teksten waarin de schrijver je bijvoorbeeld informatie geeft over een bepaald onderwerp, je wil overtuigen van zijn mening of je wil uitleggen hoe je iets moet doen.
In deze cursus maak je kennis met **fictie**. Dat zijn verhalen die de schrijver heeft verzonnen. Het doel van fictie is **amuseren** – de schrijver wil dat jij zijn verhaal met plezier leest, bijvoorbeeld omdat je het spannend, zielig of aangrijpend vindt. Daardoor kun je even helemaal wegdromen bij een verhaal, aan het denken worden gezet of je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn.

Als je in een verhaal leest over dingen die in het echt helemaal niet kunnen gebeuren, heb je te maken met een **fantasieverhaal**. Denk aan *Harry Potter*. In de meeste verhalen gebeuren dingen die ook heel goed ook in het echt zouden kunnen gebeuren. Die verhalen noem je **realistisch**.

Opdracht
1

Lees tekst 1 en 2. Het zijn fragmenten uit *Het leven volgens Pippa Leeuwenhart* van Barbara Tammes.

1 Wat heeft Pippa's moeder niet goed geregeld? Noteer twee dingen.
2 Waarom verbergen Pippa en Poppy hun gevoelens voor elkaar?
3 Heeft de moeder door wat ze teweegbrengt bij haar kinderen, denk je? Leg uit.
4 Als Pippa bij haar vader is, voelt ze zich schuldig tegenover haar moeder. Waarom?
5 Bij vader is 'alles perfect en prachtig'. Is alles *echt* perfect voor Pippa? Leg uit.
6 Welke kritiek zou je op Pippa's vader kunnen hebben?

Tekst 1

Het leven volgens Pippa Leeuwenhart

Pippa's ouders zijn gescheiden. Pippa (ik-persoon, 14) en haar zusje Poppy (7) wonen door de week bij hun moeder in een vervallen boerderij; in de weekenden wonen ze bij hun vader, zijn vriendin Tessa en hun zoontje Hugo in een chic appartement. Poppy's verjaardag wordt eerst bij moeder en daarna bij vader gevierd.

Vandaag is Poppy jarig. Verjaardagen eisen een bepaalde voorbereiding en dat is niet mijn moeders sterkste kant. De dag begon als een ramp. Mama had een ijstaart gekocht, maar de vriezer in de schuur was weer eens uitgevallen waardoor de taart was ontdooid. Het was een papperige, waterige, witte drab met hier en daar een framboos op een in stukken gebroken, modderige, koekbodem.

'Weet je dat,' zei mama blij, 'omdat het feest is eten we de taart als ontbijt.'
Zo hé, jij pakt lekker uit. *Not*. Dacht ik. Maar ik zei het niet.
Mama kwakte met een lepel een klodder taart op een gewoon bord alsof het stamppot in de gevangenis was. Ik zag hoe ze zelf in drie happen de vormeloze smurrie naar binnen werkte. Met iets van de vulling nog aan haar mond gaf ze Poppy een kus op haar hoofd. Zo snel als ze kon verdween ze weer achter uit de keuken naar buiten. Ik legde Poppy uit dat mama moet schudden zodra de zon schijnt.

Schudden = met een trekker met daarachter een hooischudder het gemaaide gras husselen en omkeren zodat het aan alle kanten kan drogen. Gemaaid gras → gedroogd gras → *hooi* voor de paarden om te eten in de winter.

Het liefst had ik die smerige rottaart tegen de muur gegooid, zo boos was ik. Ik had een knoop in mijn maag omdat ik het zielig vond voor Poppy. Maar door haar zielig te vinden zou ze pas echt zielig worden. Dus deed ik vrolijk. Ik zong van 'Happy Birthday to you, in de wei staat een koe.' Ik veegde mijn mond voor alle zekerheid goed schoon voordat ik Poppy een kus op haar hoofd gaf.
'Ik denk dat het verstandiger is als ik met een boterham ontbijt,' zei ze.
Ze liet de achterkant van haar lepeltje op de taartsmurrie spletsen en nam geen hap. Dus smeerde ik een boterham voor haar en heb er met jam een hartje op getekend. We aten zwijgend – ik toch liever taartpap dan een boterham.
'Ik denk niet dat ik ga uitdelen,' zei Poppy, 'uitdelen is zo 7-achtig.'
Haar opmerking deed me pijn. Au. Natuurlijk had mama niet aan een traktatie gedacht. Dat had ik kunnen weten. Waarom ben ik zo'n trut dat ik er zelf niet aan heb gedacht? Ik weet namelijk precies hoe het is om voor een verwachtingsvolle klas te staan die net uit volle borst lang zal ze leven heeft gezongen en je staat daar – je handen vol... met helemaal niets. Niet fijn.
Opeens hoorde ik mezelf zeggen: 'O, maar ik heb al een traktatie voor je.'
Poppy begon te stralen, haar mondhoeken gingen omhoog en haar ogen twinkelden.
'Als je al iets hebt dan ga ik wel trakteren. Anders zou het zielig voor jou zijn!'
'Ja, precies, anders zou het zielig voor mij zijn... Het is nog even een verrassing,' zei ik om tijd te rekken.

Barbara Tammes, Het leven volgens Pippa Leeuwenhart (niveau 1). Querido, Amsterdam 2015

Tekst 2

Het leven volgens Pippa Leeuwenhart

De tafel was gedekt met een strak gestreken wit tafelkleed en daarop waren allemaal kleurige echte bloemetjes als confetti uitgestrooid. In verschillende kopjes schonk Tessa thee. De thee was goud van kleur en lag helemaal glad en stil in mijn kopje van dun porselein met roze bloemetjes. Alles was zo perfect en prachtig dat ik nauwelijks adem durfde te halen.
Poppy nam grote gulzige happen van de romige diep-roze taart. Ik rolde de bosbessen eerst door mijn mond en liet ze dan knappen.
Papa, Tessa en Poppy waren gezellig aan het kletsen. Ik zag hun monden bewegen maar ik hoorde niks. Terwijl zij aan het praten waren, verdween ik naar de binnenkant van mijn hoofd. Het beeld van mijn moeder kwam in me op, met een klodder pap-taart aan haar mond. Het rare was, dat ik helemaal niet meer boos op haar was. Eerder het omgekeerde. Ik voelde medelijden. Ze kan ook niet anders. Mama is lief, op haar eigen manier. Moet ik niet bij haar zijn? Mag ik hier wel genieten van de schoon-heid van alles? Dat dacht ik.

Gevoelens zijn raar. Ze kunnen in een dag helemaal omdraaien de andere kant op. Daarna kreeg Poppy haar cadeaus. Die van mij en mama had ze op haar verjaardag zelf al gekregen. Ik had een hele mooie tekening (echt) van haar en Cooper gemaakt en in een lijstje gedaan. Van mama had ze een tegoedbon gekregen om samen naar het zwembad te gaan. Dat lijkt een heel gewoon en duf cadeau. Of eigenlijk niet eens een cadeau maar iets waar je als kind recht op hebt, af en toe. Maar met mijn moeder naar het zwembad gaan is een belevenis. Als ze met je op stap gaat dan is ze helemaal van jou. Dan is alles bijzonder. Dan bedenkt ze dat we op de bodem van het zwembad thee gaan drinken. Dan verzint ze nieuwe spelletjes. Toen Poppy net geslaagd was voor haar A-diploma waren we gaan zwemmen, maar het zwembad was veel te druk. Mama bedacht dat we ons rond sluitingstijd konden verstoppen in de badhokjes en wachten tot het zwembad dicht zou gaan. We hadden toen het zwembad een paar uur helemaal voor ons alleen. Het was stil en donker en het was eng-spannend en leuk-spannend tegelijkertijd. We plonsden en zwommen tot we er genoeg van hadden en mijn moeder het alarmnummer belde en ons door de brandweer liet bevrijden. Ze vertelde dramatisch dat we uren in paniek op deuren hadden gebonkt. En uiteindelijk maar even een plons hadden genomen om af te koelen. De volgende dag kregen we een grote bos bloemen thuisbezorgd van het zwembad met een kaartje erbij waarop ze hun excuses aanboden. 'Dat hadden ze niet hoeven doen,' zei mijn moeder lachend. De aandacht van mijn moeder is een groots cadeau. Ze is er alleen nogal gierig mee. Toen Poppy later over ons avontuur aan papa vertelde keek hij Tessa met rollende ogen aan en zei: 'Ik ben zo blij dat ik niets meer met die vrouw te maken hoef te hebben.'

Barbara Tammes, Het leven volgens Pippa Leeuwenhart (niveau 1). Querido, Amsterdam 2015

Opdracht
2

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Het leven volgens Pippa Leeuwenhart* verdergaat.

1 Waarom denkt Pippa's vader dat het beter is als zij bij hem komt wonen?
2 Waarom heeft Pippa niets aan haar moeder en Poppy verteld, denk je?
3 Pippa's vader en Tessa begrijpen niet hoe de kinderen zich voelen. Waaruit kun je dat opmaken?
4 Waarom verdwijnt Pippa af en toe in haar eigen hoofd, denk je?
5 Pippa vindt dat ze alles verkeerd gedaan heeft. Wat zou je tegen haar kunnen zeggen om haar te troosten?
6 Vind je de fragmenten uit *Het leven volgens Pippa Leeuwenhart* realistisch? Leg uit.
7 Denk je dat jongeren zich in de gevoelens van Pippa kunnen herkennen? Leg uit.

Tekst 3

Het leven volgens Pippa Leeuwenhart

Vader en Tessa willen dat Pippa bij hen komt wonen. Pippa is er helemaal van in de war. Heeft ze het wel goed begrepen? En weet ze zelf wel wat ze wil?

Nou, ik had het helemaal goed begrepen. Vrijdagavond na het eten kwamen de schoolbrochures op tafel. Als ik snel beslis dan kan ik direct na de zomer al naar een nieuwe school. Tessa en papa hadden al met een paar scholen gesproken en ze zagen wel mogelijkheden.
'Deze bijvoorbeeld.' Papa duwde een brochure van een gloednieuw lyceum naar me toe.
Poppy keek me niet-begrijpend aan. 'Maar dat is toch veel te ver rijden elke

dag, om daar op school te gaan?' vroeg ze.
'Heb je het nog niet met Poppy en je moeder besproken?' vroeg Tessa verbaasd aan mij.
'Hebben jullie ook folders voor scholen voor mij?' vroeg Poppy. 'Ik wil ook in de stad op school, net als Pippa.'
'In de zomer kun je huiswerkbegeleiding krijgen om je niveau wat op te krikken, want dat is op deze school natuurlijk veel hoger,' zei papa.
'Poppy, als je 12 bent, dan mag jij ook zelf kiezen waar je gaat wonen,' zei Tessa.
'Pak, pak, pak,' zei Hugo terwijl hij op de hoek van een schoolbrochure begon te kauwen.
'Op deze school kun je zelfs eindexamen doen in filosofie!' zei papa.
Ik zou inmiddels moeten weten hoe gevaarlijk het is als ik in mijn eigen hoofd verdwijn en niet meer alles hoor. Maar ik kon niet anders.
Ik zag dat Poppy begon te huilen. Ik hoorde papa dingen zeggen als 'rechtszaak', 'mama' in combinatie met 'onverantwoordelijk', 'school' en 'niveau'. Hugo maaide alle brochures van tafel en Tessa probeerde de boel te sussen.
Uiteindelijk nam Tessa Poppy en Hugo mee naar boven. Papa pakte de brochures van de vloer en legde die van dat nieuwe lyceum bovenop. Hij begon opnieuw aan een reeks argumenten en had niet in de gaten dat ik een halfuur daarvoor al was afgehaakt.
'Pap, het is me te veel.'
'Nou dan halen we deze allemaal weg en kies je gewoon voor deze,' antwoordde hij.
'Het is me helemaal te veel, pap. Je moet even iets rustiger aan doen. Ik weet het nog niet.'
'Maar het is zoveel beter voor je toekomst als je hier komt wonen. We kunnen een schema maken met alle voor- en nadelen,' zei papa.
'Pap, stop,' gilde ik met een veel te hoge stem.
'Oké,' zei hij uiteindelijk en viel toen voor de rest van het weekend stil.
Toen we net van de auto van papa overstapten naar de auto van mama riep Poppy meteen tegen haar: 'Pippa gaat bij papa wonen.'
Mama werd woest en gilde de wegrijdende Landrover na: 'Berekenende, gewetenloze achterbakse kapitalistische stadskakker!'
En tegen ons: 'Dat zat er dus achter. Alle alarmbellen moeten gaan rinkelen als jullie vader aardig tegen me doet.'

Mama kwam net nog bij me. Ze had gehuild. Ze zei dat als ik graag bij papa wil wonen dat dat altijd mag. Ze vond het alleen niet aardig van papa dat hij het niet eerst met haar had overlegd. Ik probeerde papa te verdedigen door te zeggen dat het niet zijn idee was maar dat van Tessa.
'Dan vind ik het niet aardig van Tessa,' had mama gezegd.
Ze bleef heel lang bij me zitten en aaide mijn haren. Ze was stil en keek uit het raam naar de donkere sterrenhemel.
Ik doe echt alles verkeerd. Nu heb ik iedereen boos of verdrietig gemaakt of allebei.

Barbara Tammes, Het leven volgens Pippa Leeuwenhart (niveau 1). Querido, Amsterdam 2015

Opdracht
3

Lees tekst 4. Het is een fragment uit de klassieker *De gebroeders Leeuwenhart* van de Zweedse schrijver Astrid Lindgren.

1 *De gebroeders Leeuwenhart* is een **fantasieverhaal / realistisch verhaal**.
2 Nangijala lijkt op een sprookjeswereld. Geef twee voorbeelden waaruit dat blijkt.
3 Nangijala lijkt ook op de wereld van ridders. Hoe weet je dat?

Begrippen

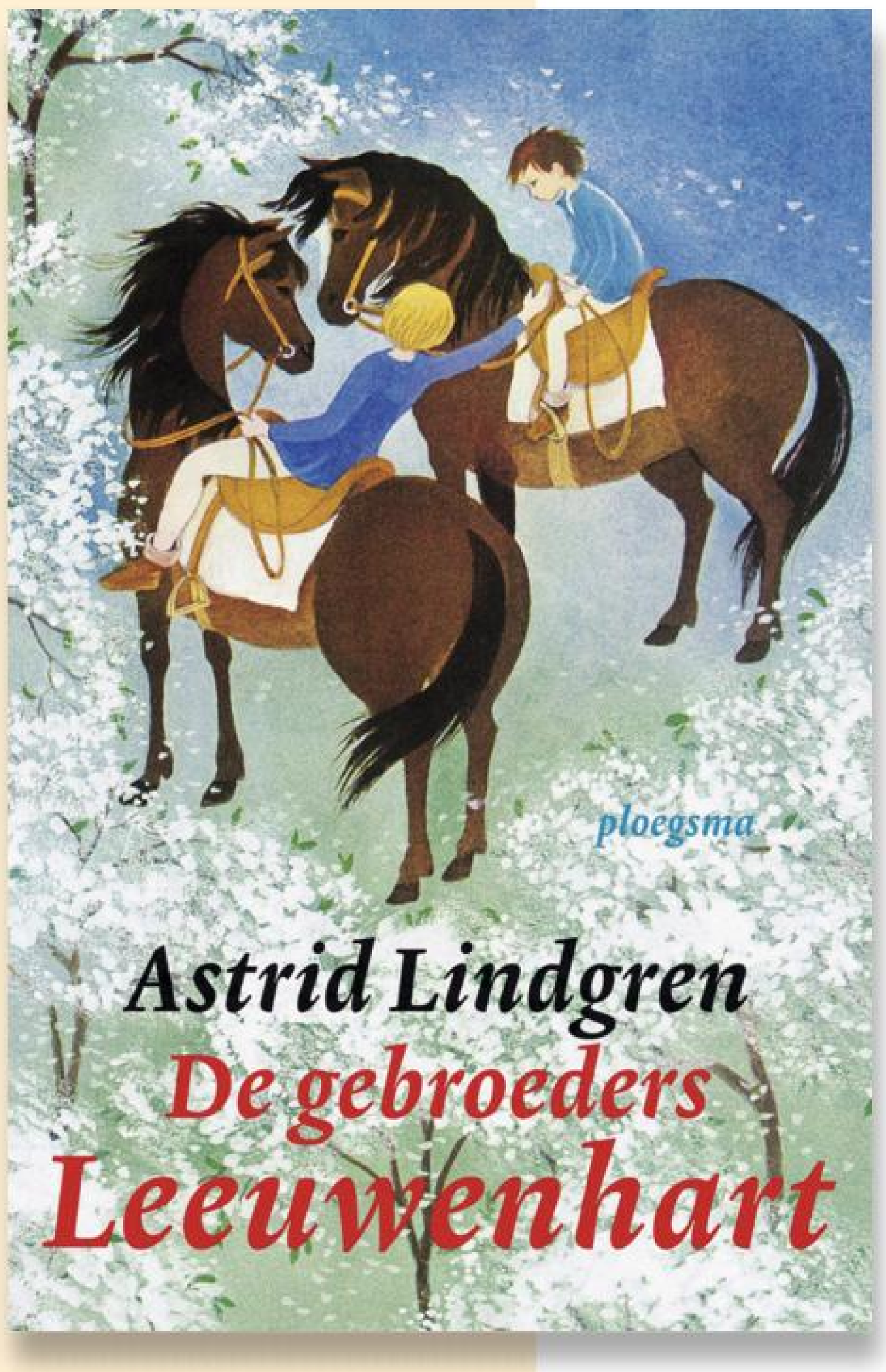
de klassieker iets wat lang geleden gemaakt is maar nog steeds mooi gevonden wordt

4 In sprookjes en ridderverhalen is vaak sprake van ‘goed’ en ‘kwaad’. Geldt dat ook voor Nangijala? Leg je antwoord uit.
5 Zal het leven voor Kruimel en Jonatan blijven zoals het nu is? Waarom denk je dat?

Tekst 4

De gebroeders Leeuwenhart

Jonatan (13) en zijn doodzieke broertje Kruimel (10, ik-persoon) zijn onafscheidelijk. Als Jonatan plotseling overlijdt, is Kruimel dan ook ontroostbaar. Niet veel later sterft hij zelf ook en dan gebeurt wat Jonatan al voorspeld had: de broers zien elkaar terug in Nangijala.

Toen het weer morgen werd, gingen we paardrijden. Ja hoor, ik kon paardrijden, en toch zat ik voor het eerst op een paard – ik begrijp gewoon niet hoe het komt dat het zo is in Nangijala, ik bedoel dat je alles kan. Ik galoppeerde erop los alsof ik mijn hele leven niets anders gedaan had.
Maar je had moeten zien hoe Jonatan reed! Die mevrouw die vond dat mijn broer eruitzag als een sprookjesprins, had erbij moeten zijn, toen hij op zijn paard over de weiden in het Kersendal aan kwam suizen, want dan had ze een sprookjesprins te zien gekregen die ze nooit meer had vergeten! Zoals hij daar in galop aan kwam zetten en met een sprong de rivier over was, ja de rivier over vloog, en zijn haren om hem heen wapperden, kon je alleen nog maar aan een sprookjesprins denken. Dat kwam ook door zijn kleren, die echt bij een ridder hoorden.
Een van de kasten van de Ruiterhoeve hing vol kleren – vraag me niet waar ze vandaan waren gekomen – en dat waren geen kleren van nu, maar juist van die ridderkleren van vroeger. We hadden voor mij ook van alles tevoorschijn gehaald, mijn eigen oude vodden had ik weggegooid, die wilde ik niet meer zien. Want Jonatan zei dat onze kleren moesten passen bij de tijd waarin we nu leefden, anders zouden de mensen in het Kersendal ons gek vinden. De tijd van de kampvuren en de sprookjes, had Jonatan dat niet gezegd? Toen we er in onze mooie ridderkleren rondreden, vroeg ik hem: ‘Het is wel een heel oude tijd, hè, waarin we hier in Nangijala leven?’
‘Dat zou je wel kunnen zeggen,’ zei Jonatan. ‘Voor ons is het natuurlijk wel een oude tijd. Maar je zou ook kunnen zeggen dat het een jonge tijd is.’
Hij dacht even na.
‘Ja, dat is het,’ zei hij, ‘een jonge, gezonde en goede tijd waarin het leven licht en eenvoudig is.’
Maar toen kregen zijn ogen een donkere glans.
‘Tenminste hier in het Kersendal,’ zei hij.
‘Is het op andere plekken dan anders?’ vroeg ik. En Jonatan zei dat het op andere plekken heel anders kon zijn.

Astrid Lindgren, De gebroeders Leeuwenhart (niveau 1). Ploegsma, Amsterdam 2020 (1973)

Opdracht
4

Lees tekst 5. Hier lees je hoe *De gebroeders Leeuwenhart* verdergaat.
1 Waarom is het vertrek van Jonatan zo erg voor Kruimel?
2 Kruimel probeert Jonatan over te halen bij hem te blijven. Waarom stopt hij daarmee?
3 ‘Anders ben je geen mens, maar een lor.’ Een ‘lor’ is iemand die niets voorstelt. Leg in je eigen woorden uit waarom Jonatan vindt dat hij op pad moet.

Tekst 5

De gebroeders Leeuwenhart

In het Kersendal is alles fijn, maar in de andere helft van Nangijala heerst de wrede tiran Tengil. Een verzetsgroep, onder leiding van Orvar, probeert Tengil te verdrijven. Maar Orvar is gevangengenomen en opgesloten in de grot van Katla, de draak van Tengil.

‘Tengils uur zal eens komen,’ zei Jonatan.
We lagen in het groene gras aan de oever van de rivier, en het was zo’n morgen waarop je niet kunt geloven dat er zoiets als Tengil of wat voor ander kwaad ook in de wereld bestond. Het was volkomen stil en vredig. Het water kabbelde zachtjes om de stenen onder de brug, meer hoorde je niet. Het was zo heerlijk daar op je rug te liggen en bijna niets te zien, alleen de witte wolkjes aan de hemel. Je kon zo wel uren blijven liggen neuriën en genieten en je nergens meer iets van aantrekken.
En dan begint Jonatan zomaar over Tengil te praten! Ik wilde niet meer aan hem denken, maar ik zei toch: ‘Wat bedoel je daarmee? Dat Tengils uur zal komen?’
‘Dat het met hem net zo zal aflopen als het vroeg of laat met alle tirannen afloopt,’ zei Jonatan. ‘Dat hij als een luis vermorzeld zal worden en dan voorgoed zal zijn verdwenen.’
‘Ik hoop dat het niet lang zal duren,’ zei ik.
Toen mompelde Jonatan zachtjes: ‘Maar hij is sterk, Tengil. En hij heeft Katla!’
Alweer noemde hij die afschuwelijke naam. Ik wilde hem er iets over vragen, maar deed het toch maar niet. Op zo’n heerlijke morgen als deze kon je beter niets over Katla weten.
Maar toen zei Jonatan iets dat nog erger was dan al het andere.
‘Zeg Kruimel, je zult een poosje alleen in de Ruiterhoeve moeten zijn. Want ik moet naar het Bramendal.’
Hoe kon hij zoiets verschrikkelijks zeggen? Hoe kon hij nou denken dat ik een minuut zonder hem in de Ruiterhoeve zou blijven? Ook al was hij van plan zich zonder meer door de klauwen van Tengil te laten grijpen, ik zou hem volgen, en dat zei ik ook tegen hem.
Toen keek hij me zo eigenaardig aan en zei: ‘Kruimel van mij, ik heb maar één broer, en die broer wil ik tegen ieder denkbaar kwaad beschermen. Maar hoe kan je van me verlangen dat ik je mee zal nemen, als ik al mijn krachten voor andere dingen nodig heb? Voor dingen die echt gevaarlijk zijn.’
Wat hij ook zei, het hielp niet. Ik was zo boos en verdrietig, dat ik vanbinnen kookte, en ik schreeuwde tegen hem: ‘Maar hoe kan jij van mij verlangen dat ik alleen in de Ruiterhoeve op jou zal zitten wachten terwijl ik niet eens weet of je wel terugkomt?’
Ik herinnerde me plotseling weer hoe het geweest was toen Jonatan dood en weg van mij was en ik op mijn keukenbank lag zonder te weten of ik hem ooit terug zou zien. O, zodra ik daaraan dacht leek het wel of ik in een zwart gat naar beneden keek!
En nu wilde hij me weer in de steek laten, zomaar verdwijnen naar gevaren waar ik niets van af wist. En als hij niet terugkwam, dan was er dit keer niets meer dat kon helpen, dan zou ik voorgoed alleen zijn.
Ik voelde me steeds bozer worden, en ik begon nog harder tegen hem te schreeuwen en riep de gemeenste dingen die ik maar kon bedenken.
Het was niet makkelijk voor hem mij weer wat tot bedaren te brengen. Het lukte dan ook niet meteen. Maar hij kreeg zijn zin. Want ik begreep best dat hij echt wel wist wat hij deed.

'Domoor dat je bent, natuurlijk kom ik terug,' zei hij.
Dat zei hij 's avonds, toen we ons bij het vuur in de keuken zaten te warmen. De ochtend daarop zou hij vertrekken.
Ik was niet boos meer, alleen maar verdrietig, en dat wist Jonatan. Hij was zo aardig tegen me. Hij gaf me versgebakken brood met boter en honing erop en vertelde me sprookjes en verhalen, maar ik kon er niet naar luisteren. Ik dacht alleen maar aan het sprookje van Tengil en begon in te zien dat er nergens een wreder sprookje bestond. Ik vroeg Jonatan waarom hij zoiets gevaarlijks moest gaan ondernemen. Hij kon toch zeker net zo goed lekker bij het vuur in de Ruiterhoeve blijven zitten. Maar toen zei Jonatan dat er dingen waren die je moest doen, ook al waren ze gevaarlijk.
'Waarom dan?' vroeg ik.
'Anders ben je geen mens, maar een lor,' zei Jonatan.
Hij had me verteld wat hij van plan was te gaan doen. Hij wou een poging doen om Orvar uit Katla's grot te redden.

Astrid Lindgren, De gebroeders Leeuwenhart (niveau 1). Ploegsma, Amsterdam 2020 (1973)

Opdracht
5

Lees tekst 6. Hier lees je hoe *De gebroeders Leeuwenhart* verdergaat.

1 Jonatan redde het leven van Perk, een vijandelijke soldaat. Waarom?
2 Kruimel wordt onrustiger en de sfeer wordt dreigender. Welk gevaar dreigt?
3 Waarom moet Orvar gered worden vóór die allerlaatste slag?
4 Zal het goede het kwade overwinnen, denk je? Leg je antwoord uit.
5 Welke vraag roept tekst 6 bij je op?

Tekst 6

De gebroeders Leeuwenhart

In zijn droom hoort Kruimel Jonatan om hulp roepen en hij reist hem achterna. Ze ontsnappen samen uit het Bramendal en gaan op weg naar Tengil, om Orvar te redden uit Katla's grot.

Waar ik ook was, ik voelde me altijd veilig bij Jonatan, en ik was zo blij dat ik nu eindelijk samen met hem een kampvuur had, waar we zo eindeloos veel over gepraat hadden, toen we nog op aarde leefden.
'De tijd van de kampvuren en de sprookjes, weet je nog dat je dat zei?' vroeg ik Jonatan.
'Ja, dat weet ik nog,' zei Jonatan. 'Maar toen wist ik nog niet dat de sprookjes hier in Nangijala zo wreed zouden zijn.'
'Denk je dat het altijd zo moet blijven?' vroeg ik.
Hij zat even stil in het vuur te staren, en toen zei hij: 'Nee, als de laatste slag geleverd is, dan zal Nangijala opnieuw een land worden waarin de sprookjes mooi zijn en het leven licht en eenvoudig is, net als vroeger.'
Het vuur vlamde op, en in het schijnsel zag ik hoe moe en verdrietig hij was.
'Maar die laatste slag, Kruimel, kan alleen maar een wreed sprookje zijn over dood en dood en nog eens dood. Daarom moet Orvar dan aanvoerder zijn en ik niet. Want ik ben niet geschikt om te doden.'
Nee, dat weet ik, dacht ik. En toen vroeg ik hem: 'Waarom heb je die Perk zijn leven eigenlijk gered, was dat wel zo goed?'
'Ik weet niet of dat wel zo goed was,' zei Jonatan. 'Maar er zijn dingen die je móét doen, anders ben je geen mens maar een lor, dat heb ik je al eerder gezegd.'
'Maar als hij nu begrepen had wie jij was,' zei ik. 'En als ze je gevangengenomen hadden!'

‘Ja, dan hadden ze Leeuwenhart gevangengenomen en geen lor,’ zei Jonatan.
Ons vuur begon te doven en de duisternis viel over de bergen. Eerst de schemering die alles heel even bijna zacht en vriendelijk maakte. Maar toen een pikzwart duister, waarin je alleen de Karmaval hoorde bulderen en nergens meer een lichtpuntje zag.
Ik kroop zo dicht mogelijk bij Jonatan. We zaten tegen de bergwand geleund en praatten met elkaar in het donker. Ik was niet bang, maar er was zo’n onrustig gevoel over me gekomen. We moesten eigenlijk gaan slapen, zei Jonatan. Maar ik wist dat ik niet kon slapen. Ik was zelfs zo onrustig, dat ik nauwelijks meer kon praten. Het kwam niet door het donker, maar door iets anders, ik wist zelf niet wat. En toch had ik Jonatan naast me.
Toen bliksemde het en er klonk een donderslag waar de bergwanden van dreunden. En we zaten er middenin. Wat een onweer, ik wist niet eens dat er zulke onweren bestonden. De donder kwam met zo’n geweld over de bergen aangerold, dat de Karmaval erdoor overstemd werd, en de bliksemschichten joegen elkaar op. Het ene moment stond alles in lichterlaaie en het volgende ogenblik was de duisternis zwarter dan ooit. Het was net of de oernacht over ons was gekomen.
En nu ontvlamde er een bliksem, afschuwelijker dan alle andere. Voor één enkel ogenblik zette die bliksem alles in een zee van licht.
En toen, in dat licht, zag ik Katla. Ik zag Katla!

Astrid Lindgren, De gebroeders Leeuwenhart (niveau 1). Ploegsma, Amsterdam 2020 (1973)

Opdracht 6

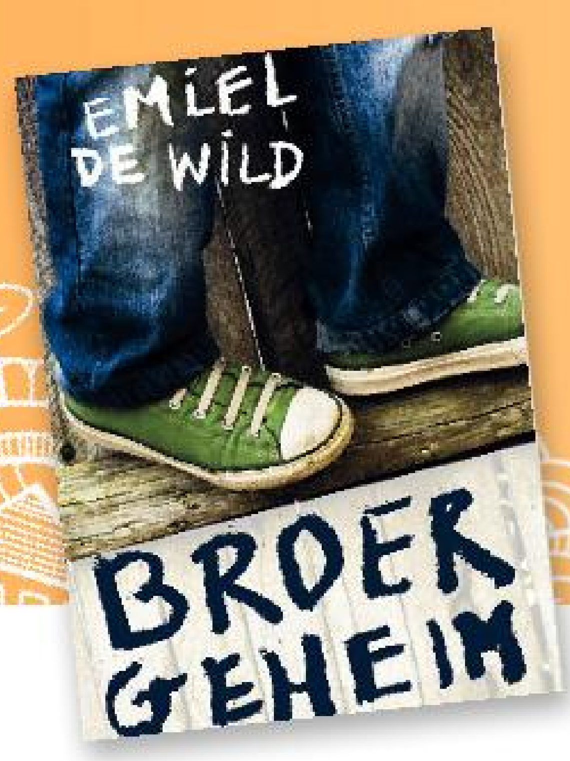
Deze vragen gaan over alle teksten en de theorie uit deze paragraaf.

1 Wat kan er gebeuren als je fictie leest? Kies minimaal twee antwoorden.
- A Je bent nieuwsgierig naar hoe het verdergaat.
- B Je denkt even niet aan jezelf en je eigen leven.
- C Je kunt iets herkennen van wat je zelf ook voelt of meemaakt.
- D Je kunt je voorstellen hoe het is om iemand anders te zijn.
- E Je kunt je voorstellen hoe het is om in een andere wereld te leven.
- F Iets anders, namelijk …

2 Geef bij twee antwoorden van vraag 1 een voorbeeld uit een van de fragmenten van deze paragraaf.

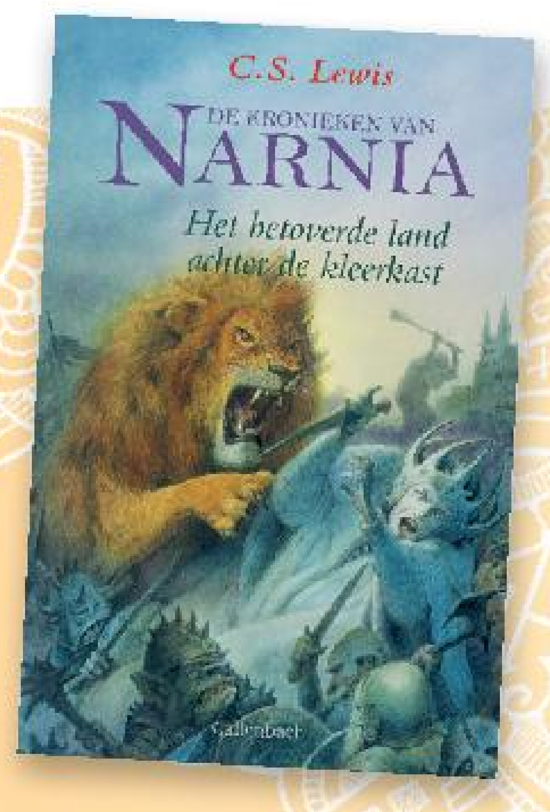
3 Houd je meer van fantasieverhalen of van realistische verhalen? Leg uit.

Leestips

Ik kan/weet
- wat fictie is.
- uitleggen of ik meer van realistische of fantasieverhalen houd. 1F

§2 Personages

Je leert	• je inleven in een personage en uitleggen hoe een personage zich voelt.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Personages

Alle personen die een rol spelen in een verhaal noem je **personages**. Het belangrijkste personage, degene over wie het hele verhaal gaat, is de **hoofdpersoon**. Van hem of haar weet je altijd wat hij denkt en voelt. Veel verhalen hebben één hoofdpersoon, maar er zijn ook verhalen met meerdere hoofdpersonen. De andere personages zijn **bijfiguren**.

Omdat in verhalen niet alleen wordt beschreven wat personages meemaken, maar ook hoe ze zich voelen, ga je hun gedrag vaak beter begrijpen. Dat noem je **inleven**.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Rafael* van Jan Eilander.

1. Hoe weet je wie de hoofdpersoon is? Noteer een zin uit tekst 1 waarin staat wat hij denkt of voelt.
2. Wie voetbalt beter, Rafael of Nando? Leg je antwoord uit.
3. Wie is stoerder? Leg je antwoord uit.
4. Hoe voelt Rafael zich na afloop van de strijd met Nando, denk je? Leg je antwoord uit.
5. Kun je je goed in Rafael inleven? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Rafael

Rafael (11) voetbalt elke dag met een paar jongens op het pleintje in zijn buurt in Amsterdam. Met Nando voert hij altijd een felle strijd. Tessel is Rafaels moeder.

WHAP! Nando maait de benen onder Rafaels lijf vandaan! Rafael vliegt wel drie meter door de lucht, komt – *'JAUTS!'* – met een doffe dreun terecht op het asfalt. De jongens aan de kant zijn woedend, ze joelen en fluiten. Want met een gestrekt been inkomen, dat doe je niet. Zeker niet op het asfalt, niet hier op het pleintje. Dat is een code, die je niet breekt!
Maar daar trekt Nando zich niks van aan. *Cool*, met de bal in de hand, loopt hij terug naar zijn eigen doeltje. Rafael krabbelt moeizaam overeind. Hij strekt zijn linkerbeen, de pijn valt mee. Als hij over zijn knie strijkt, blijft z'n duim in een winkelhaak hangen. Een kapotte broek. Dan zul je z'n moeder straks weer horen. Rafael recht z'n rug, stampt op de grond, roept: 'Vrije trap.' Zonder om te kijken laat Nando de bal 'dood' op z'n linkervoet vallen. Een paar seconden blijft hij zo staan, op één been, als een bevroren ooievaar. Dan wipt hij de bal op, draait om z'n as en haalt vol uit met z'n rechtervoet.
VROEEEEM! De jongens langs de kant van het veld zagen de bal niet eens, maar Rafael springt op, z'n borst vooruit, de armen gespreid.

PLOF! De balt valt voor Rafaels voeten neer op de grond. Met zijn grote blauwe ogen kijkt hij in Nando's zwarte krieloogjes, Rafael zegt: 'Oké, *panna knock-out.*' Wie het eerste doelpunt maakt, of het eerst zijn tegenstander een *panna* geeft, hem tussen de benen doorspeelt, wint.
Alsof de bal met een touwtje aan zijn voet vastzit, wandelt Rafael op Nando af. Hij helt zijn lichaam naar links en krult de bal met buitenkant rechts, net als op de Playstation, om Nando heen. Maar Nando is snel en onderschept de bal voordat Rafael erbij kan.
De jongens vechten verbeten duels uit. Ze kappen, draaien, trucen en poorten, als kemphanen staan ze tegenover elkaar. Rafael doet of hij schiet, Nando stapt in om hem te blokkeren. Rafael klemt de bal tussen z'n beide voeten, en springt over Nando's uitgestoken been heen. Hij is er langs, stormt op het doeltje af. Vlak voor de doellijn houdt hij de bal vast onder de voet en wacht op de aanstormende Nando. Hij hoeft 'm er alleen nog maar in te piesen, maar dan schalt de stem van zijn moeder over het pleintje. 'Rafael, komen! Nu!'
Rafael krimpt ineen. Tessels gezicht staat op oorlog. Rafael twijfelt: zal hij de bal alsnog in het doel tik... Rafael heeft te lang gewacht. Nando rost de bal onder Rafaels voet weg, kans verkeken.

Jan Eilander, Rafael (niveau 1). Thomas Rap, Amsterdam 2006

Opdracht
2

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Rafael* verdergaat.

1 'Heet hij echt Rafael?' Waarom zou de naam Rafael bijzonder zijn?
2 Hoe voelt Rafael zich?
3 Hoe komt dat?
4 Welke invloed heeft dat op zijn gedrag?
5 Nando kijkt dwars door Rafael heen. Wat betekent dat?
6 Waarom bewondert Rafael Nando?

Tekst 2

Rafael

Rafael verhuist naar een boerendorpje en mag eindelijk van zijn moeder op een voetbalclub: HBOK, Het Begon Op Klompen. Hij wordt ontdekt door een scout van Ajax en dan mag hij het bij Ajax Jong gaan proberen.

Tessel brengt 'm. Vanuit zijn glazen bol ziet hij hoe zijn vrienden, zijn zusje, dikke buuv, boer Van Leeuwen hem uitzwaaien, duimen opsteken, klappen.
Rafael wordt opgewacht door Brian, de trainer, een aardige man, die hem in de kleedkamer voorstelt aan de andere jongens. 'Mannen, dit is Rafael.' De meeste jongens zeggen vriendelijk 'hoi' of 'hallo'.
Die blonde Zico, die tegen HBOK op dat toernooitje scoorde, vraagt aan Brian: 'Heet hij echt Rafael?'
Brian knikt, vraagt: 'Hoezo?'
'Dan heeft hij wel lef,' zei Zico, en gaat smoezen met een paar andere jongens.
Rafael, toch al niet de vrolijke frans vandaag, voelt zich nu helemaal niet meer op zijn gemak. Van de trots en flair van de afgelopen weken is niets meer over.
Dat heeft Rafael nou al zijn hele leven: als hij zich niet

meteen welkom voelt in een groep, durft hij niks meer te zeggen, wordt hij meteen onzeker.
En helemaal als zo'n groep uit Amsterdammers bestaat. Hij is zelf dan ook wel in Amsterdam geboren en getogen, maar hij voelt zich geen ras-Amsterdammer. Want 'echte' Amsterdammers twijfelen nooit, ze hebben overal een weerwoord op, ze durven alles, en ze zien er altijd een stuk cooler uit dan de rest. Toen Rafael nog in Amsterdam op school zat voelde hij dat al zo. De spikes van de achtstegroepers bleven altijd de hele dag recht overeind staan, bij Rafael lagen ze binnen een half uur al als zielige sprietjes plat op z'n hoofd. Hun skate-broeken en sneakers kwamen van échte winkels als America Today of Adidas, die van Rafael van de H&M en Aktiesport, en dat zag je toch.
Het valt hem op dat de andere jongens zich heel relaxed in de kleedkamer omkleden terwijl Rafael alles al aanheeft. Hij voelt zich meteen een amateurtje. Terwijl Rafael de veters van zijn kicksen vaster trekt, neemt hij zich voor de betekenis van HBOK geheim te houden. Het Begon Op Klompen is vragen om ellende. Hij moet snel iets anders voor die afkorting verzinnen. Het Beste Onder Kampioen, of...
Meer tijd om erover na te denken heeft hij niet, want wie stapt daar de kleedkamer binnen: Nando! Rafael is blij dat hij een bekend gezicht ziet, ook al is het van Nando!
'Hoi,' zegt hij heel zachtjes. Nando kijkt dwars door hem heen.
Nando draagt oude kleren, veel ouderwetser dan Rafael er ooit bij heeft gelopen. En toch ziet Nando er wel stoer uit. Een rafelige scheur op de knie van zijn broek, en onder zijn spijkerjackie een shirt met afgeknipte mouwen, waardoor je goed zijn spierballen kunt zien.
'Zo,' zegt Zico, expres iets te hard, 'Tarzan is ook aangenomen.'
Nando reageert als een Siberische tijger, alsof hij niks heeft gehoord.
Knap hoor, vindt Rafael.

Jan Eilander, Rafael (niveau 1). Thomas Rap, Amsterdam 2006

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Rafael* verdergaat.

1 Rafael vindt zichzelf een sfeervoetballer. Markeer in de tekst wat dat betekent.
2 Wat zegt dat over het karakter van Rafael?
3 Geef een voorbeeld waaruit blijkt dat Rafael niet goed weet hoe hij zich moet gedragen.
4 Ook Nando heeft redenen om onzeker te zijn. Noteer er drie.
5 Leg uit dat Rafael en Nando op verschillende manieren met hun onzekerheid omgaan.
6 Hoe denk je dat het verhaal verdergaat? Rafael krijgt steeds **meer** / **minder** zelfvertrouwen. Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Rafael

Rafael doet heel erg zijn best, maar hij speelt te voorzichtig en hij wordt steeds onzekerder. Nando is juist veel te fanatiek. Brian besluit dat ze voortaan samen moeten oefenen. Ze gaan steeds beter samenwerken en Rafael heeft voor het eerst lekker en goed getraind.

Hij weet nu dat hij een sfeervoetballer is. Hij moet zich op zijn gemak voelen om te kunnen presteren. Hij heeft nu Nando, Maarten is best aardig, en Brian geeft hem alle vertrouwen. Je hoort wel eens van die verhalen van profs, die elkaar op de training helemaal stijfschelden, en keihard onderuit schoffelen om elkaar scherp te houden. Voetbal is oorlog, zeggen ze dan. Rafael zal wel

een watje wezen, maar dat vindt hij belachelijk. Als je al bang moet zijn voor je medespelers… dat is geen oorlog voeren, dat is landverraad! Je moet toch samen je wedstrijden winnen! Zet Rafael in een team met tien Zico's, en mooi dat-ie weg is. Dan maar geen prof.
Eerst moesten ze sprintjes trekken over de breedte van het veld. Rafael liep iedereen eruit. Nando, die hijgend als laatste aankwam grijnsde dat hij een uitslover was.
Afronden op doel, ook zoiets. Hij pegelde Nando's voorzetten één voor één in het lege doel. Met links, en met rechts. De mooiste goal begon met een hoge, iets te harde pass. Rafael deed een paar passen achteruit, nam de bal in één keer op z'n rechterslof. De bal klom steil omhoog.
Nando schreeuwde al: 'Nu ga je 'm zelf maar halen.'
'Dacht het niet,' lachte Rafael, hij wees omhoog. De bal bleef een fractie van een seconde stil in de lucht hangen, begon aan een steile afdaling en dook net onder de lat het doel in.
'Mazzel!' riep Nando. En dat was ook wel een beetje zo, maar Rafael bluftte: 'Moet ik het nog een keer doen?'
'Zoho, een Van Basten-goal.'
Huh? Rafael keek om. Daar stond Brian, zijn armen over elkaar.
'Jij hebt wel wat van Van Basten, zelfde manier van bewegen, zelfde houding.'
'Goh…' Rafael is dol op complimentjes, niks liever dan de hele dag door heel veel complimentjes. Alleen jammer dat hij er niet mee om kan gaan. Dus vroeg hij niet: 'Wat bedoel je precies, Brian?' Of: 'Vertel nog iets meer, Brian?' Of: 'Dankjewel voor het compliment, Brian.'
Maar hij zei: 'Goh…' En daarna: 'Brian, Nando heeft nog nooit van Van Basten gehoord.'
En toen ging, jammer genoeg, het gesprek alleen over Nando die vroeger thuis geen tv had, en van zijn oom geen videobanden met voetbalhoogtepunten mocht huren.

In het afrondende partijtje beleefde Rafael de grote première. Errol zette van rechts laag en hard voor, Zico gleed met een sliding naar de bal, maar miste. Rafael stapte in, en tikte de bal met zijn rechterhak achter zijn standbeen langs, de verste hoek van het doel in. Een goal! Z'n eerste. En wat voor één. Een supergoal! Rafael werd gek. Eindelijk was-ie verlost van al zijn twijfels. Het voelde alsof hij een steenpuist op z'n kont had uitgeknepen. Dagen, weken had hij een vervelende zeurende pijn gevoeld, maar met die goal was het net of – PATS! – alle spanning er als vieze etter uitspoot. Rafael juichte, alsof hij in een Champions League-finale de beslissende treffer had gemaakt. Hij spurtte naar Errol, toch niet bepaald z'n vriend, om 'm met een *high five* te bedanken voor de voorzet. Errol trok een verschrikt gezicht, alsof Rafael de Hulk was.
Nando legde zijn arm om Rafaels nek, en fluisterde: 'Mooi doelpunt, maar je stelt je wel erg aan.'
Rafael zag de andere jongens hem raar aankijken, kreeg een hoofd als een tomaat en zei: 'Ja, een beetje wel, hè?'
Nando knikte: 'Beetje wel, ja.'

Jan Eilander, Rafael (niveau 1). Thomas Rap, Amsterdam 2006

Opdracht
4

Lees tekst 4. Het is een fragment uit *Lynn 3.0* van Anke Kranendonk.

1 Waarom heeft Lynn er spijt van dat ze Fenna meegenomen heeft?
2 Wie bepaalt wat er gebeurt, Fenna of Lynn? Leg je antwoord uit.
3 'Mijn armen werden in een spagaat getrokken'. Voor welke keuze staat Lynn?
4 Wat denk je dat Lynn zal doen? Waarom denk je dat?
5 In wie kun je je beter inleven, in Lynn of in Fenna? Hoe komt dat?

Tekst 4

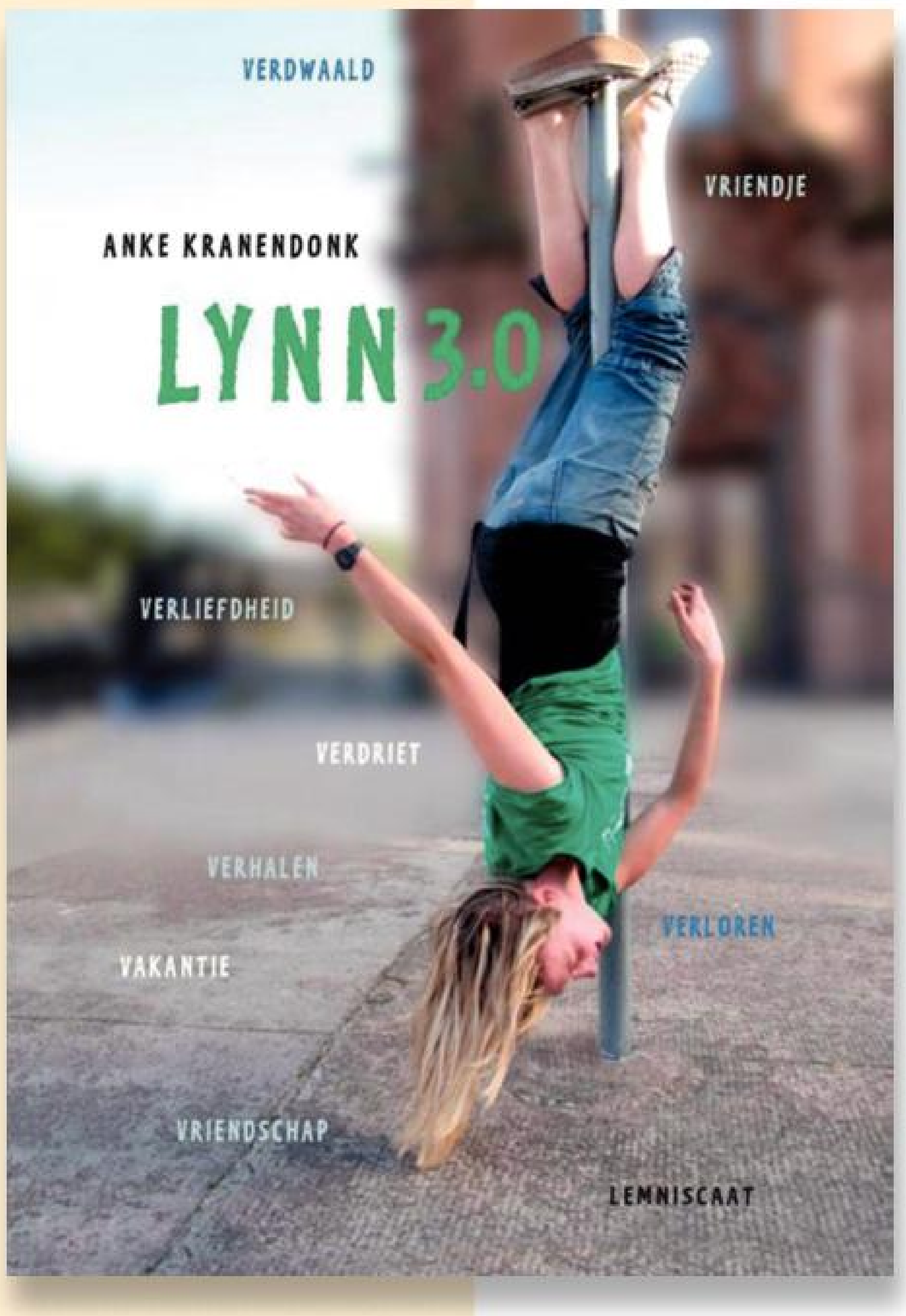
Lynn 3.0

Tijdens een kampeervakantie met haar moeder komt Lynn (12, ik-persoon) haar vroegere klasgenote Fenna tegen. Fenna heeft het een beetje moeilijk. Lynn heeft met Fenna te doen en besluit haar mee te nemen naar de camping. Onderweg wil Fenna een kijkje nemen in een oud, leegstaand huis.

'Fenna!'
Ze was al achter het huis. Ik zette mijn fiets tegen een boom. Mijn hart klopte meteen zo ontzettend tegen mijn ribbenkast, dat-ie zou kunnen breken. Achter de ramen hingen viezige vitrages. Waarschijnlijk hadden er twee oude mensen gewoond, net zolang totdat ze gestorven waren. Misschien lagen ze er nog. Nee, dan waren ze wel gevonden door de makelaar. Toen het huis werd leeggehaald hadden ze de lijken ook wel kunnen meenemen.
'Makelaar Muur,' stond er op het bord in de tuin.
Kabonk, kabonk, kabonk. Ik keek om me heen, niemand lette op me. Voor de zekerheid zette ik een gezicht op alsof ik de kleindochter was, die elke dag even ging kijken, en duwde het hek open. Het grind onder mijn slippers knerpte. Het grasveld lag vol molshopen, er leefde onder de grond een gezin van minstens dertig kleine schattige zwarte blinde beestjes met spitse snuitjes die naar de uitgang zochten. Het was niet te hopen dat de nieuwe bewoners het gras op zouden gaan en met de achterkant van hun nieuw gekochte scheppen alle molshopen zouden platslaan. Arme snuitjes.
Ik liep langs een glazen windscherm, de stenen van het terras erachter lagen ongelijk en waren begroeid met mos. Door het raam zag ik vaag de lege woonkamer. Bij het volgende raam wapperde de vitrage naar achteren en kwam er een hoofd omhoog met twee schele ogen en een uitgerekte tong. Ik gilde. Door het smerige glas was het idiote gezicht van Fenna te zien.
Ik gooide mijn armen in de lucht. 'Wat doe je? Ben je gek geworden? Hoe kom je binnen?'
'Daarachter!' schreeuwde Fenna door het raam. 'Er is een gat!'
'Kom terug! Fenna, doe niet zo stom, straks word je gepakt!'
'Boeie!'
'Fenna, ik ga weg hoor!'
'Nee, wacht, het is hier te gek!'
'Nee!'
Het hoofd verdween. Ik draaide me om en liep terug, over het dikke grind. Zelfs dat was groen geworden. Dit huis stond vast al heel lang leeg en kon niet verkocht worden omdat het er spookte. Achter me hoorde ik iemand lopen, mijn arm werd vastgepakt. Het was Fenna natuurlijk.
'Kom,' zei ze. 'Er staat nog een bank, een tafel en stoelen. Misschien hebben we er wat aan. En er liggen lege bierblikjes. Waarschijnlijk van zwervers die er hebben geslapen. Kom joh, het is lachen.'
Van haar boze ogen en haar ongerustheid was niks meer over. Het leek alsof haar gezicht uit miljoenen puntjes bestond die allemaal straalden. En ook de poriën van haar blote armen, benen, en schouders waren allemaal kloppende

hartjes. Dit was wat anders dan de failliete camping waar ik van verveling bijna een gesmolten chocoladereep was geworden.
Ze trok aan mijn arm.
'Nee,' zei ik, 'we gaan.'
'Lynn, doe niet zo flauw!'
'Straks zijn er zwervers.'
'Nou en, die doen je niks. Die liggen ergens stomdronken in een hoekje. En trouwens, ze zijn er niet.'
'Hoe weet je dat?'
'Lynn, heb jij nou ballen?'
Ik keek haar aan en schudde mijn hoofd. 'Jongens hebben ballen.'
'Andere ballen,' zei Fenna. 'Hangballen. Maar wij hebben echte. Hier in ons hoofd.' Met haar losse hand maakte ze een draaibeweging boven haar hoofd en spande haar arm zodat er een spierbal kwam. 'Kijk, daarmee sla ik ze zo op hun bek.'
'Oké,' zei ik en ik rukte me los. 'Maar ik ga niet mee.'
'Dan ga ik alleen.' Fenna draaide zich om en liep weer naar de achterkant van het huis. Ik bleef staan, halverwege het grindpad. Een wandelaar liep voorbij, hij keek naar mij maar liet niet merken dat het vreemd was. Ik kon naar het hek lopen, mijn fiets pakken en Fenna achterlaten in de spookvilla. Dan reed ik weg, ging in het stoeltje op de camping zitten wachten totdat… de dag voorbijging als een blaadje dat meegevoerd wordt op een zuchtend windje en niet weet waar ooit het einde zal zijn. Wapper, wapper, wapper.
Ik kon me ook omkeren, naar binnen gaan en kijken wat er zou gebeuren. Twee onzichtbare handen pakten de mijne vast en trokken me uit elkaar. Een naar de straat, de andere naar het huis. Daar op het pad met de dikke kiezels, midden tussen de molshopen. Mijn armen werden in een spagaat getrokken, het streepje (ik) ertussenin verdween.
Een schreeuw uit het huis maakte de keus makkelijk.

Anke Kranendonk, Lynn 3.0 (niveau 1). Lemniscaat, Rotterdam 2016

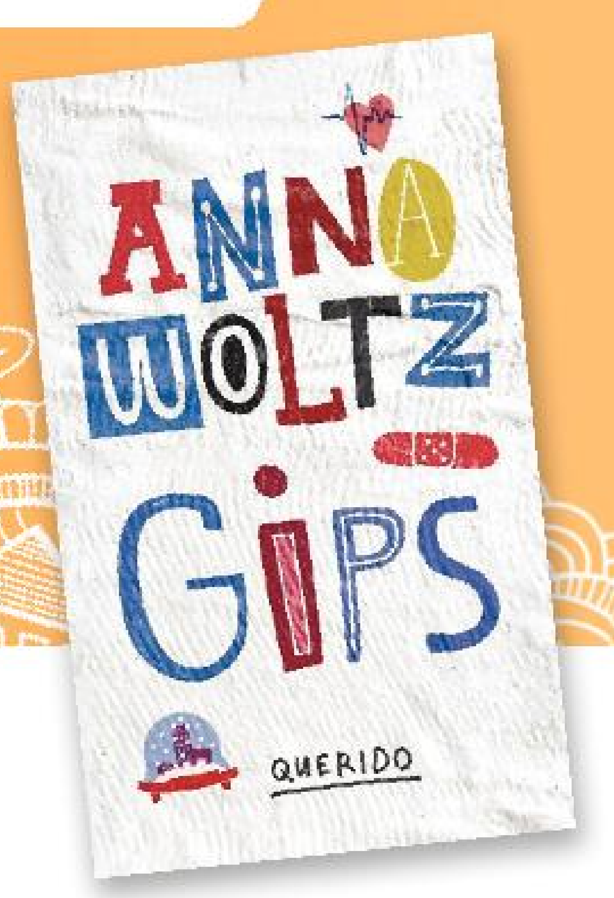

Opdracht
5

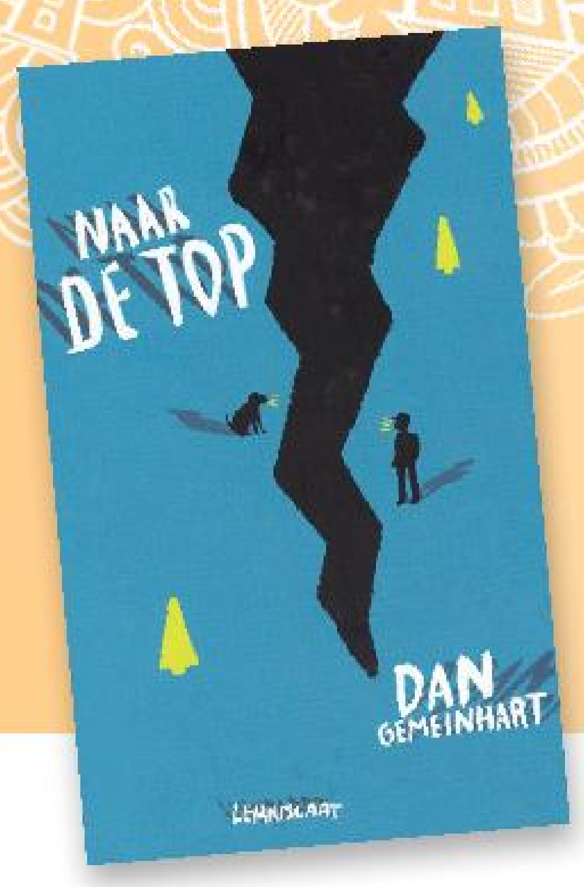
Deze vragen gaan over *Rafael* en *Lynn 3.0*.

1. Welke relatie heeft meer kans om een hechte vriendschap te worden? Die tussen Rafael en Nando? Of tussen Lynn en Fenna? Leg uit waarom je dat denkt.
2. Wat zou voor jou een reden kunnen zijn om *Rafael* wel of juist niet te lezen?
3. Wat zou voor jou een reden kunnen zijn om *Lynn 3.0* wel of juist niet te lezen?

Leestips

Ik kan/weet
- me inleven in een personage en uitleggen hoe een personage zich voelt. 1F

§ 3 Smaak

Je leert	• uitleggen wat je smaak is.
Je hebt afgerond	• Fictie § 1 Fictie en non-fictie en § 2 Personages

Theorie

video-uitleg

Smaak

Als iemand jou vraagt van wat voor soort films en series jij houdt, kun je dat waarschijnlijk in een paar woorden uitleggen. Zo is het ook met boeken. Om uit te leggen wat jouw smaak is, kun je iets zeggen over:

- het **onderwerp** – datgene waarover het verhaal gaat, bijvoorbeeld: voetbal, pesten of vriendschap.
- het **genre** (spreek uit: *zjan-re*), het soort verhaal.

In de bibliotheek staat op de boeken een **pictogram** dat het genre aanduidt, bijvoorbeeld:

avonturen-verhaal	familie	griezelverhaal	historisch verhaal	humor
liefdesverhaal	oorlogsverhaal	psychologisch verhaal	school	science fiction

Psychologische verhalen worden ook wel **probleemboeken** genoemd. Daarin worstelt de hoofdpersoon met een probleem. Hij is bijvoorbeeld ernstig ziek of zijn ouders gaan scheiden.
Of je een boek wel of niet leuk vindt, hangt vaak ook af van hoe het boek eruitziet en hoe het is geschreven. Daarnaast kun je zeggen of je meer van **fictie** of **non-fictie** houdt en of je **realistische** en **fantasieverhalen** wel of niet leuk vindt.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Groot wild* van de Amerikaanse schrijver Dan Smith.

1 Bij welk genre hoort *Groot wild* volgens jou? **avonturenverhaal / familieverhaal / griezelverhaal / historisch verhaal / psychologisch verhaal**
2 Om welke twee redenen is het voor Oskari belangrijk om met 'groot wild' thuis te komen?

Tekst 1

Groot wild

Volgens een eeuwenoude traditie van zijn dorp is Oskari (12, ik-persoon) pas echt een man als hij een nacht doorbrengt in de ruige bossen van Finland. Voorafgaand aan de Test brengt zijn vader hem naar de Schedelplek.

In het midden van de Schedelplek stond een gigantisch platform, gemaakt van de stammen van dode pijnbomen en berken. Het was net een reusachtige kist, en door de gaten tussen het donkere, aan weer en wind blootgestelde hout zag ik gladde grijze keien, die het platform ondersteunden.
Het zag eruit alsof het er al eeuwenlang had gestaan – als een groot altaar, wachtend op een offer – en ik vroeg me af hoeveel jongens hiernaartoe waren gebracht en erop hadden gestaan, in afwachting van hun Test. In een kring rond het altaar stonden oude houten palen. Grote palen van pijnboomhout, zo dik als mijn onderarm, die tot aan mijn schouder reikten. Andere stonden verspreid over het terrein, willekeurig in de grond gestampt, stuk voor stuk voorzien van een schedel. Sommige waren klein, van korhoenders of fazanten of konijnen, maar er waren ook andere, indrukwekkendere schedels. Ik zag de schedel van een hert, een paar vossen en zelfs die van een grote bok, compleet met gewei.
En daar, recht voor ons op de hoogste paal, zat de schedel van een beer.
Gehavend en vergeeld door zon, regen en wind stond de berenschedel boven op de paal met zijn bek open, alsof hij een afschrikwekkende grom produceerde. Alsof hij, zelfs zo lang na zijn dood, nog steeds boos was om wat er met hem was gebeurd.
De schedel was minstens drie keer zo groot als die van mij, en de grote, kromme tanden waren zo lang als mijn vingers. Met zulke tanden kon je het hoofd van een mens verbrijzelen of een arm afrukken. Zo'n enorm beest brak de botten van een volwassen man net zo gemakkelijk als ik een berkentakje.
Ik huiverde en staarde naar de schedel.
De schedel staarde met zijn holle ogen naar me terug.
'Is die van jou?' vroeg ik terwijl ik op de stoel verschoof en de stilte verbrak.
'Ja.' Pap knikte en tastte naar de tand van de beer, die aan een leren koord om zijn nek hing. 'Maar het hoeft geen beer te zijn. Hamara bracht een hert mee, niet eens een bok. En Davi had alleen maar een paar korhoenders.'
Ik keek weer in de lege, donkere ogen van de berenschedel en vroeg me af wat het bos me zou geven. Wat verdiende ik?

Dan Smith, Groot wild (niveau 1). Moon, Amsterdam 2019

Opdracht
2

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Groot wild* verdergaat.

1 Bij welk genre hoort *Groot wild*?
2 Vergelijk je antwoord op de vorige vraag met je antwoord bij vraag 1 van opdracht 1. Ben je van mening veranderd? Hoe komt dat?
3 Op het omslag staat: 'Het leven van de machtigste man van de wereld ligt in de handen van een dertienjarige jongen.' Wie zit er in de capsule, denk je?
4 Denk jij dat dit verhaal goed afloopt? Waarom denk je dat?

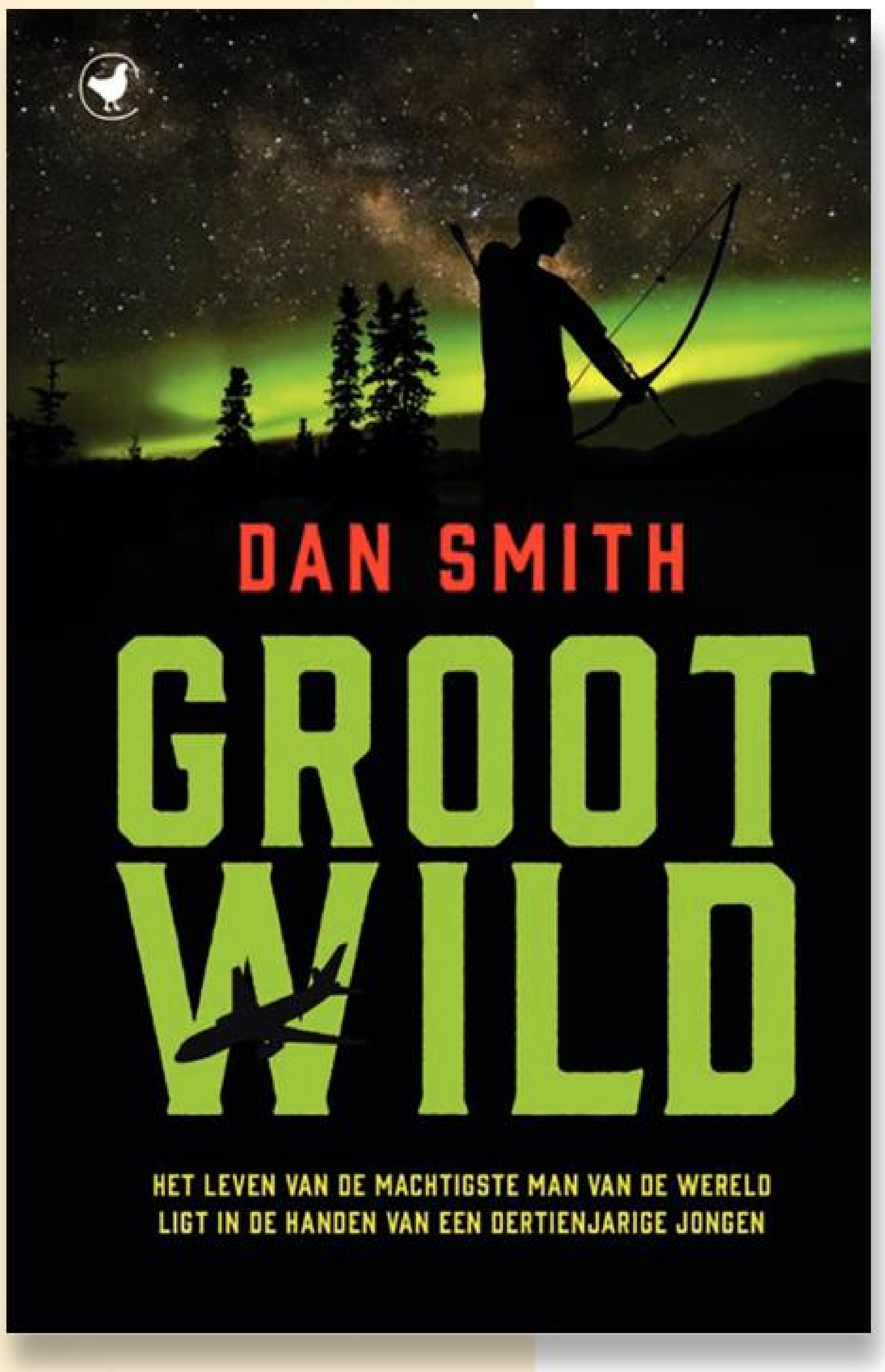
Tekst 2

Groot wild

Die nacht in het woud ziet Oskari een vliegtuig neerstorten. Even later ziet hij een vreemde capsule door de lucht zweven die vlak bij hem landt. Gespannen wacht hij af.

Zo bleef ik een poosje zitten, in de verwachting dat er iets zou gebeuren, maar er gebeurde niets. Het regende nog steeds, en de regen ging uiteindelijk over in motregen, die door de bomen kletterde en zachtjes op de metalen capsule tikte. De rode lichten bleven knipperen. Aan. Uit. Aan. Uit.

Na een paar minuten liet ik de boog zakken en zocht om me heen naar een grote steen. Heel langzaam en voorzichtig kwam ik achter de boomtakken vandaan en gooide de steen zo hard ik kon.
Klonk!
Hij raakte de capsule met een hol, metaalachtig geluid. Ergens in de verte kraste een uil, maar verder was het stil, en het holle geluid weergalmde en stierf weg in de nacht.
Zonder mijn blik van het vreemde object af te wenden, bracht ik mijn hand naar de grond om nog een steen te zoeken. Mijn vingers graaiden in de rondte en uiteindelijk had ik weer een puntig exemplaar te pakken, maar voordat ik dat kon gooien, hoorde ik een dreun bij de capsule.
Van binnen ín de capsule.
Ik schoot snel terug achter de boom, tuurde er voorzichtig omheen en verwachtte half dat de deur zou worden opengegooid door een buitenaards wezen.
Niets.
Na een paar seconden sloop ik naar voren, bleef even staan om te luisteren en gooide toen de steen. Vrijwel onmiddellijk hoorde ik een dreun in de capsule.

Ik verschool me weer achter de boom, verzamelde nog twee stenen en gooide ze een voor een, snel achter elkaar. Ze kletterden door de takken en raakten het metalen object.
Klonk! Klonk!
Het antwoord kwam meteen. Twee harde dreunen van binnenuit.
Ik slikte moeizaam, probeerde mijn zenuwen de baas te worden en sloop naar de capsule toe. Ik liep heel voorzichtig en maakte nauwelijks geluid. Ik zette mijn voeten plat en licht neer, precies zoals pap me had geleerd.
Eenmaal dichtbij staarde ik naar het beslagen, glimmende raam, stak mijn hand ernaar uit en maakte een vuist. Ik hield hem even dicht bij de capsule, haalde diep adem en klopte toen aan de deur. De eerste keer deed ik dat zwakjes en zacht, dus deed ik het nog een keer, maar nu harder. Het metaal voelde glad en koud onder mijn knokkels.
In reactie werd er van binnenuit terug geklopt, en langs het raam bewoog zich een donkere gedaante. Ik deinsde verbaasd achteruit terwijl het kloppen doorging.
Mijn eerste reactie was wegrennen, zo ver mogelijk bij het ding vandaan, maar ik hoorde nog iets in de capsule, een geluid dat leek op een gedempt geschreeuw.
Ik bleef staan en tuurde door het beslagen raam.
Weer zag ik een donkere schaduw bewegen, en toen verscheen er een hand.
Het leek op een mensenhand, maar ik wist het niet zeker – en ik kon niet zien waar de hand aan vastzat.
Hij hield één vinger op en schreef iets op het raam.

Dan Smith, Groot wild (niveau 1). Moon, Amsterdam 2019

Opdracht
3

Lees tekst 3. Het is het begin van *Als je dit leest, ben ik dood* van de Engelse schrijver Sally Nicholls.

1 Waarom moeten Sam en Felix ondanks hun ziekte toch naar school, denk je?
2 Sam weet dat Felix graag bij hem is. Waaruit blijkt dat?
3 Hoe vind je de sfeer van het verhaal? Droevig? Of ook een beetje grappig? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Als je dit leest, ben ik dood

Sam (ik-persoon, 11 jaar) heeft leukemie en heeft maximaal nog één jaar te leven. Ook zijn iets oudere vriend Felix is ernstig ziek.

Vandaag was onze eerste schooldag na de kerstvakantie.
We hebben drie keer per week school: op maandag, woensdag en vrijdag, in de woonkamer. Er zijn maar twee leerlingen: ik en Felix. Felix wil helemaal niks leren. ‘Wat heeft het nou voor zin om ziek te zijn, als je tóch rekensommen moet maken?’ vroeg hij toen hij voor het eerst bij mij thuis les kreeg. Mevrouw Wolters, onze lerares, ging niet tegen hem in. Ze doet niet moeilijk als Felix niks uitvoert. Ze laat hem gewoon rustig onderuitgezakt op zijn stoel zitten, terwijl hij me vertelt wat ik allemaal fout doe.
‘Zo spel je “ammoniak” helemaal niet. Zo spelden we ‘ammoniak” nooit bij mij op school.’
‘Er is een planeet die Hercules heet. Ja toch, mevrouw Wolters?’
‘Waarom doe je dat nou weer?’
Felix komt alleen naar school om mij te zien en om zijn moeder even rust te gunnen.
Tegenwoordig verzint mevrouw Wolters listige manieren om zijn interesse te wekken. Je weet wel wat ik bedoel: vulkanen maken die echt uitbarsten, Romeinse gerechten klaarmaken, dingen in brand steken met een vergrootglas. Alleen vond mijn moeder dat niet zo leuk, want toen hebben we per ongeluk een gat in de eettafel gebrand.
Een beetje per ongeluk expres.
Vandaag zei mevrouw Wolters echter: ‘Hoe zouden jullie het vinden om eens iets te schrijven?’ We kreunden allebei, want eigenlijk hoopten we weer op iets met vuur, of misschien zelfs op een ontploffing. Mevrouw Wolters zei: ‘Och, jongens, toe. Ik dacht dat jullie het misschien leuk zouden vinden om iets over jezelf te schrijven. Ik weet dat jullie allebei van lezen houden.’
Felix keek op. Hij zat met twee van mijn Warhammer-orks te spelen. Hij liet ze dreigend naar elkaar toe lopen en deed heel zachtjes van: ‘Raah!’
‘Alleen omdat er in het ziekenhuis niks beters te doen is,’ zei hij.
Felix en ik weten als geen ander hoe het is om in het ziekenhuis te liggen. Daar hebben we elkaar vorig jaar leren kennen.
Ik snapte niet wat lezen te maken had met iets over mezelf schrijven, dus zei ik: ‘In boeken gaat het alleen maar over kinderen die de wereld redden of op school in elkaar worden geslagen. Over ons zou nooit iemand iets schrijven.’
‘Over jou misschien niet,’ zei Felix. Hij drukte zijn hand tegen zijn voorhoofd en liet zich slap achterover tegen de rugleuning van zijn stoel vallen. ‘Het tragische verhaal van Sam de Koning. Een zielig, teer kind! Dapper slaat hij zich door een ellendig leven vol tegenslagen en ziekenhuizen zonder tv!’
Ik maakte braakgeluiden. Felix strekte zijn hand – de hand die hij niet tegen zijn voorhoofd had gedrukt – naar me uit.
‘Vaarwel… Vaarwel… Lieve vrienden…’ zei hij, waarna hij verstikte geluiden maakte en onderuit zakte op zijn stoel.
Mevrouw Wolter zei: ‘Niet doodgaan aan tafel, Felix.’ Maar je kon merken dat ze niet echt boos was. Ze zei: ‘En toch wil ik graag dat jullie het allebei eens proberen, alsjeblieft. Vertel me iets over jezelf. Je hoeft niet voor de lunch een heel boek te hebben geschreven.’
Dus daar zijn we nu mee bezig. Nou ja, ik tenminste wel.

Sally Nicholls, Als je dit leest, ben ik dood (niveau 1). De Fontein, Baarn 2008

Opdracht
4

Lees tekst 4. Hier lees je hoe *Als je dit leest, ben ik dood* verdergaat.

1 Welke instructie krijgt Sam van Maik?
2 Hoe voelt Sam zich daarbij?
3 Als Sam alleen met Felix is, dan kan hij weer gewoon doen. Waaruit blijkt dat?
4 Felix lijkt te kiezen wanneer hij sterft. Waaruit blijkt dat?
5 Hoe is het afscheid voor Sam? **afstandelijk en naar / vertrouwd en vredig / iets anders, namelijk...** Leg uit hoe je dat weet.
6 Veel mensen vinden dit verhaal ontroerend. Jij ook? Leg je antwoord uit.

Tekst 4

Als je dit leest, ben ik dood

Sam en Felix werken laatstewensenlijstjes af, zoals een horrorfilm zien en zoenen met een meisje. Dan moet Felix weer naar het ziekenhuis. Na een tijdje mag Sam naar hem toe, om afscheid te nemen. Felix' moeder en oudere broer Maik zijn er ook.

Toen we eindelijk naar binnen gingen, was het niet zo erg als ik had gedacht. Felix lag op zijn rug in bed, met een gewone pyjama aan. Hij zag eruit alsof hij sliep. Zijn moeder zat naast het bed zijn hand vast te houden. Ze draaide zich om toen we binnenkwamen. Zij en mama staarden elkaar over het bed heen aan.
Toen vertrok haar gezicht helemaal en barstte ze in tranen uit. Daar stonden ik, mama en Maik dan, in de deuropening. Ik wist niet wat ik moest doen. Ik had de moeder van Felix nog nooit zien huilen. Maar mama misschien wel. Ze liep meteen naar haar toe en sloeg haar armen om haar heen.
'Sst...' zei ze. 'Sst... Rustig maar. Rustig maar.' Met haar arm om haar schouders stuurde ze haar in de richting van de deur, nog steeds heel zachtjes pratend. 'Kom maar. Kom maar even mee, dan zoeken we een rustig plekje op.' En toen waren ze zo maar opeens weg.
'Het komt wel goed,' zei Maik. 'Ze hebben hier een speciaal kamertje voor als je in paniek raakt.'
'Weet ik,' zei ik. Opeens herinnerde ik me wat Felix had gezegd: dat hij zijn moeder er niet bij wilde hebben als hij doodging, voor het geval ze verdrietig zou worden. Ik keek snel even naar hem. Hij had zich niet verroerd.
'Wil je even bij hem komen zitten?' vroeg Maik. Ik knikte. Hij gaf me een duwtje in de richting van de stoel.
'Pak zijn hand maar vast als je wilt. En praat tegen hem. Laat hem weten dat je er bent.'
'Kan hij me horen, dan?'
'Misschien.'
Ik vroeg me af of hij in coma lag of gewoon sliep. Waarschijnlijk lag hij in coma, dacht ik. Als je slaapt, kun je andere mensen niet horen. Ik vroeg me af wat er zou gebeuren als ik hem heen en weer schudde en riep: 'Wakker worden!' Misschien zou hij dan zijn ogen opendoen en roepen: 'Waar blijft m'n cola nou?' Maar misschien ook niet.
Ik ging op de stoel zitten, maar ik pakte zijn hand niet vast. Ik voelde me erg stom zoals ik daar zat. Ik weet dat het vreselijk is, maar ik kon er niks aan doen. Ik vroeg me af of hij ons echt kon zien of horen. Zo ja, dan lag hij me nu vast uit te lachen.
'Hoi,' zei ik.
Verder kon ik niks bedenken om te zeggen. Niet zolang Maik erbij was. Maar dat leek Maik te begrijpen. Hij zei: 'Ik ga mama maar even haar thee brengen. Wil jij ook een bekertje?'

‘Ja,’ zei ik. ‘Graag.’
‘Jij redt je wel in je eentje?’ vroeg hij. ‘Je bent toch niet bang?’
‘Nee,’ zei ik.
Ik was niet bang. Het was Felix maar.
Hij zag eruit alsof hij gewoon lag te slapen.

Wat er toen gebeurde, was gewoon ongelooflijk.
Iets wat ik niet aan Maik of aan de moeder van Felix of aan wie dan ook heb verteld.
Iets geheims.
Ik voelde me een stuk beter toen Maik weg was. Ik zat in mijn stoel naar Felix te kijken en met de zolen van mijn sportschoenen over de grond te schoppen.
Het was stil. Fijn. Wij met z’n tweetjes.
‘Ik wou dat je eens wakker werd,’ zei ik. Ik wist dat het niet echt zou gebeuren, maar ik zei het toch.
En toen deed hij zijn ogen open.

Hij keek me recht aan. Ik staarde terug. Ik wist niet wat ik moest doen. Ik dacht dat ik misschien Maik moest roepen, maar ik kon me niet bewegen. Het leek wel of hij wilde dat ik iets zou doen of zeggen, maar ik wist niet wat.
‘Het is goed,’ zei ik.
Hij bleef kijken. Toen glimlachte hij opeens. Nee, het was niet zomaar een glimlach. Hij grijnsde. Het was een gulle, brede grijns die zijn gezicht in tweeën leek te splitsen. Hij keek zo vrolijk dat ik terug glimlachte, zonder dat ik dat echt wilde.
En toen gingen zijn ogen dicht en werd zijn lichaam slap.

Daar zat ik op mijn plastic ziekenhuisstoel, naast hem aan het bed. Ik wist dat ik Maik of een verpleegster of zo moest gaan halen, maar dat deed ik niet. Ik bleef gewoon zitten, stilletjes, vlak naast hem, tot iedereen terugkwam.

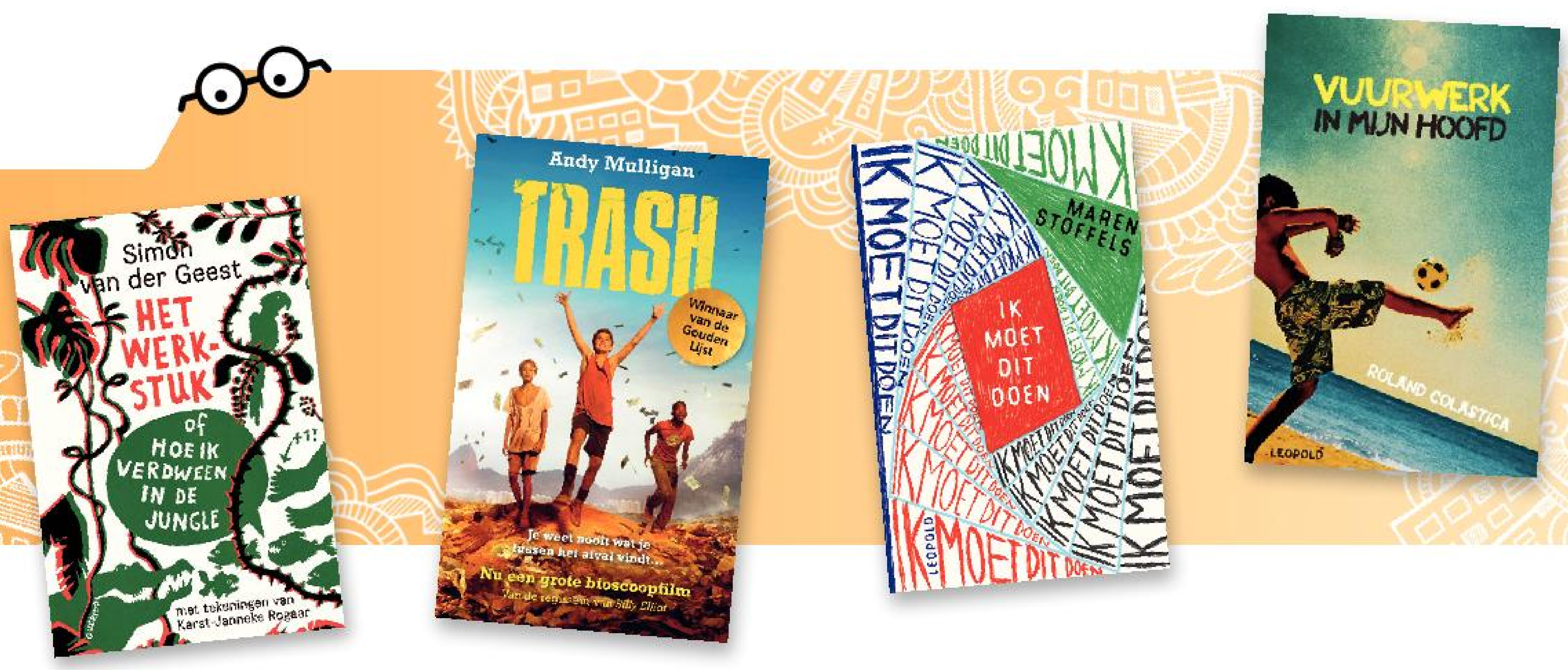
Sally Nicholls, Als je dit leest, ben ik dood (niveau 1). De Fontein, Baarn 2008

Opdracht
5

Deze vragen gaan over *Groot wild* en *Als je dit leest, ben ik dood.*

1 Download het schema over en vul in.
2 Waarom zouden mensen graag avonturenverhalen lezen, denk je?
3 Wat is aantrekkelijk aan psychologische verhalen of probleemboeken, denk je?
4 Welk boek lijkt je leuker, *Groot wild* of *Als je dit leest, ben ik dood*? Leg je antwoord uit.

Leestips

Ik kan/weet
- uitleggen wat mijn smaak is. 1F

§ 4 Over gedichten

Je leert
- uitleggen waar gedichten over gaan.
- uitleggen wat voor soort gedichten je mooi vindt.

Je hebt afgerond
- -

Theorie
video-uitleg

Gedichten

Gedichten zijn korte teksten waarin de dichter iets op een mooie en bijzondere manier probeert te zeggen. Veel gedichten gaan over gevoelens, zoals verliefdheid, verdriet of eenzaamheid. Daar kun je zelf iets in herkennen, maar ze kunnen je ook helpen om iets aan anderen duidelijk te maken. Bij grote gebeurtenissen, zoals geboorte, overlijden of een huwelijk, gebruiken mensen vaak gedichten om iets te zeggen waar ze zelf niet de goede woorden voor kunnen vinden. Gedichten kunnen ook over heel gewone dingen gaan. Daardoor ga je anders kijken naar de wereld om je heen.
Veel mensen vinden gedichten moeilijk, maar je hoeft een gedicht niet helemaal te begrijpen om het toch mooi te vinden.

Opdracht
1

Lees tekst 1 en bekijk de afbeelding.

1 Wat eet de merel?
2 Waarmee vergelijkt de dichter het gedrag van de merel?
3 Wat is het effect van die vergelijking op jou?
A Ik vind het gedrag van de merel bijzonder.
B Ik zie gewoon een etende vogel voor me.
C Iets anders, namelijk …

Tekst 1

Vuurdoorn

Stel dat jij een zak
met twintig sinaasappels
leeg eet – je pakt ze
met je lippen en slikt
zo'n oranje bal in één
keer door – dan de volgende.

Zo zag ik een merel
op een tak met zijn snavel
in de weer – af en toe
keek hij om zich heen
of het wel mocht.

Remco Ekkers, De secretarisvogel schrijft.
Uitgeverij kleine Uil, Groningen 2019

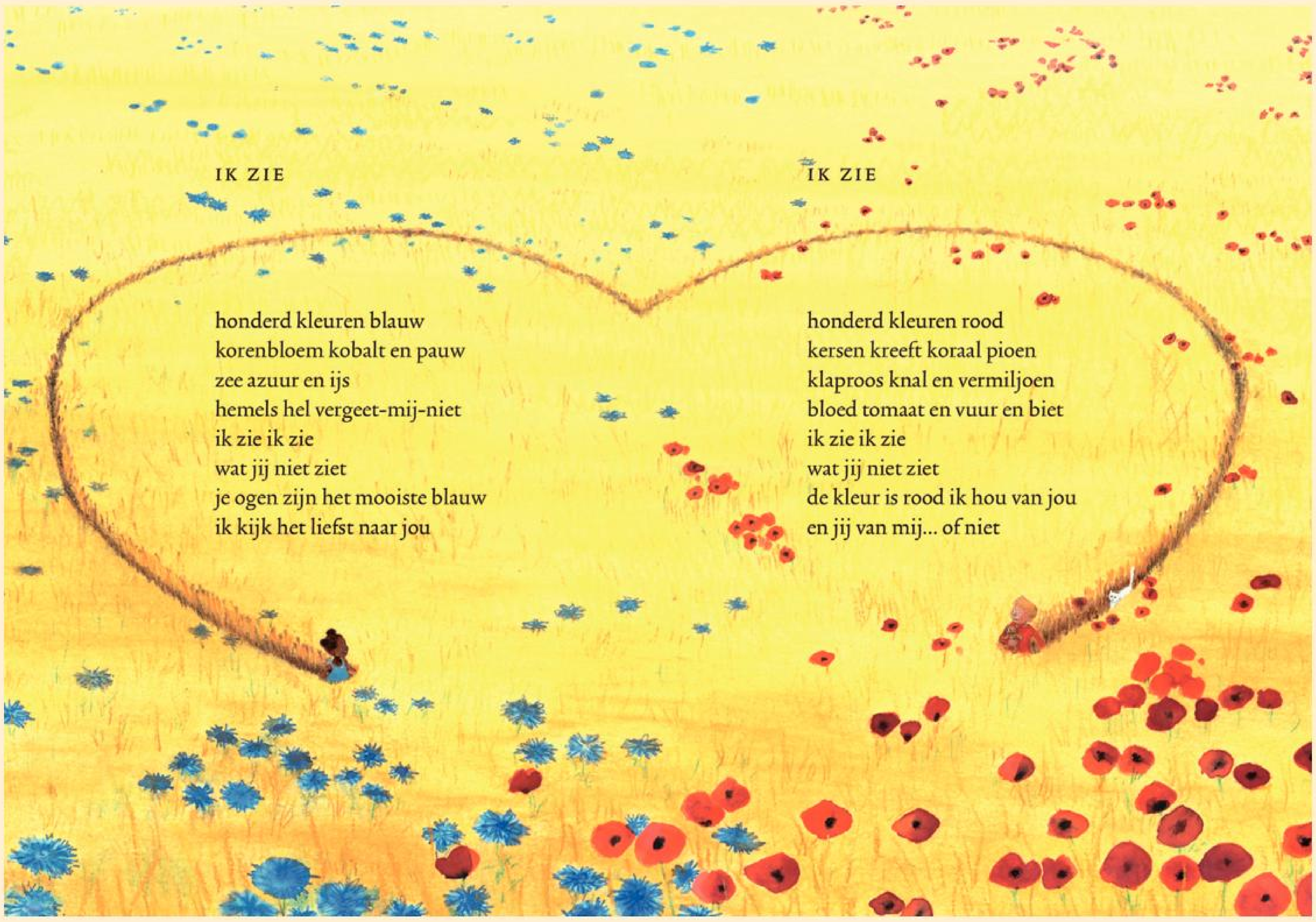
Opdracht
2

1 Tekst 2 is een ansichtkaart. Je ziet een bloemenveld met het spoor van een hart dat bijna af is. De twee personen op het spoor lopen **naar elkaar toe / van elkaar af**.
2 Lees het gedicht. Markeer de woorden aan het einde van de regels die op elkaar rijmen.
3 Aan welk spelletje doet het gedicht je denken?
4 De linker ik-persoon ziet de kleur **blauw / rood**, dat is de kleur van de ogen van de ander; de rechter ik-persoon ziet de kleur rood, dat is de kleur van **de vriendschap / de liefde**.
5 Het hart op de afbeelding is nog niet compleet. Waarom past dat bij het gedicht?

Begrippen

Rijm Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinken, rijmen ze. Bijvoorbeeld: *verdriet – niet* of *toeter – computer.*

Tekst 2

Hans en Monique Hagen, Nooit denk ik aan niets. Querido, Amsterdam 2015;

Opdracht
3

Lees tekst 3.
1 Aan dit gedicht is een gesprek voorafgegaan. Vul in. Gebruik woorden uit het gedicht:
Moeder: '…, jij moet zo even naar je kamer, want ik moet even … praten met het bezoek.'
Kind: 'Waarom mag ik daar niet bij zijn?'
Moeder: 'Je hoeft niet … te weten.'
2 Hoe voelt het kind zich als hij naar boven gaat?
3 Waarom gaat hij naar de slaapkamer van zijn moeder?
4 Hoe zie je dat hij zijn moeder napraat?
5 Welke strofe vind je het moeilijkst? Hoe komt dat?
6 Herken je het gevoel in dit gedicht? Leg je antwoord uit.

Begrippen

Strofe Vaak zijn gedichten door witregels in stukjes verdeeld. Zo'n stukje heet een strofe.

Tekst 3

Lieverd

Lieverd moet naar zijn kamer gaan.
Moeder wil even ernstig praten
met het bezoek, met de deuren dicht,

met lieverd uit de weg. Lieverd
klompt de trap voor de helft op
en dan af, sluipt naar het sleutelgat -

ik mag alles weten van mezelf, maar
wat is ongeoorloofd schoolverzuim?
Wat zijn concentratiestoornissen? -

Op tenen sluipt lieverd naar boven.
Lieverd zoekt in mams slaapkamer wel
naar een geheim dat hij begrijpt.

Ted van Lieshout, Hou van mij. Leopold, Amsterdam 2010

Opdracht
4

Lees de vragen en bekijk het fragment. Je ziet hoe Maureen de Witte haar eigen gedicht 'Eén keer vaker' voordraagt tijdens de dodenherdenking op 4 mei 2019.

1 Over wie gaat Maureens gedicht?
2 Wat heeft deze persoon gedaan?
3 Maureen herhaalt steeds: 'Eén keer vaker'. Luister nog een keer naar het fragment en maak de juiste combinaties.

Eén keer vaker kijken	aan die verleden tijd
Eén keer vaker strijden	dan dat je werkelijk kon
Eén keer vaker liefhebben	hen die ons zijn ontgaan
Eén keer vaker denken	naar de foto aan de muur

4 Maureen wil met haar gedicht duidelijk maken dat het belangrijk is om
A niet te veel na te denken over de akelige dingen die er in de oorlog zijn gebeurd.
B ons te herinneren wat anderen in de oorlog voor ons hebben gedaan.
5 Welke twee dingen doet Maureen goed als ze haar gedicht voordraagt?

Begrippen

Regels en zinnen Een **zin** begint met een hoofdletter en eindigt met een leesteken. Een **regel** bestaat uit alle woorden die achter elkaar staan.
Voordragen Als je een gedicht voordraagt, lees je het niet gewoon voor, maar probeer je ook je publiek aan te kijken. Ook praat je wat langzamer dan je normaal gesproken zou doen, en laat je aan het einde van de regels pauzes vallen.

Opdracht
5

Je docent draagt tekst 4 voor. Bekijk de afbeelding. Het gedicht is te zien in de wijk Wittevrouwen in Utrecht.

1 Welk gevoel past bij het gedicht? Leg je antwoord uit.
2 Zoek op internet naar de website van Straatpoëzie. Zoek naar gedichten in (de buurt van) jouw woonplaats. Kies een gedicht en oefen met het voordragen ervan.
3 Je docent vraagt een paar leerlingen 'hun' gedicht voor te dragen.

Tekst 4

Opdracht
6

Deze vragen gaan over alle gedichten in deze paragraaf.

1 Welke teksten rijmen? Kies uit: *wel* – *niet*.
a Tekst 1, 3 en 4 rijmen ....
b Tekst 2 rijmt ....
2 Vind je het belangrijk dat gedichten rijmen? **ja / nee**
3 Wat spreekt jou meer aan, gedichten over gewone dingen (zoals tekst 1) of over gevoelens (zoals tekst 2, 3 en 4)? Leg je antwoord uit.
4 Welk gedicht spreekt jou het meest aan?
5 Noteer de dichtregel of dichtregels die jij het mooist vindt.
6 In de theorie staat dat je gedichten ook mooi kunt vinden als je ze niet helemaal snapt. Ben je het daarmee eens? **ja / nee**

Ik kan/weet
- uitleggen waarover gedichten gaan. 1S
- uitleggen welke gedichten ik mooi vind.

TAAL

Cursus 4

1 Moedertaal *90*
2 Taal uit de buurt *92*
3 Taalverandering *94*
4 Bouwstenen *96*
5 Formeel en informeel *98*
6 Letterlijk en figuurlijk *100*
7 Beeldtaal *102*
8 Dyslexie *104*

§1 Moedertaal

Je leert	• wat het verschil is tussen moedertaal, tweede taal en vreemde taal.
Zie ook	• Spelling werkwoorden § 9 Sterke en zwakke werkwoorden

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 Wat is je moedertaal: Nederlands of een andere taal?

2 Spreken je ouders Nederlands sinds hun geboorte? Zo nee, wat is dan hun moedertaal?

Begrippen

Moedertaal taal die je leert spreken vanaf je geboorte
Tweede taal taal die je er later bij leert en bijna net zo goed leert spreken als je moedertaal
Vreemde taal een extra taal die je leert, maar niet dagelijks gebruikt

Tekst 1

Moedertaal

(1) De taal die je vanaf je geboorte leert spreken van je ouders, noemen we je **moedertaal**. Al in de buik van je moeder leer je op welk deel van een woord de nadruk valt. Dit noemen we de klemtoon. Wij zeggen bijvoorbeeld 'mama', maar Fransen zeggen 'maman'. Het herkennen van de klemtonen in een zin is handig, want het helpt je later te begrijpen waar woorden beginnen en eindigen. Dan snap je dat *dawisknie* betekent 'dat wist ik niet'. Het herkennen van woordgrenzen is een van de lastigste zaken bij het aanleren van een taal.

(2) Pasgeboren baby's praten nog niet, maar zwijgen of huilen. De eerste maanden luisteren ze naar de geluiden om zich heen: van hun ouders of van andere familieleden. Zo leren ze de klanken kennen van de taal die de mensen om hen heen spreken. Na een tijdje beginnen ze zelf te brabbelen: ze proberen de klanken om hen heen na te bootsen. Langzamerhand maken geluiden en losse klanken plaats voor klanken die op woorden lijken. Door te wijzen en te benoemen kan een kindje veel duidelijk maken, bijvoorbeeld: 'oek' voor 'boek' of 'pss' voor 'poes'. De woorden worden duidelijker uitgesproken of krijgen meer lettergrepen: 'fuit' wordt 'fruit', 'sap' wordt 'appelsap'.

(3) Als ze een paar jaar zijn, kunnen de meeste peuters heel korte zinnetjes maken, vaak met een werkwoord: 'baby slapen', 'Bob kleien'. Ook als ze werkwoorden gebruiken, apen kinderen veel na. Ze vormen alle werkwoorden naar het voorbeeld van regelmatige werkwoorden. Net als *speelde* en *werkte* zeggen ze ook *zwemde* of *roepte*, of zelfs *klomde* of *pianode*. Het oefenen met werkwoorden en uitzonderingen duurt wel een jaar of tien.

(4) Zo leert een kind elke dag een paar woorden bij door andere mensen na te doen. Als een kind één jaar is, spreekt het gemiddeld één woord, maar een kind van 12 spreekt gemiddeld al zo'n 15.000 woorden. Kijk maar eens in de tabel hoe de woordenschat zich ontwikkelt. Als je veel boeken leest, wordt je woordenschat nog veel groter. Sommige slimme mensen kennen wel 60.000 woorden! Hoe meer je leest, hoe makkelijker je daardoor dus weer andere teksten kunt begrijpen.

(5) Een taal die je op latere leeftijd bent gaan leren, maar die je heel veel gebruikt omdat bijna iedereen in je omgeving die taal gebruikt, noemen we een tweede taal. Als je bijvoorbeeld in Polen bent geboren, maar op jonge leeftijd naar Nederland bent verhuisd, is Nederlands je **tweede taal**. Thuis gebruik je waarschijnlijk nog je moedertaal, het Pools. Als je twee of meer talen even goed kent, ben je tweetalig of meertalig. Ongeveer 80% van de wereldbevolking is meertalig.

(6) Andere talen die je leert, maar niet dagelijks gebruikt, noemen we **vreemde talen**. Je gebruikt ze bijvoorbeeld tijdens je vakantie of later tijdens je werk. Om je te kunnen redden in een vreemde taal heb je ongeveer 2000 woorden nodig. Je zult een vreemde taal waarschijnlijk nooit zo goed leren spreken als je moedertaal.

leeftijd	aantal woorden	leeftijd	aantal woorden
1	1	7	5000
2	250	8	5500
3	900	9	6000
4	3200	10	7500
5	3600	11	10.000
6	4200	12	15.000

Arend van Dam, *De Bromvliegzwaan*

Opdracht 2

1. Onderstreep de klemtonen in:
   ver-jaar-dags-taart, ver-re-kij-ker, ver-me-nig-vul-di-gen.
2. Denk je dat het antwoord op vraag 1 net zo makkelijk is als Nederlands niet je moedertaal is? Leg je antwoord uit.
3. Geef de woordgrenzen aan door een streepje te zetten waar een nieuw woord begint: Degoochelaartoverdeeenkonijnuitzijnhogehoed.
4. Waarom is vraag 3 voor een moedertaalspreker makkelijk, maar in een vreemde taal lastig?
5. 'Band' is een Nederlands woord. 'Bund' en 'bnund' zijn geen Nederlandse woorden. Welk woord van deze twee zou wél in het Nederlands kunnen voorkomen en welk niet? Leg je antwoord uit.
6. Wat is het eerste woordje dat jij zei? Vraag het thuis na.
7. Spreek je nog een tweede of derde taal? Zo ja, welke?
8. Ben je altijd tweetalig als je een tweede taal spreekt? Leg je antwoord uit.
9. Welke vreemde talen kun je bij jullie op school leren?
10. Welke taal is voor Nederlanders makkelijker om op latere leeftijd te leren, denk je: Duits of Japans? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment over meertalig opgroeien.

1. Waarom kent Emre sommige woorden maar in één taal en andere in twee talen?
2. Waarom leert Lena sneller Nederlands dan Duits?
3. Waarom moet je een taal ook veel zelf praten?
4. Hoe kan het dat je, als je één taal goed kent, de andere ook beter spreekt?
5. Noem drie voordelen van meertalig zijn.

Opdracht 4

Werk in tweetallen.

1. Zijn er kinderen in je klas meertalig? Noteer de talen die zij spreken.
2. Ga op zoek naar twee mensen (buiten de klas) die meertalig zijn of een andere moedertaal hebben dan het Nederlands. Download het invulformulier en stel hun de volgende vragen:
   a Welke twee (of meer) talen spreek je vloeiend?
   b Spreek je één taal beter dan de andere? Zo ja, welke?
   c Zijn er woorden die je in de ene taal wel kent en in de andere niet? Zo ja, welke?
   d Welke van de talen die je spreekt, vind je het mooist en waarom?
   e Welke van de talen vind je het moeilijkst?
   f Welke voordelen heeft het volgens jou om tweetalig te zijn?

Ik kan/weet
- het verschil herkennen tussen moedertaal, tweede taal en vreemde taal. 1F

§2 Taal uit de buurt

Je leert	• over regionale taalverschillen.
Je hebt afgerond	• Taal § 1 Moedertaal

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Bekijk tekst 1 en 2.
1 Zet een kruisje op de plek waar jij woont.
2 Hoe heet de taal van jullie regio en spreek jij die ook?
3 Reageer op de vraag van Freeks fraaie frieten of jij friet of patat zegt.
4 Noteer vijf woorden die alleen in jouw eigen plaats of regio worden gebruikt. Noteer ook de betekenis.
5 Bespreek klassikaal of jullie elkaars woorden kennen.

Tekst 1

Willy van Wouwelen
Woudenberg, Nederland

734 vind-ik-leuks
Leuke kaart met alle Nederlandse streektalen!
tinekestaal Superhandig. Bedankt!
jannywijsneus Nooit geweten wat het verschil was tussen Hollands en Nederlands…
21 OKTOBER

Tekst 2

Freeks fraaie frieten
Franeker, Nederland

860 vind-ik-leuks
Wat bestel jij altijd: friet of patat?
august.de.vlaming Ons frietkot verkoopt alleen frieten.
henkdevrede74 Ik bestel altijd een patatje oorlog!
22 SEPTEMBER

Opdracht
2

Lees tekst 3.

1. Waarom spreken de mensen in Zeeland ander Nederlands dan in Groningen?
2. Waarom leren we allemaal Standaardnederlands op school?
3. Wat is het verschil tussen een streektaal en een standaardtaal?
4. Kan een streektaal ook je moedertaal zijn? Leg je antwoord uit.
5. Ben je meertalig als je één standaardtaal en een streektaal spreekt?
6. Waarom worden er wel rechtszaken gehouden in het Fries, maar niet in het Limburgs?
7. *a* Wat betekenen de Friese woorden 'Bûter, brea en griene tsiis' in het Nederlands?
   b Vind jij het Fries meer op het Nederlands of op het Engels lijken? Leg je antwoord uit.
8. Noem nog een taal die lijkt op het Nederlands en dus ook afstamt van het Germaans.
9. Hoe goed versta jij andere Nederlanders? Download de quiz met dialectwoorden.

Begrippen

Streektaal (dialect) taal van een bepaalde streek of plaats, die afwijkt van de landstaal
Standaardnederlands het Nederlands dat als correct taalgebruik wordt gezien
Rijkstaal door de rijksoverheid officieel erkende taal

Tekst 3

Taal uit de buurt

(1) Het Nederlands dat jij spreekt, is misschien net iets anders dan het Nederlands dat je neef in Amsterdam spreekt of je tante in Limburg. Er zijn regionale verschillen in de uitspraak van de taal en ook zijn er woorden die in de ene regio worden gebruikt, maar in de andere niet. Een taal die in een bepaalde streek of plaats wordt gesproken, noemen we **streektaal (dialect)**. Voorbeelden van Nederlandse streektalen zijn het Limburgs, het Twents of het Drents. Een brood is in het Twents bijvoorbeeld een 'stoete', maar in het Limburgs een 'broeëd'. Uien zijn in het Drents 'siepels', maar in het Zeeuws 'juun'.

(2) Een van de Nederlandse streektalen ontwikkelde zich uiteindelijk tot het **Standaardnederlands**. Dat is het Nederlands dat we op school leren, in kranten en boeken lezen en dat je op de televisie en de radio hoort. Terwijl er in de spreektaal veel verschillen zijn, hebben we voor het Standaardnederlands afspraken gemaakt over het woordgebruik, de grammatica en de spelling. Op die manier kunnen we elkaar in heel Nederland blijven begrijpen.

(3) Het Fries is een geval apart: het is geen streektaal, maar een erkende taal. Voor ongeveer 350.000 mensen in Nederland is het Fries de moedertaal. Het Fries is in Nederland zelfs een officiële **rijkstaal**, wat betekent dat het ook gebruikt mag worden in rechtszaken en in officiële documenten.

(4) Toch zijn het Nederlands en het Fries familie van elkaar. Ze stammen allebei af van het Germaans. Daarmee zijn het Nederlands en Fries dus een soort zusjes. Een andere zus uit dezelfde taalfamilie is het Engels. Je ziet dat bijvoorbeeld goed terug in de bekende Friese woorden: 'Bûter, brea en griene tsiis'. Die lijken erg op 'Butter, bread and green cheese'.

Opdracht
3

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment over streektalen.

1. Welke streektalen spreken de meisjes?
2. Welke streektaal is eigenlijk een echte taal?
3. Noem minstens drie problemen die de meisjes tegenkomen.
4. Wat vind jij ervan als iemand een streektaal spreekt? Leg je antwoord uit.

Ik kan/weet

- het verschil herkennen tussen Standaardnederlands en streektalen/dialecten. 1F

§3 Taalverandering

Je leert
- hoe taal verandert.

Je hebt afgerond
- Taal § 2 Taal uit de buurt

Opdracht
1

Lees tekst 1.
1 Noteer vijf leenwoorden uit het Engels, twee uit het Frans en twee uit het Duits, die niet in de tekst staan.
2 Noteer een nieuw woord dat jij wel kent, maar je ouders niet.

Begrippen

Leenwoord woord dat is overgenomen uit een andere taal
Taalvernieuwing het verschijnsel dat taal steeds verandert en dat er woorden bijkomen
Straattaal taal die afwijkt van de standaardtaal en vooral door jongeren op straat wordt gesproken

Tekst 1

Taal in ontwikkeling

(1) 'Zullen we die fissa even partycrashen'? De kans is groot dat je in 1950 niet-begrijpende blikken zou hebben gekregen als je dit zei. Talen veranderen namelijk voortdurend. Hoe dat komt? Mensen reizen de wereld over en ontmoeten elkaar. Doordat ze met elkaar proberen te communiceren, nemen ze woorden van elkaar over. Woorden die we overnemen uit een andere taal, noemen we **leenwoorden**. Heel veel woorden die met computers te maken hebben, hebben wij bijvoorbeeld uit het Engels overgenomen, omdat die in het Nederlands nog niet bestonden. Denk maar aan: e-mail, drive, forwarden, cloud. Daarnaast kennen we in het Nederlands veel woorden uit het Frans, uit de tijd dat Frankrijk heel belangrijk was, zoals: ambulance, etage, garage.
(2) Ook worden er woorden bedacht voor dingen of gebeurtenissen die er eerder nog niet waren. Zo komen er elk jaar nieuwe woorden bij of verdwijnen er weer woorden, als bepaalde begrippen niet meer worden gebruikt. Nieuwe woorden (zoals klimaatvluchteling) worden na een tijdje opgenomen in de Van Dale, het dikste Nederlandse woordenboek. Woorden die we niet meer gebruiken (zoals schavotspijker), worden dan weer geschrapt. Er is dus voortdurend sprake van **taalvernieuwing**.

(3) Sommige woorden komen in het Nederlands terecht, doordat jongeren uit verschillende culturen elkaar ontmoeten en woorden uit hun moedertaal toevoegen of zelf bedenken. We noemen deze taal die vanzelf ontstaat ook wel **straattaal**.
Als rappers en influencers deze woorden gebruiken, worden ze bekend bij een grotere groep mensen en kunnen ze uiteindelijk in het Standaardnederlands terechtkomen.

schavotspijker (de (m.); -s) (Amsterdams)
kleine, ondeugende jongen

klimaatvluchteling (de (m.); -en)
iemand die zijn woongebied verlaten heeft vanwege barre omstandigheden die worden toegeschreven aan klimaatveranderingen

Opdracht
2

1 Onderstreep in elke zin twee leenwoorden uit het Engels, Frans of Duits.
a De keeper was boos over de schwalbe van de spits van Heracles.
b In de nieuwe glossy staat een lekker recept voor apfelstrudel.
c De filmster kwam in een glimmende limousine naar de première.
2 Verzin zelf voor elk leenwoord bij vraag 1 een Nederlands woord.

Opdracht
3

Werk in tweetallen.
1 Elk jaar kiest Van Dale een nieuw woord tot woord van het jaar. Zoek op welke woorden dat in de afgelopen vijf jaar waren en noteer de betekenis erbij.
2 Welk van deze woorden vind jij het mooist?
3 Verzin nu samen nog twee nieuwe woorden en noteer de betekenis ervan.
4 Je docent zet alle nieuwe woorden die de klas bij vraag 3 heeft verzonnen op het bord. Raad de betekenis van elkaars nieuwe woorden.
5 Houd een verkiezing in de klas: welk tweetal heeft het leukste nieuwe woord bedacht?

Opdracht
4

1 Wat betekent het onderstreepte straattaalwoord? Maak de juiste combinaties.

a	Bro, ben je yusu? Je maakt me gek!	1	bril
b	Check die matta met z'n dikke planga.	2	eten
c	Ik ga die kapsalon tjappen.	3	feest
d	Ik heb beef met hem.	4	kerel
e	Kill, check die chick dan!	5	ruzie
f	Yo, die fissa was lijp!	6	serieus

2 Gebruik je zelf ook straattaal? Zo ja, noteer drie woorden die je vaak gebruikt.

Opdracht
5

Lees tekst 2. Het is een tekst van rapper Snelle.
1 Noteer vier verschillende Engelse woorden uit de tekst.
2 Wat betekenen de woorden bij vraag 1 in het Nederlands?
3 Werk in tweetallen. Schrijf zelf een liedtekst of rap met veel nieuwe woorden.
4 Luister klassikaal naar elkaars zelfgeschreven liedteksten en raps.

Tekst 2

Hometown

Ik voel alleen maar liefde in m'n hometown
Ik heb ze voor het kiezen in m'n hometown
En m'n roots liggen hier in m'n hometown, ey
Overal waar ik kom gaan we sold out
Ik ben veel te vaak 'pon road now
Ik zweer, ik kom terug, is beloofd nou
Voel alleen maar liefde in m'n hometown

Snelle (Lars Bos), Hometown

Ik kan/weet
- hoe taal verandert door leenwoorden en nieuwe woorden. 1F

§4 Bouwstenen

Je leert	• over de bouwstenen van taal.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Bekijk afbeelding 1, 2 en 3: één tekst is Arabisch, één Japans en één Frans.

1 Welke tekst hoort bij welke taal?
2 Welke verschillen tussen de talen zie je?

Opdracht
2

Lees tekst 1.

1 Waarom spreken we niet overal dezelfde taal?
2 'Sommige moderne talen kennen ook extra letters.' (al. 3) Zoek op internet welke extra letter(s) het Duitse alfabet heeft.
3 De bouwstenen van het Nederlands zijn letters. Maak met de letters van het woord 'Nederlands' zo veel mogelijk andere Nederlandse woorden.
4 Kun jij nog een ander schrift schrijven dan het Nederlandse? Zo ja, welk?
5 Welke klinkers kun je in het Nederlands combineren tot één klank?
6 Bedenk een Nederlands woord met zo veel mogelijk medeklinkers achter elkaar.
7 In het Chinees is januari: 一月. Het bestaat uit de tekens voor 'één' en 'maand'. Februari is: 二月. Noteer nu zelf het Chinese woord voor maart.
8 In het Hebreeuws, de taal van de Joden, worden de klinkers weggelaten. In de volgende zinnen zijn ook de klinkers weggelaten. Wat staat hier volgens jou?
a Zndr klnkrs wrdt n tkst vl krtr.
b k gf n ks n nn.
9 Welke drie schrijfrichtingen bestaan er op de wereld?
10 De volgende zin is, net als in het Arabisch, van achter naar voren geschreven. Wat staat er? *.toorg oz nereie sla, o, negnah nemiurp snee gaz ejtnaJ*

Begrippen

Communiceren met elkaar contact hebben en informatie uitwisselen
Klinker de letters a, e, i, o, u
Medeklinker de overige letters van het alfabet
Karakter teken dat een klank of begrip weergeeft

Tekst 1

Hoe bouw je een taal?

(1) Sommige talen lijken op elkaar, maar andere talen zien er heel verschillend uit. Hoe komt dat? Ongeveer een half miljoen jaar geleden gebruikten de eerste mensen gebaren om met elkaar te 'praten' en maakten ze klanken met hun keel. We noemen dit ook wel '**communiceren**'. De mensen begonnen na te denken over de klanken die ze gebruikten en gingen steeds dezelfde klank herhalen voor hetzelfde begrip. Zo werden klanken woorden.
(2) Later gingen mensen taal opschrijven. Het schrift dat ontstond, was niet op alle plaatsen hetzelfde. De letters die wij voor het Nederlands gebruiken, worden in veel landen om ons heen gebruikt, maar niet alle talen bestaan uit dezelfde tekens. Taal is een soort lego: met verschillende blokjes of bouwstenen kun je woorden en zinnen bouwen. Alleen gebruikt men niet in alle landen dezelfde bouwstenen.
(3) Het Nederlands heeft een letterschrift. Bij letterschriften geeft elke letter een bepaalde klank weer. Het Nederlandse alfabet bestaat uit 26 letters, waarmee we alle woorden kunnen maken. Wist je trouwens dat het woord 'alfabet' komt van de eerste twee letters van het Griekse alfabet: de alfa (a) en de bèta (b)? Sommige moderne talen kennen ook extra letters, zoals de ø in het Noors, de ł in het Pools en de ð in het IJslands.
(4) We verdelen de letters van ons alfabet in klinkers en medeklinkers. De **klinkers** zijn: a, e, i, o en u. De andere letters noemen we **medeklinkers**.
(5) Er zijn ook talen die een teken hebben voor elke lettergreep, zoals het Japans. We noemen deze tekens **karakters**. Er zijn dan bijvoorbeeld aparte karakters voor ki, ko, ni, no, ka, na. Je hebt zo meer tekens nodig om alle klanken te kunnen noteren, in het Japans ongeveer 50.
(6) Daarnaast hebben het Japans en het Chinees karakters die een heel begrip weergeven. Je begrijpt dat je heel veel karakters nodig hebt om alle woorden uit te drukken. Het Japans heeft er dan ook wel 13.000, waarvan volwassen Japanners er minstens 2000 moeten kennen.
(7) Als wij een boek lezen, beginnen we voorin, bovenaan de pagina, en lezen we de zinnen van links naar rechts. Dat is voor ons heel gewoon, maar het is niet vanzelfsprekend. In het Arabisch worden de zinnen bijvoorbeeld van rechts naar links gelezen en begint het boek 'achterin'. Japans wordt niet alleen van rechts naar links, maar ook van boven naar beneden gelezen. Het is dus even wennen, als je die talen wilt leren!

Opdracht
3

Lees tekst 2.

1. In deze chat zijn sommige letters vervangen door cijfers. Wat staat er?
2. Schrijf nu zelf een reactie op de chat, waarbij je soms cijfers in plaats van letters gebruikt.
3. Werk in tweetallen. Bedenk nu samen een nieuw (geheim)schrift. Het mag een schrift met letters of met karakters zijn. Maak een alfabet of lijstje met tekens in het nieuwe schrift.
4. Schrijf nu een tekst van 15-20 woorden in je schrift.
5. Geef een ander tweetal jullie alfabet/tekenlijst en laat hen daarmee jullie tekst ontcijferen.

Tekst 2

Ellen van Moerkerke 2 dagen geleden
33N VR13ND V4N M1J H33FT 33N L3UK SCHR1FT 83D4ACHT. W44R5CH1JNL1JK KUN J1J D1T 00K 20ND3R V33L M031T3 L323N. GR0ETJ35 V4N 3LL3N
Beantwoorden

Xander Koopmans 1 dag geleden
H01 3LL3N, W4T 33N T0F 1D33! 1K H00P 5N3L M33R V4N J3 T3 213N.
Beantwoorden

Ik kan/weet
- uit welke bouwstenen talen kunnen bestaan.

§ 5 Formeel en informeel

Je leert
- het verschil tussen formeel en informeel taalgebruik herkennen.

Je hebt afgerond
- -

Begrippen

Formele taal taal die je in officiële situaties gebruikt
Informele taal taal die je tegen bekenden gebruikt

Opdracht
1

Bekijk afbeelding 1 en 2.

1. Wat vind jij van het mailtje in afbeelding 1?
2. Vind je het voorstel van haar vriendin een goede verbetering? Leg je antwoord uit.
3. Wat probeert de man in afbeelding 2 volgens jou tegen de vrouw te zeggen?
4. Denk je dat de vrouw de man begrijpt? Leg je antwoord uit.

1

2

Opdracht
2

Lees tekst 1.
Wie zegt welke zin? Maak de juiste combinaties. Je kunt elk antwoord maar één keer gebruiken.

Schenk eens even een kop thee in.	een bedrijf tegen een klant
Heeft u misschien een kop thee voor mij?	een leerling tegen de kantinejuffrouw
Zit!	een leraar tegen zijn klas
Willen jullie even gaan zitten?	een man tegen zijn hond
Gelieve deze factuur z.s.m. te betalen.	een meisje tegen haar vriendin
Kun je dit Tikkie vandaag even betalen?	een moeder tegen haar zoon

Tekst 1

Taalsituaties

(1) ‘Hé Mo, nice, die nieuwe trui!’ of ‘Dag meneer Hosseini, heeft u een nieuwe trui aan?’ Wat zou je eerder zeggen tegen je docent die in een opvallende kersttrui naar school is gekomen? Dat hangt natuurlijk af van de leeftijd van je docent en van hoe jullie op school met elkaar omgaan, maar waarschijnlijk zul je in dit geval de tweede zin gebruiken.
(2) Misschien ben je je er niet altijd van bewust, maar je past je taalgebruik meestal aan de situatie aan. Sommige mensen spreek je met ‘u’ aan en tegen anderen zeg je ‘je’. Soms past een beleefd ‘Goedemorgen’ en ‘Tot ziens’, terwijl je op een ander moment ‘Hoi’ en ‘Doei’ roept. De boodschap is gelijk, maar de manier waarop je het zegt, is anders.
(3) In officiële brieven, formulieren of teksten worden vaak lastige woorden en zinnen gebruikt. We noemen dit ook wel **formele taal**. Je hoeft niet elk woord te kennen om de betekenis van een formele tekst te begrijpen.
(4) Waarom doen we eigenlijk zo moeilijk en gebruiken we niet altijd de **informele taal** die je ook voor vrienden of bekenden gebruikt? Soms willen mensen in een formele situatie een goede indruk maken. In andere gevallen is het belangrijk dat zaken heel precies worden opgeschreven, bijvoorbeeld in een werkcontract. Dan worden officiële woorden gebruikt. Elke situatie vraagt dus om ander taalgebruik.

Opdracht
3

Lees tekst 2.
1 Wat valt je op aan het taalgebruik van Dennis?
2 Wat denk je dat zijn mail voor effect heeft? Leg je antwoord uit.
3 Herschrijf de mail van Dennis, zodat hij meer kans maakt op een nieuw paar sneakers. Download hiervoor het werkblad.

Tekst 2

Aan: klantenservice@sportgigant.nl
Onderwerp: Rotsneakers!

Hoi Sportgigant,
Wat een rotzooi zijn die sneakers van jullie. Ik erger me echt de blubber aan die veters.
Er is er al één afgebroken. De zool is ook echt prut: die ligt er al helemaal af.
Doe me superfast een nieuw paar, anders koop ik nooit meer iets bij jou!
Doei,
Dennis

Opdracht
4

Je hebt meegedaan aan een wedstrijd voor singer-songwriters en hebt daarbij de eerste prijs gewonnen: een gloednieuwe gitaar! Je bedankt nu de organisator en je vrienden die op je hebben gestemd. Let hierbij goed op wie de ontvanger van je bericht is en op welke manier je hem benadert: formeel of informeel.
a Stuur een mailtje aan de organisator om hem te bedanken voor de prijs. Download hiervoor het werkblad.
b Stuur een appje aan je vrienden die op je hebben gestemd.

Ik kan/weet
- het verschil tussen informeel en formeel taalgebruik herkennen en goed gebruiken. 1F

§6 Letterlijk en figuurlijk

Je leert	• het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik herkennen.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Bekijk afbeelding 1 en 2. Werk in tweetallen.

1 De man in het rood op afbeelding 1 zegt dat hij wel een aardig beeld heeft gekregen. Wat bedoelt hij daarmee volgens jullie?
2 Leg de grap in afbeelding 2 uit.
3 Bekijk meer stripjes van Evert Kwok zoals afbeelding 1 en 2 en verzin er zelf één.

Opdracht
2

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje van Schooltv.

1 Maak de zin uit het filmpje af: Bij letterlijk zeg je iets …
2 Kies welk woord letterlijk is bedoeld: **trillen / koken** van woede
3 Maak de zin uit het filmpje af: Bij figuurlijk zeg je iets …
4 Kies welk woord figuurlijk is bedoeld: **lachen / overlopen** van blijdschap
5 Wat betekenen de uitdrukkingen uit het filmpje? Maak de juiste combinaties.

Begrippen

Letterlijk taalgebruik taal waarmee je precies bedoelt wat je zegt of schrijft
Figuurlijk taalgebruik taal waarmee je iets anders bedoelt dan wat je zegt of schrijft
Uitdrukking vaste combinatie van woorden met een figuurlijke betekenis

zich een hoedje schrikken	een grote rommel zijn
een wit voetje halen	flink schrikken
een gat in de lucht springen	heel blij zijn
een zwijnenstal zijn	iets goed snappen
onder de knie hebben	overdreven je best doen om aardig gevonden te worden

Opdracht
3

Lees tekst 1. Zijn de onderstreepte woorden letterlijk of figuurlijk bedoeld?

1 De gorilla stormde blind van woede uit zijn hok. **letterlijk / figuurlijk**
2 Sanne is blind geboren, maar ze kan zich heel goed redden. **letterlijk / figuurlijk**
3 De roddelbladen smulden van het nieuws van de koninklijke bruiloft. **letterlijk / figuurlijk**
4 Eline smulde van de spekkoek die haar broer had gebakken. **letterlijk / figuurlijk**
5 In het hart van New York was een grote brand ontstaan. **letterlijk / figuurlijk**
6 Vorige week werd mijn tante met succes aan haar hart geopereerd. **letterlijk / figuurlijk**

Tekst 1

Letterlijk en figuurlijk

(1) 'De schaatser gooide er met zijn pet naar tijdens het EK. Op zijn dooie akkertje kwam hij over de finish. Voor zijn tegenstander was winnen dus appeltje-eitje.' Deze zinnen zijn voor de meeste Nederlanders goed te begrijpen, maar toch staan er allemaal dingen in waarmee iets anders wordt bedoeld dan er eigenlijk staat. We noemen dit ook wel **figuurlijk taalgebruik**.

(2) Door figuurlijke taal en **uitdrukkingen** te gebruiken in je zinnen, kun je je verhaal levendiger en interessanter maken. De verslaggever had ook kunnen zeggen: 'De schaatser deed zijn best niet en kwam langzaam over de finish. Zijn tegenstander kon dus makkelijk winnen.' Dan had hij letterlijk gezegd wat er gebeurd was, maar was zijn verhaal een stuk saaier geweest.

(3) Uitdrukkingen zijn een vorm van figuurlijk taalgebruik. Ze zijn lastig, omdat je de betekenis ervan moet leren. Mensen die Nederlands als tweede taal hebben geleerd, zullen er ook vaak moeite mee hebben ze te begrijpen of te gebruiken. Veel uitdrukkingen worden namelijk alleen in het Nederlands (of alleen in een andere taal) gebruikt. Zo ontstaan bijvoorbeeld grappige situaties als voetbaltrainer Louis van Gaal Nederlandse uitdrukkingen letterlijk naar het Engels vertaalt op een persconferentie: 'It is again the same song' of 'That's another cook'.

(4) Om een tekst te begrijpen, is het belangrijk dat je figuurlijk taalgebruik herkent. Lees de tekst zorgvuldig en vraag je af: bedoelt de schrijver precies wat er staat of niet? Als je de figuurlijke woorden of uitdrukkingen niet begrijpt door de rest van de tekst te lezen, zoek je de betekenis op in een woordenboek. Zoek bij het eerste zelfstandig naamwoord uit de uitdrukking. Bijvoorbeeld: *De hand boven het hoofd houden*. Je zoekt in het woordenboek bij 'hand'.

Opdracht
4

Lees tekst 2.

1 Herschrijf tekst 2. Vervang het figuurlijke door letterlijk taalgebruik.
2 Vergelijk jouw tekst met tekst 2. Welke is leuker om te lezen? Leg uit.

Tekst 2

Uitnodiging

Donderdag 6 mei om 20 uur vier ik een feestje!
We gaan de bloemetjes flink buiten zetten. Neem je goede humeur mee! Wat staat er op de planning? Een … pubquiz spelen. Maak je borst maar nat!
Tussen de bedrijven door vergeten we ook de innerlijke mens niet: je kunt snacken, totdat je geen pap meer kunt zeggen.
Als kers op de taart is er een spetterend optreden.

Ik kan/weet
- het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik herkennen. 1F

§7 Beeldtaal

Je leert	• over soorten beeldtaal en waarom beeldtaal bestaat.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Lees tekst 1 en bekijk afbeelding 1 tot en met 4.

1 Wat betekenen de verkeersborden 1 tot en met 3?
2 Op welke plekken kom je deze verkeersborden tegen?
3 In welk land kun je bord 4 tegenkomen en wat zou het betekenen?

1

2

3

4

Tekst 1

Beeldtaal

(1) Je rijdt met 80 kilometer per uur in de schemering over een weg door de bossen. Wacht, wat stond er nou op dat bord? 'Pas op, er kunnen …' en je bent er al voorbij.
Plotseling springt er een ree voor de auto. Jullie kunnen nog net remmen, maar je hebt wel een beker cola over je heen. '… reeën en andere dieren oversteken.' – Oké, goed dat je het weet …
(2) Vaak wordt in verkeerssituaties gebruikgemaakt van beeldtaal. Met één afbeelding kun je iets duidelijk maken, waarvoor je anders veel woorden nodig hebt. Dat is vooral handig als je op vakantie bent in een ander land en de taal niet kent.
(3) Ook op vliegvelden en stations zie je veel beeldtaal. Op die plaatsen komen namelijk veel reizigers uit allerlei landen, die de taal niet kennen. Eenvoudige afbeeldingen en symbolen die in plaats komen van een tekst, noem je ook wel **pictogrammen**. Je ziet ze ook op elektronische apparaten, die in meer landen worden verkocht. Iedereen kent de functie van de symbolen ►, ■, ►► | en ||.
(4) Waarschijnlijk gebruik je zelf op je telefoon veel afbeeldingen om duidelijk te maken wat je van iets vindt. Het is makkelijker en korter om een 😊 te plaatsen dan te typen: 'Haha, wat is dat grappig!' Zulke afbeeldingen in appjes noem je **emoji's**. Taal vind je dus in meer vormen dan alleen in letters of karakters.

Opdracht
2

Bekijk afbeelding 5 tot en met 8, die op Schiphol worden gebruikt.

1 Wat betekenen deze pictogrammen?
2 Teken nu zelf twee pictogrammen voor de volgende situaties:
a Hier is een plek waar je je telefoon kunt opladen.
b Laat je bagage niet onbeheerd achter.

Begrippen

Pictogram symbool of eenvoudig plaatje dat een tekst vervangt
Emoji afbeelding die je in een appje gebruikt om iets duidelijk te maken

Opdracht
3

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment over emoji's.

1 Welke emoji op je telefoon gebruik jij zelf het meest?
2 Welke functie heeft het toevoegen van een smiley aan een berichtje?
3 Waarom zijn er zoveel speciale Japanse emoji's, zoals een Japans viskoekje? Noem twee redenen.
4 Welke Nederlandse etenswaren of andere typisch Nederlandse dingen zou jij willen toevoegen als emoji? Teken een ontwerp.
5 Wat betekent het woord 'emoji'?
6 Waarom hangen de eerste emoji's nu in New York in een museum?
7 Hoe zijn de emoji's door de jaren heen veranderd?
8 Van welke emoji op je telefoon snap jij de betekenis niet? Probeer deze op te zoeken.
9 Wat wordt bedoeld met de volgende zinnen? Let op de functie van de emoji.
a Dat heb je weer goed gedaan! 👍
b Dat heb je weer goed gedaan! 🙄
10 Vergelijkbaar met emoji's zijn emoticons, zoals :-D. Dit woord komt van 'emotie' (gevoel) en het Engelse 'icon' (beeld). Wat betekent het woord 'emoticon' dus?
11 Teken zelf een emoticon en laat een klasgenoot raden welk gevoel je ermee wilt uitdrukken.

Opdracht
4

Werk in groepjes. Met emoji's kun je ook teksten maken.

1 Wat zijn de titels van deze (Engelse) films?
a 🔎🐠
b ✉→🤴
c 🕷🙄

2 Beantwoord de volgende vragen in emoji's op je telefoon.
a Wat zijn je hobby's?
b Wat is je favoriete film?
3 Noteer in 10-20 emoji's wat je gisteren hebt gedaan.
4 Lees elkaars verslag van gisteren en probeer het uit te schrijven in woorden.
5 Hoeveel letters had je nodig om het verhaal uit te schrijven?
6 Noteer een voordeel en een nadeel van emoji's.

Ik kan/weet	• benoemen welke soorten beeldtaal er zijn en uitleggen waarom beeldtaal bestaat.

§ 8 Dyslexie

Je leert	• wat dyslexie is.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Probeer tekst 1 te lezen.

1 Wat is er gebeurd met de letters in de woorden?
2 Schrijf de titel en regel 1 tot en met 7 op in goed Nederlands.
3 Wat vind jij: is het eerlijk om cijfers te geven op dictees?

Tekst 1

dectie

ze zggeen
dat het niet utimakat
of je de ltteers in een wrood
op de geode ptaals zet
als je de ersete ltteer maar aan het bgien
en de ltaatse aan het enid shcijfrt
spant ireedeen wat er saatt
woraam o woaram
weet die sekkul van nreldedans dat niet
met dat sfufe ktole dectie
dan hlaade ik mesihcsin ook enes een ngeen
in ptlaas van een dire of een tewe

Hans Hagen, dectie

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1 Heb jij dyslexie of ken je iemand die dyslectisch is?
2 Welke problemen heeft iemand met dyslexie?
3 Hoe kan het dat Einstein dyslexie had en een geniale wetenschapper was?
4 Hoe kun je dyslexie verbeteren?
5 Mensen met dyslexie halen sommige letters door elkaar. Leg uit wat in deze zinnen fout kan gaan bij dyslecten.
a Ali Baba wordt geprezen om zijn dappere **baden / daden**.
b De rode kater **ligt / licht** in de vensterbank te spinnen.
c Volgend weekend is de intocht van Sinterklaas in het **dorp / drop**.
d '**Zei / Zie** je wel dat ik altijd gelijk heb?', zei Kimberly triomfantelijk.
6 Vergelijk de afbeelding met tekst 1. Leg uit waarom het waarschijnlijk niet aan zijn dyslexie lag dat Crusoë niet werd gered.

Begrippen

Dyslexie het niet goed kunnen lezen en schrijven van letters, woorden en zinnen, doordat de informatie niet goed wordt verwerkt in de hersenen

Tekst 2

Park of prak?

(1) Heb jij moeite om de *ei* en de *ie* uit elkaar te houden? Draai je de *b* en de *d* weleens om? Of lees je *prak*, als er *park* staat? Dan heb je misschien wel dyslexie. Dyslectische mensen hebben moeite met lezen en spellen. Meestal gaat hun schoolwerk wel goed, maar lezen en spellen helemaal niet.

(2) **Dyslexie** is een afwijking in de hersenen. Het is erfelijk en 3,6% van de mensen heeft er ernstig last van. Om goed te kunnen lezen en spellen, moeten verschillende gebieden in de hersenen met elkaar samenwerken. Bij dyslecten werken deze gebieden minder goed samen. Ze hebben moeite om letters aan klanken te koppelen. Ze horen dus bijvoorbeeld de klank 'b', maar vinden het bij het opschrijven lastig om te kiezen tussen de 'b' en de 'd'.

(3) Mensen die dyslectisch zijn, zijn niet dommer dan anderen. Beroemde dyslecten zijn bijvoorbeeld de wetenschapper Albert Einstein, de componist Wolfgang Amadeus Mozart, de filmregisseur Steven Spielberg en de actrice Keira Knightley. Ondanks hun dyslexie hebben zij het heel ver geschopt! Dyslecten zijn namelijk vaak wel creatiever en nieuwsgieriger dan andere mensen.

(4) Helaas is dyslexie niet te genezen, maar door een training te volgen en veel te lezen kun je wel leren ermee om te gaan. Ook is het mogelijk om een dyslexieverklaring te krijgen. Daarmee krijg je extra tijd om toetsen te maken. Natuurlijk moet dan wel eerst zijn aangetoond dat je echt dyslectisch bent.

Opdracht 3

1 Download en maak de quiz over dyslexie.
2 Noteer de leesproblemen die in de quiz voorkomen. Tip: bekijk het eind van de powerpoint.
3 Welk leesprobleem of welke leesproblemen vond je lastig?

Opdracht 4

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment over dyslexie.

1 Hoe spelt zanger Def P dyslexie?
2 Wat wordt bedoeld met een 'schetenwapper'?
3 Hoe komt het dat die letters worden verwisseld?
4 'Turend door het letterbos zag ik de boom niet.' Naar welke uitdrukking verwijst hij?
5 Waarom houdt de ik-persoon in de rap niet van lezen?
6 Heeft de behandeling voor dyslexie hem geholpen? Leg je antwoord uit.
7 Hoe heeft de persoon in zijn beroepskeuze rekening gehouden met zijn dyslexie?
8 Vind je dat je rekening moet houden met je dyslexie bij het maken van je beroepskeuze?

Opdracht 5

Werk in drietallen. Doe een onderzoekje naar hoe er op jouw school wordt omgegaan met dyslexie.

1 Hoeveel leerlingen in jullie klas hebben dyslexie?
2 Is er een speciale medewerker voor dyslectische leerlingen? Zo ja, wie?
3 Welke trainingen of hulp kunnen dyslectische leerlingen krijgen op school?
4 Welke ondersteuning is er geregeld bij toetsen?
5 Heb jij zelf misschien nog een tip voor leerlingen met dyslexie?

Ik kan/weet
- uitleggen wat dyslexie is.

Mens en dier

Een reclamespot of flyer

Thema A

Intro 1 Mens en dier *108*

Fictie 2 'Och beertje toch' *110*

Lezen 3 Tekstdoelen: activeren *114*

Kijken 4 Reclame *118*

Schrijven 5 Publiek *120*

Lezen 6 Tekst en beeld *122*

Spreken 7 Stemgebruik *125*

Product 8 Reclamespot of flyer *127*

Evaluatie 9 Mens en dier *129*

§1 Mens en dier

Hebben mensen en dieren elkaar nodig? Of kunnen ze best zonder elkaar? In dit thema lees, bekijk en beluister je teksten, websites, reclames en berichten op sociale media over dit onderwerp. Wat vind jij belangrijk als het om dieren gaat? Je leert hoe je dat het best aan anderen duidelijk kunt maken. Aan het eind maak je zelf een reclamespot of flyer.

Opdracht
1

Bekijk de afbeeldingen.

1 Welke foto maakt jou blij? Leg je antwoord uit.
2 Welke foto maakt jou nieuwsgierig? Leg je antwoord uit.
3 Welke foto's gaan volgens jou over mensen die dieren helpen?
4 Welke foto's gaan volgens jou over dieren die mensen helpen?
5 Wat hebben de andere foto's te maken met het thema, volgens jou? Werk samen met een klasgenoot en geef van elke foto aan waarom de foto bij het thema *Mens en dier* past.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15
Beter Leven
Dieren bescherming

16

17

18
IK HEET AURA EN PROTESTEER VANDAAG IK BEN ANTI DIERPROEVEN
IK HEET KAYA EN PROTESTEER VANDAAG! IK BEN ANTI DIERPROEVEN

19

20
RANGERS

21
paddentrek

22

23

24

25

§2 'Och beertje toch'

Je leert
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Soldaat Wojtek* van Bibi Dumon Tak. Het verhaal is waargebeurd.

1 Welk effect heeft het beertje op de soldaten?
2 'Maar de sergeant dan?' Wat bedoelt Lolek met die vraag?
3 De soldaten willen het beertje houden. Denk je dat ze in staat zijn voor hem te zorgen?

Tekst 1

Soldaat Wojtek

Tijdens de Tweede Wereldoorlog komt een groep Poolse soldaten na vele omzwervingen terecht in Irak. Ze worden ingedeeld bij de bevoorradingstroepen en moeten naar Palestina. Op een snikhete dag, midden in de woestijn, houden ze pauze als ze een klein jongetje tegenkomen.

Het jongetje liep langzaam op de soldaten toe. Hij sleepte iets zwaars met zich mee in een zak. In een jutezak. Lolek wilde zijn geweer pakken.
'Niet doen,' zei Pjotr tegen Lolek, en hij wenkte het jongetje.
Maar Lolek riep dat er misschien een roversbende achter de rotsen verscholen zat.
'Hallo, bang konijn,' zei Stanislav, 'het is Ali Baba niet.'
'Kom maar,' riep Pjotr, maar het jongetje bleef aarzelend staan.
Stanislav zwaaide met een homp brood en toen het jongetje dat zag liep hij vastberaden op de soldaten af. Hij pakte het brood uit Stanislavs hand en propte het gauw in zijn mond.
'Kijk!' riep Lolek opeens verschrikt.
'Wat nu weer?' zei Stanislav.
'Die zak beweegt.'
Pjotr stond op en liep nieuwsgierig naar de zak.
'Niet doen!' zei Lolek, 'het is een val.' Maar zonder verder naar Lolek te luisteren maakte Pjotr de zak open. Iedereen hield zijn adem in, behalve het jongetje, dat kauwde rustig verder.
'Jemig,' was het enige wat Pjotr zei. Alle soldaten sprongen op om te zien wat er in de zak zat. Zelfs Lolek kwam erbij staan. Daarna keken ze verbaasd naar het jochie.
'Is die van jou?' gebaarde Pjotr.
Het jongetje knikte. Boven de rand van de zak verschenen twee pikzwarte oogjes die knipperden tegen het felle licht. Die oogjes zaten verstopt in een doffe, vaalbruine vacht. Zonder verder naar het jongetje te kijken pakte Pjotr het stoffige beestje op. Het paste precies in zijn armen.
'Een beer,' fluisterde Stanislav. Heel even was er van die stoere soldaten niets meer over. Hun stemmen werden zacht en allemaal wilden ze het beertje aaien.
'Net een teddybeer,' zei Pawel.
'Een harig baby'tje,' zei Janoesj.
'Ik had thuis in Polen een hondje,' zei Lolek, 'het is precies mijn hondje.'

'We lijken wel een stel wijven,' zei Stanislav. Allemaal keken ze vertederd naar het beertje dat slaperig in Pjotrs armen lag.
Het jongetje was bij de soldaten komen staan. Hij wees naar het brood dat een eindje verderop op de grond lag. De soldaten zagen wel dat hij honger had. En ze zagen ook dat er weinig leven meer in het beertje zat. En terwijl Pjotr het heen en weer wiegde alsof hij zijn leven lang niets anders had gedaan, zei Stanislav: 'Oké, we houden die beer.' En hij begon direct met de onderhandelingen. Hij haalde een mes uit zijn zak en gaf het aan het jongetje.
'Maar de sergeant dan?' zei Lolek.
'De sergeant kan de pot op,' zei Stanislav.
Toen het jochie met Slanislavs mes, een blikje vlees en wat geld was weggerend, hield Janoesj het beertje een stuk brood voor zijn neus. Het bewoog bijna niet. Pjotr schudde het beestje wat harder heen en weer en Stanislav probeerde het stuk brood in zijn bek te stoppen, maar het beertje hield zijn ogen dicht en leek alleen maar te willen slapen.
Toen sloeg Janoesj zich tegen het voorhoofd, rende naar de truck en kwam terug met een blikje melk en een lege wodkafles. Hij vulde die fles met melk en gaf hem aan Pjotr.
Toen het beertje de melk rook opende het zijn ogen en klokte achter elkaar de hele fles naar binnen.
Alle soldaten begonnen het beertje weer te aaien. Ze hadden geen idee hoe het verder moest, maar één ding spraken ze af: ze zouden het niet achterlaten.

Bibi Dumon Tak, Soldaat Wojtek (niveau 1). Querido, Amsterdam 2009

Opdracht
2

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Soldaat Wojtek* verdergaat.

de mascotte zelfst. nw. (m./v.)
poppetje of ander voorwerp dat geluk brengt als je daarin gelooft

1. De dieren zijn de 'mascottes' van de soldaten. Wat doen de dieren nog meer dan geluk brengen?
2. 'Pjotr greep onmiddellijk zijn kans.' Wat wil hij aan de officier laten zien?
3. Lukt dat ook? Hoe weet je dat?
4. Lezers kunnen het fragment grappig vinden. Vind jij het fragment ook grappig? Leg uit.

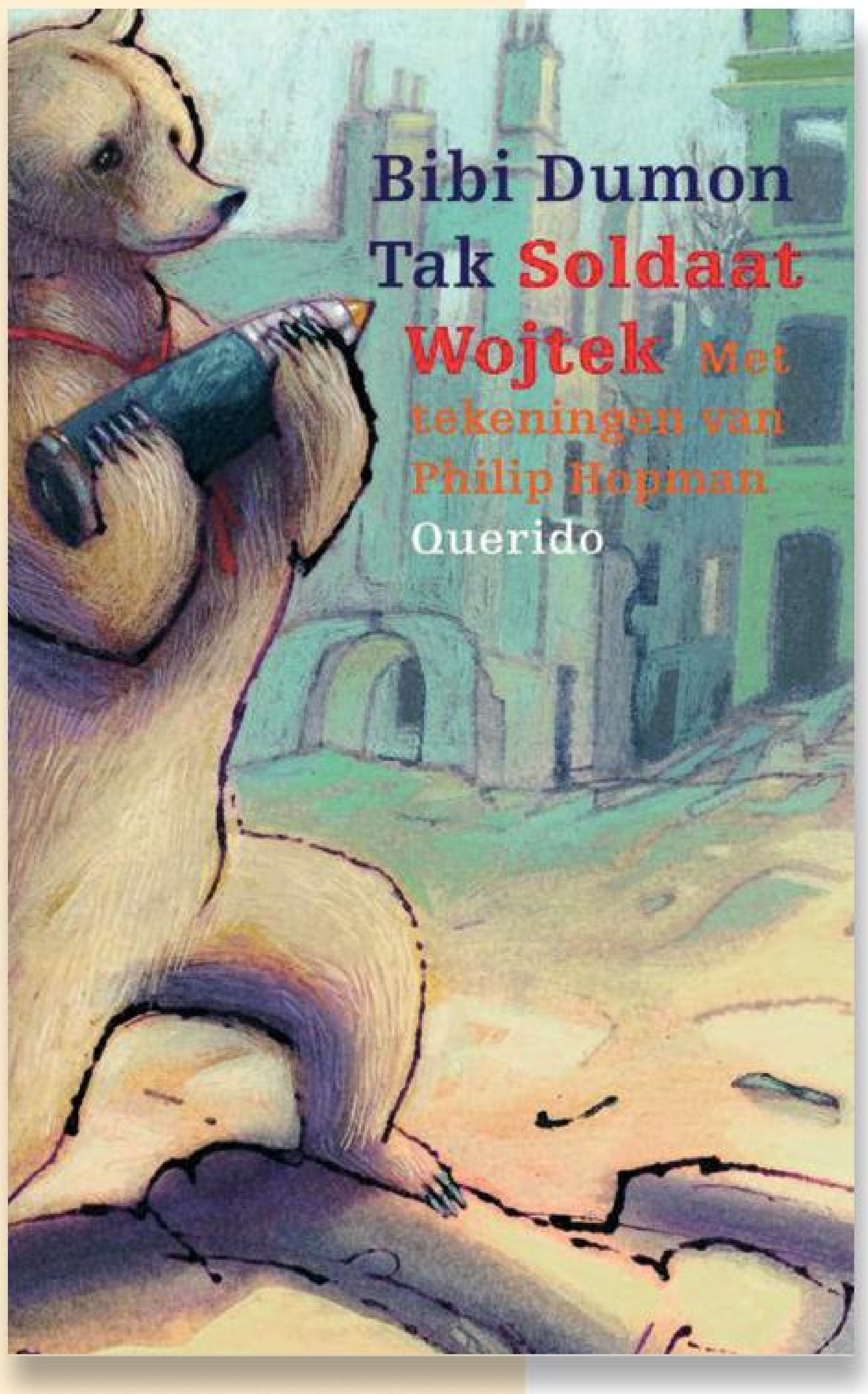
Tekst 2

Soldaat Wojtek

Wojtek, zoals de soldaten het beertje hebben genoemd, is uitgegroeid tot een beer van twee meter die rookt en bier drinkt, maar nog steeds het liefst bij Pjotr in bed slaapt. De soldaten hebben inmiddels meer dieren, waaronder het aapje Kaska. In Egypte worden de troepen verscheept naar het oorlogsfront in Italië. Er is alleen één probleem: de onderofficier die de papieren in orde moet maken, wil de dieren niet mee aan boord nemen. De officier wordt erbij gehaald.

De blik van de officier gleed langs Wojtek en Kaska, langs de zwijntjes, de duiven en de papegaai, langs de dalmatiër en die joekel van een hond helemaal achteraan. Hij schudde zijn hoofd en vroeg: 'Waarom moet dit vlooiencircus in godsnaam mee aan boord?'
'Omdat het mascottes zijn,' zei de onderofficier.
'Heb ik jou wat gevraagd?' zei de officier en keek de onderofficier verstoord aan. Daarna keek hij weer naar Pjotr en die begon te vertellen over de heldendaden van Wojtek.

Dat hij een spion had gevangen, dat hij de legerspullen bewaakte, dat hij zeer gehecht was aan alle andere dieren. Dat al die dieren eigenlijk niet zonder elkaar konden, en dat de soldaten op hun beurt weer niet zonder de dieren konden. Dat die reusachtige hond van een van de Engelse commandanten was, maar dat die al in Italië zat, net als de baas van de dalmatiër, en dat die allebei heel ongelukkig zouden worden als hun hond hier zou moeten achterblijven. Dat de zwijntjes niet om op te eten waren, maar om mee te spelen en dat de papegaai 'moffen rot op' kon zeggen.
Pjotr wilde nog meer vertellen, dat de dieren hen opvrolijkten en dat ze er soms zelfs troost bij vonden, maar dat lukte niet meer omdat Kaska Wojteks oor greep en het helemaal ronddraaide. Iedereen schrok zich dood en Pjotr zei dat het de zenuwen waren, want zoiets deed ze anders nooit. Wojtek werd niet woedend. Hij sloeg zijn grote klauwen voor zijn ogen en begon zachtjes heen en weer te wiegen. De officier wist niet wat hij meemaakte en begon voorzichtig te glimlachen. Pjotr greep onmiddellijk zijn kans, hij aaide Wojtek over zijn oor en zei: 'Och beertje toch, arme zielenpiet, kom maar bij Pjotr, ja kom maar bij Pjotr,' zodat Wojtek nog harder met zijn kop ging wiegen om uiteindelijk helemaal tegen Pjotr aan te kruipen. Van die grote, stevige beer was ten slotte niet veel meer over dan een zielig kleutertje.
'Een momentje,' zei de officier met schorre stem. Hij verdween uit het kantoortje met de onderofficier achter zich aan. Ditmaal duurde het niet lang voor ze terugkwamen. De officier had een stapel papieren in zijn hand en toen hij weer voor Pjotr stond kwam er nog een derde persoon binnen: de hoofdofficier. Op zijn schouder zat niet alleen een ster, maar ook een streep. 'Mannen,' zei de hoofdofficier toen hij de chaos in het kantoortje bekeek, 'good luck, mijn zegen hebben jullie, zorg goed voor jullie mascottes en een behouden vaart.' Alle soldaten sprongen in de houding toen hij het kantoor weer verliet.

Bibi Dumon Tak, Soldaat Wojtek (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2009

Opdracht
3

Lees tekst 3. Hier lees je hoe *Soldaat Wojtek* verdergaat.

1. Stanislav denkt dat de storm niet voor niets was. Waarom maakt dat hem bang?
2. 'Jij snapt er geen moer van hè?' Waarom vindt Stanislav het maar goed ook dat Wojtek het niet begrijpt?
3. Waarom stort Stanislav zijn hart liever uit bij de beer Wojtek dan bij zijn kameraad Pjotr?
4. Welk risico lopen de soldaten en Wojtek in Italië?
5. De soldaten zorgen voor Wojtek en Wojtek zorgt voor de soldaten. Is deze samenwerking in het belang van de beer, vind je? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Soldaat Wojtek

Op weg naar Italië komt de Batory in een storm terecht. Niet alleen de soldaten zijn doodziek, maar Wojtek ook. Als de storm gaat liggen, gaat Stanislav even naar hem toe.

'Ik dacht dat ik doodging, net als jij,' zei hij zachtjes tegen Wojtek. Wojtek duwde zijn kop even tegen Stanislavs borst aan, zodat Stanislav hem in zijn nek kon

kriebelen. ‘We gaan de oorlog in, ouwe jongen,’ zei Stanislav zo zachtjes dat verder niemand het kon horen, ‘en ik zweer je dat ik bang ben. Dit schip gaat ons afzetten op de oevers van de hel. Wie vaart er nu rechtstreeks op de hel af? Iedereen wil toch de andere kant op? Jij snapt er geen moer van hè? Dat is maar goed ook jongen, want er valt niks te snappen. Er valt geen touw aan vast te knopen, aan die hele kloteoorlog niet.’
Wojtek was er maar bij gaan zitten en keek Stanislav verbaasd aan. Meestal gaf Stanislav hem een stomp, of een sigaret – als Pjotr niet keek – of hij stoeide of lachte, maar dit was anders.
‘Die storm van daarnet hè?’ fluisterde Stanislav verder, ‘dat was niet voor niets, denk je niet? In Italië stormt het ook, niet echt natuurlijk, maar het is een soort storm, een oorlogsstorm waar iedereen dood aan gaat of ziek van wordt, en als je niet uitkijkt waaien we allemaal weg, en dan zijn we verdwenen alsof we nooit hebben bestaan.’
Wojtek sloeg zijn klauw zachtjes uit naar Stanislav. Niet om hem gerust te stellen, maar gewoon omdat hij iets lekkers wilde. Dus haalde Stanislav wat chocola uit zijn zak en gaf het aan Wojtek.
‘Niet tegen Pjotr zeggen hè, dat ik straks eigenlijk niet van dit schip af durf,’ zei Stanislav tegen Wojtek, die smakkend de chocola opat.
‘Wat sta jij daar te smoezen?’ Pjotr kwam aangelopen en klopte Stanislav op zijn schouder. ‘Niks,’ zei Stanislav.
‘Gaat het?’
‘Ik voel me weer kiplekker,’ zei Stanislav en hij stak een sigaret op alsof er niets aan de hand was. ‘Laten we een biertje gaan drinken op het achterdek.’
Maar van een biertje kwam het niet meer, want opeens riep er iemand: ‘Land in zicht!’

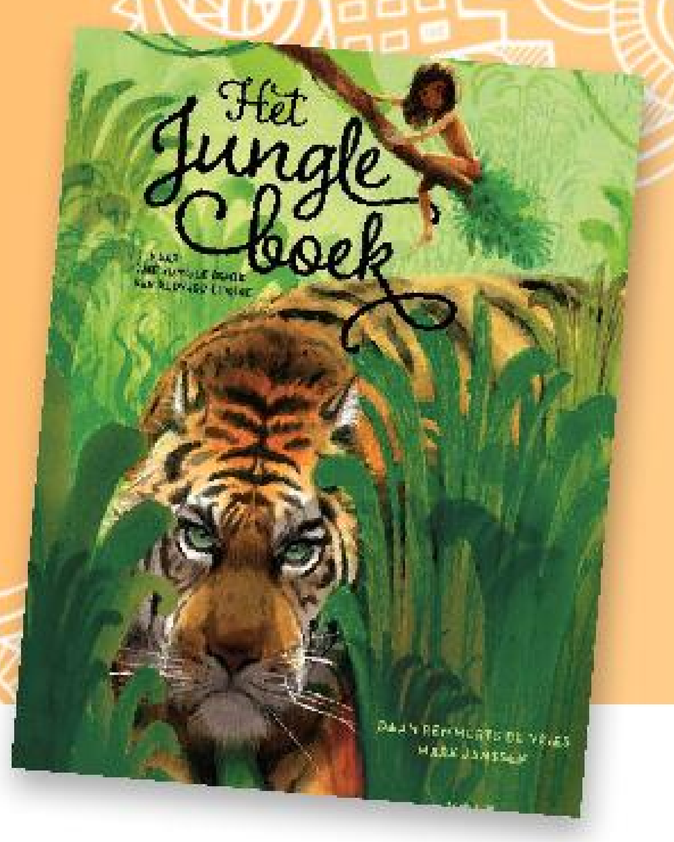
Bibi Dumon Tak, Soldaat Wojtek (niveau 1). Uitgeverij Querido, Amsterdam 2009

Opdracht
4

1 Zoek via internet naar foto’s van Wojtek. Noteer twee dingen die jou opvallen.
2 Is *Soldaat Wojtek* voor jou extra interessant omdat het een dierenverhaal is? Leg uit.
3 Vind je *Soldaat Wojtek* extra interessant omdat het waargebeurd is? Leg uit.

Leestips

Ik kan/weet
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§ 3 Tekstdoelen: activeren

Je leert	• tekstdoelen herkennen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 4 Tekstdoelen en tekstsoorten

Opdracht
1

Bekijk het overzicht van de vijf tekstdoelen in het begrippenkader.

1 Hieronder staan twaalf tekstsoorten. Het zijn teksten die je leest of waarnaar je luistert of kijkt. Onderstreep de vier teksten die het meest geschikt zijn wanneer je als schrijver wilt dat jouw lezer of luisteraar iets gaat doen.

a achtergrondartikel
b ingezonden brief
c interview
d advertentie
e flyer
f gebruiksaanwijzing
g item in het journaal
h oproep voor een actie op sociale media
i reclamespotje
j studietekst
k uitleg in een doe-het-zelffilmpje
l voorlichtingsfilmpje

2 Welke van de vier activerende teksten van vraag 1 activeert jou het meest? Leg je antwoord uit.

Opdracht
2

1 Tekst 1 gaat over geluidsvervuiling. Wat zou dat zijn, denk je?

Lees tekst 1.

2 Wat zijn de twee tekstdoelen van tekst 1?

3 Lees het woordenboekfragment. Welke betekenis heeft 'voetafdruk' in alinea 4 van tekst 1? Omcirkel het juiste antwoord: **1 / 2**.

> voetafdruk zelfst. nw. (m.)
>
> **1) een spoor dat iemand die loopt achterlaat met zijn voeten**
> VOORBEELD: 'De politie vond een voetafdruk van de inbreker in de tuin van het huis waar was ingebroken.'
>
> **2) (ecologische) voetafdruk: de hoeveelheid land- en wateroppervlak die een bepaalde activiteit gebruikt**
> VOORBEELD: 'Het eten van vlees is een activiteit die een grote ecologische voetafdruk heeft.'

4 In alinea 4 staat: 'Verklein je voetafdruk op aarde.' Onderstreep de zin in de tekst waarin staat op welke drie manieren je dat kunt doen.

5 Hoe heeft jouw voetafdruk invloed op onderwatergeluid?

6 In alinea 4 staat: 'Met een donatie maak je WWF-onderzoek en lobbywerk naar onderwatergeluid mogelijk.' In welke alinea geeft de schrijver voorbeelden van wat het WWF met het geld doet?

Tekst 1

Een oceaan zonder herrie

(1) Een onderwaterwereld vol prachtige fluittonen, liederen en klikgeluiden van zeezoogdieren als narwallen, ijswalvissen en beloega's. Duizenden jaren lang waren dit de enige geluiden in de Noordelijke IJszee. Nu is er één grote vijand van deze prachtige tonen: HERRIE. Oftewel: lawaai, veroorzaakt door mensen. Door klimaatverandering smelt het zee-ijs en is een gloednieuwe oceaan in het Noordpoolgebied bereikbaar voor menselijke activiteiten, zoals olie- en gaswinning en vracht- en visserijschepen.
(2) Het gevolg? Steeds meer harde geluiden in dit toch al kwetsbare gebied. Hierdoor verandert het natuurlijke gedrag van zeezoogdieren: ze kunnen zich slecht oriënteren, moeilijk voortplanten, raken gewond en ze kunnen in het ergste geval zelfs sterven. Laten we het goed doen in het Noordpoolgebied en geluidsvervuiling onder water stoppen voor het uit de hand loopt! Het mooie van onderwatergeluid is dat de vervuiling direct stopt als het uitgezet wordt.
Dus: SSSSSStttt… Stilte graag!
(3) Dit jaar hebben we 65.000 handtekeningen overhandigd aan de ministers van alle Noordpoollanden (de Arctische Raad). Wij willen graag dat onderwatergeluid officieel erkend wordt als vervuiler, dat geluidsvervuiling onder water niet verder toeneemt en dat de Arctische landen wetgeving opstellen om geluidsvervuiling onder water onder controle te houden.

Wat kan ik doen?
(4) 1. Met een donatie maak je WWF-onderzoek en lobbywerk naar onderwatergeluid mogelijk.
2. Verklein je voetafdruk op aarde. Negentig procent van alle goederen wordt via schepen vervoerd die steeds vaker via een route door de Noordpool varen. Consumeer minder, gebruik lokale producten en hergebruik oude spullen.
3. Als je op vakantie met een boot meegaat, om walvissen te bekijken bijvoorbeeld, kies dan voor een organisatie die bewust omgaat met dit onderwerp. Sommige boten zijn namelijk veel luider dan andere, zeker wanneer ze snel varen.
4. Heb je zelf een motorboot? Vaar dan voortaan wat langzamer. Als je hard vaart, komen er namelijk bubbels vrij die onder water veel lawaai veroorzaken.

Naar: wwf.nl

Opdracht
3

Bekijk en lees tekst 2. De tekst komt van de website van Bont voor Dieren, een stichting die zich inzet vóór dieren en tégen bont.

1 Op de knoppen links staat *Word vrijwilliger* en *Kom in actie* en rechts staat in het roze *Help de dieren* en *Stop de martelmode*. Noteer passende woorden in de zin:
Met deze woorden probeert de schrijver ervoor te zorgen dat de lezer ….
Het doel van tekst 2 is dus: ….

2 De schrijver van de tekst in het midden is er bij het schrijven van uitgegaan dat de lezer …
- A iets wil doen voor Bont voor Dieren en naar de site is gegaan om een keuze te maken.
- B toevallig op de site is beland en niet weet wat Bont voor Dieren precies doet.
- C twijfelt of hij iets wil gaan doen voor Bont voor Dieren en daarom de site leest.
- D zich al inzet voor Bont voor Dieren en de site leest om te kijken of hij nog meer kan doen.

3 Links staat de knop *Bontmelding*. Wanneer moet je op die knop klikken? Gebruik in je antwoord niet het woord *bontmelding*.

4 Links staat de knop *Kom in actie*. Wat zou volgens jou een goede actie zijn?

5 Bont voor Dieren roept lezers van de site op om de pagina te delen op sociale media. Wil jij dat doen? Leg je antwoord uit.

Begrippen

Activeren De schrijver wil dat je iets gaat doen.
Amuseren De schrijver wil dat je je vermaakt.
Informeren De schrijver wil dat je iets te weten komt.
Instrueren De schrijver wil dat je leert hoe je iets moet doen.
Overtuigen De schrijver wil dat je zijn mening overneemt.

Tekst 2

BONT VOOR DIEREN

Nieuwsoverzicht | E-mailnieuwsbrief | Donor | Webshop | Contact

Wie zijn we | Wat doen we | Wat jij kan doen | Bont(vrij) | Educatie

WAT JIJ KAN DOEN

Word vrijwilliger

Bont insturen

Bontmelding

Kom in actie

Schenken

Nalaten

Wat fijn dat je jezelf in wil zetten voor de dieren in de bontindustrie. Wij werken elke dag aan een bontvrije wereld, maar de verkoop van bont is in Nederland nog niet verboden. Dat betekent niet dat hier niets aan gedaan kan worden! Je kunt ons op verschillende manieren helpen. Je kunt bijvoorbeeld vrijwilliger worden of donateur, maar je helpt ons ook enorm door onze petities te tekenen en delen op social media.

Heb je bont in huis, lever het dan bij ons in. Wij gebruiken het bont voor educatieve doeleinden, zoals op scholen. Daarnaast kun je ook een bontmelding doen. Op deze manier laat je winkeliers weten dat bont niet oké is.

Samen werken we aan een bontvrije wereld!

Deel deze pagina op

HELP DE DIEREN EN STOP DE MARTELMODE

bontvoordieren.nl

Opdracht
4

Om tekst 3 goed te begrijpen, is het belangrijk dat je de betekenis van de volgende woorden kent. Maak de juiste combinaties. Gebruik zo nodig een woordenboek.

onderbelichte (al. 1)	dat wat je ziet
grootse (al. 1)	indrukwekkende
jaargetijde (al. 2)	na een hele tijd
waarneming (al. 4)	seizoen
voorkennis (al. 4)	waar te weinig aandacht voor is
op de lange termijn (al. 4)	wat je al weet over een bepaald onderwerp

Opdracht
5

Lees tekst 3.

1 Het doel van tekst 3 is activeren. Wat wil de schrijver dat je gaat doen?
2 Is het de schrijver gelukt om jou te activeren? **Ja / Nee / Misschien, want....**

3 In alinea 1 staat: 'Dit jaar is er bijzondere aandacht voor de grootse taken van die kleine dieren.' In welke alinea('s) staan voorbeelden van die 'grootse taken'?
4 Ben jij iemand met veel of weinig voorkennis over bodemdieren? Leg je antwoord uit.

Tekst 3

Bodemdierendagen: aandacht voor de 'onderburen'

(1) Welke belangrijke bodemdieren leven er ongezien in je eigen tuin? Of in het park om de hoek, op het balkon, groene dak en schoolplein? Ga op bodemdierensafari tijdens de Bodemdierendagen. Van 25 september tot en met 7 oktober kan iedereen meehelpen om samen te ontdekken hoe het met dat belangrijke maar onderbelichte bodemleven gaat. Dit jaar is er bijzondere aandacht voor de grootse taken van die kleine dieren.

(2) Herfst! Het perfecte jaargetijde om het bodemleven onder onze voeten te onderzoeken. Hoe 'bodemdiervriendelijk' zijn we in ons land? Welke dieren komen het meest voor en staan straks in de Bodemdieren Top 3? De meeste bodemdieren zijn klein, maar toch belangrijk. Zij houden de bodem gezond en dat is onmisbaar voor de natuur in steden en dorpen. Zo ruimen ze de herfstbladeren voor ons op en zetten die om in voedsel voor de planten van volgend jaar.

Overal

(3) Bodemdieren zijn klein, maar overal te vinden. Wormen graven smalle tunnels – wel een paar duizend kilometer per hectare – en zorgen ervoor dat water en zuurstof de bodem in kunnen. Dat is goed voor planten, maar het helpt ook wateroverlast te voorkomen na een hoosbui. Miljoenpoten, pissebedden en ander bodemleven breken dood materiaal af en recyclen zo de voedingsstoffen.

Meedoen hoeft niet lang te duren

(4) In ongeveer een half uur ben je al klaar met speuren en doorgeven van je waarneming op www.bodemdierendagen.nl. Een zoekkaart en extra zoektips online helpen daarbij. Zo kan iedereen – met veel of weinig voorkennis – bijdragen aan het bodemdierenonderzoek en de Bodemdieren Top 3. Als de waarnemingen elk jaar gedaan worden, geven ze op de lange termijn inzicht in veranderingen van de gezondheid van onze bodem, en daarmee van de hele natuur!

Naar: ivn.nl

Opdracht
6

1 Je hebt in deze paragraaf teksten gelezen over drie onderwerpen. Voor welk van deze onderwerpen moet meer aandacht komen, vind jij? Leg je keuze uit.
2 Je gaat reclame maken voor het onderwerp dat jij gekozen hebt. Noteer kort wat je precies wilt dat anderen gaan doen. Als je hebt gekozen voor Bont voor Dieren, kan dat bijvoorbeeld zijn: actievoeren, geld geven of vrijwilliger worden.
3 Noteer een korte activerende zin die als titel bovenaan een flyer zou kunnen staan of als eerste zin gebruikt kan worden in een radioreclame.
4 Schrijf nu een eerste alinea van ongeveer vijf zinnen, waarin je duidelijk uitlegt wat je precies wilt dat mensen gaan doen.
5 Ruil de antwoorden op vraag 3 en 4 met die van een klasgenoot. Lees elkaars zinnen en geef elkaar een tip en een top.

Ik kan/weet

- verschil herkennen tussen activerende, amuserende, informerende, instruerende en overtuigende teksten. 1S
- schrijven met een herkenbaar schrijfdoel. 1S

§4 Reclame

Je leert
- reclame op radio en televisie herkennen en beoordelen.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht 1

Werk in tweetallen.
1. Noteer drie goede doelen die iets doen voor dieren. Als je geen doelen kent, kun je op internet zoeken naar een overzicht van goede doelen voor dieren.
2. Kies een doel uit en probeer je klasgenoot over te halen om iets voor dat doel te doen. Je hebt een halve minuut de tijd. Je klasgenoot mag niet terugpraten.
3. Wissel nu van rol. Je klasgenoot gaat nu proberen jou over te halen.
4. Doe de opdracht allebei nog een keer, maar nu terwijl jullie met je rug naar elkaar zitten. Je kunt elkaar dus alleen horen.
5. Overleg samen: wat deed je de tweede keer anders dan de eerste keer?

Theorie

video-uitleg

Kijken en luisteren naar reclame

Het doel van een **reclame** is **activeren**: de makers willen je overhalen om iets te doen. Ze willen bijvoorbeeld dat je iets koopt of een goed doel steunt.
Reclamemakers kunnen niet altijd gebruikmaken van beeld, bijvoorbeeld bij reclames op de radio of in muziekapps. Daarom letten reclamemakers in die gevallen extra op hoe iemand iets zegt en gebruiken ze achtergrondmuziek of geluidseffecten om hun doel te bereiken.

Opdracht 2

Lees de vragen en bekijk daarna de reclame van de Dierenbescherming.
1. Je kunt de reclame in twee delen splitsen. Wat zie je en wat hoor je bij de overgang van het eerste naar het tweede deel?
2. Wat gebeurt er met Juno op het moment van de overgang naar het tweede deel?
3. Wat wil de maker bereiken met de splitsing in twee delen?
   A Hij wil de reclame spannend en interessant maken om naar te kijken.
   B Hij wil het goede werk van de Dierenbescherming benadrukken.
   C Hij wil met de reclame verschillende soorten publiek aanspreken.
4. Het doel van de reclame is activeren. Wat wil de maker dat je gaat doen?
5. Wil jij geld geven na het zien van deze reclame? Leg je antwoord uit.

Opdracht 3

Je gaat nu de reclame van opdracht 2 alleen beluisteren. Je ziet dus niet de beelden erbij. Lees de vragen en luister daarna naar de reclame.
1. Wat zijn voor jou de belangrijkste verschillen wanneer je alleen maar luistert naar de reclame? Denk aan achtergrondgeluiden, wat er gezegd wordt en hoe dat gezegd wordt.
2. Je hebt bij vraag 4 van opdracht 2 aangegeven wat de maker wil dat je gaat doen. Bereikt de maker dat doel volgens jou nog steeds als je de reclame alleen maar hoort? Leg uit waarom wel/niet.

Opdracht
4

Bekijk de vijf advertenties. Ze hebben alle vijf te maken met Stichting DierenLot.

1. Het doel van de vijf advertenties is activeren; de makers willen je overhalen om iets te doen. Geef voor elke advertentie aan wat de makers willen dat je gaat doen.
2. Voor welke van deze vijf acties van Stichting DierenLot zou jij je willen inzetten? Leg je antwoord uit.
3. Kies een van de advertenties. Schrijf drie zinnen voor een radioreclame. Probeer de luisteraar te activeren.

Opdracht
5

Lees de vragen en luister daarna naar de radioreclame van Stichting DierenLot.

1. Vind jij dat dierenarts Piet Hellemans een goede stem heeft voor een radioreclame? Leg je antwoord uit.
2. Waarom noemt de dierenarts de website van Stichting DierenLot meerdere keren?
3. Vul de zin aan: Aan het eind legt de dierenarts een aantal keer de nadruk op het woord .... Dit doet hij, omdat hij wil dat je ....
4. De dierenarts wil dat je iets gaat doen. Welke twee keuzes geeft hij?
5. Spreekt deze reclame jou aan? Leg uit waarom wel/niet.

Opdracht
6

Werk in tweetallen. Denk aan de reclames die je gezien en gehoord hebt en aan de vragen en antwoorden in deze paragraaf. Noteer drie dingen die jullie belangrijk vinden in een goede radioreclame.

Ik kan/weet

- reclame op radio en televisie herkennen en beoordelen. 1F

§ 5 Publiek

Je leert
- rekening houden met het publiek waarvoor je schrijft.

Je hebt afgerond
- Taal § 5 Formeel en informeel

Opdracht **1**

Stel, je bent het niet eens met het cijfer dat je voor een toets hebt gekregen.
1. Schrijf een kort bericht naar een vriend(in) waarin je dit vertelt.
2. Schrijf een kort bericht naar jouw docent waarin je dit vertelt.
3. Wat zijn de grootste verschillen in de twee berichten die je net geschreven hebt?

Theorie

video-uitleg

Schrijven voor publiek

Als je een tekst schrijft, houd je rekening met je **publiek**, de lezers. Bedenk van tevoren:
- wat weten je lezers al en wat moeten ze te weten komen?
- hoe je het publiek aanspreekt: zeg je *je* en *jij* of liever *u*?
- hoe je lay-out eruit moet zien: wil je veel plaatjes of juist niet? Gebruik je verschillende lettertypen en kleuren of wil je juist zwarte letters gebruiken?

Opdracht **2**

Bekijk en lees tekst 1.
1. Hoe weet je dat deze tekst geschreven is voor mensen die het nieuws willen volgen?
2. Het baasje van Augie heeft jou gevraagd om een uitnodiging te schrijven voor de verjaardag van Augie. Ze wil de uitnodiging sturen aan kinderen uit de buurt. Bedenk voordat je gaat schrijven wat het publiek wil weten, hoe je het publiek aanspreekt en hoe de lay-out eruit moet zien.
3. Bekijk de uitnodiging van een klasgenoot. Past de uitnodiging bij het publiek (de buurtkinderen)? Leg je antwoord uit.
4. Bekijk de uitnodiging die je schreef bij vraag 2. Wat zou je aan de uitnodiging veranderen als je deze moest sturen aan ouderen uit een verzorgingstehuis in de buurt?

Tekst 1

‘Oudste golden retriever ooit’ viert twintigste verjaardag

(1) **Je zult niet vaak horen dat een inmiddels bejaarde hond de twintig (!) jaar heeft aangetikt. Toch is het Augustus – liefkozend Augie genoemd door haar baasjes – uit Tennessee gelukt. De golden retriever is daarmee de oudste van haar soort, misschien wel ooit.**

(2) Het dierenasiel dat Augie aan een baasje hielp, postte de memorabele gebeurtenis op sociale media. Volgens hen is de bejaarde hond in 2000 geboren, ze zou dus inderdaad twintig jaar oud zijn. Op 14-jarige leeftijd,

ook al vrij bejaard voor een hond, kwam ze bij het asiel terecht.

Record voor haar soort

(3) Volgens het asiel heeft Augie een record te pakken. Golden retrievers worden namelijk gemiddeld ongeveer tien tot twaalf jaar oud. Augie gaat daar met haar twintig jaar dus fors overheen. Er zijn wel verhalen van golden retrievers die een jaar of 17, 18 en heel soms zelfs 19 worden, maar nog geen hond die de 20 aantikte. Tot nu dus!

(4) Ondanks dat Augie dus best bejaard is, is haar gezondheid nog vrij goed volgens haar baasje. Alleen aan de grijze haren op haar snuit en aan het onhandige opstaan zou je kunnen zien dat ze bejaard is.

Feest met taart

(5) Wat is nou een verjaardag (plus record) zonder feestje? Dus werd er een hondenfeest georganiseerd voor de bejaarde hond, inclusief taart! Augie en haar vrienden, konden smullen van een diervriendelijke worteltaart.

(6) Het nieuwe baasje van Augie dacht dat niemand anders zo'n oude hond zou willen adopteren. Ze had ook geen idee van wat ze nog met haar zouden meemaken! In de zes jaar dat Augie bij haar baasjes is ze op allerlei roadtrips geweest en heeft ze honden en katten als broers en zussen mogen verwelkomen. Feest voor baas en hond, dus!

Naar: metronieuws.nl

Opdracht
3

Voor het feest van Augie is een hondentaart gemaakt. Honden mogen niet zomaar alles eten. Je schrijft een bericht van ongeveer 100 woorden aan de dierenwinkel waarin je naar meer informatie vraagt over hondentaarten. Bedenk van tevoren wat je wilt weten en hoe je rekening houdt met je publiek tijdens het schrijven.

Opdracht
4

Niet iedereen viert de verjaardag van zijn huisdier. Lees tekst 2. In de tekst reageren lezers op sociale media op de stelling: ik vier de verjaardag van mijn huisdier. Schrijf nu zelf een reactie op deze stelling voor op sociale media. Noteer in je reactie twee voordelen, twee nadelen en geef tot slot je eigen mening.

Tekst 2

Ilyas 1 dag geleden
Nee, ik vind het eigenlijk onzin! Dieren kunnen toch geen taart eten en tja… Wie komt er op bezoek?
Beantwoorden

Jaap en Eugenie 1 dag geleden
Wij vieren de verjaardag van onze dieren wel! We maken een extra wandeling en geven een extra koekje.
Beantwoorden

Opdracht
5

Werk samen met een klasgenoot. In deze paragraaf schreef je een uitnodiging voor een hondenverjaardag, een bericht aan een dierenwinkel en een reactie op een stelling. Alle teksten die je schreef, hebben een ander publiek. Noteer samen vier punten waaraan je kunt zien dat jullie rekening gehouden hebben met het publiek in je teksten.

Ik kan/weet

- rekening houden met het publiek waarvoor ik schrijf. 1S

§ 6 Tekst en beeld

Je leert	• doelen van beeld bij tekst benoemen en informatie uit beeld halen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Tekst en beeld

Vaak staan er afbeeldingen, zoals illustraties, foto's of tabellen, bij een tekst. Deze afbeeldingen kunnen verschillende doelen hebben:
- De schrijver wil de aandacht van de lezer trekken.
- De schrijver wil nieuwe informatie geven.
- De schrijver wil informatie uit de tekst verduidelijken.

Opdracht
1

Lees tekst 1 precies.

1 Het belangrijkste doel van de afbeelding in de tekst is **de aandacht van de lezer trekken / nieuwe informatie geven / informatie verduidelijken**.

2 De kleuren in de afbeelding hebben een betekenis. De rode kleur in de wereldkaart geeft aan dat deze landen **wel / niet** veel insecten eten. De groene kleur in de wereldkaart geeft aan dat deze landen **wel / niet** veel insecten eten.

3 Hoe staan insecten in het buitenland op het menu? Noem twee voorbeelden uit de tekst.

4 Zou jij zelf regelmatig een portie insecten willen eten? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Insecten op het menu

(1) Op de wereld zijn circa 1400 soorten insecten die voor de mens eetbaar zijn. Tachtig procent van de wereldbevolking eet regelmatig een portie insecten. In maar liefst 98 landen staan insecten gewoon op het menu.

(2) In veel landen worden insecten al op grote schaal gegeten, vooral als seizoensproduct. Het gaat om bijvoorbeeld rupsen, sprinkhanen en keverlarven (zoals meelwormen), maar ook om bijen, wespen, wantsen, termieten, mieren, cicaden en vliegjes.

(3) In Colombia bijvoorbeeld verkopen ze in de bioscoop geen popcorn, maar geroosterde parasolmieren. Japanners smullen van rijst met gekookte wespen. Dus niet alleen in de tropen worden insecten op grote schaal gegeten, maar ook in landen zoals Japan en China. Alleen in Europa en Noord-Amerika kent men deze eetgewoonte nauwelijks.

Naar: bugzz.nl

Opdracht
2

Lees tekst 2 en 3 precies.

1 Wat is het onderwerp van beide teksten?
2 Waarom zijn bijen zo onmisbaar voor de mens volgens Rahmi?
3 Wat is het belangrijkste doel van de afbeelding bij tekst 2?
A aandacht van de lezer trekken
B informatie verduidelijken
C nieuwe informatie geven
4 Hoe komt het dat er steeds minder bijen zijn volgens Paulien?
5 Bij welke twee zinnen in tekst 3 geeft de afbeelding verduidelijkende informatie?
6 Rahmi en Paulien vinden dat meer mensen zich zorgen zouden moeten maken over het dalende aantal bijen. Ben jij het met hen eens? Leg je mening uit in ongeveer dertig woorden. Gebruik in je antwoord voorbeelden uit de twee teksten.

Tekst 2

Rahmi
Amsterdam, Nederland

756 vind-ik leuks

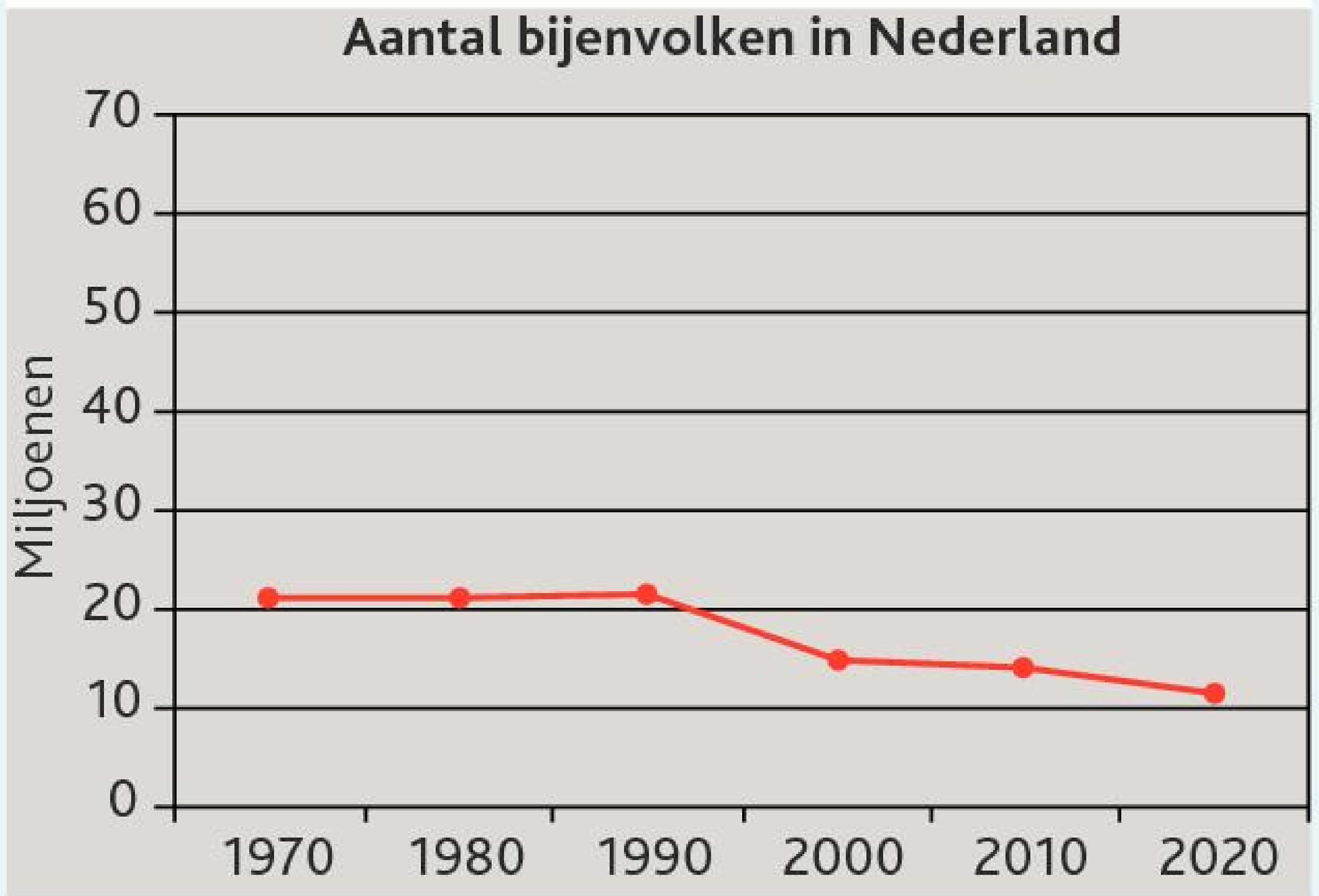
Bijen leveren een grote bijdrage aan onze samenleving. Zij zorgen ervoor dat we kunnen genieten van heerlijk fruit en van groenten. Kersen en paprika's bijvoorbeeld, zouden verdwijnen zonder de bij. Zelfs mosterd en zonnebloemolie zouden zonder bijen verleden tijd zijn #zonder-bijen-een-lege-winkelkar!

17 JUNI

Tekst 3

Paulien
Rotterdam, Nederland

894 vind-ik-leuks

Bijen zijn heel erg belangrijk voor de mens vanwege de bestuiving. Helaas gaat het niet goed met de bijen in Nederland. Het aantal bijen neemt erg snel af. Dit komt vooral doordat het leefgebied van de bijen wordt aangetast door de mens. Bijen zijn gek op bloemen, maar die worden door de mensen steeds vaker weggehaald. Wie de bij wil helpen, houdt het balkon of de tuin rommelig door er onkruid (met bloemen) te laten staan.

10 JUNI

Opdracht
3

Lees tekst 4 precies.

1 Wat is het onderwerp van de tekst?
2 Wat is het belangrijkste doel van de afbeelding bij deze tekst?
3 Welke twee activiteiten ondernam de provincie om het verkeer voor mens en dier veiliger te maken bij hun verkeersactie 'Ik let op wild'?
4 Waar en wanneer gebeuren de meeste ongelukken met wild volgens de ANWB?
5 Omschrijf met welke afbeelding je de aandacht van de lezer kunt trekken bij deze tekst.
6 Vind jij het belangrijk dat automobilisten deze tekst lezen? Leg je mening uit en gebruik in je antwoord een voorbeeld uit de tekst.

Tekst 4

Botsingen met wild flink toegenomen, vooral reeën zijn vaak het haasje

(1) In totaal vonden er afgelopen jaar in Brabant meer dan 1600 dodelijke incidenten met wild plaats. Reeën werden veruit het vaakst aangereden, zo meldt de Stichting Afhandeling & Monitoring Fauna-aanrijdingen (SAMF).

(2) In totaal zijn er door de stichting afgelopen jaar 1043 ongelukken met reeën geregistreerd. Hier vallen ook gevallen onder waarbij wild werd gegrepen door honden, verdronk of vast kwam te zitten in een hek. Ook dassen (255) en vossen (169) worden vaak aangereden, zo blijkt uit de cijfers van SAMF. Het totale aantal wildaanrijdingen in de provincie steeg van 1470 naar 1660 afgelopen jaar. Stichting SAMF biedt hulp bij aanrijdingen met in het wild levende dieren.

'Ik let op wild'

(3) Om het voor mens én dier veiliger te maken, begon de provincie vorig voorjaar al de verkeersactie 'Ik let op wild'. Om te zorgen dat het wild wegblijft van de weg, werden bijvoorbeeld als proef op vier plekken in de provincie nieuwe wildspiegels geplaatst. De reflectie van het licht van de auto doet het dier stilstaan en daarmee is het gevaar vaak geweken. Ook plaatste de provincie nieuwe borden met daarop een hert of een hert en een wild zwijn met daarbij de tekst 'Wij steken zomaar over'.

DIMLICHTEN GROOTLICHT

De provincie kon nog niet vertellen of deze maatregelen nut hebben gehad.

(4) Op provinciale wegen in een bosrijke omgeving gebeuren volgens de ANWB de meeste ongelukken met wilde dieren. 's Avonds is het risico op een botsing met wild groter. 'De dieren overleven het vaak niet, of door impulsief uitwijken eindigt de automobilist al snel tegen boom of tegenligger', zo waarschuwt de ANWB.

(5) Het advies aan automobilisten is om in bosrijk gebied de rijstijl aan te passen. Het gaat dan vooral om de snelheid. 'Met zestig kilometer per uur bij dimlicht en tachtig kilometer per uur bij groot licht kun je volgens deskundigen nog op tijd remmen. Ook kan bijvoorbeeld een hert de dans dan nog ontspringen.' 'Ben je te laat om af te remmen, wijk dan niet uit en houd je stuur recht', luidt het advies.

Naar: omroepbrabant.nl

Opdracht

4

In tekst 4 zijn zes woorden/uitdrukkingen onderstreept. Hieronder staan steeds drie betekenissen. Welke betekenis is fout?

a het haasje zijn: aanwezig zijn – ongelukkig zijn – slachtoffer zijn
b geregistreerd: afgesproken – opgeschreven – vastgelegd
c gevaar is geweken: gevaar is dichtbij – gevaar is verdwenen – gevaar is voorbij
d impulsief: afwachtend – onnadenkend – spontaan
e de dans ontspringen: vluchten – ontsnappen – duiken
f uitwijken: naar een andere plaats gaan – ontsnappen – opzijgaan

Opdracht

5

Werk in tweetallen. Stel je voor dat er een tekst geschreven is over het eten van insecten. Aan jullie wordt gevraagd om daarbij vier afbeeldingen te zoeken. Zoek online twee afbeeldingen die de aandacht van de lezer trekken en twee afbeeldingen die de lezer informatie geven.

Ik kan/weet

- doelen van beeld bij tekst benoemen.
- schematische informatie lezen (tabellen en schema's) en relaties leggen met de bijbehorende tekst. 1F

§7 Stemgebruik

Je leert	• intonatie, tempo en volume gebruiken bij het spreken.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Stemgebruik

Als je praat is niet alleen wát je zegt belangrijk, maar ook hóé je iets zegt. Je kunt op verschillende dingen letten als je praat:

- **Intonatie**
  Je kunt met hoge of lage tonen praten. Als je let op je intonatie, wissel je hoge en lage tonen met elkaar af. Dan klinkt je stem niet saai.
- **Tempo**
  Als je te snel praat, kan iemand jou niet goed verstaan. Als je te langzaam praat, kan je verhaal saai worden. Je luisteraar blijft geboeid als je op het juiste tempo praat.
- **Volume**
  Het is belangrijk om niet te hard en niet te zacht te praten. Een zachte stem kan niet iedereen goed verstaan, een harde stem is niet fijn om lang naar te luisteren.

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Je gebruikt je stem de hele dag door en je past je stemgebruik aan in verschillende situaties. Je praat op een andere toon tegen je vrienden dan tegen je docent op school. Spreek eerst allebei de zinnen uit zoals je dat normaal zou doen in die situatie. Bespreek dan samen wat je opvalt over intonatie, tempo en volume.

a Goedemorgen oma. Hoe gaat het met u?
b Pluto, we gaan lekker wandelen! Kom mee naar buiten!
c Wat zielig dat die dieren de hele dag in hun kooitje moeten zitten.
d Nee, ik heb geen tijd om het vuilnis buiten te zetten. Ik kom zo nog te laat!

Opdracht
2

Lees de vragen en luister daarna naar een radioreclame voor een dierentuin. Je hoort de reclame twee keer achter elkaar. Het stemgebruik in de twee reclames verschilt.

1 In de eerste reclame hoor je **veel / weinig** verschil in de intonatie van de spreker.
2 In de eerste reclame spreekt de spreker **snel / langzaam**.
3 In de eerste reclame hoor je **veel / weinig** verschil in het volume.
4 In de tweede reclame wisselt de spreker **wel / niet** hoge en lage tonen af.
5 In de tweede reclame hoor je **veel / weinig** verschil in tempo.
6 In de tweede reclame spreekt de spreker **hard / zacht / soms hard en soms zacht**.
7 Welke stem vind je fijner om naar te luisteren?
8 Door welke reclame zou je eerder de dierentuin bezoeken? Leg je antwoord uit.

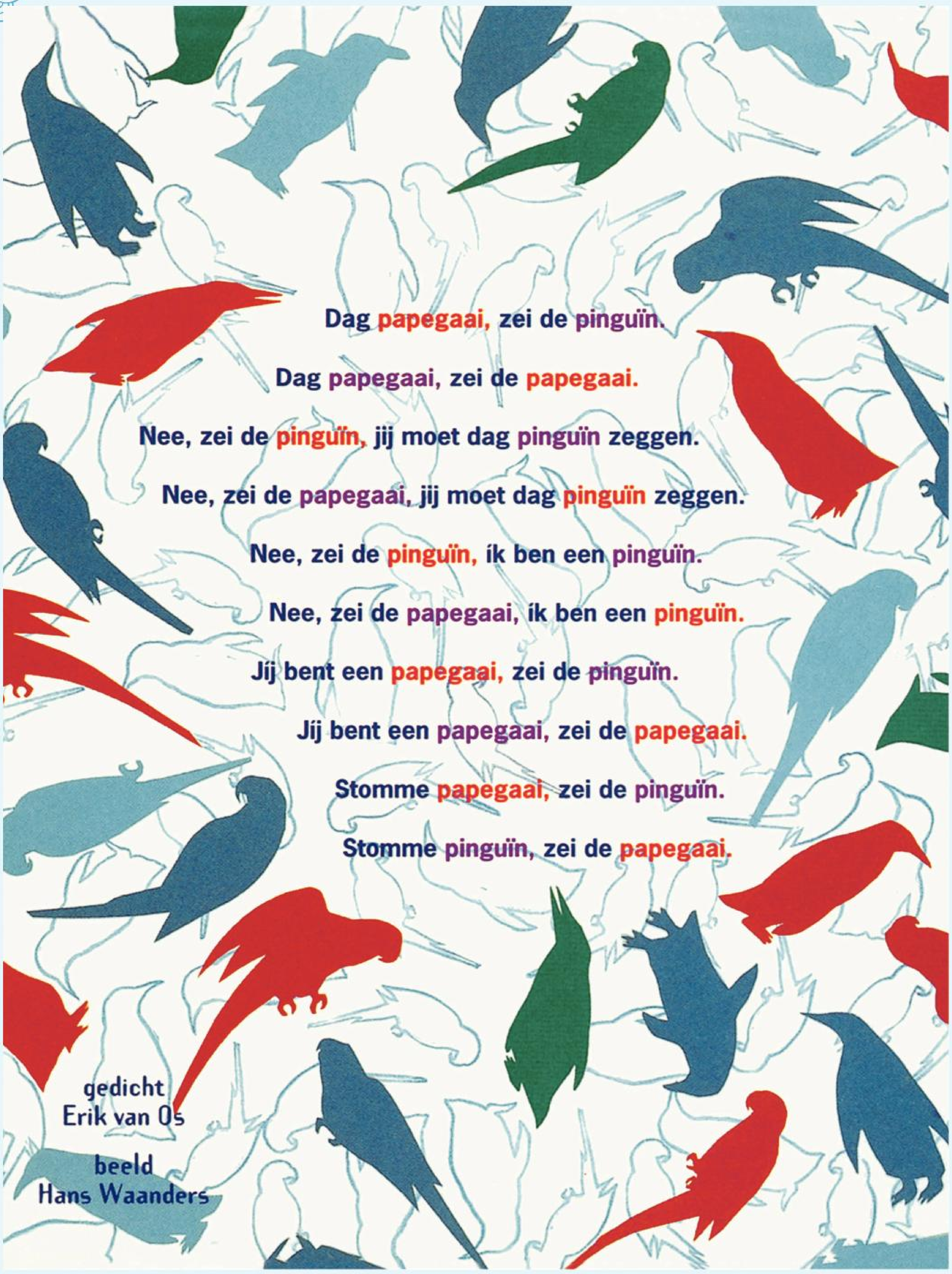
Opdracht
3

Lees tekst 1. Het is een gedicht.

1 Werk in tweetallen. Lees het gedicht drie keer aan elkaar voor en probeer tijdens het voorlezen steeds verschillende dingen uit met je stem: verschil één keer in intonatie, één keer in tempo en één keer in volume.
2 Jullie hebben bij vraag 1 allerlei manieren van praten uitgeprobeerd. Lees het gedicht nu voor aan je klasgenoot op de manier die jij het best vindt passen bij het gedicht.

3 Bespreek de manier waarop jullie het gedicht de laatste keer voorgelezen hebben.
Wat was hetzelfde en wat was er anders?

Tekst 1

Opdracht

4

Werk in tweetallen. Je hebt gemerkt dat het gebruik van intonatie, tempo en volume in je stem een belangrijk verschil kan maken. Probeer elkaar over te halen om een bepaald merk dierenvoer te kopen. Noteer daarna drie dingen die jullie belangrijk vinden in het gebruik van intonatie, tempo en volume in de stem van de spreker.

Ik kan/weet

- intonatie, tempo en volume goed gebruiken bij het spreken. 1S

§ 8 Reclamespot of flyer

Je leert	• een reclamespot of een flyer maken.
Je hebt afgerond	• Thema A Mens en dier § 1 tot en met 7

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Jullie gaan een reclamespot of een flyer maken over een onderwerp dat past bij het thema *Mens en dier*. Met je reclamespot of flyer probeer je de luisteraar of de lezer over te halen om iets te gaan doen. Je wilt bijvoorbeeld dat hij of zij geld geeft aan een bepaald doel, vrijwilligerswerk gaat doen bij een asiel of stopt met het eten van vlees.

1 Kies een foto uit § 1. Dit wordt jullie onderwerp.
2 Kies of je een reclamespot of een flyer gaat maken.
3 Download het werkblad bij de reclamespot of het werkblad bij de flyer.

Opdracht
2

In deze opdracht ga je de tekst voor je reclamespot of flyer schrijven. Gebruik het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 Het tekstdoel van je reclamespot of flyer is activeren. Wat wil je dat de luisteraar of lezer gaat doen? Noteer dit in één zin. Zorg ervoor dat de zin activerend en duidelijk is (→ § 3).
2 In een activerende tekst maakt de schrijver duidelijk wat hij wil dat de lezer gaat doen, maar hij geeft ook nog meer informatie (→ § 3). Noteer welke informatie je wilt geven in de reclamespot of in de flyer.
3 Bedenk voor wie de reclamespot of de flyer bedoeld is. Noteer hoe je in je tekst rekening kunt houden met dat publiek (→ § 5).
4 Bedenk een openingszin voor de reclamespot of een titel voor de flyer.
5 Download alvast het feedbackformulier van opdracht 5, zodat je weet waarop je moet letten bij het schrijven van de tekst. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.
6 Schrijf de tekst voor je reclamespot of flyer. Gebruik hierbij je antwoorden op de vragen 1 tot en met 5.
a Maak je een reclamespot? Zorg er dan voor dat je genoeg tekst hebt voor een reclame van 50 tot 60 seconden.
b Maak je een flyer? Zorg er dan voor dat jouw tekst tussen de 100 en 150 woorden lang is.

Opdracht
3

Maak deze opdracht als je hebt gekozen voor een reclamespot. Gebruik het tweede deel van het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 In § 4 heb je nagedacht over wat jij belangrijk vindt in een goede radioreclame. Noteer welke dingen je gaat toepassen in je reclamespot.
2 Spreek af of jullie allebei de reclamespot gaan inspreken of dat een van jullie dat gaat doen. Noteer waarop je moet letten bij het inspreken (→ § 7).
3 Bedenk of je het leuk vindt om muziek of een geluidseffect te gebruiken in je reclamespot (→ § 4). Zo ja, zoek dan iets wat past bij jullie tekst.
4 Bedenk waar je de reclamespot gaat opnemen. Moet het helemaal stil zijn tijdens de opname of wil je juist achtergrondgeluiden horen? (Als je wilt, kun je een app gebruiken waarmee je kunt monteren of bewerken.)
5 Bekijk het feedbackformulier nog een keer, zodat je weet waarop je moet letten bij het maken van de reclamespot. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.

6 Bekijk de afbeelding. Het is een voorbeeld van een script, waarin alles wat er in een reclamespot gebeurt, overzichtelijk naast elkaar staat. Maak een script voor je reclamespot. Gebruik hierbij de antwoorden op de vragen 1 tot en met 5. Denk daarnaast aan:
- Welke tekst is het belangrijkst? Hoe ga je die tekst laten opvallen?
- Bij welk stukje tekst moet je iets bijzonders doen met je stem?
- Gebruik je muziek of een geluidseffect? Zo ja, wanneer precies?

	tekst	wie	stemgebruik	geluid
1				gesnuffel
2			fluisteren	
3				geblaf
4			vragend	
5			enthousiast	
6				muziek

7 Bespreek samen of de opzet van jullie reclamespot nu is zoals je zou willen. Verbeter iets als dat nodig is. Neem dan de reclamespot op.

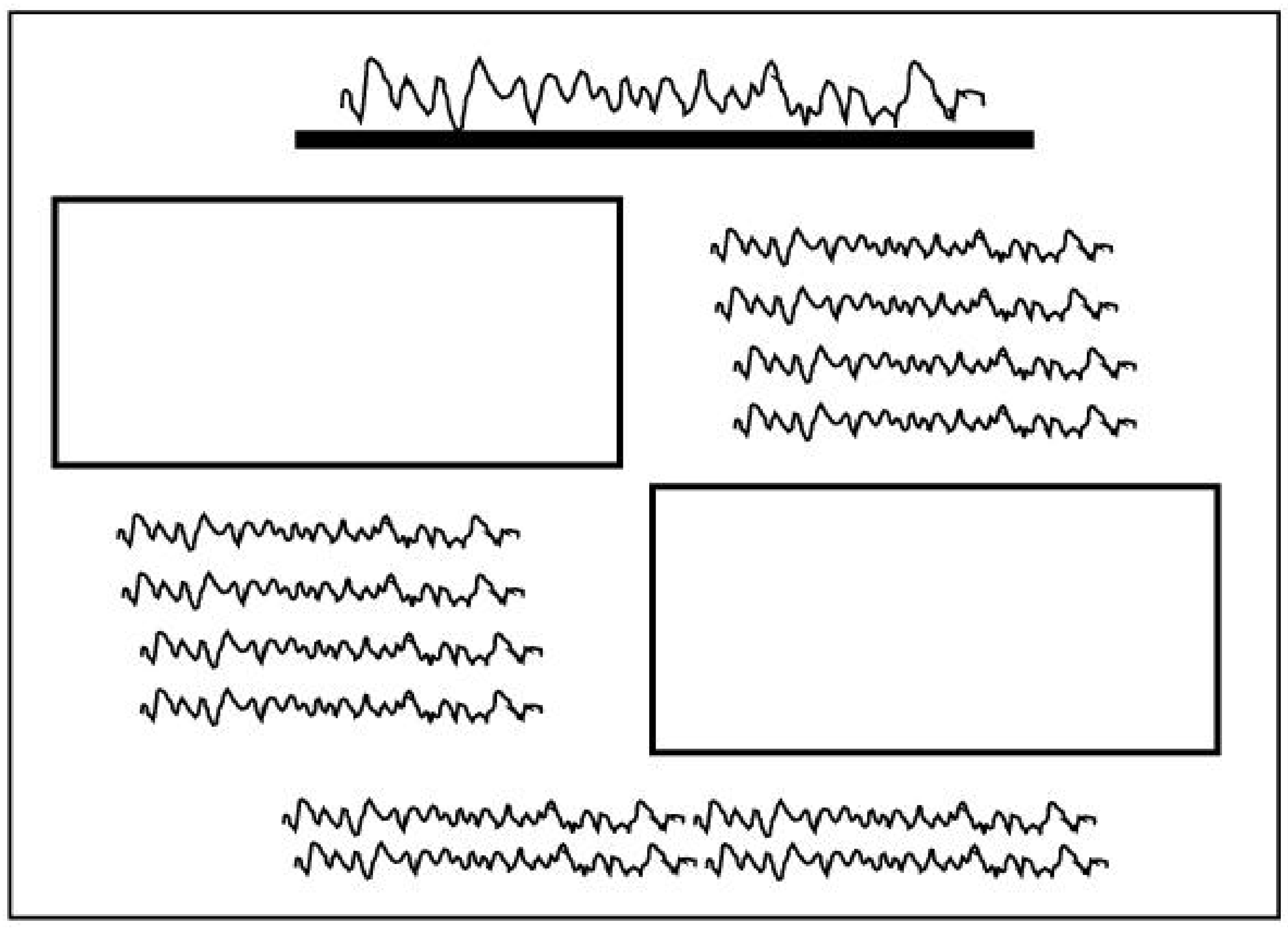
Opdracht
4

Maak deze opdracht als je hebt gekozen voor een flyer. Gebruik het tweede deel van het werkblad om je antwoorden te noteren.

1 Bedenk wat voor soort beeld bij jullie tekst past (→ § 6). Zoek twee afbeeldingen voor jullie flyer: een afbeelding die de aandacht trekt en een afbeelding die informatie geeft.

2 Bekijk het feedbackformulier van opdracht 5 nog een keer, zodat je weet waarop je moet letten bij het maken van de flyer. Noteer belangrijke punten die je niet moet vergeten.

3 Bekijk de afbeelding. Het is een voorbeeld van een schets, waarop je ziet hoe een flyer eruit komt te zien. Maak een schets voor je flyer. Gebruik hierbij de antwoorden op vraag 1 en 2. Denk daarnaast aan:
- Hoe verdeel je de tekst over de flyer?
- Welke tekst is belangrijk? Hoe ga je die tekst laten opvallen?
- Waar plaats je de twee afbeeldingen?
- Welke kleuren ga je gebruiken? Let op: te veel verschillende kleuren ziet er heel druk uit.

4 Bespreek of de opzet van jullie flyer nu is zoals je zou willen. Verbeter iets als dat nodig is. Maak dan de flyer.

Opdracht
5

Bekijk de video over feedback geven en ontvangen of lees de theorie bij *Handig!*.

1 Ruil je reclamespot of flyer met die van een ander tweetal. Vul het feedbackformulier in.

2 Bespreek de feedback met z'n vieren. Help elkaar bedenken hoe je een onderdeel zou kunnen verbeteren. Houd je aan de regels voor feedback geven en ontvangen.

3 Noteer aan de hand van de feedback en de nabespreking twee dingen die je een volgende keer weer zo zou doen en twee dingen die je een volgende keer anders zou doen.

Ik kan/weet
- rekening houden met mijn doel (activeren) bij het schrijven/presenteren. 1S
- rekening houden met mijn publiek bij schrijven en presenteren. 1S
- flyer: de opmaak van een tekst en het beeld aanpassen aan het tekstdoel. 1S
- reclamespot: intonatie, tempo en volume goed gebruiken. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 Mens en dier

Je leert
- je product en je aanpak evalueren.

Je hebt afgerond
- Thema A Mens en dier § 1 tot en met 8

Opdracht 1

Mens en dier

1. Noteer minimaal twee manieren waarop mensen en dieren met elkaar te maken kunnen hebben.
2. Dit thema begon in § 1 met twee vragen: *Hebben mensen en dieren elkaar nodig? Of kunnen ze best zonder elkaar?* Inmiddels heb je veel gelezen, gehoord en gezien over dit onderwerp. Wat is nu jouw antwoord op deze vragen?
3. Een andere vraag in § 1 was: *Wat vind jij belangrijk als het om dieren gaat?* Wat is nu, aan het eind van het thema, jouw antwoord op die vraag?
4. Bespreek de verschillende antwoorden in de klas. Zijn er veel verschillende meningen?

Opdracht 2

Taal

1. Je hebt geleerd over activerende taal in teksten en reclames. Noem twee dingen waarop een schrijver/reclamemaker moet letten als hij iemand wil overhalen om iets te doen.
2. Een reclamemaker kan niet altijd gebruikmaken van beeld bij een reclame, bijvoorbeeld bij reclame op de radio. Noteer twee manieren die hij kan gebruiken om luisteraars iets te laten doen.
3. Je hebt zelf geoefend met het activeren van mensen. Welke manier van activeren past het best bij jou? **beeld gebruiken / tekst schrijven / tekst inspreken**
4. Noem een voorbeeld van hoe iemand jou kan overhalen om iets te gaan doen.

Opdracht 3

Woordenschat

Werk in tweetallen.

1. Download het dobbelspel en lees de instructie.
2. Speel het spel met je klasgenoot.

Opdracht 4

Product

1. Waarom heb je gekozen voor de flyer/reclamespot?
2. Wat vond je het leukste onderdeel bij het maken van jouw flyer/reclamespot?
3. Bij het maken van de flyer/reclamespot heb je veel samengewerkt. Wat vond je van de samenwerking? Leg je antwoord uit.
4. Je hebt van anderen feedback gekregen op jouw product. Aan welke tip of top had je het meest? Wat heb je van die tip of top geleerd?

Ik kan/weet
- kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

Bewaren

Een tekst voor in een tijdcapsule

Thema B

Intro 1 Voor later … *132*

Kijken 2 Bewaren voor later *134*

Lezen 3 De 5w+h-vragen *136*

Spreken 4 Een presentatie geven *140*

Fictie 5 ‘Het moet er liggen’ *142*

Spreken 6 Een mondelinge instructie geven *146*

Schrijven 7 Een korte instructie schrijven *148*

Product 8 Een tijdcapsule maken *149*

Evaluatie 9 Bewaren *151*

§ 1 Voor later …

Stel je voor dat je kunt tijdreizen. Wat vind je leuk om uit het verleden te zien? Wat zouden mensen bijzonder vinden aan onze tijd? Wat vind jij belangrijk te bewaren? Je gaat beginnen met het thema *Bewaren*. Aan het einde van dit thema schrijf je enkele korte teksten voor in een tijdcapsule. Dat is een doos met voorwerpen uit een bepaalde tijd.

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Bekijk de afbeeldingen. Het zijn allemaal dingen die met bewaren te maken hebben. Bespreek wat je op de plaatjes ziet.

1 Op welke afbeelding zie je een voorwerp dat je zelf graag zou willen bewaren? Leg je antwoord uit.
2 Welke afbeeldingen hebben juist niet met bewaren te maken?
3 Bij bewaren denk je misschien ook aan verzamelen. Op welke afbeeldingen zie je dingen die mensen leuk vinden om te verzamelen? Leg je antwoord uit.
4 Welke voorwerpen op de afbeeldingen zouden in een tijdcapsule passen en welke niet?

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§2 Bewaren voor later

Je leert	• belangrijke informatie uit een fragment halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met je eigen kennis en ervaring.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

verslaggever zelfst. nw. (m.)
iemand die in een verslag bepaalde gebeurtenissen beschrijft
VOORBEELD: 'van onze speciale verslaggever in Tel Aviv'
SYNONIEM: reporter

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje. Het is een fragment uit *Het Klokhuis* waarin presentatrice Nienke vertelt over tijdcapsules.

1 Waarom maakt *Het Klokhuis* juist nu een item over het onderwerp 'tijdcapsules'?
2 De presentatrice zegt over de voorwerpen dat 'het gewone best bijzonder is'. Waarom is dat zo?
A omdat het voorwerpen zijn die heel erg veel waard zijn
B omdat het voorwerpen zijn die maar heel kort gebruikt zijn
C omdat het voorwerpen zijn die we niet meer kennen
D omdat het voorwerpen zijn waar er nu niet zoveel meer van zijn
3 Waardoor wordt een voorwerp veel waard?
A doordat er van zo'n voorwerp niet veel meer zijn
B doordat zo'n voorwerp heel erg mooi is
C doordat zo'n voorwerp heel erg oud is
D doordat zo'n voorwerp heel erg vernieuwend is geweest
4 Waarom zijn verzamelaars belangrijk volgens de presentatrice?
5 Kijk nog een keer naar het fragment. Zet de voorwerpen uit het fragment bij de juiste tijd.
houten meubels – cassettebandje – fondue – kleurentelevisie – kolenkachel – radio – stofzuiger – trapharmonium – zwart-wittelevisie
a tijd van je overgrootmoeder:
b tijd van je oma:
c de jaren 70:
6 Noteer vier voorwerpen die in de huiskamer van 'nu' horen.

Lees de vragen en bekijk daarna het tweede fragment uit *Het Klokhuis* waarin presentatrice Nienke vertelt over tijdcapsules. In een tijdcapsule kun je spullen, brieven over jezelf en foto's doen die met jou en jouw tijd te maken hebben.

7 Noteer drie voorwerpen die met deze tijd te maken hebben en die bij jou horen.
8 Noteer in één zin iets wat jij kortgeleden hebt meegemaakt.
9 Noteer welke twee foto's je in een tijdcapsule zou doen en wat er op die foto's te zien is.
10 Leg uit waarom je met een tijdcapsule een verslaggever voor de toekomst wordt.
11 Leg in je eigen woorden uit wat een tijdcapsule is.
12 Leg uit waarom je het Museum van de Twintigste Eeuw óók als een grote tijdcapsule kunt zien.

Opdracht
2

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje. Het is een fragment uit de serie *Verzamelkoorts!*.

1 John en Naomi bewaren (spel)computers. Waarom is deze verzameling ontstaan? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.
A omdat ze de oude (spel)computers willen laten zien aan mensen
B omdat ze een grote ruimte hebben en geld en tijd overhebben
C omdat ze in (spel)computers geïnteresseerd waren
D omdat ze verwachten dat de (spel)computers later veel geld gaan opleveren

2 De presentatrice en John staan bij een Apple. Kim-Lian roept: ‘Is dit een Apple?’ Ze herkent deze computer niet als een Apple. Waardoor komt dat?

3 Hebben John en Naomi verstand van de (spel)computers? Hoe weet je dat?

4 Heb je zelf een voorwerp dat in het museum van John en Naomi zou passen? Leg je antwoord uit.

5 Waarom hebben John en Naomi de (spel)computers in een museum geplaatst?

6 In het fragment bij opdracht 1 heb je informatie gekregen over het Museum van de Twintigste Eeuw. Zouden deze (spel)computers volgens jou daar ook een plek moeten hebben? Leg je antwoord uit.

7 Verwacht je dat de (spel)computers in het museum veel waard zijn?

Opdracht
3

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje. Het is een fragment uit *Het Klokhuis* over een tijdcapsuleproject.

1 Stel je voor: over tien jaar worden de capsules geopend en worden de voorwerpen bekeken. Zou voor jullie dan gelijk duidelijk zijn waarom juist deze voorwerpen of foto’s in de tijdcapsule zitten? Bespreek samen of jullie een beschrijving bij de voorwerpen en de foto’s in een tijdcapsule zouden doen.
Vul aan: Ik zou **wel / niet** een beschrijving van de voorwerpen en de foto’s in de tijdcapsule doen, omdat ….

2 Noteer een voorwerp dat jullie nu vaak gebruiken en dat misschien over tien jaar niet meer gebruikt wordt.

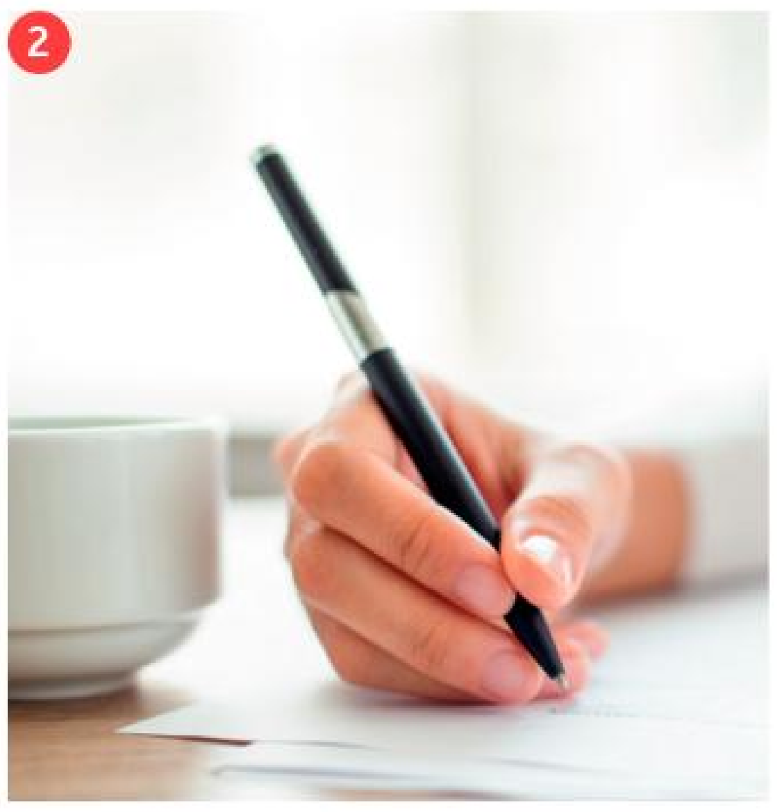
3 Noem vier voorwerpen uit het fragment die iets zeggen over de maker van de tijdcapsule.

4 Noem vier onderwerpen uit het fragment die iets zeggen over deze tijd.

5 Waar zouden jullie een tijdcapsule bewaren en hoe zouden jullie de voorwerpen inpakken?

6 Kijk naar de voorwerpen 1 tot en met 4 en beschrijf hoe die voorwerpen er over tien jaar uitzien en hoe ze gebruikt worden.

1

2

3

4

Ik kan/weet

- belangrijke informatie uit een fragment halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met mijn eigen kennis en ervaring. 1F
- je eigen mening verwoorden en onderbouwen, onder andere in een gesprek. 1F

§ 3 De 5w+h-vragen

Je leert	• de 5w+h-vragen gebruiken om de belangrijkste informatie uit een tekst te halen.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 1, 2 en 5

Theorie

video-uitleg

De 5w+h-vragen

Met de **5w+h-vragen** vind je de belangrijkste informatie in een tekst. De 5w+h-vragen zijn: *wie*, *wat*, *waar*, *wanneer*, *waarom* (*waardoor*) en *hoe*.
Stel jezelf bijvoorbeeld de volgende vragen:
– *Wat* is er gebeurd?
– *Wie* waren erbij betrokken?
– *Waar* is het gebeurd?
– *Wanneer* gebeurde het?
– *Waarom* (of *waardoor*) gebeurde het?
– *Hoe* gebeurde het?

Let op: je kunt niet altijd bij elke tekst alle vragen beantwoorden.

Als je een tekst moet onthouden, kun je de belangrijkste informatie in een **samenvatting** zetten. In een samenvatting zet je de belangrijkste informatie van de alinea's onder elkaar. Deze vind je met de 5w+h-vragen. Voorbeelden of een lange uitleg zet je niet in je samenvatting.

Opdracht
1

Lees tekst 1.

1 Wat is het onderwerp van tekst 1?
A aannemer neemt spullen mee naar huis
B grote ontdekking
C tijdcapsule gevonden
D V&D-pand gerenoveerd

2 Omcirkel de woorden in tekst 1 die antwoord geven op de 5w+h-vragen uit de theorie.

3 Noteer drie woorden uit alinea 2 en 3 waaruit blijkt dat het best een avontuur is om een tijdcapsule te vinden.

4 Kies: wel of niet. Welke zinnen uit tekst 1 zou jij opnemen in een samenvatting?
a In het … jaren 60. (al. 1) **wel / niet**
b Achter een … hint ontdekt. (al. 3) **wel / niet**
c Eenmaal geopend … Saroma-puddingpoeder. (al. 4) **wel / niet**
d 'Mijn vrouw … mijn woonplaats.' (al. 5) **wel / niet**

5 Lees alinea 4. Noteer in je eigen woorden waarom de tijdcapsule in de jaren 60 is verstopt.

6 De kist had prima opnieuw verstopt kunnen worden. Wat vind je ervan dat dat niet gebeurd is? Leg je antwoord uit.

7 Stan Schumacher en Ad Munier hebben enkele voorwerpen uit de kist meegenomen naar huis. Wat vind je hiervan?

Tekst 1

Tijdcapsule gevonden in voormalig pand V&D

(1) In het voormalige V&D-pand in de Haagse binnenstad is vorige week tijdens de huidige grootschalige renovatie een tijdcapsule gevonden met daarin allerlei materiaal uit de jaren 60. De spullen werden in 1964 in een kist gelegd waarna deze werd ingemetseld.

(2) Stan Schumacher (62), uitvoerder van de al maanden durende renovatie namens aannemer Van Wijnen, en de 63-jarige Ad Munier deden samen de ontdekking. Hagenaar Munier is een voormalige medewerker van V&D die door Van Wijnen is ingehuurd omdat hij alle hoeken en gaten kent van het megapand. Hij vertelde de uitvoerder enige tijd terug dat ergens op de derde etage 'een geheim, een soort kluis' was ingemetseld door het V&D-personeel.

(3) Achter een ijzeren plaat werd een hint ontdekt. 'Een koker met een briefje die op de aanwezigheid van de kist wees. Er stond in geschreven dat 'ie in 2064 open mocht', aldus Schumacher. Uiteindelijk bleek de 'schat' verstopt achter een natuurstenen plaat én een muur.

(4) De boel laten staan vond Schumacher geen optie. In het complex wordt veel gesloopt en vernieuwd om klaar te zijn voor de komst van een sportwinkel en (later) een warenhuis. Eenmaal geopend – 'het stonk muf' – zag hij onder meer een oude tv, transistorradio, bikini, regenkapje, blokschaaf, gaatjeshemd en Saroma-puddingpoeder. 'Waarschijnlijk gekozen om zo te laten zien hoe de wereld er toen uitzag.'

(5) Het gaatjeshemd heeft de uitvoerder gehouden. Het deed hem denken aan de tijd van de nozems. 'Mijn vrouw heeft het gewassen en komende zomer trek ik die aan en rij ik op mijn brommer een keer door mijn woonplaats.' Ook hield de man uit Oudewater een oud Braun-scheerapparaat. Munier heeft een doosje LEGO mee naar huis genomen.

Naar: ad.nl

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1. Waarom heeft een Nederlandse minister tijdens de Tweede Wereldoorlog gevraagd aan de Nederlanders om dagboeken en brieven te schrijven en te bewaren?
2. Anne Frank heeft opgeschreven: 'Maar nu in ernst het moet ongeveer 10 jaar na de oorlog al grappig aandoen als men vertelt hoe wij als Joden hier geleefd, gegeten en gesproken hebben.' (al. 2) Leg uit of de (onderstreepte) voorspelling is uitgekomen.
3. In alinea 3 staat de afkorting NIOD. Onderstreep in alinea 1 de betekenis van deze afkorting.
4. In een tijdcapsule zitten voorwerpen die iets te maken hebben met de tijd en met de persoon die die voorwerpen daarin heeft gedaan. Lees het fragment uit het dagboek (in het kader) en leg uit dat het dagboek van Anne Frank past in de tijd waarin ze leefde.
5. Denk je dat het plan van de minister gelukt is? Noteer waarom je dat wel of niet denkt.
6. Lees tekst 2 nog een keer en geef antwoord op de volgende 5w+h-vragen:
   a Wat is er gebeurd?
   b Wie heeft dat gezegd?
   c Wanneer is dat gezegd?
   d Waarom heeft hij dat gezegd?

Tekst 2

Na oproep van minister: Anne wil dagboek uitgeven

(1) Op 28 maart 1944 roept minister Gerrit Bolkestein het Nederlandse volk op materiaal te verzamelen voor een na de oorlog op te richten nationaal instituut voor oorlogsdocumentatie.

(2) De radioboodschap bereikt ook Anne Frank: ‘Gisterenavond sprak minister Bolkesteyn aan de Oranje-zender erover dat er na de oorlog een inzameling van dagboeken en brieven van deze oorlog zou worden gehouden,’ schrijft ze op woensdag 29 maart 1944 in haar dagboek, dat ze bij deze besluit te gaan herschrijven, met het doel het later uit te geven: ‘Stel je eens voor hoe interessant het zou zijn, als ik een roman van het Achterhuis uit zou geven, aan de titel alleen zouden de mensen denken, dat het een detective-roman was. Maar nu in ernst het moet ongeveer 10 jaar na de oorlog al grappig aandoen als men vertelt hoe wij als Joden hier geleefd, gegeten en gesproken hebben.’

(3) Na de oproep van minister Bolkestein in 1944 zetten velen zich tot het bijhouden van een oorlogsdagboek. Direct na de bevrijding is het NIOD begonnen met het verzamelen van dagboeken en andere persoonlijke documenten. Inmiddels betreft het zo’n 2500 exemplaren, die óf in origineel óf in fotokopie aanwezig zijn.

Naar: niod.nl

Vrijdag, 9 October 1942
Lieve Kitty, Niets dan nare en neerdrukkende berichten heb ik vandaag te vertellen. Onze vele Joodse kennissen worden bij groepjes weggehaald. De Gestapo gaat met deze mensen allerminst zachtzinnig om, ze worden gewoon in veewagens naar Westerbork, het grote Jodenkamp in Drente, gebracht. Westerbork moet vreselijk zijn; voor honderden mensen 1 wasruimte en er zijn veel te weinig W.C.'s. Mannen, vrouwen en kinderen slapen samen. Vluchten is onmogelijk; de meeste mensen uit het kamp zijn gebrandmerkt door hun kaalgeschoren hoofden en velen ook door hun Joods uiterlijk.

Opdracht
3

Lees tekst 3.

1. In tekst 3 zijn 6 woorden onderstreept. Neem de woorden over en kies de juiste betekenis erbij. Kies uit: *grammofoonplaat – onbemand ruimtevaartuig – precies hetzelfde – verschil – wat je hebt uitgekozen – zonder ruzie*.
2. In alinea 3 staan de woorden ‘panfluit’ en ‘doedelzak’. Zoek op internet een plaatje van beide muziekinstrumenten en beschrijf hoe ze eruitzien en hoe ze werken. Gebruik per muziekinstrument niet meer dan drie zinnen.

Opdracht
4

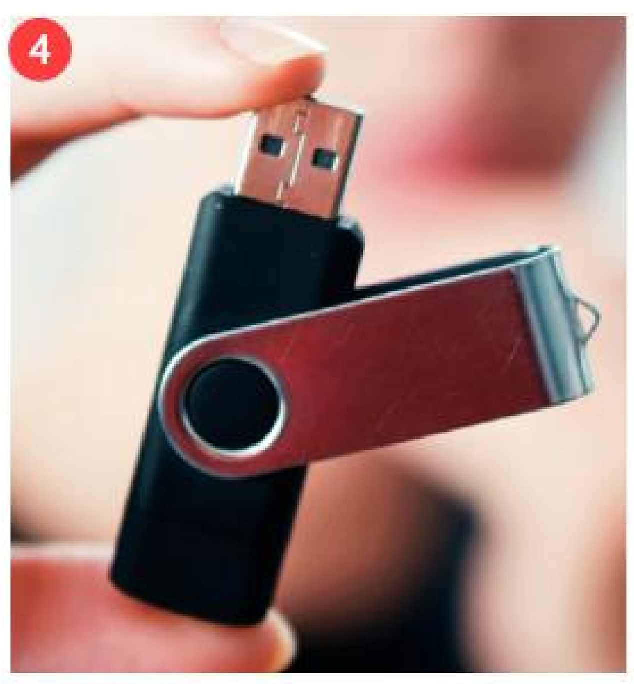
Lees tekst 3 nog een keer.

1. De gouden platen zijn tijdcapsules. Leg uit waarom.
2. Noteer wat je op de vier afbeeldingen ziet. Gebruik voor elke afbeelding één woord.

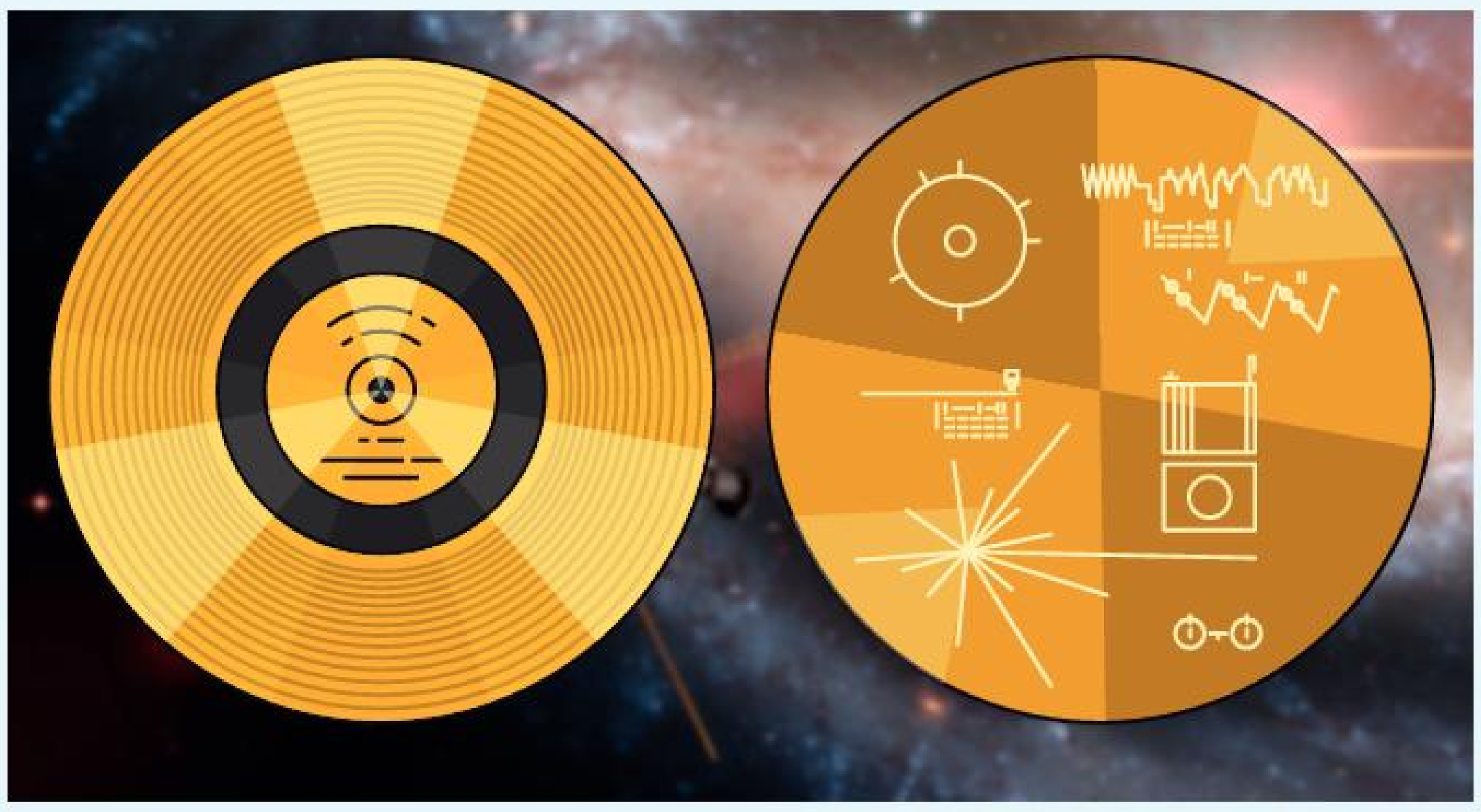

3 Voor wie is de informatie op de platen bedoeld?
4 In de tekst wordt duidelijk dat er veel geluiden te horen zijn. Bedenk drie geluiden van nu die over 100 jaar niet meer bestaan.
5 Er zijn geen oorlogsgeluiden te horen op de plaat. Vind je dat een goede keuze?
6 Onderstreep in elke alinea één zin met de belangrijkste informatie van die alinea. Maak gebruik van de 5w+h-vragen.
7 Lees alinea 6 nog een keer. Noteer een tip voor iemand die een tijdcapsule gaat maken.

Tekst 3

De Voyager Golden Record – Muziek voor buitenaardse wezens

(1) In 1977 lanceerde ruimtevaartorganisatie NASA twee onbemande ruimtesondes waarop een bijzondere gouden grammofoonplaat was gemonteerd: de Voyager Golden Record. De opname moest eventueel buitenaards leven wijzen op het leven op aarde en moest de diversiteit van het leven en de cultuur op onze bijzondere planeet zo goed mogelijk weergeven. De platen reizen al meer dan veertig jaar door de ruimte.

Het beste van de aarde

(2) Het idee om een bericht mee te sturen voor buitenaardse wezens kwam van de Amerikaanse professor en astronoom Carl Sagan (1934-1996). Een speciale commissie in New York boog zich onder leiding van Sagan over de vraag welke boodschappen men allemaal mee wilde sturen.

(3) Uiteindelijk besloot men een gouden elpee mee te sturen met daarop een muzikale selectie uit verschillende aardse culturen en tijdperken. De twee identieke platen bevatten onder meer muziekstukken van Johann Sebastian Bach, Beethoven en Stravinsky, maar ook panfluitmuziek, een nachtlied van Navajo-indianen, een lied van Chuck Berry en een Azerbeidzjaans doedelzakconcert.

(4) De Gouden Plaat wordt geopend door de vroegere secretaris-generaal van de Verenigde Naties en in zijn praatje heet hij de luisteraars welkom en benadrukt hij dat de mens een vreedzaam wezen is en alleen maar vriendschap zoekt. Daarna volgt een nummer waarin de luisteraars in vijfenvijftig talen worden begroet, ook in het Nederlands: 'Hartelijke groeten aan iedereen'. Deze tekst werd ingesproken door Joan de Boer. Bijzonder is dat de plaat nog een extra groet heeft opgenomen, namelijk die van een walvis …

(5) Naast groeten bevat de elpee een serie geluiden die men op aarde kan tegenkomen. Zo zijn de volgende geluiden te horen: een startende tractor, wandelend paard, blaffende hond, tetterende olifant, kwakende kikker, enthousiaste chimpansee en een fragment van de donder en bliksem. Oorlogsgeluiden ontbreken. We zijn immers een uiterst vreedzame planeet …

(6) De vraag is natuurlijk wat buitenaardse wezens precies met de elpee moeten doen als ze die onder ogen komen. De kans is immers klein dat ze de beschikking hebben over een platenspeler. Ook daar is echter aan gedacht. Bij de hoes is namelijk een naald te vinden met daarbij een schematische aanwijzing over hoe men een en ander moet gebruiken.

Naar: historiek.net

Ik kan/weet
- de 5w+h-vragen gebruiken om een tekst samen te vatten.
- informatie uit de tekst halen en hoofd- en bijzaken onderscheiden. 15

§ 4 Een presentatie geven

Je leert
- een korte presentatie geven.

Je hebt afgerond
- Meer dan lezen § 6 Inleiding, middenstuk en slot en § 7 Deelonderwerpen
- Thema A Mens en dier § 7 Spreken: stemgebruik
- Thema B Bewaren § 2 Kijken: bewaren voor later

Theorie

video-uitleg

Presenteren

Een presentatie heeft een **inleiding**, **middenstuk** en **slot**.

- **inleiding**
  Vertel waar je presentatie over gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen.
- **middenstuk**
  Geef informatie over je onderwerp. Verdeel de informatie in kleinere onderwerpen. Dit zijn **deelonderwerpen**.
- **slot**
  Laat weten dat de presentatie is afgelopen. Dit kan met een leuke slotzin, maar je kunt ook je mening geven.

Bereid je presentatie voor. Houd daarbij rekening met wie je publiek is en wat je publiek over het onderwerp weet.

Zo bereid je een presentatie voor

1. Kies een onderwerp.
2. Bedenk wat je hierover wilt vertellen. Gebruik de **5w+h-vragen**.
3. Zet de deelonderwerpen en belangrijkste informatie in **steekwoorden** op spreekkaartjes.
4. Oefen je presentatie, bijvoorbeeld voor je ouders of een klasgenoot.

Zo houd je een presentatie

- Leg je spreekkaartjes op volgorde en houd ze in je hand.
- Zorg voor een goede intonatie en een goed volume en tempo.
- Kijk zo veel mogelijk de klas in en niet te veel op je kaartjes.
- Blijf niet stokstijf staan, maar gebruik je lichaam, handen en gezichtsuitdrukking.
- Maak de presentatie interessanter door voorwerpen of afbeeldingen te laten zien. Vertel er ook over.
- Vraag aan het eind of je publiek vragen heeft. Zo ja, beantwoord ze.

Opdracht
1

Werk in tweetallen. Bekijk de afbeelding.

1 Hoe zou je dit voorwerp in één woord benoemen?

2 Bedenk en beschrijf samen hoe het apparaat werkt.

3 Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje. Omcirkel het juiste woord in de volgende zinnen:

a De jongeren weten **niet / wel** wat je met de telefoon kunt doen.

b Door te oefenen komen de jongeren er **niet / wel** achter hoe het apparaat werkt.

c De jongeren komen er **niet / wel** achter wat de functie is van het balkje.
d Jongeren hebben **niet / wel** hulp nodig van de presentator.

4 Je gaat de werking van de telefoon aan iemand uitleggen.
a Kijk nog een keer naar het filmpje en maak aantekeningen over hoe de telefoon werkt. Denk aan: draaischijf, haak/hoorn, knopje, snoer.
b Vertel aan iemand die ouder is dan 40 jaar hoe deze telefoon werkt. Bespreek in je verhaal enkele deelonderwerpen.
c Vraag na of het klopt. Had je alle functies goed? Moet je je uitleg nog aanpassen?

5 De functie van het balkje en het drukknopje is volgens een jongere een mysterie. Probeer te ontdekken wat de functie is van het balkje en het knopje. Omschrijf de functie in enkele zinnen.

6 Zou je dit voorwerp tegenkomen in het Museum van de Twintigste Eeuw? Leg je antwoord uit.

Opdracht
2

Je gaat een korte presentatie voorbereiden.

1 Bedenk een voorwerp voor een tijdcapsule. Het voorwerp heeft met jou te maken en hoort bij deze tijd. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een voorwerp dat je thuis of op school veel gebruikt of dat je nodig hebt bij jouw sport of hobby.

2 Geef antwoord op de 5w+h-vragen. Noteer je antwoorden op een papier.

3 Doe een minionderzoekje. Zoek op internet of je meer informatie kunt vinden over het voorwerp. Je kunt bijvoorbeeld zoeken wie het voorwerp heeft uitgevonden of bedacht, of sinds wanneer het voorwerp bestaat.

4 In het middenstuk van je presentatie vertel je over de volgende **drie** deelonderwerpen:
- Wat is het?
- Waarvoor en/of wanneer gebruik je het?
- Hoe gebruik je het?

Noteer voor elk deelonderwerp in enkele zinnen het antwoord.

5 Noteer op een papier de woorden *inleiding*, *middenstuk* en *slot*. Noteer in steekwoorden wat je wilt vertellen in deze drie onderdelen.
Vertel in de inleiding waarom het voorwerp bij jou past. Vertel in het slot waarom jouw voorwerp in een tijdcapsule moet. Noteer een leuke slotzin.

6 Bereid je korte presentatie voor: maak spreekkaartjes en oefen je presentatie.

Opdracht
3

Werk in tweetallen. Je gaat nu een korte presentatie houden. Doe twee of drie ronden. Download het feedbackformulier.

1 Ga tegenover je klasgenoot staan en geef jouw korte presentatie.
2 Als je klaar bent, stelt je klasgenoot één vraag aan jou.
3 Beantwoord de vraag.
4 Je klasgenoot vult het feedbackformulier in.
5 Daarna houdt je klasgenoot zijn presentatie. Jij luistert, stelt één vraag en vult het feedbackformulier in.
6 Kijk samen naar de feedbackformulieren en bespreek wat goed ging en wat beter kan.
7 Vertel elkaar of de besproken voorwerpen wel of niet in een tijdcapsule horen.
8 Doe nu hetzelfde met een andere klasgenoot. Let op: gebruik de tips om je presentatie beter te doen.

Ik kan/weet
- een voorbereide presentatie geven op basis van zelf verzamelde informatie volgens een structuur. 1F
- het onderwerp en de deelonderwerpen van de presentatie duidelijk maken. 1S

§5 'Het moet er liggen'

Je leert
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.

Je hebt afgerond
- -

Opdracht
1

Lees tekst 1.
1. Wat is de persoon in dit gedicht kwijtgeraakt?
2. Waardoor is hij dat kwijtgeraakt?
3. Op welke manier 'bewaart' de persoon de plaats waarvan hij houdt?
4. Van welke plek houd jij? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Plek

De plek waar je woonde opzoeken
zien dat het huis weg is – afgebroken
en toch blijven zoeken

denken hier is het nog
weten dat het niet waar is
en toch denken hier is het

je loopt door de hal de gang in
de trap op naar je kamer
en je voelt de wind door je heengaan

in deze ruimte heb je geleefd –
alles kun je denken

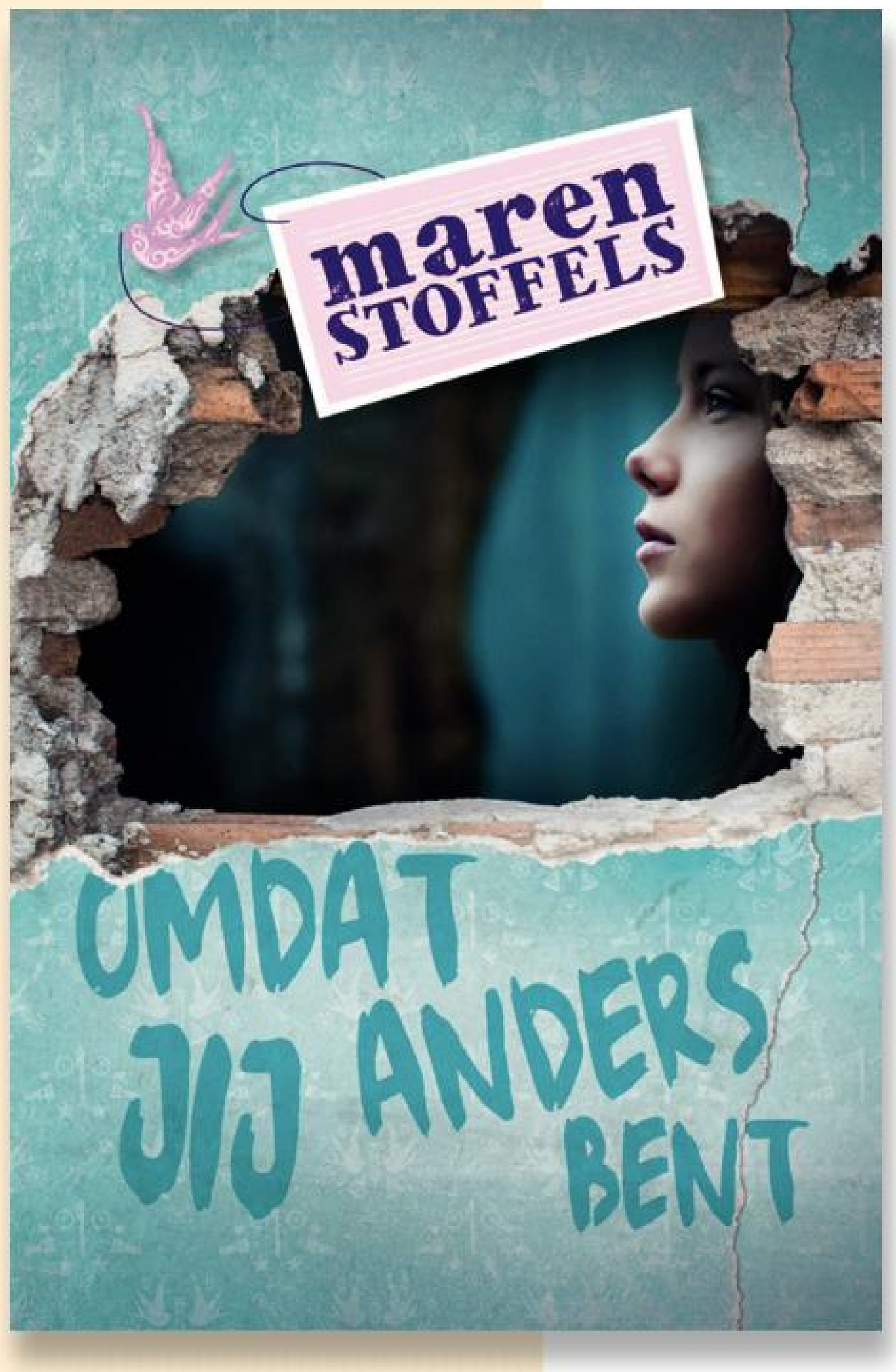
Rutger Kopland, in: Lees maar lang en wees gelukkig. Stichting Plint, Eindhoven 2013

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is het begin van *Omdat jij anders bent* van Maren Stoffels.
1. Wat vindt Ronja zo aantrekkelijk aan haar oude school? Markeer drie zinnen in het eerste deel van tekst 2.
2. Een deel van de tekst is schuingedrukt. Daarin wordt beschreven wat
   A later gaat gebeuren.
   B Ronja graag zou willen.
   C Ronja heeft gedroomd.
   D Ronja zich herinnert.
3. Wat is er met opa Willem aan de hand?
4. Waarom is het zo erg om langzaam steeds meer te vergeten, denk je?
5. Op welk wonder hoopt Ronja?
6. Waarom hoopt ze dat?
7. Dit hoofdstuk heet 'Nog 16 uur.' Wat gebeurt er dan?

Tekst 2

Omdat jij anders bent

Nog 16 uur

'Hoe kunnen ze dit nou doen?' Mats schopt tegen het hekwerk dat om ons schoolplein staat. Morgenochtend is er niets meer van onze school over.
'Ik snap het ook niet,' zeg ik. Mijn beste vriend en ik hebben alles gedaan om de sloop van het Waterland te voorkomen. We hebben de leraren gesmeekt om hier te blijven, we hebben zelfs handtekeningen verzameld. Maar de meeste kinderen vonden het geen probleem om te verhuizen, we krijgen tenslotte een grotere kantine in het Betonpark Lyceum. Alleen die naam al!
Terwijl het Waterland net een middeleeuws kasteel is, met de grote houten voordeur en versieringen op de gevel. Het ligt midden in het park en vanuit elk lokaal kijken we uit op de bomen. De donkere, houten balken aan het plafond van de kantine geven me altijd het gevoel dat ik eeuwen terugga in de tijd.
De trappen naar de eerste verdieping kraken, alsof ze me iets duidelijk proberen te maken. Mats is de enige tegen wie ik zoiets kan zeggen zonder dat hij me voor gek verklaart.
Achter ons klinken ronkende voertuigen en als ik me omdraai zie ik een grote vrachtwagen het grasveld op rijden. Op de voet gevolgd door een hijskraan met sloopkogel.
'Ron, moet je kijken,' zegt Mats.
Ik heb een hekel aan die bijnaam, het klinkt alsof ik een jongen ben. En Mats zegt het alsof hij mij ook zo ziet.
'Hé,' roept Mats naar de werkmannen. 'Ga lekker ergens anders heen.'
De grootste van het stel grinnikt. 'Dat wilde ik net tegen jou zeggen.'
Ze maken het hek open en rijden de wagens het plein op. Morgenochtend ligt hier alles plat.
'Kom, we gaan.' Mats slaat zijn been over het zadel van zijn fiets. 'Ik kan hier niet naar kijken.'

'Niet zo snel.' Ik kan Mats nauwelijks bijhouden. Hij is een snelle fietser, maar als hij boos is gaat hij nog harder. We racen langs de vaart.
'Ik snap het gewoon niet.' Mats kijkt me aan, zijn halflange haren wapperen in zijn gezicht. 'Hoe kunnen ze zoiets moois nou slopen?'
'Het gebouw is te oud,' zeg ik. Ik denk aan de gezellige kantine, waar ik nooit meer mijn lievelingsbroodje gezond zal eten.
'We moeten actievoeren,' zegt Mats. We naderen het spoor, waar de slagbomen al dichtgaan.
'Dan keten ik mezelf vast aan de voordeur,' zeg ik. 'En hangen we een spandoek op.'
Mats grinnikt. 'Zoiets ja.'
We remmen af, en ik laat mijn gympen de laatste meters over de grond slepen. En dan zie ik een man aan de overkant, vlak langs het spoor. Ik moet drie keer kijken om het te kunnen geloven, maar dan spring ik van mijn fiets.
'Mats!' schreeuw ik uit. 'Dat is opa!'

'Ze zijn dood,' zei ik.
'Ze?' Mats keek naar het graf, waar ik samen met mijn ouders een schepje zand op had gegooid.

'Alle opa's en oma's,' zei ik. Mijn vaders vader was de laatste. Hij was negentig en overleed in zijn slaap. Vredig, noemde mijn moeder het, alsof het iets positiefs was om nooit meer wakker te worden.
'Weet je?' zei Mats. 'We kunnen mijn opa wel delen.'

'Blijf staan,' schreeuw ik naar de overkant. Willem kijkt me verward aan. Hij staat zo dicht bij het spoor dat ik er misselijk van word. Wat doet hij hier?
De gele neus van de trein doemt op en wordt snel groter. Zo'n ding gaat meer dan honderd kilometer per uur.
'Opa!' schreeuw ik boven de wind uit, maar Willem reageert nauwelijks. Straks stapt hij in paniek het spoor op!
Ik schat het aantal meters in, de wind en de alarmbellen van de slagboom verdwijnen naar de achtergrond.
Ik spring. Met twee flinke sprongen ben ik aan de overkant en ik duw Willem achteruit. We vallen achterover in het gras. De trein raast voorbij.
Wanneer het laatste treinstel voorbij is, gaan de slagbomen weer open. Het is plotseling doodstil.
Ik ga van Willem af en kom overeind. Mats staat aan de overkant, zijn armen hangen slap langs zijn lichaam.
Ik steek Willem een hand toe. Moeizaam komt hij overeind. Hij klopt de viezigheid van zijn jasje.
'G-gaat het?' vraag ik.
'En dat vraag je aan hém?' schreeuwt Mats. Hij stapt over het spoor en geeft me een duw. 'Je had wel dood kunnen zijn!'
Ik schrik als ik het besef. Mats heeft gelijk. Wat zou er gebeurd zijn als ik was blijven haken met mijn voet? Dan had ik nooit op tijd weg kunnen komen.
'Wat doe je hier?' vraagt Mats nu aan opa. 'Waarom ben je niet thuis?'
Willem kijkt om zich heen. 'Het moet hier ergens zijn…'
'Wat?'
'Het Waterland.'
'Was je op weg naar onze school?' vraag ik verbaasd. 'Waarom?'
Willem krabt op zijn hoofd. 'Het moet er liggen.'
'Wat?' vraagt Mats.
'Iets heel belangrijks, jongen.' Willem loopt weg van het spoor. 'Als opa het ziet, weet hij het wel weer.'
Willem zat altijd vol wilde verhalen, alsof hij een tiener was in het lijf van een oude man. Nu lijkt de oude man in hem het te winnen.
Mats' vader zegt dat het er allemaal bij hoort, dat Willem steeds meer dingen zal vergeten, maar ik blijf hopen op een wonder. Dat hij weer de opa wordt die hij altijd was, voor Mats, maar ook voor mij.
'Kom, opa.' Mats pakt Willem bij de arm, maar die schudt zich wild los.
'Ik… wacht even… ik weet het wel.' Willem kijkt naar mij. 'Het ligt in lokaal 12.'
'Lokaal 12?'
Willem knikt. 'Als ik nu maar wist waar de school was…'
Mats kijkt me aan, ik weet dat hij hetzelfde denkt. We kunnen er helemaal niet meer in. Wat Willem ook wil zoeken op het Waterland, het is te laat.
'Ik doe het weer, hè?' Willem kijkt om zich heen, alsof hij nu pas beseft wat er allemaal is gebeurd.
Ik voel tranen in mijn ogen prikken als ik zie hoe verslagen Willem erbij staat. Hij weet dat hij aan het veranderen is, maar hij weet niet hoe hij het kan stoppen.
'We gaan het voor je halen, opa,' zeg ik.
'Beloofd?' vraagt opa Willem hoopvol. Zijn grijze haar zit warrig. Witblond, noemt hij het altijd, want hij heeft een hekel aan ouder worden.
'Beloofd,' zeg ik. 'Kom, we gaan naar huis.'

Maren Stoffels, Omdat jij anders bent (niveau 1). Leopold, Amsterdam 2015

Opdracht
3

Lees tekst 3. Het is een gedicht van Ienne Biemans.

1 Wat zou Ronja uit tekst 2 aan haar slingertouw binden? Noteer twee dingen.

2 Wat zou opa Willem uit tekst 2 aan zijn slingertouw binden? Noteer twee dingen.

Tekst 3

Ienne Biemans, in: Lees maar lang en wees gelukkig. Stichting Plint, Eindhoven 2013

Opdracht
4

1 Noteer wat belangrijk is voor jou: mensen, dieren, dingen, herinneringen en gevoelens.

2 Ontwerp zelf een slingertouw met woorden en/of tekeningen van mensen, dieren en dingen die belangrijk voor je zijn.

Leestips

Ik kan/weet • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§ 6 Een mondelinge instructie geven

Je leert	• een korte mondelinge instructie geven.
Zie ook	• Thema B Bewaren § 4 Spreken: een presentatie geven

Theorie

video-uitleg

Een mondelinge instructie geven

In een instructie vertel je stap voor stap wat, hoe en wanneer iemand iets moet doen, bijvoorbeeld wanneer je iemand de weg wijst.

Zo geef je een instructie
- Vertel over welk onderwerp je een instructie geeft.
- Leg stap voor stap uit wat er moet gebeuren. Doe dit in een logische volgorde. Gebruik eventueel een spreekkaartje.
- Gebruik doe-woorden en **signaalwoorden** voor een chronologische volgorde, zoals: *als eerste, ook, vervolgens, tot slot.*
- Spreek rustig en duidelijk verstaanbaar.
- Let tijdens de instructie op of je luisteraars je instructie begrijpen.

Opdracht
1

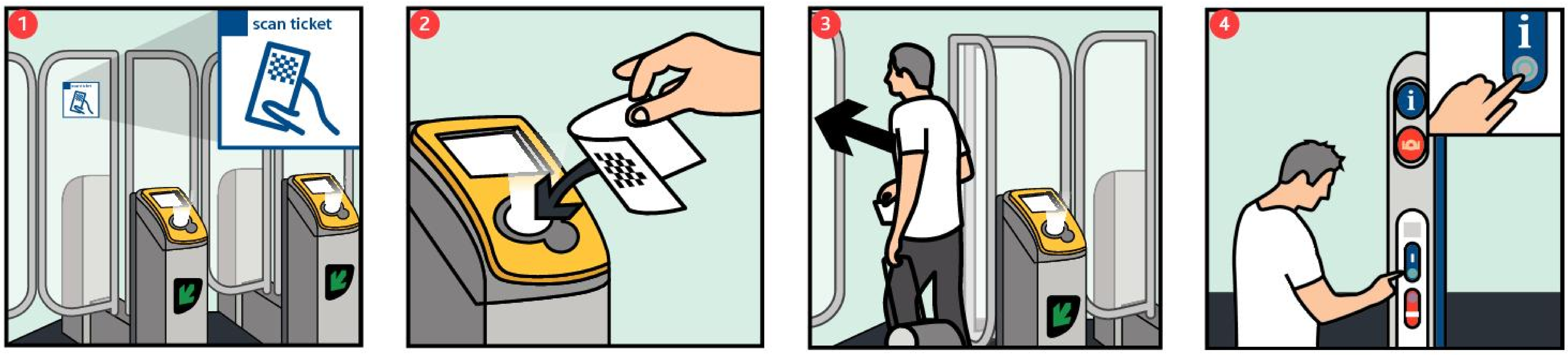
Werk in tweetallen. Op de afbeeldingen zie je hoe je incheckt op het station met een e-ticket.

1 Bekijk de afbeeldingen. Bedenk wat je gaat zeggen in de inleiding bij je instructie, vertel bijvoorbeeld het onderwerp en wanneer je deze instructie nodig hebt.

2 Vertel je klasgenoot stap voor stap je instructie. Gebruik doe-woorden en signaalwoorden. Je klasgenoot kijkt naar de plaatjes terwijl jij je instructie vertelt.

3 Bespreek samen de instructie. Kies: ja of nee.

a	Is het onderwerp genoemd?	**ja / nee**
b	Zijn alle stappen genoemd?	**ja / nee**
c	Is de volgorde logisch?	**ja / nee**
d	Zijn doe-woorden gebruikt?	**ja / nee**
e	Zijn signaalwoorden gebruikt?	**ja / nee**
f	Wordt er rustig gesproken?	**ja / nee**

Opdracht

2

Je gaat een instructie geven. Je vertelt hoe je een tijdcapsule maakt. Deze tijdcapsule mag pas over tien jaar opengemaakt worden.

1 Bekijk de afbeeldingen. Ze staan in de goede volgorde. Noteer bij elke afbeelding een instructie in één zin. Gebruik doe-woorden.
2 Bedenk zelf drie voorwerpen die je in de tijdcapsule doet.
3 Schrijf een inleiding. Vertel bijvoorbeeld over welk onderwerp jouw instructie gaat en vertel waarom de instructie belangrijk is.
4 Werk de zes stappen van de instructie uit.
5 Maak spreekkaartjes.
6 Vertel je klasgenoot jouw instructie. Je klasgenoot neemt jouw instructie op.
7 Bekijk en/of beluister samen met je klasgenoot jouw instructie.
8 Geef antwoord op de volgende vragen. Kies: ja of nee.

a	Is het onderwerp genoemd?	**ja / nee**
b	Zijn alle zes stappen genoemd?	**ja / nee**
c	Begint elke instructie met een doe-woord?	**ja / nee**
d	Zijn signaalwoorden gebruikt?	**ja / nee**
e	Is er rustig gesproken?	**ja / nee**
f	Is er duidelijk gesproken?	**ja / nee**

Ik kan/weet

- een mondelinge instructie geven met een duidelijk en herkenbaar onderwerp en doel die mijn publiek goed kan volgen. 1S
- veelvoorkomende signaalwoorden tijdens het spreken goed gebruiken. 1S

§7 Een korte instructie schrijven

Je leert
- een korte instructie schrijven.

Je hebt afgerond
- Thema B Bewaren § 3 Lezen: de 5w+h-vragen en § 6 Spreken: een mondelinge instructie geven

Theorie

video-uitleg

Een korte instructie schrijven

In een instructie beschrijf je stap voor stap wat de lezer moet doen.

Zo schrijf je een instructie
- Noteer waarover de instructie gaat.
- Schrijf in eenvoudige zinnen wat er moet gebeuren.
  - Begin elke zin met een doe-woord: Neem … Open … Pak …
  - Gebruik **signaalwoorden** om de volgorde aan te geven: eerst … daarna … vervolgens …
- Zet alle stappen in de volgorde waarin de ander ze moet uitvoeren.
- Nummer de stappen of gebruik opsommingstekens zoals streepjes of bolletjes.
- Geef je instructie een titel.
- Gebruik afbeeldingen, als die je instructie duidelijker maken.

Opdracht 1

Bekijk de theorie.
1. Leg uit dat de theorie ook een instructie is.
2. Welke twee onderdelen (van een instructie) ontbreken in de theorie?

Opdracht 2

Werk samen met een klasgenoot. Schrijf samen een instructie voor de vinder van jullie tijdcapsule.
1. Beantwoord eerst samen de volgende 5w+h-vragen.
   a **Wie** mag de tijdcapsule openen?
   b **Wanneer** mag de tijdcapsule geopend worden?
   c **Wat** moet de vinder met de tijdcapsule doen?
   d **Waar** moet de tijdcapsule verstopt worden, als hij te vroeg gevonden wordt?
   e **Hoe** laat de vinder aan jou weten dat de tijdcapsule gevonden is?
2. Schrijf nu voor jezelf de instructie voor de vinder van jullie tijdcapsule. Doe het zo:
   - Gebruik je antwoorden van vraag 1 om de instructie te schrijven.
   - Volg de stappen uit de theorie ‘Zo schrijf je een instructie’ om de instructie te schrijven.
3. Download het feedbackformulier. Geef elkaar feedback.
4. Verbeter je instructie als dat nodig is.

Ik kan/weet
- een korte instructie schrijven met een herkenbaar onderwerp en doel. 1S
- signaalwoorden voor opsommingen goed gebruiken. 1S
- de informatie zo ordenen dat mijn lezer de stappen goed kan volgen. 1F

§8 Een tijdcapsule maken

Je leert	• een korte informerende tekst schrijven.
Je hebt afgerond	• Thema B Bewaren § 1 tot en met 7

Opdracht 1

Je gaat een tijdcapsule voor jezelf maken. Over tien jaar ben je een ander mens. Leg daarom vast wie je nú bent en kijk over tien jaar hoe je veranderd bent. In de tijdcapsule voor jezelf doe je voorwerpen, foto's en een tekst.
Je schrijft een korte informerende tekst bij een **foto** die in je tijdcapsule komt.

1 Kies een recente foto die op je mobiel staat. Deze foto komt in jouw tijdcapsule.
2 Bekijk de foto goed en geef antwoord op de 5w+h-vragen, bijvoorbeeld:
- *a* Wie staan er op de foto?
- *b* Wanneer is de foto gemaakt?
- *c* Wat is er op de foto te zien?
- *d* Waar is de foto gemaakt?
- *e* Waarom is de foto gemaakt?
- *f* Hoe voelde je je toen de foto werd gemaakt?

3 Noteer wat in de **inleiding** komt. Noteer het onderwerp en geef antwoord op de volgende vraag: Waarom wil je juist deze foto in jouw tijdcapsule doen? Het antwoord hierop komt in de inleiding.
4 Werk de antwoorden op de 5w+h-vragen uit. Zet alles in een logische volgorde. Deze informatie komt in het **middenstuk** van je tekst.
5 Noteer nu wat in je **slot** komt. Vul de volgende zin aan en gebruik die in het slot: Ik wens dat over tien jaar ….
6 Schrijf of typ nu je hele tekst. Verdeel je tekstje in alinea's.
7 Print de foto of laat hem afdrukken en stop hem samen met je tekst in een envelop.

Opdracht 2

Werk met de hele klas samen. Jullie verzamelen voorbeelden van voorwerpen die in een tijdcapsule kunnen.

1 Noteer een voorwerp dat in jouw tijdcapsule komt.
2 Noteer waarom je dat voorwerp in jouw tijdcapsule stopt.
3 De docent verzamelt alle voorbeelden en noemt ze één voor één. De leerling die dat voorwerp heeft opgeschreven, gaat staan en vertelt in enkele zinnen aan de klas:
- wat het voorwerp is;
- waarom het voorwerp bij hem past;
- waarom dat voorwerp in zijn tijdcapsule moet.

4 Kies een van de voorwerpen van het bord en noteer waarom je dat voorwerp wel of niet in jouw tijdcapsule zou stoppen.

Opdracht 3

Je gaat een informerende tekst schrijven over één **voorwerp** dat je in je eigen tijdcapsule gaat stoppen.

1 Noteer een voorwerp dat te maken heeft met je hobby of sport.
2 Geef antwoord op de volgende 5w+h-vragen.
- *a* Wie gebruikt het voorwerp?
- *b* Wanneer gebruik je het voorwerp?
- *c* Wat heeft het voorwerp met jou te maken?
- *d* Waar gebruik je het voorwerp?
- *e* Waarom komt dit voorwerp in jouw tijdcapsule?
- *f* Hoe gebruik je het voorwerp?

3 Schrijf of typ nu de informerende tekst met informatie over het voorwerp.

Opdracht
4

1 Schrijf een informerende tekst waarin je vertelt wat je vandaag hebt meegemaakt. Je tekst gaat over één **gebeurtenis**, bijvoorbeeld over iets wat gebeurd is op school, tijdens de sporttraining of thuis.
2 Zet boven je tekst een titel.
3 Zet onder je tekst je naam en de datum van vandaag.

Opdracht
5

Werk in tweetallen. Lees de teksten van je klasgenoot. Controleer de teksten op fouten. Bespreek daarna de volgende vragen. Kies: ja of nee.

1 Heeft elke tekst een inleiding, een middenstuk en een slot? **ja / nee**
2 Wordt in de inleiding het onderwerp genoemd? **ja / nee**
3 Staan in het middenstuk deelonderwerpen? **ja / nee**
4 Wordt in het slot de tekst afgerond? **ja / nee**
5 Beginnen alle zinnen met een hoofdletter en eindigen ze met een punt? **ja / nee**
6 Zijn alle woorden goed gespeld? **ja / nee**
7 Is de tekst verdeeld in alinea's? **ja / nee**
8 Staat onderaan tekst 3 een naam en de datum? **ja / nee**
9 Verbeter zo nodig je tekst(en).

Opdracht
6

Verzamel alles voor in de tijdcapsule. Bespreek klassikaal de volgende punten.

1 Waar moet de tijdcapsule aan voldoen om al jullie spullen daar veilig in te bewaren?
2 Bedenk samen wat je kunt gebruiken als tijdcapsule.
3 Bedenk nu waar je de tijdcapsule gaat verstoppen.
4 Stop je tekst, foto en voorwerp in de tijdcapsule.
5 Stop eventueel nog andere voorwerpen in je tijdcapsule. Denk bijvoorbeeld aan: een foto van je beste vriend(in), een lievelingsrecept, een kaartje met daarop de vijf belangrijkste mensen in je leven, een USB-stick met jouw favoriete muziek, een paar zinnen uit je favoriete boek, een lijstje met drie gedroomde vakantiebestemmingen, een dvd van een lievelingsfilm of een foto van jouw held.
6 Bekijk de instructies die jullie bij opdracht 2 van § 7 hebben gemaakt. Bekijk nog een keer het feedbackformulier bij die paragraaf.
7 Kies met de klas de beste instructie. Waarom is dit de beste? Gebruik het feedbackformulier om je antwoord uit te leggen.
8 Voeg de instructie toe aan de tijdcapsule.
9 Sluit nu de tijdcapsule, schrijf je naam erop en de datum waarop je hem zelf open mag maken.
10 Zoek nu een veilige plek waar je jouw tijdcapsule tien jaar kunt bewaren.

Ik kan/weet

- korte informerende teksten schrijven over onderwerpen en gebeurtenissen die dicht bij mij staan. 1F
- een tekst schrijven met een goede indeling in alinea's en een inleiding, middenstuk en slot. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§ 9 Bewaren

Je leert	• je product en aanpak evalueren.
Je hebt afgerond	• Thema B Bewaren § 1 tot en met 8

Opdracht
1

Bewaren

1 Noteer in één zin wat het doel is van een tijdcapsule.
2 Wat zou je sowieso uit deze tijd willen bewaren? Leg je antwoord uit.
3 Wat is het belangrijkste wat jij geleerd hebt over dingen die mensen bewaren?
4 Stel, je zou een tijdcapsule nalaten aan de eersteklassers van volgend jaar. Die tijdcapsule wordt gevuld met tips over het werken aan dit thema. Welke tips geef je?
5 Uit welke tijd zou je ooit een tijdcapsule willen vinden? Waarom juist uit die tijd?

Opdracht
2

Taal

1 Maak een top vijf van vaardigheden die je geleerd hebt. Zet ze op volgorde waarin jij ze het belangrijkst vindt en begin met de belangrijkste. Kies uit: *situatie en gebeurtenissen beschrijven – een korte presentatie geven – een instructie geven – een instructie schrijven – een informatieve tekst schrijven*.
2 Waarom heb je voor deze volgorde gekozen?
3 Bedenk twee situaties waarin je gebruikmaakt van de vaardigheid die jij het belangrijkst vindt.
4 Noteer een beroep waarbij deze vaardigheid belangrijk is.

Opdracht
3

Product

1 Stel, je doet dit thema nog een keer. Schrijf een korte tekst naar jezelf in de toekomst. Beantwoord daarin de volgende vragen:
- Wat zou je anders doen? Waarom?
- Wat vond je het leukst om te doen?
- Waar heb je het meest van geleerd?
- Welke tip heb je voor jezelf als je dit soort opdrachten nog een keer moet maken?

2 Je hebt in dit thema verschillende keren samengewerkt. Met wie ging dat het best?
3 Geef je klasgenoot uit vraag 2 een compliment.
4 Neem het schema over en vul het in.

	product	proces
☺ Ik ben tevreden over:	• •	• •
☹ Ik ben niet tevreden over:	• •	• •

Ik kan/weet	• kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

On/off

Een blog of een vlog

Thema C

Intro	1	Het perfecte plaatje *154*
Lezen	2	Onderzoek naar sociale media *156*
Fictie	3	#selfie *160*
Lezen	4	Blogs *164*
Kijken	5	Vlogs *166*
Schrijven	6	Mening geven en uitleggen *168*
Spreken	7	Aandacht trekken van publiek *169*
Product	8	Jouw blog of vlog *171*
Evaluatie	9	On/off *173*

§1 Het perfecte plaatje

Is er een verschil tussen online en offline zijn? Of lopen die twee werelden voor jou in elkaar over? In dit thema ga je kijken naar verschillende onderdelen van sociale media. Wat plaats je bijvoorbeeld wel en wat niet? Moet wat jij deelt altijd *het perfecte plaatje* weergeven? Je leest teksten over het onderwerp *On/off*, je bekijkt voorbeelden van blogs en vlogs, je oefent met schrijven en presenteren en uiteindelijk maak je jouw eigen blog of een vlog.

Opdracht

1

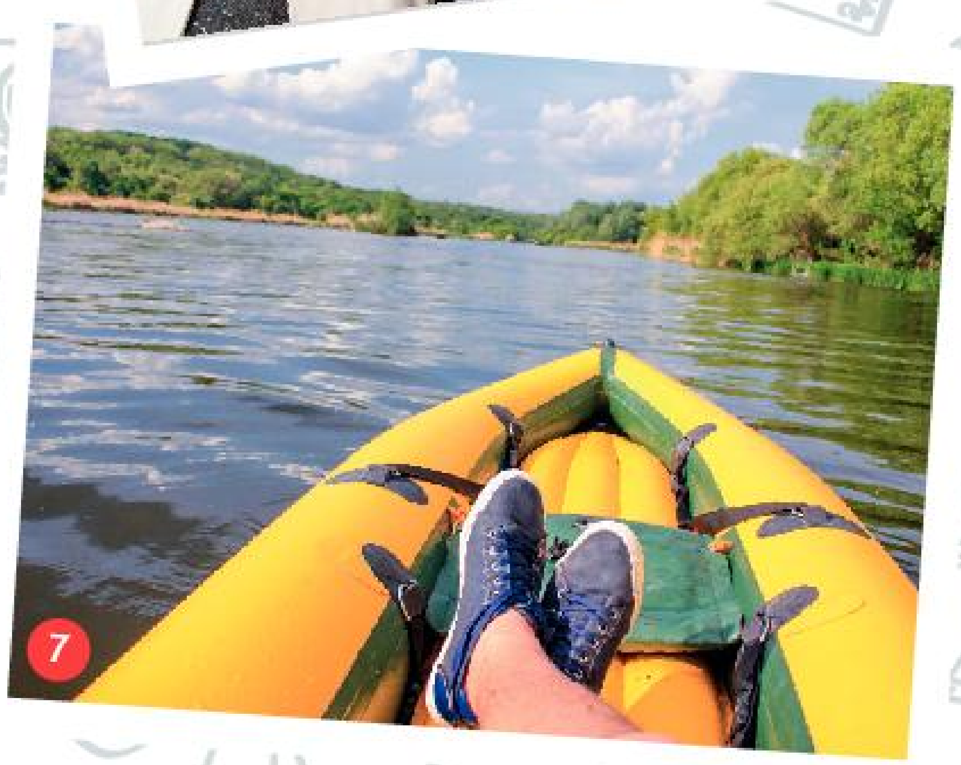
1 Wat is voor jullie de perfecte selfie? Leg je antwoord uit.
2 Delen jullie wel eens foto's van jezelf op sociale media die *niet* perfect zijn? Leg uit.
3 Hebben jullie wel eens spijt gekregen van iets wat je online hebt gezet?
4 Bekijk de afbeeldingen. Welke selfies vinden jullie goed gelukt en welke minder? Leg uit.
5 Een gedeelde foto of selfie blijft tot in de eeuwigheid op internet zichtbaar. Noem een voordeel en een nadeel.

1

2

4

3

5

7

6

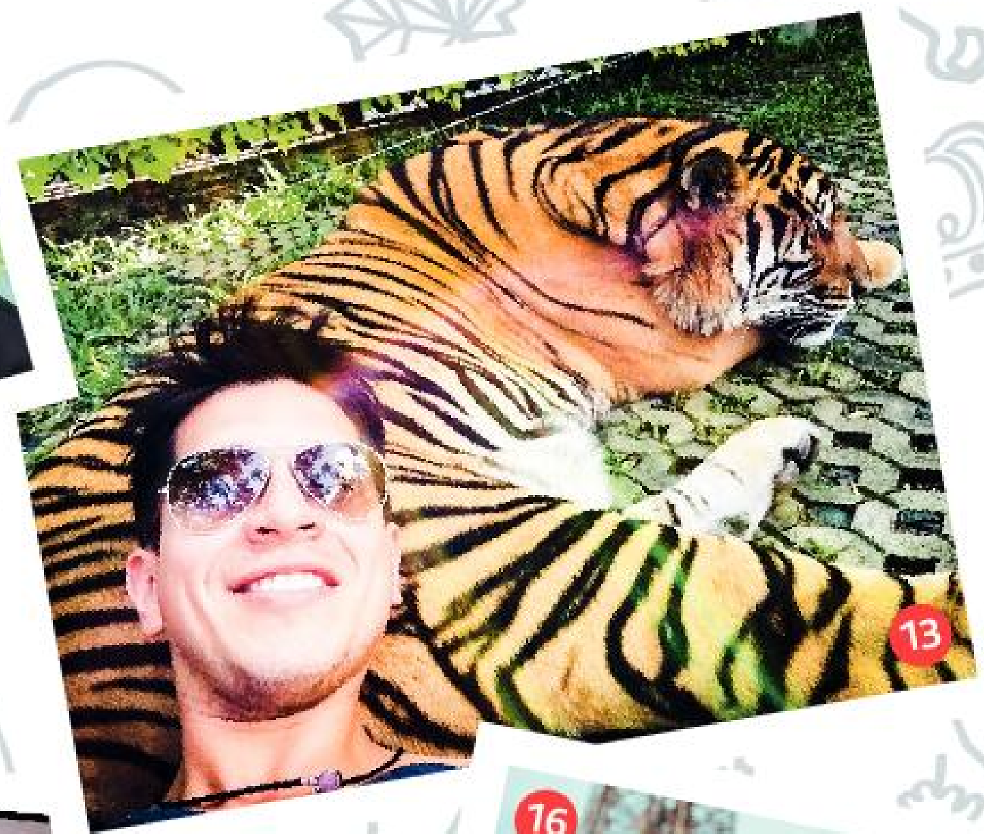
8

10

9

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§2 Onderzoek naar sociale media

Je leert	• informatie uit teksten vergelijken met je eigen kennis en ervaring.
Je hebt afgerond	• -

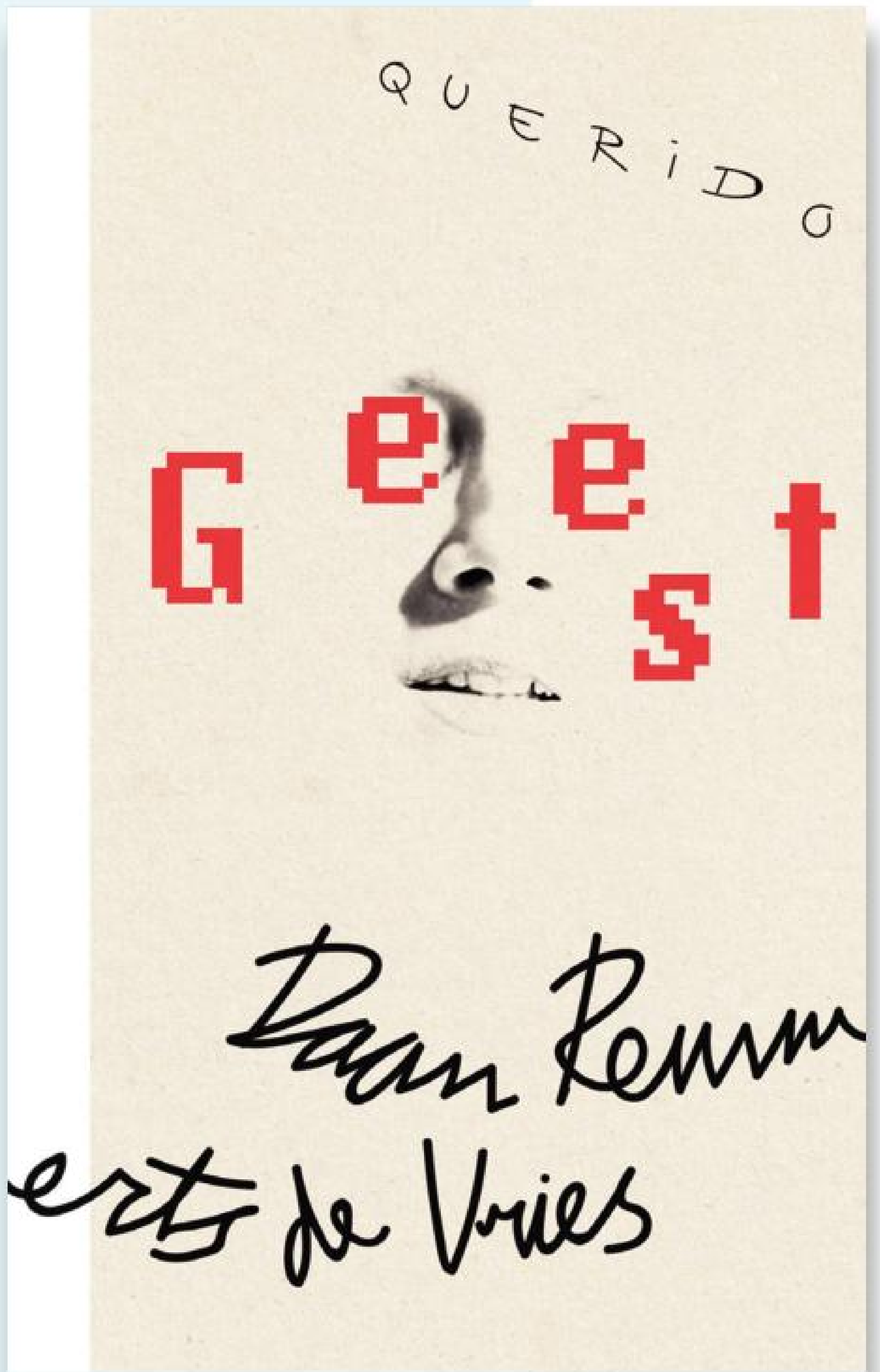
Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Geest* van Daan Remmerts de Vries.

1 Wat mist Jochem nu hij in Schotland woont?
2 Vind je dat de moeder van Jochem haar zoon goed begrijpt? Leg je antwoord uit.
3 Vind je dat Jochem overdrijft? Leg je antwoord uit.
4 Jochems vader zegt later: ‘Je kunt ook leven zonder internet, hoor.’ Stel dat jij zonder internet zou moeten leven. Welke drie dingen die nu belangrijk voor je zijn, zou je dan niet meer kunnen doen?
5 Hoeveel tijd houd je dan per dag ongeveer over?
6 Schrijf een advies van ongeveer 70 woorden aan Jochem over hoe hij de tijd zonder internet kan doorbrengen. Bedenk welke voordelen offline kan hebben.

Tekst 1

Geest

Op Jochems middelbare school in het hart van Amsterdam is een leven zonder sociale media en internet ondenkbaar. Als zijn ouders besluiten te emigreren naar een afgelegen gebied in Schotland, ziet Jochem dat totaal niet zitten.

Die avond gaat hij met zijn moeder naar de supermarkt. Knarsend rijden ze weer langs dat meer.
‘Ma...’
‘Ja, lieverd?’
‘Ma... Ik vind het hier... vreselijk.’
‘Dacht je dat we dat nog niet hadden gemerkt?’ zegt zijn moeder.
‘Nee,’ zegt Jochem. ‘Ja, misschien, bedoel ik. Maar... Maar... wat *moeten* we hier?’
‘Lieve jongen,’ zegt zijn moeder. ‘Ik ben opgegroeid op een boerderij vroeger. In de weilanden. Het dichtstbijzijnde dorp was twintig minuten fietsen. Ik deed er meer dan drie kwartier over om naar school te komen. Een uur met tegenwind...’
‘Ja, goed. Ja. Dat was... iets van lang geleden. Fietsen op houten banden en zo. En verse koeienmelk en dat soort sh... gedoe... Maar ik... ík ben in *Amsterdam* opgegroeid!’
‘Weet ik,’ zegt zijn moeder glimlachend. ‘Ik was erbij namelijk. En eerlijk gezegd heb ik het nooit echt gewild. Wonen in de stad. Maar het is nou eenmaal zo gelopen. Wat ik bedoel is dat je het nog moet ontdekken.’
‘Wát moet ik ontdekken?’
‘Hoe het is om buiten te wonen. Het is gewoon... langzamer, begrijp je. Met veel meer rust. Maar het is niet saaier. Integendeel! Je hebt toch al die zeehond gezien?’

Jochem schudt zijn hoofd. 'Als ik maar weer wifi heb, dan… dan zou ik…'
'Aansluiting op het internet,' zegt zijn moeder. 'Is dát waar je nu het meest mee zit?'
'Natúúrlijk,' zegt Jochem. 'M'n… M'n telefoon heeft hier niet eens bereik! M'n vrienden hebben waarschijnlijk al van alles gestuurd… Ik kan ze niet eens antwoorden!'
'Ja, dat is vervelend,' zegt zijn moeder.
Vervelend! denkt Jochem.
Ze heeft geen idee, dat is duidelijk. Hij begrijpt heel goed dat hij het woord 'gamen' nu beter even niet kan gebruiken. Omdat ze dat eenvoudig onzin zal vinden.
'Ik zal het er met je vader over hebben,' zegt zijn moeder sussend. 'Kalm nou maar. We kunnen niet alles tegelijk. Probeer dit een beetje als een avontuur te zien. Oké?'

Daan Remmerts de Vries, Geest (niveau 2). Em. Querido's Kinderboeken, Amsterdam 2017

Opdracht

2

1 Download de vragenlijst 'On/off' en vul hem in.

Lees tekst 2.

2 Vul kolom A van het schema in.
3 Neem je antwoorden uit de (online) vragenlijst over in kolom B van het schema.
4 Noteer in kolom C de overeenkomsten of verschillen.
5 Vergelijk jouw antwoorden van de vragenlijst 'On/off' met die van een klasgenoot. Welke verschillen zijn er?

(A) antwoorden uit tekst	**(B) mijn antwoorden**	**(C) overeenkomst of verschil?**
a …% van de jongeren vindt zichzelf verslaafd aan smartphone.	Vraag 5 en 6:	
b …% vindt smartphone verrijking.	Vraag 14:	
c …% vindt smartphone belasting.	Vraag 12:	
d … (veel / weinig) jongeren gebruiken hun telefoon minder in de vakantie.	Vraag 7:	
e …% raakt in de stress als hij zijn telefoon kwijt is.	Vraag 3 en 14:	
f …% heeft nooit onenigheid over gebruik smartphone.	Vraag 3, 5 en 7:	

Tekst 2

Een derde van de jongeren vindt zich telefoonverslaafd

(1) Groepsgesprekken met honderden berichten in een half uur, likes van een nieuwe Instapost volgen, scrollen door alle feeds. We zijn maar druk met onze smartphones. Altijd online en bereikbaar, of sta jij ook weleens 'uit'? Dat onderzocht 3Vraagt, het jongerenpanel van EenVandaag.

(2) De Week van de Mediawijsheid staat dit jaar in het teken van 'aan' en 'uit' staan. Maakt het jou niet uit hoeveel ongelezen appjes je hebt of moet het altijd netjes bijgewerkt zijn? Dat en meer onderzocht 3Vraagt onder zo'n 1400 mensen tussen de 16 en 34 jaar.

(3) Een van de meest in het oog springende resultaten is dat 33 procent van de jongeren zichzelf verslaafd vindt aan de smartphone. 'Als ik eenmaal op mijn telefoon kijk, vind ik het moeilijk om hem weer weg te leggen', zegt een van de deelnemers. 52 procent vindt dat ze te veel gebruikmaken van hun telefoon.

Vind je de smartphone een verrijking of belasting?

(4) Op deze vraag werden interessante antwoorden gegeven. Aan de ene kant zegt 84 procent van de jonge mensen de smartphone als verrijking te zien, want je kunt makkelijk contact houden met anderen. Ook is alle informatie binnen handbereik. Aan de andere kant zegt 39 procent van dezelfde groep de smartphone als een belasting op hun leven te zien. Dat komt omdat veel jonge mensen het gevoel hebben altijd bereikbaar te moeten zijn, wat een bepaalde druk met zich meebrengt. Daarnaast geven ze aan dat de telefoon voor veel afleiding zorgt.

Minderen op vakantie

(5) Volgers jaloers maken van zon, zee en een palmboom via Insta? Niet iedereen wil daarmee bezig zijn. Veel jonge mensen proberen tijdens vakanties minder tijd te besteden aan hun smartphone. Bij 40 procent van de ondervraagden is dat ook gelukt.

In de stress

(6) Meer dan de helft (54 procent) van de jongeren raakt in de stress als ze denken dat ze hun smartphone kwijt zijn. Nog eens 34 procent raakt daar redelijk van in de stress. 33 procent vindt zichzelf dan ook verslaafd aan hun telefoon. 'Ik ga niet zonder telefoon op stap', zegt iemand. 'Ik merk dat ik niet zonder kan. Als ik 'm heb weggelegd, voel ik regelmatig een sterke drang om toch even te kijken', antwoordt een ander.

(7) Tegelijkertijd zegt driekwart nooit onenigheid te hebben met anderen omdat de ander vindt dat de ondervraagde de smartphone te veel gebruikt. Als er wel onenigheid is, betreft dat vaak naasten. 'Mijn ouders (60 en 61) zitten vastgeplakt aan het ding.'

nporadio1.nl

Opdracht

3

Lees tekst 3.

1. Bekijk de onderstreepte zinnen.
2. Zet een + bij zinnen waarvan jij denkt: *Ja, daar ben ik het mee eens*.
3. Zet een – bij zinnen waarbij jij denkt: *Nee, daar ben ik het niet mee eens*.
4. Zet een? bij zinnen (of woorden) die je niet snapt.
5. Bespreek in tweetallen: Welke mooie dingen doen jullie op sociale media?
6. Welke voordelen van sociale media noemt onderzoeker Van Driel?
7. Zoek in tweetallen de woorden en zinnen op die je niet snapt. Gebruik een woordraadstrategie of (online) woordenboek.
8. Sociale media worden tijdslurpers genoemd. Hoe is dat bij jou? Leg je antwoord uit met behulp van je antwoorden uit de (online) vragenlijst van opdracht 2.

Tekst 3

Onderzoek: jongeren juist vrolijk door gebruik sociale media

(1) Jongeren voelen zich vaker vrolijk en geïnspireerd door het gebruik van sociale media dan jaloers, somber of onzeker. 'Jongeren kijken wel de hele dag naar schermpjes, maar ze doen ook hele mooie dingen daar.' Dat concludeert een onderzoeksteam van de Universiteit van Amsterdam (UvA) na onderzoek onder bijna duizend 14- en 15-jarigen over het gebruik van sociale media.

(2) 'Sociale media doen eigenlijk wat de naam ook zegt. Ze zijn veel socialer dan we denken', zegt onderzoeker Irene van Driel. Veel onderzoek focust zich vooral op de negatieve kanten van sociale media, en daarom krijgen die veel meer aandacht, legt Van Driel uit. 'Uit

ons onderzoek blijkt dat jongeren wel de hele dag naar schermpjes kijken, maar vooral ook hele mooie dingen doen daar.'

(3) Jongeren gebruiken sociale media bijvoorbeeld om gevoelens te delen, mee te leven en inspiratie op te doen. Minder dan de helft van de onderzochte jongeren zegt zichzelf soms of vaker met anderen te vergelijken als ze op WhatsApp, Instagram of Snapchat zitten. Opvallender, bijna de helft van de ondervraagden zegt juist 'soms' tot 'heel vaak' positiever naar zichzelf te kijken als ze zich online met anderen vergelijken. Een kleiner deel zegt erdoor geïnspireerd te raken (41 procent), of trots op zichzelf te worden (40 procent). Negatieve gevoelens komen ook voor, maar minder vaak: jaloezie (22 procent), onzekerheid (21 procent) en somberheid (19 procent).

Instagram

(4) 'Instagram blijkt voor jongeren het belangrijkste platform voor volgen, gevolgd worden en jezelf spiegelen', zegt Van Driel. Ze gebruiken het voornamelijk om te kijken, en veel minder om zelf te posten. De invloed van influencers op Instagram is kleiner dan soms wordt aangenomen. Jongeren volgen vooral klasgenoten en vrienden, gevolgd door bekende YouTubers, favoriete artiesten en vrienden van vrienden. Pas daarna komen de Insta-influencers (38 procent).

(5) Het hebben van volgers is niet zo heel belangrijk voor twee derde van de Instagrammers. Voor 20% van de gebruikers is dit wel 'meer dan een beetje' of 'heel belangrijk'. Een derde van de gebruikers heeft meer dan één account. Vaak is dat een 'finsta', bedoeld voor een kleine groep vrienden aan wie je alle kanten van je leven laat zien. Sommigen hebben ook een 'rinsta', een strategisch account voor mooie momenten.

Tijdslurper

(6) Zorgwekkend is dat 80% van de jongeren regelmatig op sociale media zit als ze eigenlijk iets anders moeten doen. En meer dan de helft (59 procent) zegt regelmatig langer op sociale media te zitten dan ze eigenlijk zouden willen. De helft van de jongeren gebruikt de telefoon na 22 uur 's avonds. Overigens gaat de telefoon wel aan de kant voor het avondeten.

Vergelijken

(7) Van Driel was verrast door de uitkomst dat gamen een sociale activiteit is. 9 op de 10 jongeren gamen en de meeste van deze gamers communiceren daarover via de game zelf (70 procent), via WhatsApp (66 procent) of andere platformen, zoals Discord (26 procent). In vervolgonderzoek gaat het team de verschillen en ervaringen van individuele jongeren uitgebreider onderzoeken. Van Driel: 'Sociale media zijn onderdeel van het leven, maar hoe ze gebruikt worden is voor iedereen anders.'

Naar: Olga Ketellapper, op: parool.nl

Ik kan/weet

- belangrijke informatie uit een informatieve tekst halen en deze informatie beoordelen en vergelijken met mijn eigen kennis en ervaring. 1F
- een vragenlijst of formulier invullen. 1F

§3 #selfie

Je leert • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.
Je hebt afgerond • Fictie § 1 Fictie en non-fictie

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is de flaptekst van *#selfie* van Caja Cazemier.
1 Kun je wel echt verliefd zijn op een onbekende via internet? Leg je antwoord uit.
2 Bespreek je antwoorden op vraag 1 klassikaal. Zijn jullie het eens? Leg uit.
3 'En is Twan wel de jongen die hij zegt te zijn?' Wat denk jij? Leg je antwoord uit.
4 'Mirtes verhaal kan iedereen overkomen.' Wat kun je hiertegen inbrengen?

Tekst 1

Mirte baalt van haar ouders. Die behandelen haar als een klein kind, vindt ze. Dus als ze via sociale media een wat oudere jongen ontmoet die haar 'een mooie vrouw' vindt, voelt ze zich eindelijk begrepen en serieus genomen. Elke dag appt ze met Twan, en algauw wil hij ook skypen. Mirte gaat helemaal op in haar internetliefrelatie. Maar dan wil Twan meer van haar zien, meer bloot. En hij wil haar in het echt ontmoeten…
Gaat ze hierop in? En is Twan wel de jongen die hij zegt te zijn?
Een beangstigend realistisch boek. Mirtes verhaal kan iedereen overkomen!

Opdracht
2

Lees tekst 2. Het is een fragment uit *#selfie*.
1 Waarvoor gebruikt Ralf graag zijn mobiel?
2 Waarvoor gebruikt Mirte haar mobiel?
3 Mirte zet vervelende berichtjes over haar ouders online. Wat vind je daarvan?
4 Mirte meldt zich af via WhatsApp met een foto die nep is. Wat vind je daarvan?
5 '…ik had het toch goed?' Wat zoekt Mirte? Kies een of meer letters.
a een vriendin om leuke dingen mee te doen
b iemand die haar begrijpt
c spannende dingen in haar leven
d zelf bepalen wat zij doet
6 Wat is het nadeel van deze dingen proberen te vinden via sociale media?
7 Bespreek je antwoorden op vraag 1 tot en met 6 klassikaal. Zijn jullie het eens? Leg uit.

Tekst 2

#selfie

Mirte (ik-persoon, 14) en Ralf zijn een tweeling. Mirte is onzeker over haar uiterlijk, zeker nu ze weet dat haar vriendin Lauren veel aandacht krijgt van een jongen op Facebook. Als Mirte op haar kamer zit, komt haar moeder binnen om te zeggen dat ze naar voetbaltraining moet. Maar Mirte vindt dat ze vandaag al genoeg heeft bewogen.

Mam schudde haar hoofd. ‘Daar heb ik geen boodschap aan.’
Hè, waar bemoeide dat mens zich eigenlijk mee? ‘Jullie hebben al lang betaald,’ probeerde ik nog. ‘Die ene keer dat ik dan niet ga, maakt niks uit.’
De stem van mijn moeder klonk scherp: ‘Je hebt al vaker training overgeslagen. Dan betaal je zelf het lidmaatschap maar, of nee, nog beter: wij krijgen elke keer dat je niet gaat een bedrag van je terug.’
‘Waar slaat dat op?!’ Mijn stem klonk ook scherp.
Ik had geen zin, maar kwam toch van mijn bed af. Eerst zette ik op Twitter: ‘Stomme ouders, altijd maar bepalen wat wij moeten doen. Ze misbruiken hun macht.’ Zo, dat luchtte op.
Heel langzaam trok ik mijn trainingskleren aan. Hoe langer ik erover deed, hoe meer ik miste van de training. Ik moest ook nog zoeken naar mijn voetbalschoenen, die ik na de laatste wedstrijd niet had schoongemaakt, ontdekte ik.
Buiten stond Ralf met een van zijn vrienden voor het huis van de buurman aandachtig naar zijn mobiel te turen. Zijn vriend Jelmer deed hetzelfde. ‘Hé, zussie,’ groette Ralf zonder op te kijken.
‘Wat doe jij nou?’
Ralf grijnsde. ‘Dat zie je toch.’
‘Ja maar hier, buiten.’
‘Jullie buurman heeft een onbeveiligd netwerk,’ lichtte Jelmer toe.
Ralf keek heel even op. ‘Zijn verbinding is sneller dan die van ons, zo kunnen we beter gamen. We hebben contact met Amerika, snap je.’
Ik lachte. Kleuters.
‘Ga je trainen?’ vroeg Ralf.
‘Domme vraag,’ antwoordde ik en ik zag even een brede grijns verschijnen, daarna was zijn gezicht weer een en al concentratie. Er kon geen woord meer vanaf toen ik wegfietste.
O, ik had echt zó geen zin. Even verderop stapte ik weer af en checkte mijn mobiel. Ik scrolde door de foto’s die Lauren en ik net gemaakt hadden en zuchtte nog maar eens. Ik had al twintig minuten van de training gemist.
In plaats van af te slaan naar het voetbalveld, reed ik het fietspad op waar ik vanmiddag met Lauren was geweest. Ik kreeg opnieuw steken in mijn buik. Maar dat wilde ik helemaal niet, ik gunde het haar heus wel. Of zou ik ongesteld moeten worden? Dát had ik tegen mijn moeder moeten zeggen. Hoewel, die trapte daar misschien niet eens in.
Heel langzaam fietste ik de weilanden in. Maar wat moest ik nu? Nog drie kwartier rondfietsen, daar had ik geen zin in. Ik probeerde hoe langzaam ik kon rijden zonder om te vallen en werd gepasseerd door een druk bellende racefietser en een bejaarde op een elektrische fiets. Nou nou, wat een drukte!
Bij hetzelfde bruggetje als vanmiddag stapte ik af en tuurde naar de zon, die al laag aan de hemel stond. Op Whatsapp opende ik de groep van mijn elftal en schreef: ‘Sorry, meiden, ik ben er niet. Slechte dag vandaag.’ Ik maakte een selfie waarop ik zo depri mogelijk keek en stuurde die mee.
Daarna staarde ik weer voor me uit. Hoe lang zou het nog duren voor ik zelf kon bepalen wat ik wel en niet deed? Ik was toch geen klein kind meer! ‘Wanneer ben ik volwassen? Ik wou dat het morgen al zover was. #haatmijnouders,’ twitterde ik.
Nu ik kon zien dat meer mensen last van hun ouders hadden, voelde ik me een beetje getroost.
Ik keek naar het lege land om me heen. Hoe vaak nog naar school, naar trainen, huiswerk maken, naar opa en oma op zondagmiddag voor het zover was? Er was niet veel aan, dacht ik. De weilanden, het dorp, school, thuis, mijn hele leven was zo spannend als een slak in winterslaap.

Ik schudde mijn hoofd. Hè, waarom dacht ik dat nou? Ik stapte weer op de fiets, richting dorp. Wat een ondankbaar kind was ik eigenlijk, ik had het toch goed? En ik had een heleboel vriendinnen, er was altijd wel iemand om mee te chillen.
Caja Cazemier, #selfie. Ploegsma, Amsterdam 2015

Opdracht
3

Lees tekst 3 en 4. Hier lees je hoe *#selfie* verdergaat.

1 Hoe komt het dat Mirte zo geraakt wordt door de woorden van Twan, denk je?
2 Vul in: Twan is **aardig / een slijmbal**, want hij **is echt geïnteresseerd in Mirte / doet net alsof om iets van Mirte gedaan te krijgen**.
3 'Krijg ik hier geen problemen mee?' Welke problemen zou Mirte kunnen krijgen?
4 Hoe probeert Twan gedaan te krijgen wat hij wil?
5 Wat kan Mirte beter doen? Kies uit: **het contact verbreken / contact houden**.
6 Leg uit waarom ze dat waarschijnlijk niet doet.

Tekst 3

#selfie

Mirte haalt slechte cijfers op school en haar ouders hebben strenge huiswerkregels ingesteld. Op sociale media moppert ze daarover. Een zekere Twan, wil vrienden met haar worden op Facebook. Ze beginnen te chatten.

'Je bent boos, je voelt je ongelukkig.'
Geraakt staarde ik naar zijn woorden. 'Hoe weet je dat?'
'Dat voel ik. Dat weet ik. Dat raad ik.'
'Niet!'
Dat kon niet! Daarom las ik vol verbazing de zinnen die nu snel na elkaar binnenkwamen: 'Ik zag je gemopper. Ouders zijn vervelend. Ze geven je het gevoel dat je het nooit goed doet. Ze begrijpen je niet. Ze willen dingen van jou die jij niet wilt. Ik snap dat helemaal, want je bent al bijna een volwassen vrouw, en ik dacht: ik wil haar zien lachen. Want ze heeft de mooiste glimlach. En ze verdient beter. Er moet iemand zijn die zegt dat ze goed is zoals ze is! En als je ouders dat niet zeggen, doe ik het.' Wauw. Ik las het drie keer over.
'Ben je er nog?' vroeg hij.
'Ja hoor.'
'Klopt het een beetje wat ik zeg?'
'Ja, dat wel.'
'Je hebt strenge ouders zeker?'
'Wat school betreft wel. Ze zitten me vaak op mijn nek. Ik moet van alles van ze en daarbuiten trouwens ook.'
'Is jouw moeder altijd thuis? Kan ze je de hele dag controleren?'
'Niet eens. Ze werkt onregelmatig.'
'Dan heb jij zeker het gevoel dat ze thuiskomt om zich met jou te bemoeien. Heb je vaak ruzie met ze? En waar werkt ze en wat doet je vader?' Hij stelde de ene vraag na de andere en ik vertelde kort iets over mijn familie.
'Maar jij bent wel de baas over jezelf hoor, vergeet dat niet,' schreef hij.
'Maar het zijn wel mijn ouders,' verdedigde ik hen.
'Tuurlijk! Maar daarom hoeven ze jou nog niet in alles voor te schrijven wat je moet doen.'
'Vorig jaar vond ik het nooit zo erg,' zei ik, 'maar ik ben veranderd.' Ik besefte ineens hoe waar dat was. 'Ik wil m'n eigen leven leven.'

‘Je hebt helemaal gelijk, ouders moeten zich niet met alles bemoeien.’
‘Ik wil mijn eigen keuzes maken.’
‘Tuurlijk, snap ik, moet ook.’
Plotseling ging mijn kamerdeur open en stond mijn moeder midden in de kamer.
Geschrokken klapte ik mijn laptop dicht. ‘Mam! Nou kom je weer zomaar binnen.’
Caja Cazemier, #selfie. Ploegsma, Amsterdam 2015

Tekst 4

#selfie

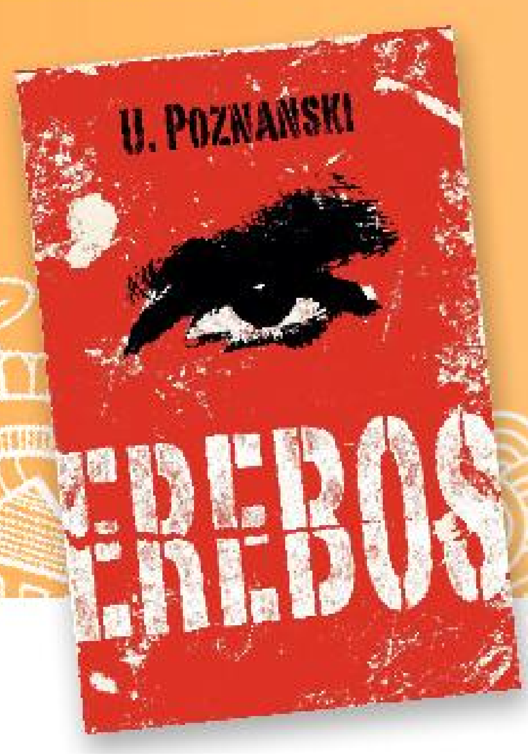
Twan blijft online contact zoeken en Mirte vindt dat heel spannend. Als ze met Twan skypet, ziet ze dat hij ouder is dan ze dacht, en Twan geeft toe dat hij 31 is. Mirte schrikt, maar voelt zich ook gevleid dat een volwassen man zoveel interesse voor haar heeft. Maar dan wil Twan meer van haar zien.

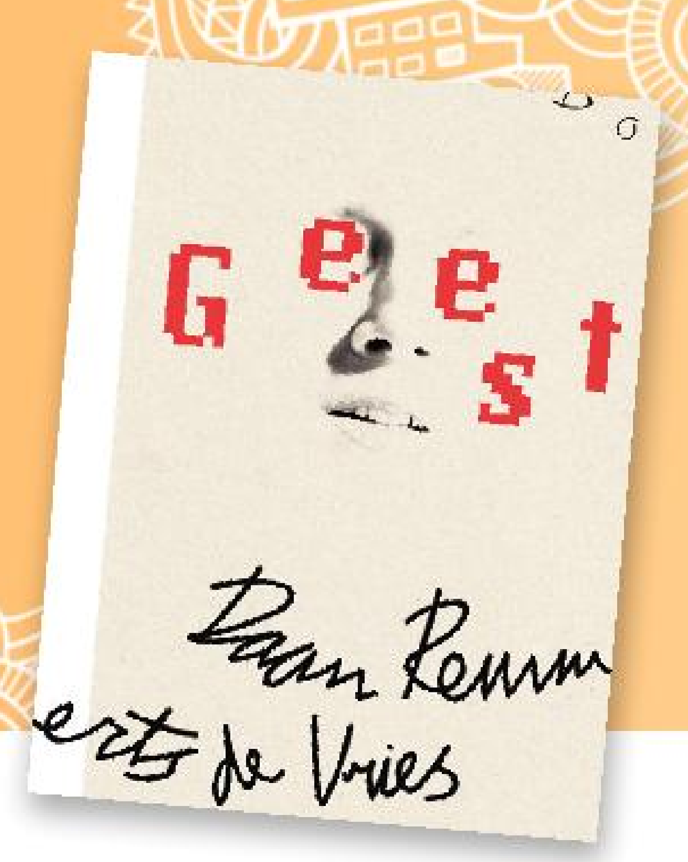
‘Trek je hemdje eens uit?’
Ineens was die vraag er. Ik sprong van het bed en hoorde hem roepen: ‘Hé, waar ga je naartoe?’
‘Checken of mijn deur goed dicht zit,’ antwoordde ik nadat ik had gekeken of mijn bureau niet zomaar aan de kant geschoven kon worden.
Ik aarzelde niet, met twee handen trok ik mijn hemdje over mijn hoofd. Zou hij mijn hart kunnen horen bonzen?
Half naakt zat ik voor mijn laptop en een bliksemflitsgedachte sloeg in: *Krijg ik hier geen problemen mee?* Ik sloeg mijn armen gekruist voor mijn borst, en greep mezelf stevig bij de bovenarmen. Had ik dat niet éérst moeten bedenken…?
‘Toe, liefie… Je bent prachtig.’
Caja Cazemier, #selfie. Ploegsma, Amsterdam 2015

Opdracht
4

1 Op de achterflap van *#selfie* (tekst 1) staat: ‘Een beangstigend realistisch boek’. Waarom is het verhaal beangstigend?
2 Vind jij tekst 2, 3 en 4 realistisch? **Ja / Nee**, want …
3 Wat zou je kunnen leren van *#selfie*?
4 Zou je het boek willen lezen? **Ja / Nee**, want …

Leestips

Ik kan/weet
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§4 Blogs

Je leert	• kenmerken van een blog herkennen.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

Blogs

Een **blog** is een soort dagboek op het internet. Een blogger plaatst regelmatig stukjes over hetzelfde onderwerp. Bij een gewone website is het niet altijd duidelijk wie de schrijver is, bij een blog weet je dat wel. Blogs kunnen verschillende doelen hebben.

Zo herken je een blog

- Een blogtekst is persoonlijk: een blogger schrijft vaak in de ik-vorm en vertelt over wat hij zelf meemaakt.
- Een blog gaat vaak over een vast onderwerp of thema (*kinderboeken, eredivisiewedstrijden, de beste games van het moment*).
- Aan een blogtekst is meestal een datum toegevoegd en de mogelijkheid een reactie te plaatsen of de tekst te delen op sociale media.
- Op een blog zijn alle blogteksten verzameld op een overzichtspagina.

Opdracht
1

Bekijk de blog.

1. Noteer waar de blog volgens jou over gaat.
2. Passen de drie afbeeldingen bij de titels van de blogteksten, vind je?
3. Bij blogs staat vaak een datum. Stel dat een bericht uit 2010 komt, lees je het dan ook? Leg je antwoord uit.
4. Je ziet alleen de eerste zinnen van de blogteksten. Welke inleiding maakt je het meest nieuwsgierig naar de hele tekst? Leg je antwoord uit.
5. Op veel blogs staan advertenties waarmee de blogger geld verdient. Wat voor soort advertenties zouden er op deze blog passen?

9 Manieren om minder schermmoe te zijn

In vorige blogs (1 & 2) deelde ik het 21 dagen minder schermtijd experiment. Het grootste inzicht: Als ik het eerste uur nadat ik wakker

Lees verder >

Over minder op een scherm en meer om je heen kijken

Het is twaalf over zeven. Het is stil. Buiten en in het huis. Nog een kleine vijftig minuten voordat het uur waar ik niet mijn telefoon

Lees verder >

Experiment: 21 dagen minder schermtijd

Het is druk op het vliegveld van Singapore. Overal lopen mensen kriskras door elkaar. Ik sta stil, en kijk om heen op zoek naar de

Lees verder >

Opdracht
2

Lees tekst 1.

1 Welk woord past bij de omschrijving: *zonder naam*, *niet bekend van wie*?
2 Welk woord past bij de omschrijving: *uitgeven, schrijven*?

Noteer van elke stelling: waar of niet waar.

3 Het is duidelijk wie de blog heeft geschreven. **waar / niet waar**
4 De blog is persoonlijk. **waar / niet waar**
5 Het is duidelijk dat de schrijver vaker over dit onderwerp schrijft. **waar / niet waar**
6 De tekst en de afbeelding passen goed bij elkaar. **waar / niet waar**
7 De blog is bedoeld om te overtuigen. **waar / niet waar**

Tekst 1

Van anoniem naar meestal niet zo anoniem

GEPUBLICEERD OP 21 SEPTEMBER 2019
DOOR LINDA VAN FRANKWATCHING **DEEL**

Als niemand meer anoniem kan reageren op het internet, kun je ook geen anonieme bedreigingen of haatreacties meer plaatsen. Dat zou het internet mooier kunnen maken. Maar hoe staat het dan met privacy? 'Nooit je voor- en achternaam op het internet zetten!' – dikke kans dat mijn leeftijdsgenoten dezelfde waarschuwing hoorden van hun ouders. En dus brachten we ons online leven anoniem door.

Hoewel het tegenwoordig veel gebruikelijker is om met naam en toenaam te publiceren op het internet, begeven nog steeds veel mensen zich online onder een andere naam. Dat is iets wat de Oostenrijkse overheid aan banden wil leggen: daar werd kortgeleden een wettekst voor een 'digitaal vermommingsverbod' ingediend, zodat je niet meer écht anoniem kunt reageren op het internet. 'Kan geen kwaad', was mijn eerste gedachte. Maar is dat wel zo? Kan het echt geen kwaad? [lees verder]

Opdracht
3

1 Kies een stelling:
Anoniem reageren op internet moet verboden worden.
Anoniem reageren op internet mag altijd.
2 Leg in ongeveer 50 woorden uit waarom je het eens bent met deze stelling.

Ik kan/weet
- kenmerken van een blog herkennen.

§5 Vlogs

Je leert • kenmerken van een vlog herkennen.
Je hebt afgerond • -

Theorie
video-uitleg

Vlogs

Een vlog is een persoonlijk verhaal of dagboek in beeld. Vloggers vertellen hun kijkers over hun leven: ze laten zien wat ze hebben meegemaakt of geven hun mening over een onderwerp.

Zo wordt een vlog aantrekkelijk om naar te kijken
- Vloggers praten enthousiast en kijken goed in de camera.
- Een vlogger introduceert het onderwerp op een creatieve manier.
- Vloggers variëren in de manier van filmen. Het beeld is bijvoorbeeld in close-up, van onderaf of bewegend.
- Een vlog eindigt vaak met een pakkende zin of een oproep.

Opdracht
1

1. Kijk je liever naar vlogs of naar filmpjes op TikTok? Leg je antwoord uit.
2. Naar welke vloggers kijk jij graag? Leg je antwoord uit.
3. Waarom kijk je filmpjes soms niet helemaal af?
4. Wanneer kies je ervoor om te klikken op filmpjes die jou aanbevolen worden?

Opdracht
2

Lees de vragen en bekijk daarna de vlog. Kies in de tabel steeds A of B.

inhoud	**1**	A Het duurt een tijd voordat duidelijk is waar de vlog over gaat.	B De spreker introduceert meteen het onderwerp van de vlog.
houding	**2**	A De spreker staat stevig en rechtop.	B De spreker staat met afhangende schouders.
	3	A De spreker heeft de blik in de camera.	B De spreker kijkt je niet aan.
stem	**4**	A De stem is duidelijk.	B De stem is onverstaanbaar.
camera	**5**	A Het beeld is ingezoomd (je ziet alleen een gezicht in beeld).	B Het beeld is uitgezoomd (je ziet ook de omgeving).
	6	A Het beeld is rustig.	B Het beeld beweegt voortdurend.
	7	A De spreker is steeds op dezelfde manier in beeld.	B De vlog varieert in de manier van filmen.

Opdracht
3

Lees de vragen en bekijk daarna het filmpje van Mo Anouar waarin hij tips geeft voor het maken van een vlog.

1. Hoe trekt Mo aan het begin van het filmpje de aandacht van zijn kijkers?
2. Noteer in steekwoorden de tips die Mo geeft.
3. Welke tip zou je zelf wel eens uit willen proberen?
4. Welke manieren gebruikt Mo zelf om zijn vlog leuker of aantrekkelijker te maken?

Opdracht

4

Lees de vragen en bekijk daarna de vlog van Jiska.

1. Hoe maakt Jiska duidelijk waaruit haar vlog bestaat?
2. Hoe zorgt Jiska ervoor dat kijkers nieuwsgierig blijven naar de rest van haar vlog?
3. Welke tips kun je Jiska geven om haar vlog aantrekkelijker te maken om naar te kijken? Gebruik de tips die je kreeg in de theorie, opdracht 2 en 3.

Opdracht

5

Sommige vlogs vind je leuk om naar te kijken en andere vlogs klik je het liefst zo snel mogelijk weg. Hoe voorkom je dat mensen bij jouw vlog wegklikken?

1. Werk in tweetallen. Zoek twee goede en twee slechte voorbeelden van vlogs. Elk voorbeeld gaat over een van de vier verschillende punten die je bij opdracht 2 hebt gebruikt: inhoud, houding, stem en cameragebruik.
2. Maak bij elke vlog een screenshot. Probeer een beeld te kiezen waarmee je laat zien wat er fout of juist goed is.
3. Zet in een powerpoint onder de twee screenshots met goede voorbeelden een top en onder de twee screenshots met slechte voorbeelden een tip.
4. Welke tip wil je zelf uitproberen als je een vlog gaat maken?

Opdracht

6

Lees de vragen en bekijk daarna de vlog van Vet Gezellig.

1. Wat willen de makers van het filmpje duidelijk maken, denk je?
2. Heb je zelf wel eens een product gekocht dat een vlogger aanprees? Zo ja, welk product?

Lees tekst 1.

3. Wat is sluikreclame?
4. 'Gesponsorde producten mogen nog wel ''neutraal'' in beeld komen, maar mogen niet ''aansporen tot kopen''.' Leg uit wat er met deze zin wordt bedoeld.
5. In tekst 1 staat dat vloggers niet alle merken hoeven af te plakken. Denk je dat het helpt om merknamen af te plakken om sluikreclame tegen te gaan? Leg uit.

Tekst 1

Geen sluikreclame in vlogs voor kinderen

Beroepsvloggers krijgen vaak geld om producten aan te prijzen. De aangepaste Mediawet maakt hier een einde aan: vlogs moeten aan dezelfde regels voldoen als tv-shows en series. Ook mogen video's gericht op kinderen onder de twaalf jaar helemaal geen sluikreclame meer bevatten. Toch zul je niet alleen nog maar afgeplakte merken zien in video's van je favoriete blogger. Gesponsorde producten mogen nog wel 'neutraal' in beeld komen, maar mogen niet 'aansporen tot kopen'.

Opdracht

7

Werk in tweetallen. Jullie nemen een kort filmpje op over wat jullie morgen of komend weekend gaan doen.

1. Bedenk wat jullie gaan vertellen.
2. Bedenk twee manieren om in een filmpje stiekem reclame voor iets te maken.
3. Welke manier past het best in jullie filmpje?
4. Neem jullie filmpjes mét sluikreclame op.
5. Toon de filmpjes in de klas. Welke sluikreclame is het best gelukt?

Ik kan/weet

- kenmerken van een vlog herkennen.
- belangrijke informatie uit een kijkfragment halen. 1F
- verschillende soorten informatie herkennen in fragmenten, zoals reclame. 1S

§ 6 Mening geven en uitleggen

Je leert
- je mening geven en uitleggen met een voorbeeld of argument.

Je hebt afgerond
- -

Theorie

video-uitleg

Mening geven

Als je je mening over iets geeft, is het goed om ook uit te leggen waarom je dat vindt. Je kunt je mening duidelijker maken door voorbeelden te geven of een argument te geven waarom je iets belangrijk vindt.

Opdracht **1**

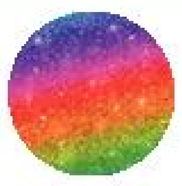
Lees tekst 1 en 2.

1 Schrijf een reactie onder tekst 1 waarin je jouw mening geeft met een voorbeeld.

2 Schrijf een reactie onder tekst 2 waarin je jouw mening geeft met een argument.

3 Op sociale media worden veel meningen gedeeld. Er wordt niet bij elke mening een voorbeeld of argument gegeven. Is dat erg? Leg uit met een voorbeeld of argument.

Tekst 1

Rijksmuseum
Amsterdam, Nederland

Insta_repeat #deepnostalgia#wauw
Alle 33 opmerkingen bekijken
Eduardo @pietje Kijk, dit bedoelde ik!
Lola_2011 Alsof ik live door het museum loop, maar dan nog leuker!
3 UUR GELEDEN

Tekst 2

Marie
Nijmegen, Nederland

Insta_repeat #deepnostalgia#wateenverschrikking
Alle 111 opmerkingen bekijken
Mo_2012 En wat moeten we hier nu weer mee? Pfff, overbodige app.
Mike Oude foto's worden niet opeens leuk hiermee #gaietsnuttigsdoenofzo
12 MAART

Ik kan/weet
- een reactie schrijven en mijn mening geven en uitleggen met een voorbeeld en een argument. 1S

§7 Aandacht trekken van publiek

Je leert
- hoe je de aandacht kunt trekken van je publiek.
- hoe je lichaamstaal kunt gebruiken.

Zie ook
- Thema A Mens en dier § 7 Spreken: stemgebruik
- Thema B Bewaren § 4 Spreken: een presentatie geven

Theorie
video-uitleg

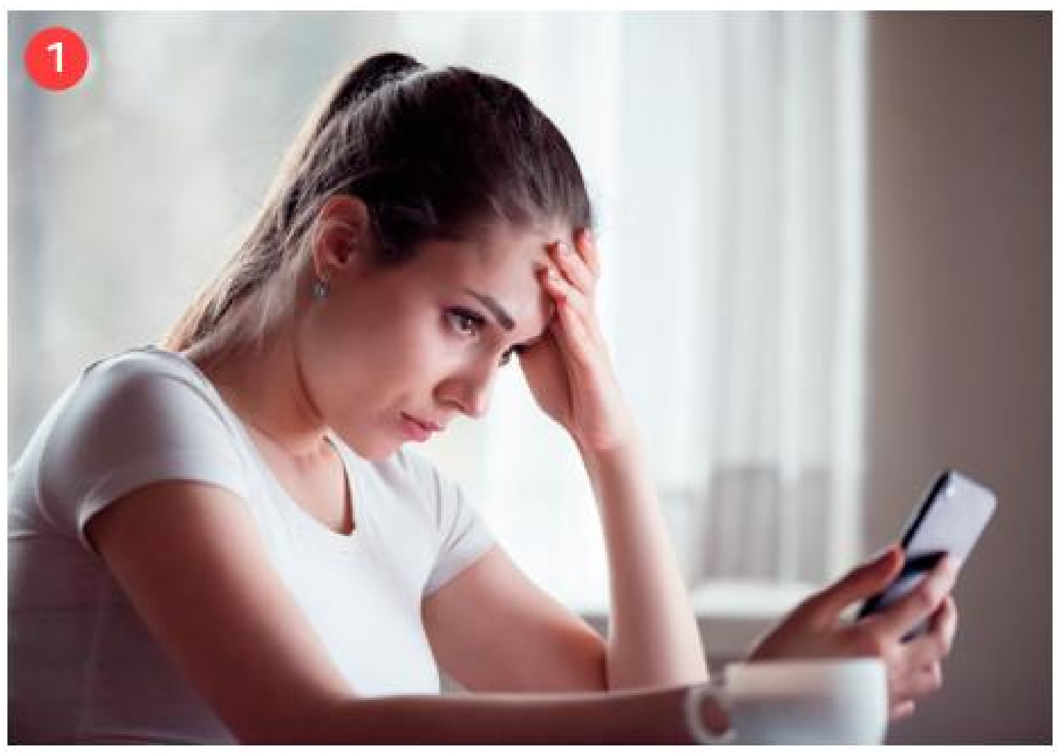
Aandacht trekken en lichaamstaal

Als je een vlog gaat maken, is het belangrijk dat je weet hoe je de aandacht van de kijker kunt trekken én vasthouden. Begin daarom met een goede inleiding, waarmee je de luisteraar nieuwsgierig maakt naar het vervolg. Spreek vloeiend en enthousiast. Je probeert een band op te bouwen met je publiek door jezelf en eerlijk te zijn.

Als je kijkt of luistert naar iemand, ontvang je informatie. Je krijgt niet alleen informatie door *wat* personen zeggen, maar ook door *hoe* ze het zeggen. Uit hun lichaamshouding, gebaren en gezichtsuitdrukking kun je veel informatie halen. Deze lichaamstaal noemen we ook wel non-verbale communicatie.

Opdracht
1

Bekijk de afbeeldingen.
1. Hoe voelen de mensen zich op afbeelding 1, 2 en 3, denk je?
2. Waaraan zie je dat? Noteer het zo precies mogelijk.
3. Jouw docent geeft een proefwerk terug. Maak drie selfies met mogelijke reacties.
4. Laat een klasgenoot de drie selfies zien en laat diegene raden hoe hoog jouw cijfers waren.

1

2

3

Opdracht
2

Lees de vraag en bekijk daarna het fragment uit *Het Klokhuis.*
1. Noteer drie tips hoe je de aandacht van publiek kunt trekken.

Lees de vragen en bekijk daarna het tweede fragment uit *Het Klokhuis*.

2. Noteer hoe de presentator de aandacht van het publiek probeert te trekken.
3. Wat doet de presentator goed tijdens zijn presentatie?
4. Maak met de klas een top 5: Wat werkt goed als je als spreker de aandacht van je publiek wilt trekken?

Opdracht
3

Download de kaartenset. Vorm een viertal: een tweetal speelt het spel *30 seconds* en het andere tweetal observeert.

De spelregels voor het tweetal dat *30 seconds* speelt:
- Eén iemand probeert in 30 seconden zo veel mogelijk van de vijf woorden op een kaartje te omschrijven of uit te beelden.
- Je mag de woorden niet noemen. Doe je dit wel, dan ben je af en wissel je van beurt.
- Denk tijdens het uitbeelden aan je houding, gebaren en gezichtsuitdrukking.
- De ander moet het woord raden.

Het tweetal dat observeert, houdt de score bij en beantwoordt de volgende vragen:
1. Maakt de speler oogcontact?
2. Spreekt de speler duidelijk?
3. Gebruikt de speler lichaamstaal om het woord uit te beelden? Zo ja, hoe?
4. Past de lichaamstaal bij wat er wordt gezegd?

1 Pak een kaart, zet de timer en begin het spel.
2 Het tweetal dat observeert, beantwoordt de vier vragen en houdt de score bij.
3 Geef de speler een tip en een top.
4 Draai de rollen van de tweetallen om.
5 Gebruik de tip en top die zojuist zijn gegeven en speel het spel nogmaals.
6 Bespreek in het viertal: luister je beter als de spreker rekening houdt met het publiek? Leg je antwoord uit.

Opdracht
4

Lees de vragen en bekijk daarna de vlog *Baard in de Bank*. Bijna alles gaat online, maar hoe doen mensen dat die vooral offline leven? Jullie gaan in tweetallen een presentatie geven waarmee je ouderen enthousiast wilt maken om online te gaan.
1 Vind je dat de vlogger in *Baard in de Bank* duidelijk praat?
2 Presenteert de vlogger op een enthousiaste manier? Leg je antwoord uit.
3 Is het duidelijk voor wie de vlogger werkt? Leg je antwoord uit.
4 Noteer twee voordelen voor ouderen om online te zijn. Noteer bij elk voordeel ten minste twee redenen of voorbeelden.
5 Bedenk hoe jullie in je eigen presentatie de aandacht van het publiek kunnen trekken. Bereid de opening van je presentatie voor. Maak gebruik van de tips uit deze paragraaf.
6 Bedenk hoe je met lichaamstaal je enthousiasme kunt laten zien.
7 Oefen de presentatie.
8 Houd de presentatie voor de klas. Denk om je houding en praat duidelijk.
9 Bij elk ander tweetal geef je een top en een tip.
10 Wat is de beste tip die jullie hebben gekregen?

Ik kan/weet
- de aandacht van het publiek trekken door een onderwerp op een goede manier in te leiden.
- hoe lichaamstaal kan ondersteunen wat ik zeg. 1F

§ 8 Jouw blog of vlog

Je leert • een blog of vlog maken.
Je hebt afgerond • Thema C On/off § 1 tot en met 7

Opdracht **1**

Je gaat in tweetallen een blog of vlog maken. Opdracht 1 tot en met 4 maakt iedereen en daarna maken jullie de keuze voor een blog (opdracht 5 en 6) of vlog (opdracht 7 en 8). Een goede voorbereiding maakt het makkelijker om een goede blog te schrijven of een goede vlog op te nemen.

1 Wat vinden jullie de twee belangrijkste kenmerken van een goede blog? (→ theorie § 4) Download het schrijfplan en noteer daarin die kenmerken.
2 Noteer twee tips die een vlogger zou moeten gebruiken (→ theorie § 5).

Opdracht **2**

1 Kies een van de volgende onderwerpen:
- Hoe kunnen gratis apps gratis zijn?
- Hoeveel sporen laat je na op internet? En moet je dat erg vinden?
- Een ander onderwerp binnen het thema *On/off*, overleg met jullie docent.

2 Noteer in het schrijfplan drie dingen die jullie al weten over dit onderwerp.
3 Zoek meer informatie over het onderwerp. Gebruik ten minste twee bronnen.
4 Noteer in steekwoorden in het schrijfplan de informatie die je kunt gebruiken voor jullie blog of vlog. Zie het Stappenplan Schrijven bij *Handig!*.
5 Jullie doelgroep is jongeren tussen 11-13 jaar. Gebruik je in een blog of vlog voor jongeren andere woorden dan bij een blog of vlog voor volwassenen? Leg jullie antwoord uit.

Opdracht **3**

1 Noteer in het schrijfplan ten minste drie deelonderwerpen over jullie onderwerp. (→ Meer dan lezen § 7)
2 Noteer in het schrijfplan per deelonderwerp de belangrijkste informatie die jullie willen vertellen.
3 Geef je mening over de informatie die jullie bij vraag 2 hebben opgeschreven. Gebruik een voorbeeld of reden om je mening duidelijk te maken (→ § 6).
4 Schrijf het middenstuk: maak van de drie deelonderwerpen een verhaal. Elk deelonderwerp krijgt een aparte alinea.
5 Jullie hebben je tekst nu voorbereid, jullie kennen je doelgroep en jullie weten wat jullie willen vertellen. Welk slot zou goed passen bij jullie verhaal? Kies uit: *een oproep – een samenvatting – een mening*.

Opdracht **4**

Op een blog en in een vlog stelt de maker zich altijd even voor. Dat doen jullie nu als tweetal.

1 Noteer in het schrijfplan een paar zinnen over jullie zelf. Wie ben je? Waar woon je? Hoe oud ben je? Welke hobby's heb je?
2 Vul de tekst aan met een paar zinnen waarin jullie vertellen waarom het onderwerp jullie interesseert of waarom jullie er verstand van hebben.
3 Maak nu een keuze: we maken een blog / vlog.

Opdracht
5

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een blog.

1 De eerste zin van jullie blogtekst moet ervoor zorgen dat de lezers de hele tekst willen lezen. Noteer in het schrijfplan een eerste zin die jullie lezers nieuwsgierig maakt naar de rest van de tekst.

2 Download het beoordelingsformulier en controleer of jullie tekst compleet is. Vul aan waar nodig.

Opdracht
6

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een blog. Download de drie voorbeeldsjablonen van blogs.

1 Kies een sjabloon en vul alle buttons en tekstgedeelten in met jullie eigen teksten.

2 Zoek passende afbeeldingen en maak jullie blog af.

Opdracht
7

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een vlog.

1 Een vlogger start zijn filmpje vaak enthousiast. Ook vertelt hij waar de vlog over gaat. Noteer in het schrijfplan de eerste zinnen van jullie vlog, die ervoor zorgen dat jullie kijkers de hele vlog willen bekijken (→ § 7).

2 Aan het eind van de introductie vertellen jullie de kijkers waaruit de vlog bestaat. Noem kort de deelonderwerpen.

3 Jullie hebben in opdracht 3 bedacht wat voor slot goed past bij jullie tekst. Bedenk een zin die goed past bij dit slot.

Opdracht
8

Maak deze opdracht als jullie kiezen voor een vlog.

1 Bekijk het filmpje en maak je definitieve *script*: bepaal wat jullie laten zien, en waar en hoe jullie gaan filmen (→ opdracht 2 in § 5).

2 Oefen de vlog een paar keer zonder camera. Gebruik steekwoorden of spreekkaartjes (→ § 4).

3 Neem jullie vlog op. Tips bij het opnemen:
- Hang de steekwoorden net buiten beeld naast je camera.
- Houd je mobiel horizontaal.
- Wissel af in de manier van filmen (→ opdracht 2 in § 5).
- Let erop dat het geluid goed is.

4 Kijk jullie vlog terug. Beoordeel of jullie lichaamstaal en stemgebruik goed passen bij de inhoud van de vlog (→ § 7).

5 Controleer met behulp van het beoordelingsformulier of jullie vlog compleet is. Vul aan waar nodig.

Ik kan/weet

- informatie uit verschillende bronnen samenvatten. 1F
- een tekst schrijven met een goede indeling in alinea's en een inleiding, middenstuk en slot op basis van een structuur. 1S
- blog: een tekst schrijven met een pakkende opening die de aandacht van het publiek trekt.
- vlog: aantrekkelijk presenteren en lichaamstaal gebruiken om te ondersteunen wat ik zeg. 1F
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§9 On/off

Je leert • je product en je aanpak evalueren.
Je hebt afgerond • Thema C On/off § 1 tot en met 8

Opdracht
1

On/off

1 In § 2 las je over voordelen en nadelen van online zijn. Noteer van elk twee voorbeelden.
2 Kun je zelf nog een ander voorbeeld bedenken van een voor- of nadeel?
3 Welke activiteiten doe jij online of zou je willen doen?
4 Kijk je na het afronden van dit project anders naar online zijn? Leg je antwoord uit.
5 Durf jij de challenge aan om een week offline te zijn? Leg je antwoord uit.

Opdracht
2

Taal

Je hebt een aantal dingen over taal geleerd, onder andere:

- je mening geven met een voorbeeld of reden
- wat lichaamstaal is en hoe je die kunt gebruiken
- hoe je de aandacht trekt van publiek

1 Welke van deze drie dingen vind jij het belangrijkst? Leg je antwoord uit.
2 Waarom kan lichaamstaal jouw boodschap sterker maken?
3 Mag je altijd je mening geven als je deze duidelijk maakt met een voorbeeld of reden? Leg je antwoord uit.

Opdracht
3

Woordenschat

1 Wat is het tegenovergestelde van *anoniem*?
2 Noteer in eigen woorden wat *sluikreclame* is.
3 Leg met een voorbeeld uit dat een *smartphone* zowel een verrijking als een belasting kan zijn.

Opdracht
4

Product

Deze vragen gaan over § 8.

1 Ik besteed altijd de **meeste / minste** aandacht aan de voorbereiding.
2 Ik vind het bedenken van de vorm **leuker / saaier** dan de inhoud van de opdracht.
3 Welke tip zou jij jezelf geven wanneer je opnieuw een blog zou schrijven of vlog zou opnemen?
4 Is jouw blog of vlog geworden zoals je wilde? Leg je antwoord uit.
5 Wat zou je een volgende keer anders doen?

Ik kan/weet • kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

Helden

Een interview voor een tijdschrift

Thema D

Intro	1	Soorten helden *176*
Fictie	2	'Ik ga eropaf' *178*
Kijken	3	Vragen stellen *183*
Lezen	4	Interviews *185*
Spreken	5	Een interview afnemen *189*
Schrijven	6	Een interview uitwerken *191*
Schrijven	7	Zakelijke e-mail *193*
Product	8	Jouw held *195*
Evaluatie	9	Helden *197*

§1 Soorten helden

Een held, wat is dat eigenlijk? Is dat iemand met superkrachten die de wereld probeert te redden? Of kunnen gewone mensen ook heldendaden verrichten? Wie is jouw held? En waarom? In dit thema lees en bekijk je interviews met helden en leer je zelf ook interviewen. Uiteindelijk interview je jouw held en maak je daar een artikel van.

Opdracht
1

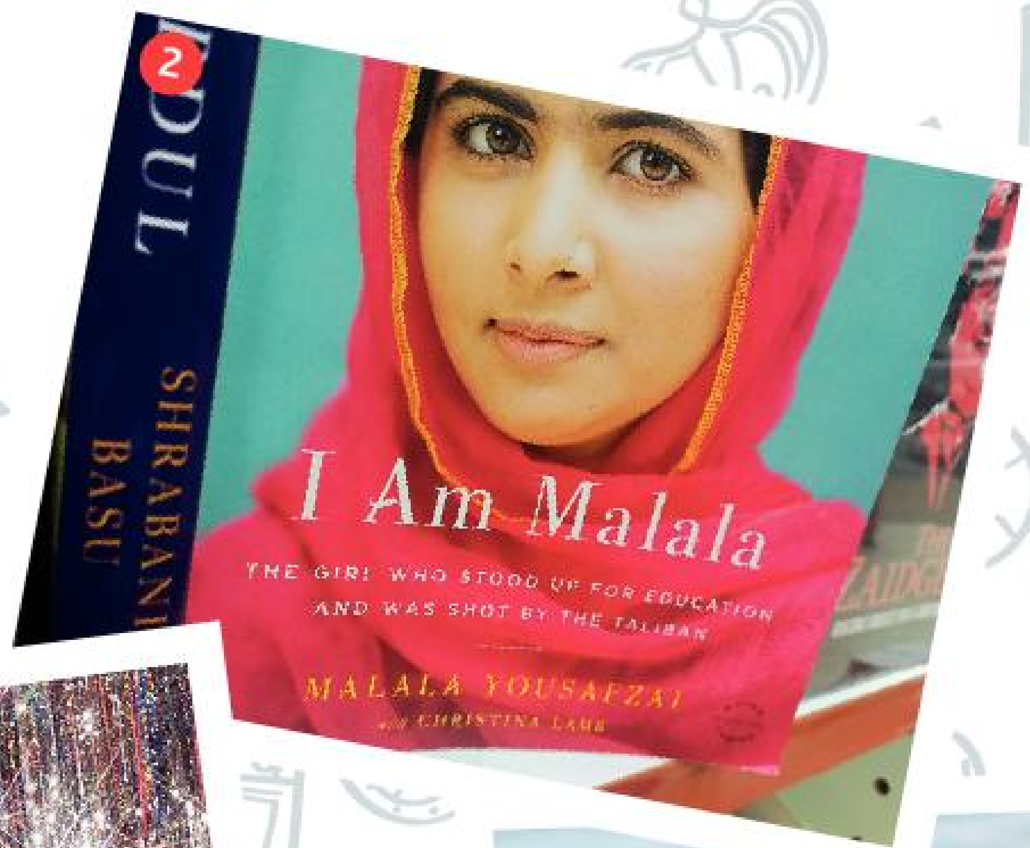
Bekijk de afbeeldingen en download de lijst met namen en functies.

1 Noteer de naam of functie bij elke afbeelding.

2 Noteer in elke zin twee namen.

a …(**1**)… en …(**2**)… helpen andere mensen.
b …(**1**)… en …(**2**)… zijn geen (gewone) mensen.
c …(**1**)… en …(**2**)… maken de wereld beter.
d …(**1**)… en …(**2**)… lopen gevaar.
e …(**1**)… en …(**2**)… hebben veel talent.
f …(**1**)… en …(**2**)… zijn heel dapper.

3 Werk in tweetallen. Bedenk samen wie volgens jullie de allergrootste held is. Leg jullie antwoord uit.

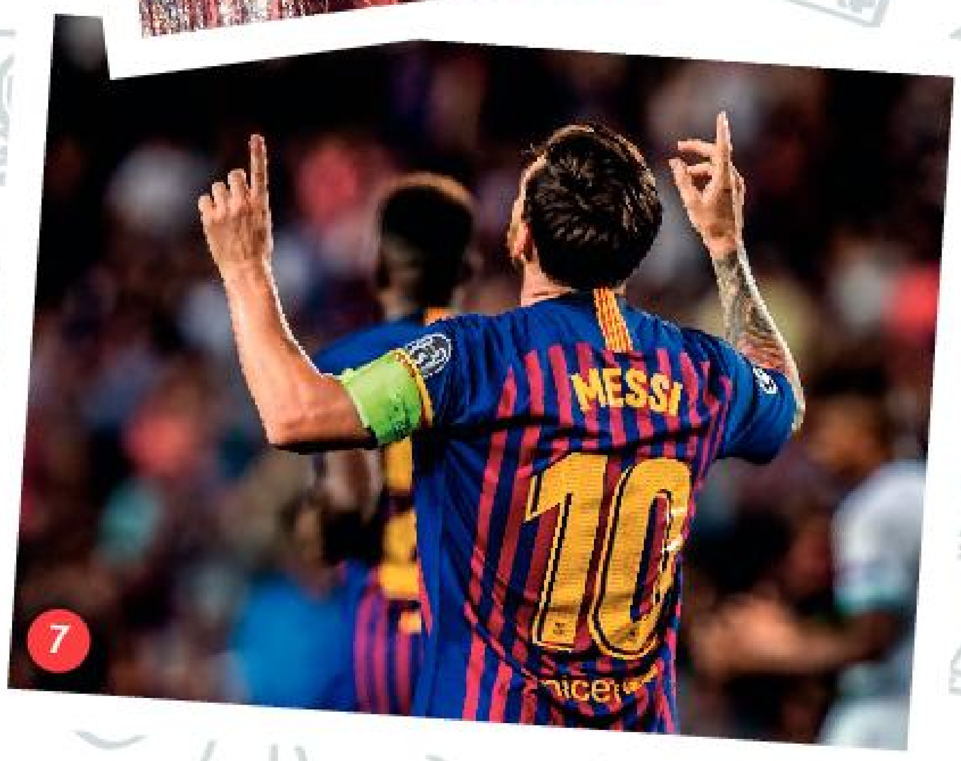

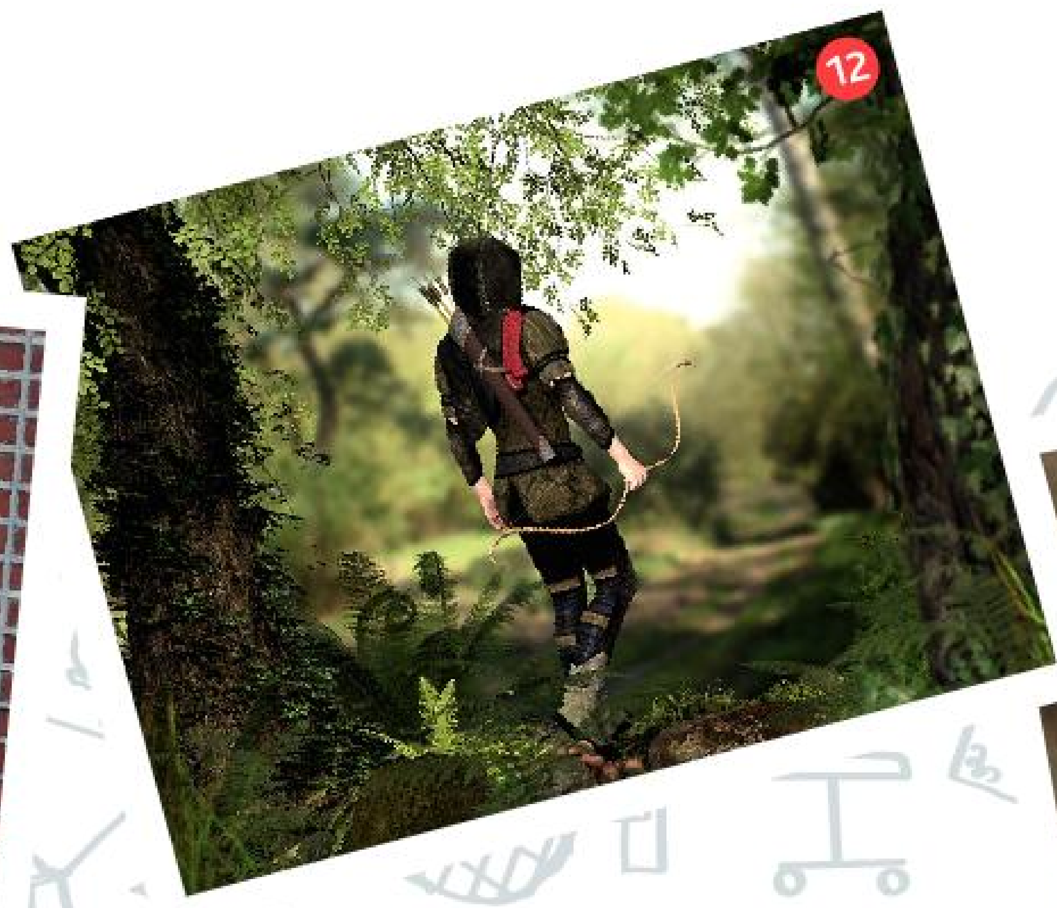

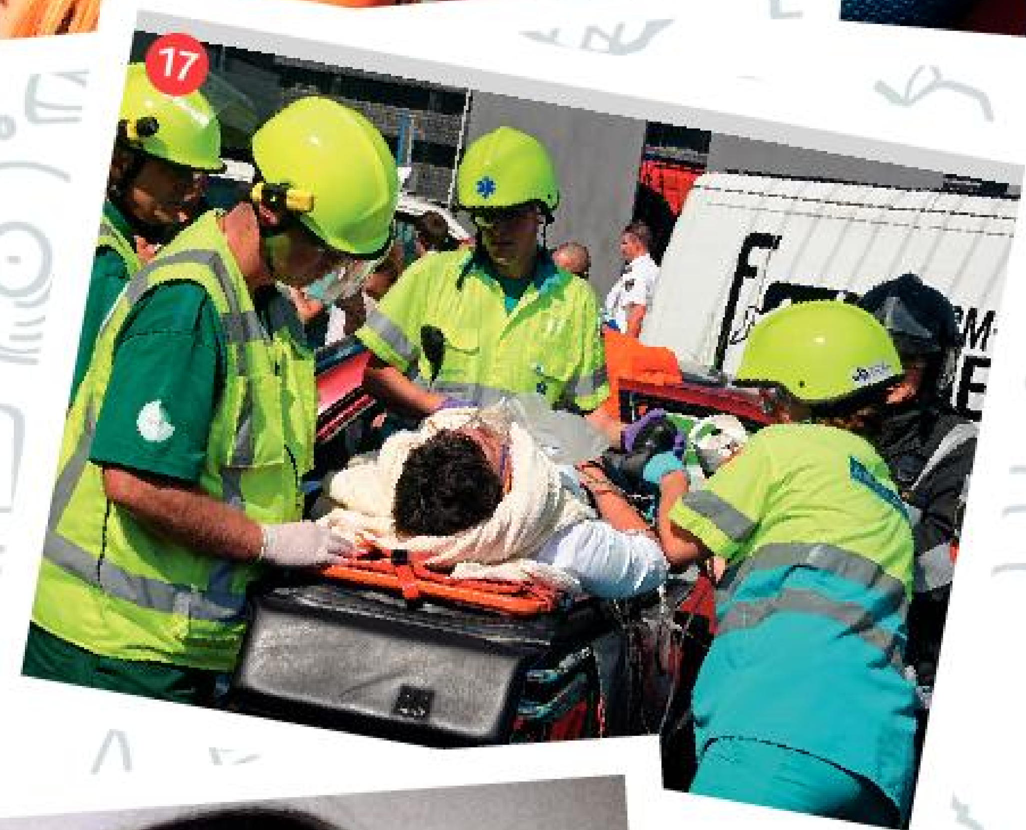

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

§2 'Ik ga eropaf'

Je leert	• over helden in verhalen. • verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid.
Je hebt afgerond	• -

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een fragment uit *Een kleine kans* van Marjolijn Hof.

1 'Verdwaalde kogels' zijn kogels die per ongeluk iemand raken. Waarom droomt Kiki over verdwaalde kogels, denk je?

2 Kiki vraagt: 'Waarom is papa geen thuisblijfman?' Wat is het antwoord op deze vraag?

3 Kiki's moeder 'moet er niet aan denken' om met Kiki's vader mee te gaan. Waarom niet, denk je?

Tekst 1

Een kleine kans

Kiki's vader is arts en moet voor zijn werk vaak op reis, ook naar gevaarlijke gebieden. Hij heeft al een paar dagen niet naar huis gebeld. Niemand weet waar hij is. 's Nachts droomt Kiki. Ze maakt haar moeder wakker.

'Mam?' zei ik.
Mijn moeder werd wakker. 'Wat is er?' mompelde ze.
'Ik heb gedroomd,' zei ik.
'Waarover?'
'Over verdwaalde kogels.'
Mijn moeder ging rechtop zitten en knipte het bedlampje aan. 'Meisje toch,' zei ze.
'Ik wil niet meer slapen,' zei ik.
'Was het eng?'
'Het begon nog maar net,' zei ik. 'Maar misschien gaat het straks weer verder.'
Mijn moeder gaapte. 'Dan moeten we maar niet meer gaan slapen. Niet meteen. Wil je thee?'
Ik ging tegen haar aan zitten. Ik wilde geen thee.
'Of een verhaaltje?'
'Natuurlijk niet,' zei ik.
'Nee, natuurlijk niet,' zei mijn moeder. 'Dat vind je kinderachtig.'
'Ik wil dat papa naar huis komt.'
'Ik ook,' zei mijn moeder.
We zeiden een tijdje niets. We zaten stil tegen elkaar aan. Mijn ogen vielen bijna dicht. Vlakbij, aan het randje van de slaap, vloog de zwerm verdwaalde kogels rond. Ik deed snel mijn ogen zo ver mogelijk open.
'Mam? Ben je nooit boos op pap?'
'Waarom?'
'Vind je het altijd maar goed dat hij weggaat?'
Mijn moeder dacht een tijdje na. 'Nee,' zei ze toen. 'Ik vind het helemaal niet altijd goed. Toen ik papa leerde kennen, heeft hij me gewaarschuwd. Hij zei dat ik een andere man moest uitzoeken. Een thuisblijfman. Maar ik wilde geen

andere man. Ik wilde papa.' Ze grinnikte. 'En papa wilde mij.'
'Waarom is papa geen thuisblijfman?'
'Dat weet je toch wel?' zei mijn moeder.
Ik gaf haar geen antwoord. Natuurlijk wist ik het wel. Maar het was juist fijn om iets te horen wat ik al wist.
'Hij wil de wereld in,' zei mijn moeder. 'Hij wil helpen. Hij vindt dat er hier genoeg dokters zijn. Hij weet dat er in andere landen te weinig dokters zijn. Landen waar aardbevingen zijn of overstromingen.
'Of oorlog,' zei ik.
'Dat ook,' zei mijn moeder. 'Oorlog.'
'Maar wij dan?'
'Toen jij geboren werd beloofde papa thuis te blijven. Hij deed erg zijn best. Hij werkte in een ziekenhuis. Maar...'
'Maar wat?' zei ik.
'Maar er was te veel oorlog,' zei mijn moeder. 'Ik wist dat papa weg wilde.'
'Om te helpen.'
'Ja,' zei mijn moeder. 'Om te helpen.'
'En toen zei je dat hij weer op reis mocht gaan.'
Mijn moeder zei: 'Ach.'
'Ach,' zei ik terug. Maar ik begreep niet zo goed wat we met dat 'ach' bedoelden. Ik kon mijn ogen haast niet meer openhouden.
'Toen maakten we een afspraak,' zei mijn moeder. 'Papa zou weer op reis gaan, maar niet zo vaak meer. En niet zo lang. Want hij wilde ook bij ons zijn. Hij wilde het allebei: op reis gaan en bij ons zijn.'
'Wilde je nooit met papa mee?' vroeg ik.
'O nee,' zei mijn moeder. 'O jee, nee. Ik moet er niet aan denken.'

Marjolijn Hof, Een kleine kans (niveau 1). Querido, Amsterdam/Antwerpen 2007

Opdracht
2

Lees tekst 2. Hier lees je hoe *Een kleine kans* verdergaat.

1. Voor welke mensen is Kiki's vader een held?
2. Oma zegt: 'Voor mij is hij geen held. Hij denkt te veel aan zichzelf om een held te zijn.' Vind jij dat Kiki's vader te veel aan zichzelf denkt? Leg je antwoord uit.
3. Kan iemand die alleen maar aan zichzelf denkt een held zijn? Leg je antwoord uit.
4. Oma zegt ook: 'Hij stort zich in het gevaar.' Denk jij dat je ook een held kunt zijn zonder gevaar te lopen? Leg je antwoord uit.

Tekst 2

Een kleine kans

Kiki's vader is nu officieel nog vermist. Haar moeder is naar het kantoor van de organisatie geweest.

Op weg naar huis had mijn moeder mijn oma opgehaald. We zaten met z'n drieën in de tuin.
Mijn moeder vertelde over het hoofdkantoor. 'Ik ben niet veel wijzer geworden,' zei ze. 'Niemand weet wat er precies gebeurd is. Maar ze hebben goede hoop.'
'Goede hoop?' zei mijn oma.
'Ze zeggen dat er van alles mis kan zijn,' zei mijn moeder. 'Met het vervoer, met de apparatuur. En ze hebben geen bericht gehad over...' Ze keek me aan. 'Nou ja, over iets ergs. En ze zijn nu aan het zoeken.'
'Margje vindt papa een held,' zei ik.

Mijn oma schudde haar hoofd. Mijn moeder frummelde aan een takje van de vlinderstruik.
'Misschien heeft Margje wel gelijk,' zei mijn moeder. 'Voor sommige mensen is papa een held.'
'Voor welke mensen?'
'Voor de mensen die hem nodig hebben,' zei mijn moeder. 'Voor de mensen die gewond zijn of ziek. Voor de mensen die misschien dood zouden gaan zonder dokter.'
'O, nee, nee,' zei mijn oma. 'Geen held. Voor mij is hij geen held. Hij denkt te veel aan zichzelf om een held te zijn.'
'Daar gaan we het nou niet over hebben,' zei mijn moeder.
'Het is waar,' zei mijn oma. 'Hij denkt te veel aan zichzelf en te weinig aan anderen. Hij is nooit thuis. Hij is bijna altijd weg. En hij zoekt het gevaar op.'
'Dat valt wel mee,' zei mijn moeder.
'En hij is altijd al zo geweest,' zei mijn oma. 'Altijd!' Ze begon steeds harder te praten. Ze was net een rotje; een klein vlammetje was genoeg om haar te laten ontploffen. En je wist nooit van tevoren of jij dat vlammetje was.
'Hij was nog maar een kleine uk,' zei mijn oma. 'Vijf jaar. Hij stapte op z'n driewieler en ging ervandoor. Ik keek even de andere kant op en weg was ie. En ik overal zoeken. Overal vragen. Ik vond hem bij de slager. Daar stond hij op een plakje worst te wachten. Maar de slager was wel aan de overkant van het spoor!'
'Dat heeft er toch niets mee te maken,' zei mijn moeder. 'Dat heeft niets met nu te maken.'
'Maar het is altijd zo gebleven!' zei mijn oma. 'Middenin de nacht ging hij zwemmen. In het kanaal. En hij ging motorrijden in de Kalahari.'
'Wat is de Kalahari?' vroeg ik.
'Een woestijn,' zei mijn moeder.
'Ging hij motorrijden in de woestijn?' vroeg ik.
'Ja!' zei mijn oma.
'Dat heeft nog steeds niets met nu te maken,' zei mijn moeder.
'Natuurlijk wel,' zei mijn oma. 'Het heeft alles met nu te maken. Hij denkt alleen maar aan zichzelf. Hij stort zich in het gevaar. Hij zit middenin een oorlog en wij maken ons zorgen.'
'Hij is een dokter,' zei mijn moeder. 'Hij gaat erheen om te helpen.'

Marjolijn Hof, Een kleine kans (niveau 1). Querido, Amsterdam/Antwerpen 2007

Opdracht
3

Lees tekst 3 en 4. Het zijn fragmenten uit *De waarheid volgens Mason Buttle* van de Amerikaanse schrijver Leslie Connor.

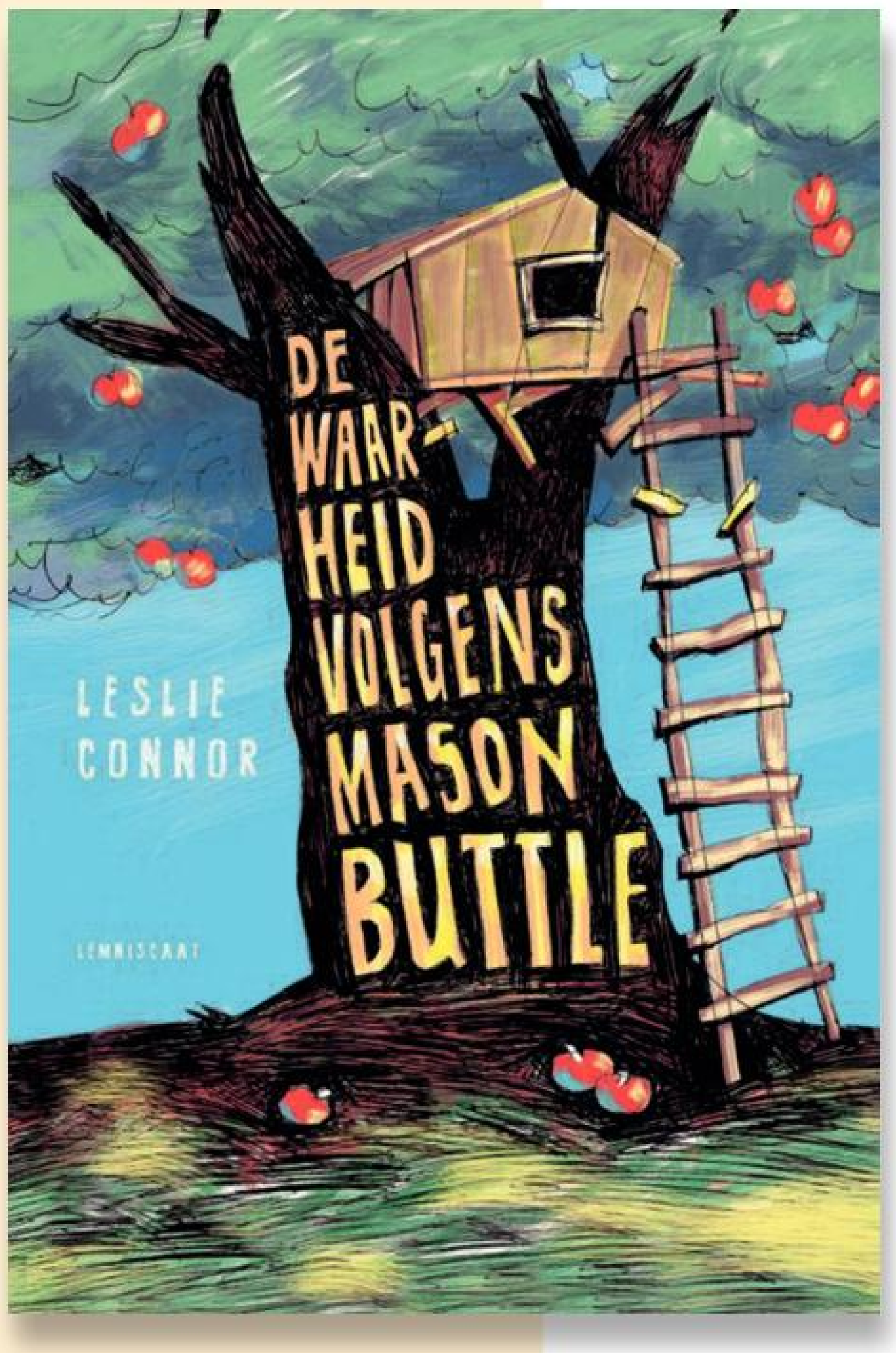
1 Waaraan kun je zien dat Mason en Matt geen vrienden zijn? Noteer twee dingen.
2 Waarom zou Mason in de bus naar zijn schoenen turen?
3 Calvin zegt dat hij zijn tablet niet uitleent. Dat is **dapper / dom**, want …
4 Waarom helpen de andere kinderen Calvin niet als Matt en Lance hem omvergooien , denk je?
5 Waarom doet Mason wel iets, denk je?
6 Leg uit dat je Mason en Calvin allebei als held kunt beschouwen.
7 Denk je dat Kiki's oma (tekst 2) Mason een held vindt? Leg uit.

Tekst 3

De waarheid volgens Mason Buttle

Mason is groot, dik en hij zweet veel. Op school kan hij niet zo goed meekomen. Elke dag gaat hij met de schoolbus naar school en weer naar huis.

‘Clusterhalte’ betekent dat een grote groep scholieren tegelijk de bus in of uit gaat. Dat is tegenwoordig nodig in Merrimack, want de stad groeit. Er is een grote nieuwe fabriek gekomen. Productie. Vliegtuigonderdelen. Dus is hier heel veel personeel komen wonen. Met veel kinderen.
Ik zal je wat zeggen. Ik doe het zo: ik zit klaar voor die halte. Als ik de bus uit ben, kom ik meteen in actie. Wegwezen. Weg van Matt Drinker, Lance Pierson en iets minder van een jongen die Corey McSpirit heet. Hij is de nieuwste. Kwam hier van de zomer wonen. Hij staat er een beetje buiten. Hij wil altijd de heuvel af naar Matts tuin voor een wedstrijdje. Lacrosse. Dat spelen ze. Best gek, want aan iemand als Matt Drinker zou ik nooit een stick geven. Maar ik heb in zijn garage rondgekeken. Hij heeft massa’s lacrossesticks.
Ons huis staat het dichtst bij de clusterhalte. Maar de bus rijdt erlangs voor ik kan uitstappen. Dan moet ik een stuk teruglopen. Of rennen, zeg maar. Gelukkig kan ik best vlug thuiskomen. En dat doe ik ook. Matt en Lance bekogelen me met Lacrosseballen. En je weet misschien dat die dingen keihard zijn. Die voel je wel als je geraakt wordt. Het is minder erg als ze met appels gooien. En dat kan nu ook, want het is appelseizoen.

We zijn halverwege Swaggertown Road. Van achter uit de bus klinkt algemeen gekreun. Daarna gevloek. Ik kijk om. Matt Drinkers telefoon gaat midden in een video op zwart. Dat doen ze altijd achterin, sport kijken. De doelpunten en de blunders. Ze zitten op een kluitje.
Matt roept: ‘We moeten de wedstrijd afkijken, nu!’
Lance probeert zijn telefoon, drukt op het schermpje.
Matt Drinker ziet me omgekeerd op mijn bank zitten. ‘Wat valt er te zien, Buttlekont?’ roept hij. Zegt dat ik me om moet draaien. Dat doe ik. Maar dan hoor ik hem tegen Lance zeggen: ‘Jouw mobiel is te klein, we moeten een groter scherm hebben. Waar is die uk met dat witte haar? Die altijd zijn tablet bij zich heeft? Die kleine dwerg.’
Daar schrik ik van. Ik kijk weer om.
Matt is opgestaan. Hij tuurt de banken langs. Havik zoekt veldmuis. Dan zie ik hem, Calvin Chumsky. Hij zit dus tóch in de bus. Twee banken achter me. Ik moet hem gemist hebben terwijl ik naar mijn schoenen tuurde. Hij probeert nu onderuit te zakken. Maar hij kijkt omhoog. Recht in mijn ogen. Hij drukt de tablet diep in zijn schoot.
Ik vind dat Calvin Chumsky helemaal voorin had moeten zitten.
Matt komt het gangpad door. Hij torent boven Calvin uit, wijst naar de tablet, zegt: ‘Die moet ik hebben.’
‘Nou, die is dus van mij. Ik leen hem niet uit,’ zegt Calvin.

Leslie Connor, De waarheid volgens Mason Buttle (niveau 2). Lemniscaat, Rotterdam 2018

Tekst 4

De waarheid volgens Mason Buttle

Calvin Chumsky blijkt er bij onze halte uit te moeten. Voor mij een verrassing. Maar ik zal je wat zeggen. Er ontgaat me wel vaker wat als ik het druk heb met mijn eigen zweet verbergen voor anderen. Ik sta in het gangpad. Maak me groter dan ik al ben. Ik blokkeer de rij om Calvin voor te laten gaan. Hij kan maar beter voor dat achterbanktuig de bus uit zijn.

Op straat zegt Calvin geen woord. Hij loopt. Draait zich om alsof hij Swaggertown Road over wil steken. De heuvelweg op. Die heet het Jonagoldpad. Dat klopt niet. Daar hadden we vooral Gala- en Cortland-appels. De projectontwikkelaars hebben geen verstand van appels. Calvin woont kennelijk in de wijk op de heuvel.
Ik kijk naar mijn huis. Net als altijd. Het staat zo'n beetje zo ver als je een lacrossebal kunt gooien. Uit mijn ooghoek zie ik Matt en Lance naar Calvin rennen. Ze grijpen hem bij zijn rugzak. Gooien hem om. Hij valt op zijn achterste. Zandkleurige schoenen in de lucht.
Andere clusterhaltekinderen blijven staan. Sommigen kijken om en fluisteren. Matt en Lance lachen. Ze cirkelen om Calvin heen, die opkrabbelt. Als een schildpad die zich omdraait. Hij zegt: 'Niet erg sportief van jullie, iemand pakken die niet meer weegt dan een mot.'
'Precies!' Het woord vliegt mijn mond uit. Ik ga eropaf. Hoofd omhoog. Ik roep: 'Probeer mij maar om te gooien! Toe dan!' Ik lach al mijn tanden bloot. Bonk met mijn duimen op mijn borst om ze te lokken. Dan blijf ik heel recht staan. Groter dan wie ook. De anderen kijken toe. Iemand zegt: 'Nu gaan ze achter Buttle aan. Alweer.'
Matt en Lance doen geen poging mij tegen de grond te werken. Maar ze halen met die lacrossesticks uit naar mijn knieën. Ik spring opzij, wenk Calvin en zeg: 'Mijn huis! Daar!' Ik wijs naar de bouwval. We zetten het op een rennen. Calvin is geen sprinter. Zijn schoenen werken ook niet mee. Ze komen ploffend op de kiezelstenen neer. Ik kijk om en duik weg voor een aanstormende lacrossebal. Dan ren ik verder. Ik trap op Calvins hielen, pak hem op, zodat ik hem niet omverloop. Een bal knalt tegen mijn kont. Ik ren nog vlugger, maak dat we wegkomen.
Calvin werkt mee. Met renbewegingen als zijn voeten de grond raken. Ik zwaai hem als een gek heen en weer. Maar ik kan hem niet loslaten. Nooit!

Leslie Connor, De waarheid volgens Mason Buttle (niveau 1). Lemniscaat, Rotterdam 2018

Opdracht
4

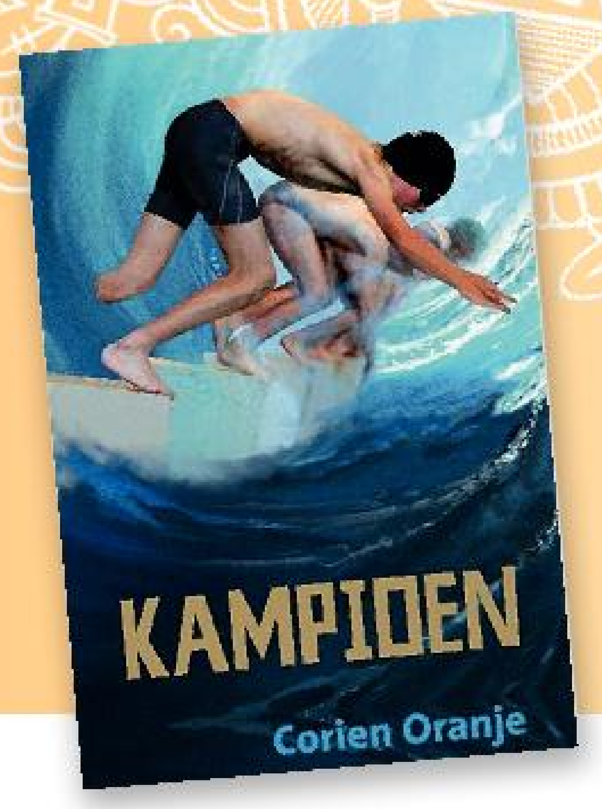
Deze vragen gaan over alle teksten in deze paragraaf.

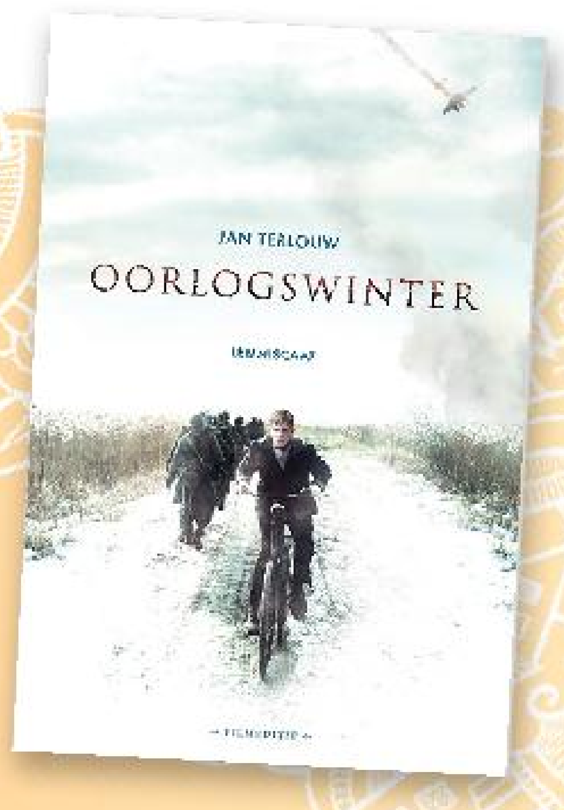
1 Een held **denkt alleen aan zichzelf / probeert anderen te helpen**.
2 Een held **kan best bang zijn / kent geen angst**.
3 Een held doet dingen waarbij hij zelf **wel / geen** risico loopt.

Leestips Helden

Ik kan/weet
- kenmerken van helden in verhalen.
- verbanden leggen tussen fictie en werkelijkheid. 1F

§3 Vragen stellen

Je leert	• open en gesloten vragen herkennen in interviews.
Je hebt afgerond	• -

Theorie

video-uitleg

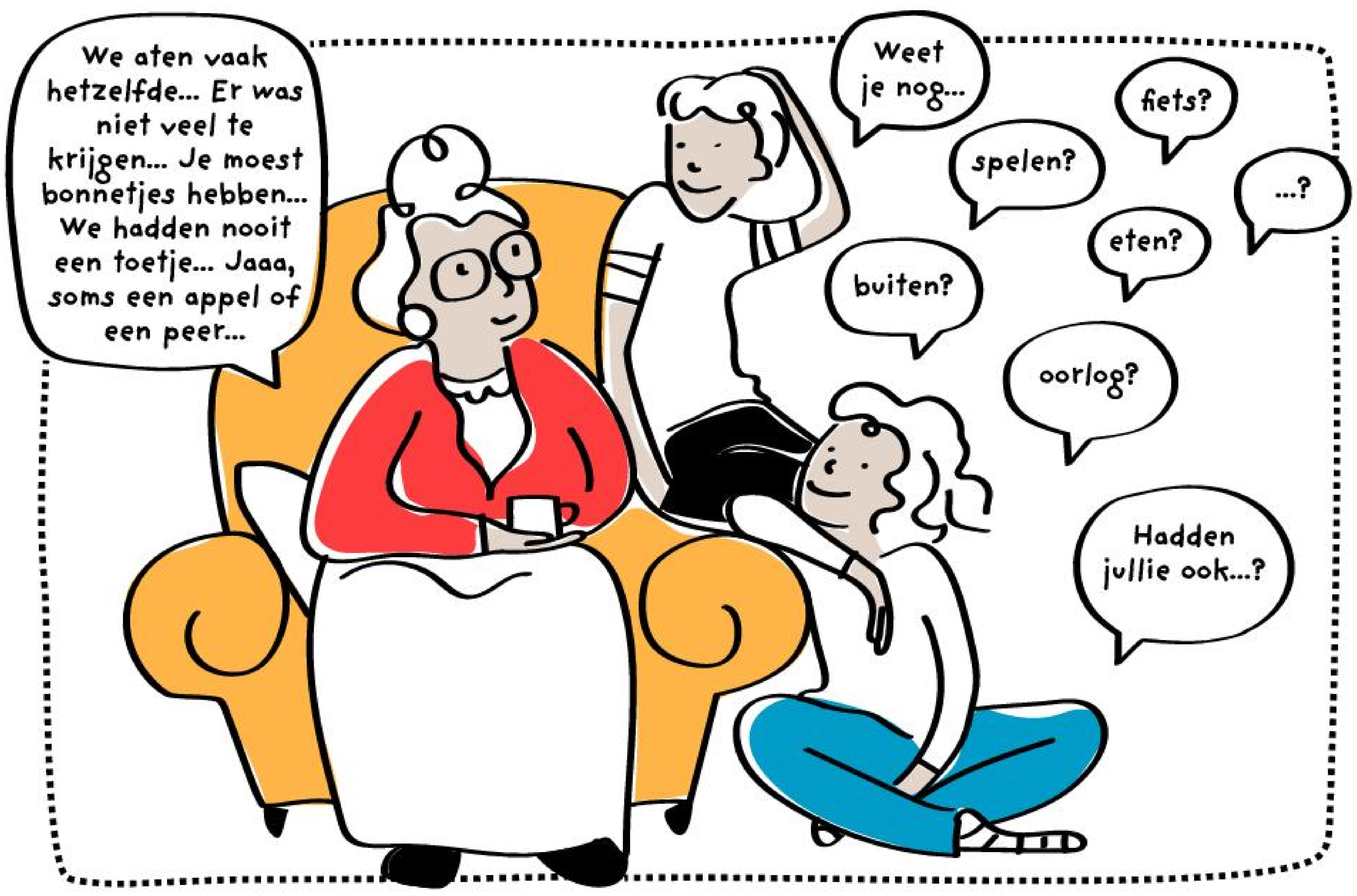
Open en gesloten vragen

In een **interview** stelt de interviewer vragen om aan informatie te komen. Een interviewer kan open of gesloten vragen stellen.
Op een **gesloten vraag** is maar één antwoord mogelijk, vaak (maar niet altijd) is dat *ja* of *nee*. Voorbeelden van gesloten vragen zijn: Vind je je beroep leuk? Heb je wel eens iets spannends meegemaakt? Hoe oud ben je?
Als je **open vragen** stelt, krijg je vaak een uitgebreider antwoord. Open vragen beginnen vaak met 'hoe', 'waarom' of 'wat'. Bijvoorbeeld: *Hoe wist u wat u moest doen? Waarom zit je op rugby? Wat vindt u van de nieuwe iPhone?*

Opdracht
1

Bekijk de afbeelding.

1. Wie wordt geïnterviewd en waarover gaat het interview?
2. In twee tekstballonnen staat het begin van een vraag. Maak deze vraagzinnen af. Noteer achter elke vraag of het een open of gesloten vraag is.
3. In de tektsballonnen staan vijf losse woorden. Bedenk met de woorden 'eten', 'spelen' en 'oorlog' een gesloten én een open vraag die je aan deze mevrouw zou kunnen stellen.
4. De mevrouw zegt: 'Je moest bonnetjes hebben.' Misschien weet je niet wat ze daarmee bedoelt. Noteer twee vragen die je zou kunnen stellen om daarachter te komen.

Opdracht
2

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment. Het gaat over politieman Zefanja Engbers die een lintje krijgt.

1. Wat heeft Zefanja gedaan? Formuleer je antwoord in één of twee zinnen.

2 ‘Menslievend hulpbetoon’ betekent dat je iets doet, omdat **het je werk is / het van je wordt gevraagd / je iemand wilt helpen**.

3 Zefanja zegt dat hij ‘het zo weer zou doen’, want ‘dat zit ook in je als mens’. Hij bedoelt daarmee dat mensen anderen altijd willen helpen als zij in nood verkeren. Denk je dat iedereen zou doen wat Zefanja heeft gedaan? Leg je antwoord uit.

4 Noteer drie open vragen die je aan Zefanja zou kunnen stellen als je hem zou interviewen. Begin de vragen met ‘hoe’, ‘wat’ en ‘waarom’.

5 Wie moet volgens jou een lintje krijgen? Leg je antwoord uit.

> het lintje zelfst. nw.
>
> **soort medaille die je namens de koning van de burgemeester krijgt voor een bijzondere prestatie**

Opdracht 3

Lees de vragen en bekijk daarna het fragment uit *Dream School*. De leerlingen interviewen Bibian Mentel (1972-2021), meervoudig snowboardkampioen op de Paralympische Spelen. Bibian had op dat moment al bijna twintig jaar kanker.

1 Hieronder staan de vragen die de jongeren aan Bibian Mentel stellen. Noteer per vraag in steekwoorden het antwoord van Bibian.
   a ‘Hoe gaat u om met uw ziekte?’
   schrok niet, gericht op sport, kanker verspreid, rechteronderbeen geamputeerd, nadenken, gehuild, vragen stellen over wat ik nog zou kunnen
   b ‘Vind je dat je lichaam je in de steek heeft gelaten?’
   c ‘Op welke prestatie ben je nou het meest trots?’
   d ‘Vindt u ook dat u het beste bent?’
   e ‘Ziet u zichzelf ook als inspiratiebron voor anderen?’
   f ‘U heeft een carrière, u heeft kinderen, u heeft een ziekte. Hoe verdeelt u de aandacht tussen dit en dat en dit?’
   g ‘Misschien een heel lastige of heftige vraag, maar heb je je ooit schuldig gevoeld tegenover je man en kinderen?’

2 De jongeren hebben per groepje vragen bedacht over verschillende onderwerpen uit Bibians leven. Maak de juiste combinaties.

haar carrière als snowboardster	vraag *a* en *b*
haar privéleven	vraag *c*, *d* en *e*
haar ziekte	vraag *f* en *g*

3 Vind jij Bibian Mentel een held? Leg je antwoord uit.

Opdracht 4

Lees de vragen en luister daarna naar het fragment.

1 In dit fragment hoor je alleen Steffie Kuijkens antwoorden op de vragen van de interviewer. Zet de vragen in de goede volgorde door een 1 voor de vraag te zetten die het eerst wordt beantwoord, een 2 voor de vraag die daarna komt enzovoort.
   a … Hoe gaat het als je wordt opgeroepen?
   b … Hoeveel tijd ben je eraan kwijt?
   c … Kun je iets over jezelf vertellen?
   d … Wat trekt je aan in het werk van de brandweer?
   e … Welke eigenschappen moet je hebben om bij de brandweer te kunnen?

2 Aan het einde zegt Steffie: ‘En zeker in een klein dorp als Luyksgestel komt het toch vaak voor dat je de mensen die je gaat helpen persoonlijk kent. En dan is het fijn dat je het verschil kunt maken.’ Noteer een vraag die de interviewer gesteld zou kunnen hebben.

Ik kan/weet
- open en gesloten vragen herkennen in interviews.
- hoofdzaken uit interviewfragmenten halen. 1F

§ 4 Interviews

Je leert	• verschillende soorten vragen herkennen in geschreven interviews.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 6 Inleiding, middenstuk en slot • Thema D Helden § 3 Kijken: vragen stellen

Theorie

video-uitleg

Interviews

Een interview is een verslag van een vraaggesprek. Net als andere teksten heeft een interview een inleiding, een middenstuk en een slot.

- In de **inleiding** wordt de geïnterviewde voorgesteld. De lezer krijgt een antwoord op de vraag wie de geïnterviewde is en wat het onderwerp van het interview is.
- Het **middenstuk** bestaat uit de vragen van de interviewer en de antwoorden van de geïnterviewde.
- Het **slot** bestaat vaak uit een **slotvraag** (de laatste vraag) en het antwoord van de geïnterviewde.

Opdracht

1

Lees tekst 1.

1. Waaraan kun je zien dat tekst 1 een interview is?
2. Noteer de drie vragen die de interviewer heeft gesteld om aan de informatie in alinea 1 te komen.
3. Om aan deze informatie te komen, heeft de interviewer **open / gesloten** vragen gesteld.
4. Alinea 1 is de inleiding. Wat vind je daar goed aan en wat vind je minder goed?
5. De eerste vraag van de interviewer is 'Waarom wilde je astronaut worden?' Zou je deze vraag ook als slotvraag kunnen gebruiken? Leg je antwoord uit.
6. In welke alinea vind je de meeste redenen om André Kuipers een held te noemen? Leg je antwoord uit.
7. De vraag 'Wat is je advies als je astronaut wilt worden?' is de laatste vraag. Vind je dit een goede slotvraag? Leg je antwoord uit.

Tekst 1

Astronaut André Kuipers

(1) Naam: André Kuipers
Geboren: 5 oktober 1958
Beroep: astronaut

Waarom wilde je astronaut worden?

(2) Om drie redenen. Eerst omdat ik het heel spannend vond. Vroeger las ik sciencefictionboekjes over raketten, planeten en buitenaardse wezens. Daarna zag ik foto's en films vanuit de Space Shuttle. Toen dacht ik: dat is mooi! Zo wil ik de aarde ook wel eens zien. Daarna ben ik arts geworden en in de ruimtevaart gaan werken. Ik kon allemaal onderzoeken doen waardoor we meer leren over

mensen in de ruimte en op aarde. Zo kon ik de mensheid een beetje helpen. Kortom: ik ben astronaut geworden omdat het spannend, mooi en ook nog nuttig is.

Wat is het meest spectaculaire wat je hebt meegemaakt?
(3) Dat is de landing. Om precies te zijn: het moment dat je terugkomt door de dampkring. De dampkring is de lucht die rond de aarde hangt en die jij elke dag inademt. Als de ruimtecapsule terugkeert naar de aarde, remt hij af door te 'botsen' met die lucht. Het is een heel spannend moment. Stel je voor dat de remmotor het niet doet ... Dan blijf je nog jaren rondjes draaien in de ruimte. Bij de terugkeer ben je eerst nog gewichtloos. Maar als de capsule afremt, word je steeds zwaarder en zwaarder. Wrijf eens heel hard met je hand over je arm. Dan worden je hand en je arm warm, toch? Dat gebeurt ook met een ruimtecapsule die botst tegen de lucht. Hij wordt heel heet, wel 1500 graden Celsius. Daarom zit er een hitteschild op dat beschermt tegen die warmte. Door het raampje van de capsule zie je de lucht roze worden van de hitte. De vonken spatten van het hitteschild af. Heel spectaculair! Ik vind de terugkeer door de dampkring het spannendste moment van de hele ruimtevlucht. Een paar minuten later sta je gelukkig veilig op de grond.

Waar zie je het meest tegenop als je naar de ruimte gaat?
(4) Dat ik elke dag bij het sporten heel veel zweet en dat er geen douche is. Ik kan een half jaar niet douchen omdat water in de ruimte zweeft! Wassen doen astronauten alleen met vochtige doekjes. Verder ga ik natuurlijk mijn vrouw en kinderen missen. Maar een half jaar is zo voorbij, hoor. Misschien vind ik het daar wel zo leuk, dat ik niet meer terug wil ...

Wat is je advies als je astronaut wilt worden?
(5) Wat heel belangrijk is om astronaut te worden, is een goede conditie. Je hoeft geen topatleet te zijn, maar wel fit en gezond. Je moet goede cijfers op school halen en een technische of wetenschappelijke studie doen. En je moet met mensen om kunnen gaan. Astronauten gaan de ruimte in. Maar dat kan alleen dankzij een team van duizenden mensen op de grond. En verder? Geduld, doorzettingsvermogen en een beetje geluk. Wie weet, lukt het een van jullie wel om astronaut te worden!

Sander Koenen, Hoe word ik een held? Schrijvenaars, Groningen 2011

Opdracht
2

Lees tekst 2.

1. Alinea 1 is de inleiding van de tekst. Welke inleiding vind je beter? Die van tekst 1 of van tekst 2? Leg je antwoord uit.
2. Waaraan herken je het middenstuk van tekst 2?
3. 'Bewustwording creëren' (al. 1) betekent dat mensen **ergens over gaan nadenken / hetzelfde gaan doen**.
4. Rachel wilde ook zelf veel leren. Welk voorbeeld daarvan staat in alinea 10?
5. In alinea 1 worden twee voorbeelden genoemd van goede daden. Vind jij deze goede daden ook heldendaden? Leg je antwoord uit.
6. Vind je dat de afbeelding goed bij de tekst past? Waarom?

Tekst 2

Rachel redt de wereld

(1) Ze is al bijna een half jaar bezig en voert vandaag haar 140ste goede daad uit: Rachel van de Pol startte op 1 januari van dit jaar ikreddewereld.nl. Het doel van de site? Bewustwording creëren bij mensen, ze wakker schudden én zelf onderweg veel leren door elke dag een kleine, goede daad te doen. Gifvrije bloemen zaaien voor bijen, het overhemd strijken van een oudere man, je kunt het zo gek niet verzinnen of Rachel heeft de goede daad al uitgevoerd.

Hoe ontstond het idee om een jaar lang elke dag een goede daad te verrichten?
(2) Ik werkte aan een jeugdroman over een meisje van veertien dat met allerlei rare acties de wereld probeerde te redden waardoor ze zich erg onpopulair maakte bij haar klasgenoten. Het schrijfproces stagneerde om

allerlei redenen, het schoot niet op. Na een tijdje dacht ik: als ik dan toch zo begaan ben met dit onderwerp, als ik mensen wil wakker schudden en bewust wil laten worden hoe makkelijk het eigenlijk is, waarom ga ik dan niet zelf aan de slag?

(3) In eerste instantie dacht ik eraan om elke dag kleine behapbare dingen te gaan doen. Maar hoe dan? Eén keer per week vond ik te weinig, dus een jaar lang elke dag? Dat leek me gestoord. Het liet me niet los en op een dag werd ik wakker en besloot ik: ik ga het gewoon doen.

Hoe staat het er nu, bijna een half jaar later, voor?

(4) De eerste drie maanden gingen verrassend makkelijk. Ik zat in de flow en was nog helemaal vol van het idee. Toen er wat meer aandacht voor kwam in de media, kreeg ik steeds meer reacties. Mensen vroegen of ik tips kon geven en of ik mee wilde doen. Ik doe dit naast mijn baan en het steeg een beetje boven mezelf uit.

(5) Ik heb laatst mezelf voor het eerst afgevraagd of het me wel gaat lukken om dit een jaar vol te houden. Maar ik wil het heel graag, ik moest mezelf gewoon even herpakken.

(6) Het helpt ook wel dat ik merk dat volgers aangeven dat ze bepaalde daden ook doen of er iets van leren. Mensen willen wel, maar weten soms niet hoe.

De Facebook-pagina heeft op moment van schrijven 1726 likes. Dat is veel voor een particuliere pagina, had je dat van tevoren verwacht?

(7) Ik ben er gewoon voor gegaan, heb mezelf er echt in gestort. Daarom wist ik ook niet wat ik moest verwachten. Het is heel fijn dat ik op deze manier mensen bereik. Iedereen reageert ook zo positief.

Je bent al bijna over de helft, heb je nog spectaculaire plannen voor het tweede halfjaar?

(8) Oh zoveel. Ik zou bijvoorbeeld graag een dag met vrienden bij een gemeentehuis willen staan en alle pasgetrouwde stelletjes willen toejuichen en met rijst willen bestrooien. Of met een hele vloot van luchtbedden het meer op om dat plasticvrij te maken. Ik ben bang om in herhaling te vallen; er zijn natuurlijk een paar thema's waarbinnen ik me begeef. Als ik bijvoorbeeld een biologisch biertje drink, wil ik niet ook weer biologische make-up kopen. Althans niet direct erna. Zo ben ik veel met afval bezig, maar probeer ik dat steeds op een andere manier te doen.

Zijn er al hoogtepunten aan te wijzen?

(9) Nou niet zozeer hoogtepunten, maar ik heb wel heel veel leuke dingen gedaan. En ik heb veel geleerd, er waren zoveel momenten dat ik oprecht verbaasd was en nog steeds ben. Ik neem ook steeds meer mensen mee, dat is ook erg leuk.

(10) Wat bijvoorbeeld heel leuk was om te doen, was fietsles geven aan allochtone vrouwen. Die dan uitroepen: 'Het is echt een inspanning, ik zweet helemaal!' Ik leer van dat soort ervaringen. Voor ons Nederlanders is fietsen zo normaal als ademen, maar voor anderen is het heel bijzonder. Een van die vrouwen zei ook dat zij alleen maar kookt en voor het huishouden zorgt en wij Nederlanders alles veel beter plannen qua sport. Zo keek ik er eerst helemaal niet naar. Dat verbaasd worden en een andere kijk krijgen op dingen, dat vind ik echt mooi.

Naar: Annelies Beltman, hpdetijd.nl

Opdracht
3

Lees tekst 3.

1 'Hedendaagse helden' (al. 1) zijn helden van **nu / vroeger**.
2 Een 'penning' (al. 1) is een **medaille / munt**.
3 'Compassie tonen' (al. 5) betekent: met iemand meevoelen. Met wie toont Allard Marsie compassie?
4 Welk woord past op de plaats van zowel 'vanzelfsprekend' in alinea 5 als 'alledaags' in alinea 6? **bijzonder / dagelijks / gewoon / vanzelf**
5 'Zonder aanziens des persoons' (al. 5) betekent dat het **wel / niet** uitmaakt wie iemand anders is.
6 'Het is geen hogere wiskunde' (al. 6) betekent letterlijk: het is geen moeilijke wiskunde. Wat bedoelt Allard met deze zin?

Opdracht
4

Lees tekst 3 nog een keer.

1. Leg uit dat tekst 3 er niet uitziet als een interview.
2. Markeer in alinea 3 de zinnen die agent Marsie letterlijk heeft gezegd.
3. Welke vraag heeft de interviewer waarschijnlijk gesteld om aan de informatie in alinea 3 te komen?
   A Waarom ben je bij de vrouw op straat gaan zitten?
   B Waarom bleef je bij de vrouw in plaats van achter de zakkenroller aan te gaan?
   C Was het niet ongemakkelijk om zo lang bij de vrouw op straat te zitten?
4. Welke vraag heeft de interviewer waarschijnlijk gesteld om aan de informatie in alinea 4 te komen?
5. Vind jij het terecht dat Allard Marsie een penning heeft gekregen? Leg uit.

Tekst 3

Wauw, wat een helden!

(1) Vier hedendaagse helden krijgen vandaag van Stichting Maatschappij en Veiligheid een penning voor hun moedige gedrag. Dit zijn de mensen die niet wachtten op hulp, maar actie ondernamen om zichzelf te verdedigen of anderen te helpen.

(2) Eigenlijk vindt wijkagent Allard Marsie dat hij iets heel gewoons heeft gedaan. Maar soms, weet hij nu ook, wordt iets heel gewoons juist heel bijzonder. Dat gebeurde in januari van vorig jaar, toen hij met een collega op weg was naar een melding over een zakkenroller om op weg daarnaartoe te stuiten op een mogelijk slachtoffer van een ongeluk.

(3) Nadat zijn collega hem heeft gevraagd de ondersteuning van de vrouw over te nemen, belandt Marsie op straat. ‘Ik wist dat het even zou duren voor er een ambulance zou komen, dat had ik al via de mobilofoon begrepen. Iedereen kan zich voorstellen dat het op straat niet echt gemakkelijk is om te wachten, zeker niet als je pijn hebt. Dat is geen pretje. Dus ben ik gaan zitten om haar te ondersteunen.’

(4) En terwijl Marsie daar zo zit, vraagt iemand of er een foto gemaakt mag worden. Tuurlijk, zegt hij. Zo wordt vastgelegd hoe hij aan het werk is. Gewoon. Dat het ook bijzonder is, krijgt Marsie pas ’s avonds in de gaten. ‘Ik ging naar het theater en had mijn telefoon dus uit staan. Toen ik hem aanzette, dacht ik nog dat er iets met iemand was gebeurd. Ik had zoveel berichten.’

(5) Wat blijkt: de foto die overdag werd gemaakt, raast over het internet. Mensen worden geraakt door de compassie die Marsie toont. En dat terwijl hij het zelf vanzelfsprekend vindt dat hij iedereen helpt. ‘Ik behandel mensen zoals ik zelf ook graag behandeld wil worden, zonder aanziens des persoons. Ik heb er in de afgelopen dertig jaar trouwens wel vaker zo bijgezeten. Toen is het nooit zo opgevallen.’

(6) Maar hoe alledaags Marsie zijn prestatie ook vindt, de agent is blij dat hij erom wordt beloond met een penning. Die beloning ziet hij als eentje voor alle agenten, die net als hij elke dag op straat weer hun werk doen. En als een herinnering aan datgene waarmee we de wereld eenvoudig een beetje mooier kunnen maken: hulp bieden als een ander die kan gebruiken. Het is geen hogere wiskunde, zo simpel kan het zijn.

Naar: Algemeen Dagblad

Ik kan/weet

- belangrijke informatie uit een informatieve tekst zoals een interview halen en beoordelen. 1S
- inleiding, middenstuk en slot herkennen. 1S

§ 5 Een interview afnemen

Je leert	• interviewen.
Je hebt afgerond	• Thema D Helden § 3 Kijken: vragen stellen en § 4 Lezen: interviews

Theorie

video-uitleg

Interviewen

Mensen die worden geïnterviewd, geven soms heel korte antwoorden. Vaak geven mensen langere antwoorden als je:
- open vragen stelt;
- niet alleen naar feiten vraagt, maar ook naar meningen en gevoelens;
- doorvraagt.

Doorvragen doe je als je vindt dat je nog niet genoeg informatie hebt gekregen. Je stelt dan een vraag waarmee je reageert op wat de geïnterviewde net heeft gezegd. Zo'n vraag noem je een **vervolgvraag**. Om goede vervolgvragen te stellen, moet je goed naar de ander luisteren.
Bijvoorbeeld:
Vraag: Wie is jouw held? Antwoord: Nelson Mandela.
Vervolgvragen die je kunt stellen, zijn: Waarom is hij je held? Wat vind je zo bijzonder aan hem? Wat heeft hij gedaan?

Opdracht **1**

Werk in tweetallen.
1. Leerling A legt het eerste dilemma (moeilijke keuze) voor aan de ander. De ander vertelt wat hij zou kiezen.
2. Leerling A vraagt: 'Waarom?' Leerling B geeft antwoord.
3. Leerling A stelt nóg een of meer vervolgvragen. Het doel is om leerling B zo veel mogelijk te laten vertellen.
4. Daarna draaien jullie de rollen om. Leerling B stelt nu de vragen en leerling A geeft antwoord.
5. Wat vond je moeilijk? En wat ging goed?

Opdracht
2

Je docent verdeelt de klas in twee groepen.
Groep 1 maakt een kring. Groep 2 vormt een kring om de andere kring heen. Je gaat zo staan, dat je recht voor iemand uit de andere kring staat.

1. De eerste ronde duurt één minuut. De leerlingen uit groep 1 vragen aan de leerling tegenover wie zij staan: *Wie is jouw held?* De ander geeft antwoord. Daarna vragen de vragenstellers zo veel mogelijk door. Als een vragensteller geen vragen meer weet, luisteren jullie naar de vervolgvragen van de vragenstellers die nog in gesprek zijn.
2. De tweede ronde gaat precies hetzelfde als de eerste ronde. Nu zijn de leerlingen uit groep 2 de vragenstellers.
3. Bespreek de opdracht klassikaal. Wat vond je mooie of goede vervolgvragen?
4. Zijn er vervolgvragen die je bijna altijd wel kunt stellen? Welke?

Opdracht
3

Werk in tweetallen. Je interviewt een klasgenoot over zijn of haar held. Het interview duurt maximaal drie minuten.

1. Bereid het interview voor door vragen te bedenken.
   Doe het zo:
   - Noteer ten minste drie open vragen en twee gesloten vragen.
   - Noteer een goede slotvraag, bijvoorbeeld:
     Is er iets wat je nog wilt vertellen waarnaar ik niet heb gevraagd?
     Denk je dat jouw held een goed voorbeeld voor anderen kan zijn?
   - Herlees je antwoord op vraag 4 van opdracht 2. Noteer ten minste twee vervolgvragen die je misschien kunt stellen.

   Tip: lees de theorie van paragraaf 3 en 4 van dit thema en deze paragraaf nog een keer door.
2. Interview elkaar om beurten.
   Doe het zo:
   - Neem het interview op met je telefoon.
   - Stel je vragen.
   - Luister goed naar de antwoorden.
   - Vraag door als je vindt dat je klasgenoot te weinig informatie geeft, als je iets niet helemaal begrijpt of als hij iets vertelt wat je interessant vindt.
   - Bedank de ander voor het interview.

   Tip: als je vindt dat het interview niet zo goed is gegaan, mag je het overdoen.

Opdracht
4

Werk samen met een ander tweetal.

1. Luister samen naar de vier interviews van opdracht 3. Na elk interview geven jullie de interviewer een top (een compliment) en een tip (verbeterpunt).
2. Welk interview vinden jullie het beste? Leg je antwoord uit.
3. Heeft een van jullie een tip gegeven waar de rest van je klas ook iets aan zou kunnen hebben? Welke tip was dat?
4. Bespreek de antwoorden op vraag 1, 2 en 3 klassikaal.

Ik kan/weet
- goede vragen stellen om aan specifieke informatie te komen. 1S
- open en gesloten vragen stellen en doorvragen om aan informatie te komen. 2F

§ 6 Een interview uitwerken

Je leert • een interview uitwerken tot een artikel.
Je hebt afgerond • Thema D Helden § 5 Spreken: een interview afnemen

Theorie

video-uitleg

Een interview uitwerken

Als je een interview uitwerkt tot een artikel, begin je met een **inleiding**. Daarin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je deze persoon hebt geïnterviewd.
In het **middenstuk** staan de vragen met daaronder de antwoorden van de geïnterviewde.
Het **slot** bestaat uit de **slotvraag** en het antwoord daarop. Voorbeelden van slotvragen zijn:
- *Heeft u een boodschap of advies voor jongeren?*
- *Wilt u zelf nog iets vertellen waarnaar ik niet heb gevraagd?*

Als je het interview hebt opgenomen, kun je beter niet precies uittypen wat de persoon heeft gezegd. Mensen die praten, gebruiken vaak **spreektaal**: ze maken hun zinnen bijvoorbeeld niet af, of zeggen vaak woordjes die niet zoveel betekenen, zoals 'ehhhh' of 'nou, kijk'.
Als je een interview uitwerkt, moet je spreektaal veranderen in **schrijftaal**.
Zo verander je spreektaal in schrijftaal:
- Vat lange antwoorden samen.
- Maak korte zinnen.
- Begin een zin met een hoofdletter en eindig met een leesteken.
- Gebruik geen woordjes die niet zoveel betekenen.
- Schrijf woorden helemaal uit: bijvoorbeeld *even* in plaats van *ff* en *mijn* in plaats van *me* of *m'n*.

Als je de tekst van het interview hebt uitgewerkt, moet je je tekst nog **opmaken**. Dat betekent dat je zorgt dat het interview er mooi en overzichtelijk uitziet. Dat doe je zo:
- Zet de verschillende onderdelen van het interview in de goede volgorde: titel, inleiding, middenstuk, slot. Onder het slot zet je je naam.
- Gebruik een witregel tussen de verschillende onderdelen van het interview.
- Maak de vragen **vet**.
- Plaats eventueel een foto van de geïnterviewde bij de tekst.
- Ten slotte bedenk je een **titel**. Een goede titel is kort en duidelijk en maakt nieuwsgierig. Je kunt ook een uitspraak van de geïnterviewde als titel gebruiken. De titel maak je groter en vet.

Opdracht
1

Bekijk het filmpje en lees tekst 1. Het is de uitgeschreven tekst van een deel van een interview met Vincent Bakker, die mensen uit een brandende auto heeft gered.
Werk het interviewfragment op de computer uit.
Doe het zo:
- Maak de vragen van de interviewster vet. De eerste vraag is voorgedaan.
- Zet onder elke vraag het antwoord van Vincent.

- Verander spreektaal in schrijftaal. Maak volledige en correcte zinnen; plaats hoofdletters en leestekens.
- Schrijf een korte inleiding en zet die boven de vragen en de antwoorden.
- Bedenk een korte titel en plaats die boven de tekst.

Tekst 1

Ja, Vincent, gisteren zat je ook zo in je auto. Klopt, ja. En toen? En toen stond er opeens een brandende auto voor me op de vluchtstrook. En toen ja, toen snel uitgestapt natuurlijk en ik bedacht me geen seconde en ik ben de mensen te hulp geschoten. Ennehhh ... kindjes bevrijd uit de brandende auto. Dus ik bedacht me geen seconde en sloeg met me vuist de achterruit eruit. En toen eh, kind bevrijd met Maxi-Cosi en al, veiliggesteld, in me bus. En toen eh ... vervolgens met hulp van de politie de anderen d'r uitgehaald. Hoe is het met je vuist? Niks aan de hand eigenlijk, zoals te zien is. Gewoon een paar schrammetjes heb je? Een paar schrammetjes en alles doet het nog.

Naar: rijnmond.nl

Opdracht 2

Bekijk de vragen en luister daarna naar het fragment. Het is het eerste deel van een interview. Wietske interviewt Tarik, die een oude mevrouw heeft geholpen.

1 Werk de vragen van Wietske en de antwoorden van Tarik digitaal helemaal uit.

2 Controleer je tekst:

a Begint elke zin met een hoofdletter? **ja / nee**

b Eindigt elke zin met een leesteken? **ja / nee**

c Staan de witregels op de juiste plaats? **ja / nee**

Opdracht 3

Bekijk de vragen en luister daarna naar het tweede deel van het interview.

1 Neem de vragen *a* tot en met *e* over. Noteer daaronder het antwoord van Tarik in steekwoorden.

a Wat dacht jij toen?
niet zoveel, rende erheen, bewusteloos, vriendin 112 bellen, man verkeer tegenhouden

b Wat deed je zelf op dat moment?

c En kwam de ambulance al snel?

d In het *Utrechts Nieuwsblad* word je een held genoemd. Vind je jezelf ook een held?

e Is er iets wat je tegen de mensen zou willen zeggen voor als zij een keer iemand zien die hulp nodig heeft?

2 Werk de antwoorden op vraag *c* en *d* helemaal uit.

3 Stelt Wietske een goede slotvraag? **ja / nee**

4 Bedenk een korte en duidelijke titel die goed bij het interview past.

5 Ruil je antwoorden op vraag 2 met die van een klasgenoot. Welke uitwerking vinden jullie beter? Leg je antwoord uit.

6 Wat vind jij fijner werken? De antwoorden uitwerken op basis van je aantekeningen of de opname? Leg je antwoord uit.

Ik kan/weet

- een interview uitwerken tot een artikel door spreektaal te veranderen in schrijftaal.
- mijn tekst opmaken en verdelen in inleiding, middenstuk en slot. 1S
- precies luisteren en aantekeningen maken. 1F

§7 Zakelijke e-mail

Je leert	• een zakelijke e-mail schrijven.
Je hebt afgerond	• Meer dan lezen § 6 Inleiding, middenstuk en slot
	• Taal § 5 Formeel en informeel

Theorie

video-uitleg

Een zakelijke e-mail

Een zakelijke e-mail stuur je naar bedrijven of personen die je meestal niet kent, bijvoorbeeld een bedrijf waar je stage wilt lopen of een bijbaantje wilt.
In een zakelijke e-mail gebruik je **formele taal**.

Zo schrijf je een zakelijke e-mail

Inhoud
- In de **inleiding** schrijf je wie je bent en waarom je de e-mail schrijft. Dat noem je de **aanleiding** voor de mail.
- In het **middenstuk** geef je aan welke informatie je wilt hebben of stel je je vragen.
- In het **slot** spreek je een wens of verwachting uit. Bijvoorbeeld: 'Ik hoop snel een antwoord van u te krijgen.'

Vorm
- Vul altijd de onderwerpregel in. Daarin zet je kort en duidelijk waarover je e-mail gaat.
- Begin met een beleefde aanhef, bijvoorbeeld '*Beste mevrouw Van Suijlenkom*,'.
  Let op: na de aanhef gebruik je een komma.
- Spreek de ander aan met 'u' en gebruik formele taal.
- Gebruik witregels tussen alle onderdelen van de e-mail.
- Controleer je e-mail op taal- en spelfouten.
- Sluit af met 'Met vriendelijke groet,'.
- Vermeld onderaan je volledige naam.

Opdracht
1

Lees tekst 1. Het is een e-mail die Ramses heeft geschreven aan de astronaut André Kuipers.

1 Wat is de aanleiding voor Ramses' e-mail?
2 In het middenstuk stelt Ramses drie vragen. Noteer ze alle drie.
3 Welke hoop spreekt Ramses uit in het slot?

Opdracht
2

De *inhoud* van Ramses' mail in tekst 1 is goed, maar de *vorm* niet. Tekst 2 is de verbeterde versie van Ramses' mail. Lees tekst 2.

1 Markeer de zinnen en stukjes van zinnen in tekst 1 en 2 die verschillend zijn.
2 Leg uit waarom de onderwerpregel van tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
3 Leg uit waarom de aanhef in tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
4 Leg uit waarom de groet in tekst 2 beter is dan die van tekst 1.
5 Waarom is tekst 2 iets langer dan tekst 1?
6 Welke tekst ziet er overzichtelijker uit? Leg je antwoord uit.
7 In tekst 1 zitten twee spelfouten die in tekst 2 zijn verbeterd. Markeer de fouten in tekst 1.

Tekst 1

Aan: andrekuipers@esa.eu
Onderwerp: Mag ik u een keer interviewen voor school?

Hoi André!
Mijn naam is Ramses de Vries. Ik zit in 1 vmbo-th van het Kalsbeek College in Woerden. Voor nederlands zijn we bezig met een project over helden. We moeten allemaal iemand interviewen die wij een held vinden. Van dat intervieuw gaan we een artikel maken. Voor mij bent u een held, omdat u in de ruimte bent geweest. Mijn vraag aan u is of ik u zou mogen interviewen. Het interview duurt ongeveer een kwartier. Ik zou ook graag een foto van u willen maken, als u dat niet erg vindt. Zou ik het interview ook mogen opnemen?
Ik hoop snel antwoord van u te krijgen.
Doei!
Ramses

Tekst 2

Aan: andrekuipers@esa.eu
Onderwerp: Verzoek om interview

Beste meneer Kuipers,

Mijn naam is Ramses de Vries. Ik zit in 1 vmbo-th van het Kalsbeek College in Woerden. Voor Nederlands zijn we bezig met een project over helden. We moeten allemaal iemand interviewen die wij een held vinden. Van dat interview gaan we een artikel maken. Voor mij bent u een held, omdat u in de ruimte bent geweest.

Mijn vraag aan u is of ik u zou mogen interviewen. Het interview duurt ongeveer een kwartier. Ik zou ook graag een foto van u willen maken, als u dat niet erg vindt. Zou ik het interview ook mogen opnemen?

Ik hoop snel antwoord van u te krijgen.

Met vriendelijke groet,

Ramses de Vries

Opdracht 3

Je schrijft een e-mail aan iemand die jij een held vindt. Dat kan iemand zijn uit paragraaf 1 of 3, maar het mag ook iemand anders zijn. Je vraagt deze persoon of je hem/haar mag interviewen. Download het werkblad.

1. Vul de onderwerpregel in.
2. Noteer een beleefde aanhef.
3. Schrijf de inleiding. Leg uit wie je bent en dat je deze e-mail schrijft omdat je de ander wilt interviewen. Gebruik tekst 2 als voorbeeld.
4. Schrijf het middenstuk. Gebruik tekst 2 als voorbeeld.
5. Schrijf het slot. Daarin vertel je wat je hoopt of verwacht.
6. Noteer een beleefde afsluiting en je voor- en achternaam op de juiste plaats. Gebruik witregels tussen alle onderdelen van de mail.
7. Ruil je tekst met die van een klasgenoot. Download het feedbackformulier en vul het voor elkaar in.
8. Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- een zakelijke e-mail schrijven. 1F
- de e-mail afstemmen op mijn publiek door formele taal te gebruiken en de regels van de opening en afsluiting van een e-mail goed te gebruiken. 1F / 1S

§ 8 Jouw held

Je leert	• een interview voorbereiden, houden en uitwerken.
Je hebt afgerond	• Thema D Helden § 1 tot en met 7

Opdracht
1

Werk in viertallen. Je interviewt iemand die jij een held vindt. Het interview werk je uit tot een artikel voor een tijdschrift.

1 Kijk nog eens naar je antwoorden bij opdracht 1 van § 1. Welke mensen in jouw omgeving beschouw jij als held? Noteer hun namen, wat ze hebben gedaan en waarom jij dat een heldendaad vindt.

2 Bespreek jullie antwoorden op vraag 1 in je viertal. Wie van deze personen zou je willen en kunnen interviewen?

Opdracht
2

Zoek contact met degene die je wilt interviewen en maak een afspraak.
Doe het zo:

- Als je deze persoon kent, kun je contact met hem of haar opnemen (een appje sturen, opbellen of even langsgaan).
- Als je deze persoon niet kent, kun je hem of haar bellen of mailen. Je kunt de e-mail gebruiken die je in § 7 hebt geschreven. Let op: misschien moet je je mail nog aanpassen.
- Leg aan deze persoon uit dat je hem of haar wilt interviewen en waarom je dat wilt doen.
- Vertel hoelang het interview ongeveer zal duren.
- Vraag of je het interview mag opnemen en of je een foto mag maken.
- Maak duidelijke afspraken over waar en wanneer jullie elkaar ontmoeten.

Opdracht
3

Bereid het interview voor.

1 Noteer minimaal tien vragen die je aan je held wilt stellen. Zorg dat je voldoende open vragen noteert. Denk ook aan een mooie slotvraag. Voorbeelden daarvan vind je in § 4 en § 5.

2 Noteer onder je vragen een aantal vervolgvragen die je meestal wel kunt stellen. Voorbeelden daarvan vind je in § 5.

3 Aan welke tips en tops (opdracht 4 van § 5) zou je iets kunnen hebben?

Opdracht
4

1 Oefen het interview met een klasgenoot. Je klasgenoot speelt de rol van de geïnterviewde.
Doe het zo:
- Gebruik beleefde taal.
- Zet je telefoon aan om het interview op te nemen.
- Vertel eerst dat je het fijn vindt dat je de ander kunt interviewen en leg uit waarom je hem of haar een held vindt.
- Stel je vragen. Probeer zo veel mogelijk door te vragen.
- Als je al je vragen hebt gesteld, bedank je de ander voor het interview.
- Vraag of je een foto mag maken om bij het interview te plaatsen of een bestaande foto mag gebruiken.

2 Wissel van rol.

3 Luister het interview terug. Verbeter je vragen als dat nodig is. Als je een kort antwoord op een vraag hebt gekregen, kun je de vraag anders formuleren.

4 Houd het interview met je held.

Opdracht
5

1. Werk je vragen en de antwoorden die je hebt gekregen uit, zoals je dat in § 6 hebt geoefend.
2. Schrijf een inleiding van minimaal drie zinnen. Daarin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je hem of haar een held vindt.
3. Noteer een korte en duidelijke titel. Je kunt zelf een titel bedenken of een zin of een stukje uit het interview gebruiken.
4. Maak de tekst op. Gebruik afbeelding 1, 2 of 3 of een van de interviews uit § 4 als voorbeeld.
   Doe het zo:
   - Zet de titel, inleiding en het middenstuk in de juiste volgorde.
   - Gebruik witregels tussen de verschillende delen van het interview.
   - Maak de vragen vet.
   - Maak de titel groter en vet.
   - Zet je naam onderaan de tekst.
5. Plaats de foto in de tekst.

1 **André Kuipers: 'Ik zou nog dolgraag naar de maan willen'**

© NCRV

Wat herinner je je van die eerste maanlanding?

"Wazige beelden, mensen in gekke pakken en natuurlijk de Amerikaanse taal. Dat maakte het extra mysterieus. De latere Apollovluchten in kleur herinner ik me beter. Vooral de autootjes die over de maan reden. Ik weet ook nog dat ik een 3D-kaartje had van de Saturnus V-raket die de vlucht uitvoerde."

Nu terugkijkend, hoe bijzonder was de maanlanding?

"Prestige was de grootste drijfveer. Er was een ruimterace gaande tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Beide landen wilden als eerste naar de maan. Maar zo vanzelfsprekend was dat niet. Toen president Kennedy in 1961 aankondigde dat Amerika voor het einde van de jaren 60 iemand op de maan zou zetten, schrok NASA enorm. Dat konden ze helemaal niet! Het is bijzonder dat het vervolgens met enorme inspanning toch lukte."

2 10 vragen aan: Daniël Herweijer

Vandaag starten we op Hulpverlening.nl met de rubriek '10 vragen aan'. Iedere zaterdag stellen we een andere hulpverlener de zelfde 10 vragen. Daarbij komen hulpverleners uit alle disciplines aan bod. Ambulanceverpleegkundige Daniël Herweijer had de eer om het spits af te bijten.

Naam: Daniël Herweijer
Leeftijd: 37 jaar
Werkt bij: Regionale Ambulancedienst Zuid-Holland-Zuid, post Klaaswaal
Functie: ambulanceverpleegkundige
Hulpverlener sinds: 2014
Online actief: op Twitter te volgen via @DanielH_ambuzhz

ACHTERGROND

Waarom ben je hulpverlener geworden?
"Omdat ik iets voor mensen wilde doen. Ik volgde een opleiding tot werktuigbouwkundige. Tegen het einde van die studie liep ik stage in een machinefabriek en dat werk beviel me totaal niet. Nu had ik al een cursus EHBO gedaan. Ik liep ook mee op evenementen. Dat vond ik wél leuk: mensen helpen. Op advies van een van de instructeurs, die zelf op de ambulance werkte, ben ik geswitcht naar deeltijd HBO-V. Met daarnaast een baan als huisartsenpostchauffeur. In 2009 kon ik aan de slag als IC-verpleegkundige in het Erasmus Medisch Centrum. En twee jaar terug als ambulanceverpleegkundige. Dit is wat ik wil. Het klinkt misschien als een cliché, maar ik wil iets voor mensen betekenen."

3 **Interview: Rachel van de Pol redt de wereld door één goede daad per dag**

Ze is al bijna een half jaar bezig en voert vandaag haar 140ste goede daad uit: Rachel van de Pol startte op 1 januari van dit jaar Ikreddewereld.nl. Het doel van de site? Bewustwording creëren bij mensen, ze wakker schudden én zelf onderweg veel leren door elke dag een kleine, goede daad uit te voeren. Gifvrije bloemen zaaien voor bijen, het overhemd strijken van een oudere man, je kunt het zo gek niet verzinnen of Rachel heeft de goede daad al uitgevoerd.

Hoe ontstond het idee om een jaar lang elke dag een goede daad te verrichten?
'Ik werkte aan een jeugdroman over een meisje van 14 dat met allerlei rare acties de wereld probeerde te redden waardoor ze zich erg onpopulair maakte bij haar klasgenoten. Het schrijfproces stagneerde om allerlei redenen, het schoot niet op. Na een tijdje dacht ik: als ik dan toch zo begaan ben met dit onderwerp, als ik mensen wil wakker schudden en bewust wil laten worden hoe makkelijk het eigenlijk is, waarom ga ik dan niet zelf aan de slag?
In eerste instantie dacht ik eraan om elke dag kleine behapbare dingen te gaan doen. Maar hoe dan? Eén keer per week vond ik te weinig, dus een jaar lang elke dag? Dat leek me gestoord. Het liet me niet los en op een dag werd ik wakker en besloot ik: ik ga het gewoon doen.'

En toen was daar op 31 december 2013 ineens de aankondiging op Facebook: vanaf morgen gaat het beginnen. Hoe staat het er nu, bijna een half jaar later, voor?
'De eerste drie maanden gingen verrassend makkelijk. Ik zat in de *flow* en was nog helemaal vol van het idee. Toen er wat meer aandacht voor kwam in de media kreeg ik steeds meer reacties. Mensen vroegen of ik tips kon geven en of ik mee wilde doen. Ik doe dit naast mijn baan en het steeg een beetje boven mezelf uit.
Ik heb laatst mezelf voor het eerst afgevraagd of het me wel gaat lukken om dit een jaar vol te houden. Maar ik wil het heel graag, Ik moest mezelf gewoon even herpakken.

Opdracht
6

1. Ruil je tekst met die van een klasgenoot. Download het feedbackformulier en vul het voor elkaar in.
2. Verbeter je tekst als dat nodig is.

Ik kan/weet

- een interview voorbereiden.
- een interview houden en goede vragen stellen om aan specifieke informatie te komen. 1S
- open en gesloten vragen stellen en doorvragen om aan informatie te komen. 2F
- een interview uitwerken tot een artikel door spreektaal te veranderen in schrijftaal.
- een interview opmaken en verdelen in inleiding, middenstuk en slot. 1S
- feedback geven en ontvangen.
- mijn product op basis van feedback verbeteren.

§ 9 Helden

Je leert • je product en aanpak beoordelen.
Je hebt afgerond • Thema D Helden § 1 tot en met 8

Opdracht 1

Helden

1 In § 1, 2 en 4 heb je kenmerken van helden genoteerd. Noteer ze onder elkaar.
2 Is dat lijstje compleet? Of moet er nog iets bij?
3 Kies uit je lijstje van vraag 1 en 2 de vier kenmerken die samen omschrijven wat iemand *voor jou* een held maakt.
4 Ben je door dit thema anders gaan denken over helden? Leg je antwoord uit.
5 Helden kunnen een voorbeeld voor anderen zijn. Is er iemand in dit thema die een voorbeeld voor jou is?
6 Is er een andere held die voor jou een voorbeeld is? Zo ja, leg je antwoord uit.

Opdracht 2

Taal

Je hebt een aantal vaardigheden geoefend, onder andere:

- open en gesloten vragen stellen en doorvragen;
- het verschil tussen spreektaal en schrijftaal;
- een interview afnemen;
- een interview uitwerken met inleiding, een middenstuk en een slot;
- een (zakelijke) e-mail schrijven.

1 Welke van deze dingen vind jij handig om te kunnen?
2 In welke situatie zou jij daar zelf iets aan kunnen hebben?
3 In welke situaties of beroepen zijn dat belangrijke vaardigheden?
4 Je hebt mondelinge en schriftelijke vaardigheden geoefend. Wat gaat jou makkelijker af? **mondeling / schriftelijk**. Hoe komt dat?

Opdracht 3

Woordenschat

Werk in tweetallen.
Je hebt in dit thema een aantal nieuwe woorden geleerd. Weet je ze nog?
Download het woorddominospel en speel het met een klasgenoot.

Opdracht 4

Product

1 Over welk product ben je het meest tevreden: je e-mail, het interview of het artikel?
2 Wat vind je daar goed aan?
3 Over welk product ben je het minst tevreden: je e-mail, het interview of het artikel?
4 Wat vind je daar niet goed aan?

Ik kan/weet • kritisch terugkijken op een product dat ik gemaakt heb en uitleggen wat wel en niet goed is gegaan in de voorbereiding.

GRAMMATICA

Cursus 5

Zinsdelen (ZD) en Woordsoorten (WS)

1 WS: Werkwoord *200*
2 ZD: Persoonsvorm en zinsdelen *202*
3 WS: Lidwoord en zelfstandig naamwoord *204*
4 ZD: Onderwerp *206*
5 WS: Bijvoeglijk naamwoord *208*
6 ZD: Werkwoordelijk gezegde *210*
7 WS: Voorzetsel *212*
8 ZD: Lijdend voorwerp *214*
9 WS: Mixopdrachten
10 ZD: Mixopdrachten

§1 Werkwoord

Je leert
- werkwoorden herkennen.

Je hebt afgerond
- -

Theorie

video-uitleg

Werkwoord

Bekijk de volgende zin:
De artiesten ***hebben*** *een luid applaus* ***gekregen****.*
In deze zin staan twee **werkwoorden** (ww): *hebben* en *gekregen*. Het werkwoord is een **woordsoort**. In een zin staan altijd één of meer werkwoorden.

Een werkwoord zegt wat iets of iemand doet of wat iets of iemand overkomt. Sommige werkwoorden hebben een onduidelijke betekenis: *hebben*, *kunnen, moeten, mogen, worden, zijn* of *zullen.*

Zo herken je een werkwoord
Een werkwoord kun je vervoegen. Je maakt er dan verschillende werkwoordsvormen van.
Bijvoorbeeld:
- *hele werkwoord = krijgen: krijg, krijgt, krijgen, kreeg, kregen, gekregen*
- *hele werkwoord = opbellen: bel op, belt op, bellen op, belde op, belden op, opgebeld*

Opdracht 1

Werk in viertallen. Noem om de beurt een werkwoord. Ga het alfabet af: eerst een werkwoord dat met een 'a' begint, dan een met een 'b' enzovoort. Weet je er geen met de letter? Dan ben je 'af' en probeert de volgende het. Wie wint?

Opdracht 2

Vul in de tabel het juiste woord in. Kies uit: *gelopen – geveegd – liep – liepen – loop – loopt – lopen – pak uit – pakken uit – pakt uit – pakte uit – pakten uit – uitgepakt – veeg – veegde – veegden – veegt – vegen.*

hele ww	ik	hij/zij/het	jullie/zij/wij	hij/zij/het	jullie/zij/wij	hij is/heeft
stoppen	*stop*	*stopt*	*stoppen*	*stopte*	*stopten*	*gestopt*
lopen						
vegen						
uitpakken						

Opdracht 3

Noteer het hele werkwoord van de onderstreepte werkwoorden.
Bijvoorbeeld:
– *Ferdi's beste vriend woonde vroeger bij hem in de straat.* → *wonen*
1 Dave is over het snoer van zijn laptop gestruikeld.
2 Joline repareert zelf haar fiets met behulp van filmpjes op YouTube.
3 Door die val op straat is het scherm van Benjamins telefoon gebarsten.
4 Zaïr stelde zijn vrienden voor aan zijn ouders.

Opdracht
4

Vul in de zinnen de juiste werkwoordsvorm in. Kies uit: *maak – maakt – maken – maakte – maakten – gemaakt*. Er blijven woorden over.

1 Volgend jaar gaan we een reis … naar Zweden.
2 Gijs … gisteren zelf een tafel van sloophout.
3 De leerlingen hebben de toets op de laptop ….
4 Hoe … je een screenshot met je telefoon?

Opdracht
5

Onderstreep de werkwoorden. Per zin is er één werkwoord. Sommige werkwoorden bestaan uit twee delen.

1 Met de punt van zijn schoen stopte de keeper de bal.
2 Tosca schrijft bij Engels alle nieuwe woorden op in haar schrift.
3 Gisteravond regende het hagelstenen zo groot als golfballen.
4 Met een ezelsbruggetje onthoudt Ferdi zijn pincode.

Opdracht
6

Onderstreep de werkwoorden. In elke zin staat meer dan één werkwoord.

1 Zonder digitale agenda zou ik al mijn afspraken vergeten.
2 De doventolk wordt na een halfuur afgelost door een collega.
3 Tijdens het tennistoernooi mochten de jongste kinderen de ballen oprapen.
4 Bij welke webshop heb jij die handige rugzak besteld?
5 De gymleraren hadden gerekend op mooi weer bij de sportdag.
6 De dierenarts zal de zieke herdershond moeten opereren.

Opdracht
7

Lees tekst 1. Zijn de onderstreepte woorden een werkwoord? Kies: *ww* of *geen ww*.

Tekst 1
Visrolstoel

1 Een Zuid-Koreaanse modeontwerper heeft een soort rolstoel gebouwd voor zijn gehandicapte goudvis. **2** De vis lijdt aan een aandoening, waardoor hij op zijn rug drijft. **3** Zo kan hij sterven. **4** Daarom knutselde de Koreaan met behulp van YouTube-video's dit speciale hulpmiddel in elkaar. **5** Het is namelijk niet de eerste goudvis ter wereld met een 'rolstoel'. **6** En het waterdier? Dat leeft op dankzij het handige ding. **7** De goudvis zwemt weer vrolijk in het rond!

Naar: National Geographic Junior

Opdracht
8

Gebruik een andere vorm van het werkwoord om een zin van ten minste zes woorden te maken.

1 rennen
2 afmaken

Ik kan/weet	• werkwoorden herkennen. 1F

§2 Persoonsvorm en zinsdelen

Je leert • de persoonsvorm en zinsdelen van een zin vinden.
Je hebt afgerond • Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm en zinsdelen

Bekijk de volgende zin:
- *Op de Veluwe hebben we wilde zwijnen gezien.*

In elke zin staan één of meer werkwoorden. Een van die werkwoorden is de **persoonsvorm** (pv).

Zo vind je de persoonsvorm
Er zijn twee manieren om te bepalen welk werkwoord de persoonsvorm is.
– *Dit meisje wil aanstaande zaterdag graag winkelen.*

- Manier 1 – de tijdproef: Zet de zin in een *andere tijd*: maak van de tegenwoordige tijd de verleden tijd of andersom. Het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.
  – *Dit meisje wilde aanstaande zaterdag graag winkelen.*
- Manier 2 – de vraagproef: Maak van de zin een *vraag* met precies dezelfde woorden. Het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.
  – *Wil dit meisje aanstaande zaterdag graag winkelen?*

Let op: de vraagproef werkt niet altijd, bijvoorbeeld niet in vraagzinnen.

De zin bestaat uit **zinsdelen**. Een zinsdeel is één woord of een groepje woorden die bij elkaar horen:
– *Dit meisje / wil / aanstaande zaterdag / graag / winkelen.*

Zo vind je zinsdelen: de zinsdeelproef
Voor de persoonsvorm staat maar één zinsdeel. Probeer welke woorden je samen vóór de persoonsvorm kunt zetten.
– *In de vakantie / gaat / Chris / naar Aruba.*
– *Chris / gaat / in de vakantie / naar Aruba.*
– *Naar Aruba / gaat / Chris / in de vakantie.*

Opdracht
1

Is het onderstreepte werkwoord de persoonsvorm? Kies: pv of geen pv.

1. Met zijn elektrische fiets reed Maurits in een half uur naar school. **pv / geen pv**
2. De buschauffeur heeft op het nippertje een aanrijding voorkomen. **pv / geen pv**
3. John zal hard moeten trainen voor de Zevenheuvelenloop. **pv / geen pv**
4. Op deze website worden reviews geplaatst van de nieuwste games. **pv / geen pv**

Opdracht
2

1 Onderstreep de persoonsvorm van de zinnen *a* tot en met *f*.
2 Kijk welke woorden je samen voor de persoonsvorm kunt zetten bij de zinnen *e* en *f*. Noteer alle mogelijkheden.

a Sandor en Irina wilden een ijsje halen bij de snackbar.
b Met deze app kun je je fietssnelheid en de afstand bijhouden.
c Heeft je moeder het slot van de achterdeur gerepareerd?
d Aan het eind van zijn vlog bedankte de YouTuber zijn volgers.
e De puppy werd door voorbijgangers bevrijd uit de oververhitte auto.
f Over een week reikt de zeilschool de zeildiploma's uit aan de cursisten.

Opdracht
3

1 Onderstreep de persoonsvorm van de zinnen *a* tot en met *d*.
2 Verdeel de zinnen *a* tot en met *d* in zinsdelen door strepen te zetten. Gebruik de zinsdeelproef.
3 Neem de zinnen over en vervang het zinsdeel vóór de pv door een zelfbedacht zinsdeel.

a Vanaf de uitkijktoren kunnen we Schiermonnikoog zien.
b De Sinabung-vulkaan heeft een gigantische aswolk uitgespuwd.
c In het weekend willen Armina en Joep allerlei klusjes doen.
d De Oranjesupporters feestten na de overwinning tot diep in de nacht.

Opdracht
4

1 Is de verdeling in zinsdelen bij *a* tot en met *d* juist of onjuist? Kies: juist of onjuist.
2 Verbeter de onjuist verdeelde zinnen door strepen te zetten en/of door te halen.

a De hele nacht / heeft / de baby van de buren / gehuild. **juist / onjuist**
b Jena / gaat / met haar vriendinnen / zwemmen / in het meer. **juist / onjuist**
c Zitten op jouw nieuwe / fiets / 21 versnellingen? **juist / onjuist**
d Pier / leent / graag / boeken / met plaatjes / bij de bibliotheek. **juist / onjuist**

Opdracht
5

Lees tekst 1. Zet strepen tussen de zinsdelen.

Tekst 1
Hoe werkt een touchscreenhandschoen?

1 In de meeste touchscreens worden een heleboel kleine elektrische velden opgewekt. **2** Je vinger verstoort zo'n veld op een bepaalde plek. **3** Zo 'voelt' het scherm jouw vingers. **4** Een gewone handschoen werkt als een soort isolatielaagje. **5** Daardoor merkt het scherm je vingers niet op. **6** Een touchscreenhandschoen is gemaakt van geleidend materiaal, zoals nylon met een flinterdunne zilveren coating. **7** Dat materiaal maakt deze handschoenen niet-isolerend. **8** Daardoor kan het scherm ondanks de handschoen je vinger 'voelen'.

Naar: Quest

Ik kan/weet
- de persoonsvorm van een zin vinden. 1F
- zinnen in zinsdelen verdelen.

§ 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Je leert
- lidwoorden en zelfstandige naamwoorden herkennen.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Bekijk de volgende zin:
De agent glimlacht.
In deze zin staan naast een werkwoord nog twee woordsoorten: een lidwoord (*De*) en een zelfstandig naamwoord (*agent*).

Er zijn drie **lidwoorden** (lw): *de*, *het*, *een*. Een lidwoord hoort altijd bij een zelfstandig naamwoord: *de televisie* – *een televisie*
Soms staan tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord nog andere woorden:
een (lw) *gloednieuwe televisie* (zn)
De woorden *de* en *het* zijn **bepaalde lidwoorden** (blw), *een* is een **onbepaald lidwoord** (olw).

Een **zelfstandig naamwoord** (zn) is een woord voor een mens, dier, plant, ding of gevoel. Bijvoorbeeld: *dochter, bloemist, zeehond, tulp, telefoon, dorp, liefde.*
Een eigennaam is ook een zelfstandig naamwoord: *Tim, Schuurmans, Donar, Tiel, Rijn.*

Zo herken je een zelfstandig naamwoord
- Een zelfstandig naamwoord heeft meestal een enkelvoud en een meervoud (*vriend – vrienden*).
- Je kunt er vaak een verkleinwoord van maken (*vriend – vriendje*).
- Je kunt er vaak *de*, *het* of *een* voor zetten (*de vriend, een vriend; het paard, een paard*).

Opdracht
1

Onderstreep de zelfstandige naamwoorden.

1 Maddy draagt een trui met het logo van haar volleybalclub.
2 Het is mijn droom om vrachtwagenchauffeur te worden.
3 Onderweg zijn de sportkleren van Tom uit zijn tas gevallen.
4 Vlak bij school is een Lidl, waar we in de pauze frikandelbroodjes kopen.
5 Zouden hamsters ook verdriet kunnen voelen?
6 Het bibliotheekgebouw biedt een prachtig uitzicht op de stad.

Opdracht
2

Noteer de lidwoorden en de zelfstandige naamwoorden.

1 Ons voetbalteam speelde zaterdag een spannende wedstrijd.
2 De spits kampte namelijk met een zere knie.
3 Ondanks die blessure speelde hij de hele wedstrijd uit.
4 Hij maakte zelfs het winnende doelpunt in de laatste minuut.
5 Als we nog één keertje winnen, hebben we het kampioenschap te pakken!
6 Het werd een vrolijke boel in de voetbalkantine die middag.

Opdracht
3

Lees tekst 1. Vul de juiste woordsoort in van de onderstreepte woorden. Kies uit: *werkwoord (ww) – bepaald lidwoord (blw) – onbepaald lidwoord (olw) – zelfstandig naamwoord (zn).*

Tekst 1

Utrecht krijgt verhalenmachine

1 Geen blikje drinken, chips, snoep of koffie, maar een machine waar met één druk op de knop een kort verhaal uit komt rollen. **2** Speciaal voor de start van het literatuurfestival komt de verhalenmachine naar Utrecht. **3** Het is voor het eerst dat het apparaat te zien is in ons land. **4** De verhalenmachine is bedacht en ontwikkeld in Frankrijk. **5** Ze zijn over de hele wereld te vinden op treinstations, luchthavens, in bibliotheken en scholen. **6** In de Utrechtse machine komen korte verhalen van onder anderen Manon Uphoff, Herman Koch, en Esther Gerritsen. **7** Een liefhebber drukt op de knop en dan rolt er vanzelf een kort verhaal uit een van deze schrijvers uit de machine. Helemaal gratis. **8** De verhalen worden geprint op biologisch afbreekbaar papier.

Naar: rtvutrecht.nl

Opdracht
4

Is het onderstreepte woord een werkwoord (ww) of een zelfstandig naamwoord (zn)?
Kies: ww of zn.

1 Gelukkig bestaan er ook diervriendelijke vallen om muizen te vangen. **ww / zn**
2 De eerste rijpe vruchten zijn al van de perenboom gevallen. **ww / zn**
3 Parachutisten maken eerst een vrije val en openen dan hun parachute. **ww / zn**
4 In sommige gevallen krijg je korting op de taart, bijvoorbeeld op je verjaardag. **ww / zn**
5 Welke landen zouden er dit jaar in de prijzen vallen bij het songfestival? **ww / zn**
6 Op deze dikke matten val je lekker zacht bij die oefening in de ringen. **ww / zn**

Opdracht
5

Maak een zin met de aangegeven volgorde.

1 blw – zn – ww – olw – zn – ww.
2 ww – blw – zn – olw – zn – ww – ww?

Opdracht
6

Werk in tweetallen. Voor deze opdracht heb je je telefoon nodig.

- Maak vier foto's waarop je een zelfstandig naamwoord laat zien.
- Maak vier foto's waarop je een werkwoord uitbeeldt.
- Noteer de woorden die op elkaars foto's te zien zijn.

Ik kan/weet
- lidwoorden en zelfstandige naamwoorden herkennen. 1F

§4 Onderwerp

Je leert	• het onderwerp van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2 Persoonsvorm en zinsdelen

Theorie

video-uitleg

Onderwerp

Bekijk de volgende zin:
Vanmorgen / heeft / mijn vriendin / muffins / gebakken.
In deze zin is *heeft* de persoonsvorm en *mijn vriendin* het **onderwerp** (ow). Vaak is het onderwerp van de zin een persoon die iets doet. Het kan ook een dier of een ding zijn. Het onderwerp en de persoonsvorm horen bij elkaar. Ze moeten beide enkelvoud of beide meervoud zijn.

Zo vind je het onderwerp

– *Deze meisjes willen aanstaande zaterdag graag winkelen.*

1 Onderstreep de persoonsvorm.
  – *Deze meisjes willen aanstaande zaterdag graag winkelen.*
2 Doe de zinsdeelproef. Zet strepen tussen de zinsdelen.
  – *Deze meisjes / willen / aanstaande zaterdag / graag / winkelen.*
3 Vraag: *wie* (of *wat*) + *persoonsvorm?*
  – *Wie willen?*
4 Het antwoord op die vraag is het onderwerp.
  – *ow = Deze meisjes*

Opdracht
1

De persoonsvorm van de zinnen is onderstreept en er staan strepen tussen de zinsdelen. Noteer het antwoord op de vraag. Het antwoord is dus het onderwerp.

1 De Ajacieden / speelden / in de eerste helft / met maar tien man. *Wie / Wat speelden?*
2 Het publiek / begroet / de presentator / met een luid applaus. *Wie / Wat begroet?*
3 Spikeball / wordt / in Nederland / steeds vaker / gespeeld. *Wie / Wat wordt?*
4 Vorig jaar / heeft / de bibliotheek aan de Marktstraat / een grote opknapbeurt / gekregen. *Wie / Wat heeft?*
5 Vrijwilligers van het Rode Kruis / willen / slaapzakken / inzamelen / voor de aardbevingsslachtoffers. *Wie / Wat willen?*
6 Sinds kort / gebruikt / Marion / deze zalf / tegen haar eczeem. *Wie / Wat gebruikt?*

Opdracht
2

1 Onderstreep de persoonsvorm in de zinnen *a* tot en met *f*.
2 Verdeel de zinnen *a* tot en met *f* in zinsdelen door strepen te zetten.
3 Noteer het onderwerp van de zinnen *a* tot en met *f*.

a Een Eindhovenaar ging naar de rechter om een bedrag van 85 eurocent.
b Volgens de conducteur zullen we op tijd aankomen in Amersfoort.
c Vanavond trekken buien en onweer over de kustgebieden van ons land.
d Heeft de schrijver van *Broer* nog meer boeken geschreven?
e Achter het Great Barrier Reef hebben wetenschappers een reusachtig rif ontdekt.
f Onze rit in De Baron werd door Yazid vastgelegd op film.

Opdracht
3

Lees tekst 1. Noteer de persoonsvorm en het onderwerp van elke zin.

Tekst 1

Knipten oermensen hun haar?

1 Wat waren de meest modieuze haarstijlen van de steentijd? **2** Je kunt dat moeilijk onderzoeken. **3** Haren blijven namelijk meestal niet lang bewaard. **4** Gelukkig zijn er bevroren lichamen, veenlijken en mummies gevonden. **5** Deze vondsten hadden coupes in alle haarstijlen: van vlechtjes en losse lokken tot halflang kroeshaar en pruiken. **6** Maar ze dateren allemaal uit de koper- of bronstijd. **7** Metalen messen en mogelijk zelfs scharen waren toen al uitgevonden. **8** Hoe zat het daarvoor? **9** Het bewijs is schaars. **10** Toch moeten de 'holbewoners' iets met hun haar gedaan hebben. **11** Ten eerste is heel lang haar onhandig. **12** Ook kunnen mensen zichzelf onderscheiden met hun haar. **13** Volgens antropologen doen alle stammen en culturen wel iets met hun haar.

Naar: quest.nl

Opdracht
4

Benoem het onderstreepte zinsdeel. Kies uit: persoonsvorm (pv) en onderwerp (ow). Kies ander zinsdeel (az) als het geen persoonsvorm en geen onderwerp is.

1. Voor haar verjaardag heeft Loes een abonnement op *National Geographic* gevraagd.
2. In dat tijdschrift staan interessante artikelen over onze aarde.
3. Hopelijk valt het blad binnenkort bij Loes op de deurmat.
4. Ongemerkt slokken sociale media veel tijd op.
5. De berm werd door de schoolkinderen omgetoverd tot een bloemenweide.
6. Enkele voorbijgangers tipten de politie over een zakkenroller in de winkelstraat.

Opdracht
5

1. Onderstreep het onderwerp van de zinnen *a* tot en met *d*.
2. Maak het onderwerp van de zin langer. Noteer het hele onderwerp. Zin *a* is voorgedaan.
   - *a* De dierentuin trakteert op blauwe muisjes. → *De bekende dierentuin in Amersfoort*
   - *b* Zondagavond werd namelijk een neushoorntje geboren.
   - *c* Via een webcam konden fans de geboorte live volgen.
   - *d* De webcam blijft de komende tijd beelden uitzenden.

Opdracht
6

Deze opdracht doe je met de klas.

- De docent wijst twee van jullie aan: de eerste noemt een lidwoord, de tweede een zelfstandig naamwoord.
- Maak een zin met deze twee woorden als onderwerp.
- Tel het aantal woorden. Wie heeft de langste zin gemaakt met dit onderwerp?
- Maak die zin nog langer door het onderwerp uit te breiden.

Ik kan/weet

- het onderwerp van een zin vinden. 1F

§ 5 Bijvoeglijk naamwoord

Je leert	• bijvoeglijke naamwoorden herkennen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1 Werkwoord en § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie

video-uitleg

Bijvoeglijk naamwoord

Bekijk de volgende zin:
- *Dat is een spannende film!*

In deze zin is *spannende* een **bijvoeglijk naamwoord** (bn). Het bijvoeglijk naamwoord *spannende* geeft extra informatie over het zelfstandig naamwoord *film*.

Zo herken je een bijvoeglijk naamwoord
- Een bijvoeglijk naamwoord kan vóór of achter het zelfstandig naamwoord staan: *Dat is een spannende film. / De film is spannend.*
- Een bijvoeglijk naamwoord heeft vaak een korte vorm (zonder -e) en een lange vorm (met een -e): *een spannend boek / een spannende film.*
- Bij de meeste bijvoeglijke naamwoorden kun je de 'trappen van vergelijking' gebruiken: *spannend – spannender – spannendst.*

Een **stoffelijk bijvoeglijk naamwoord** (st.bn) zegt van welke stof iets gemaakt is: *een zilveren armband, een nylon jack*. Een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord heeft maar één vorm (*koperen, houten, plastic*). Dit bijvoeglijk naamwoord staat altijd vóór het zelfstandig naamwoord en het heeft géén trappen van vergelijking.

Opdracht 1

Onderstreep de bijvoeglijke naamwoorden.
bergachtig – boksen – finaliste – drijven – geheugen – gouden – grappig – het – houtje – interessant – jonger – opstaan – rijbaan – speler – verste – warm – zingen – zoute

Opdracht 2

Kies het woord dat geen bijvoeglijk naamwoord is.
1. aardig – groot – lastig – aanleg
2. beste – mooiste – pianiste – prachtige
3. moediger – reiziger – sneller – zacht
4. keien – plastic – stenen – zilveren

Opdracht 3

Noteer de bijvoeglijke naamwoorden. Zet het zelfstandig naamwoord waarbij het hoort erachter.
Bijvoorbeeld: draadloze → oordopjes
1. Draadloze oordopjes zijn handig om naar je favoriete muziek te luisteren tijdens het sporten.
2. Sterre droomt van een glimmende sportwagen met aluminium velgen.
3. Door het stormachtige weer zijn aan de Rijksweg een paar oude bomen omgewaaid.
4. Volgens Rico zijn bloedstollende films het angstaanjagendst op een groot scherm.
5. Rubberen matten in plaats van stalen rijplaten op een tijdelijke weg voorkomen geluidsoverlast.
6. Het aantal nieuwe vrouwelijke gamehelden is dit jaar hoger dan vorig jaar.

Opdracht
4

Neem de onderstreepte woorden uit tekst 1 over en noteer de woordsoort erachter.
Kies uit: *blw – olw – zn – bn – st.bn – ww.*

Tekst 1

Het verhaal achter de Rubiks kubus

1 Ruim veertig jaar geleden werd de Rubiks kubus een enorme hype. **2** Maar zelfs nu drijft de driedimensionale puzzel puzzelaars nog tot wanhoop. **3** We geven een geschiedenislesje over deze kubus. **4** De Hongaarse architect Ernő Rubik (1944) is het brein achter de Rubiks kubus. **5** Rubik vond de plastic puzzelkubus in 1974 uit, toen hij een model wilde bouwen dat 3D-bewegingen inzichtelijk moest maken voor zijn studenten van de architectuuropleiding. **6** De kubus kwam in 1977 als eerste in Hongarije op de markt onder de naam *bűvös kocka* ('magische kubus'). **7** Drie jaar later sloot Rubik een overeenkomst met het Amerikaanse bedrijf Ideal Toy Company, dat de puzzel in de rest van de wereld uitbracht. **8** De kleurige kubus is sindsdien meer dan 350 miljoen keer verkocht. **9** Dankzij zijn puzzel is Rubik steenrijk.

Naar: kijkmagazine.nl

Opdracht
5

Lees tekst 2. Het is een advertentie op een site voor tweedehandsfietsen.

1 Neem de tekst van de advertentie over, maar laat alle bijvoeglijke naamwoorden weg.
2 Op welke advertentie zou jij liever reageren: die met of die zonder de bijvoeglijke naamwoorden? Leg je antwoord uit.
3 Schrijf een advertentietekst om zelf iets te verkopen, bijvoorbeeld een boek of een kledingstuk. Gebruik ten minste zes bijvoeglijke naamwoorden.

Tekst 2

Racefiets

Te koop: mijn mooie nette, gebruikte racefiets met aluminium frame. Deze fantastische blauwe snelheidsduivel is nog in de betere fietsenzaken te koop. Bij mij koop je hem met fikse korting. Hij heeft een paar kleine onopvallende krasjes maar goedwerkende remmen en spiksplinternieuwe banden.

Ik kan/weet
- bijvoeglijke naamwoorden herkennen. 1F

§ 6 Werkwoordelijk gezegde

Je leert	• het werkwoordelijk gezegde van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 2 en 4

Theorie

video-uitleg

Werkwoordelijk gezegde

Bekijk de volgende zin:
– *Overmorgen / wil / ik* (ow) */ mijn verjaardag / gaan vieren.*
In deze zin staan verschillende werkwoorden. Een daarvan is de persoonsvorm. Alle werkwoorden samen vormen het **werkwoordelijk gezegde** (wg). Het werkwoordelijk gezegde zegt wat het onderwerp 'doet' of wat het onderwerp 'overkomt'.
Soms bevat het werkwoordelijk gezegde maar één werkwoord (de persoonsvorm), soms zijn het er meer. In de voorbeeldzin staan drie werkwoorden: *wil, gaan, vieren*
pv = wil, wg = wil gaan vieren

Bij scheidbare werkwoorden horen alle stukjes van het werkwoord bij het werkwoordelijk gezegde.
Bijvoorbeeld:
– *Thomas / zet / samen met Sofia / de tent / op.*
pv = zet, wg = zet op (want het hele werkwoord is 'opzetten')

Opdracht
1

Hoeveel werkwoorden staan er in de zin? Noteer: 1, 2, 3 of 4.
1 Thijs en Beau zullen hard moeten trainen voor de beklimming van de Alpe d'Huez.
2 Het liefst kijkt Winston 's avonds naar een spannende detective op de televisie.
3 Zonder rekenmachine zou ik de toets ook best goed gemaakt kunnen hebben.
4 Na een moeizame zege op Excelsior heeft Vitesse een plek in de halve finale veroverd.

Opdracht
2

1 Omcirkel de persoonsvorm van de zinnen *a* tot en met *f*.
2 Onderstreep alle werkwoorden. Die vormen het werkwoordelijk gezegde.
a Mijn vriendin Ravi reageerde onmiddellijk op mijn appberichtje.
b De koning werd hartelijk ontvangen door de burgemeester.
c Om negen uur is Anna op de fiets naar huis gegaan.
d Judovereniging De Zwarte Band doet mee aan een toernooi in Enschede.
e Op zaterdag zullen demonstranten naar Den Haag reizen.
f In de app zocht Nahim de openingstijden van het zwembad op.

Opdracht
3

1 Omcirkel de persoonsvorm van de zinnen *a* tot en met *f*.
2 Onderstreep het werkwoordelijk gezegde.
a Diana zou graag een nieuwe draadloze speaker willen hebben.
b Ze heeft op internet al verschillende modellen bekeken.
c Waarschijnlijk zal al haar spaargeld opgaan aan deze aankoop.
d Ze zou ook eens op Marktplaats moeten kijken!
e Tweedehandsspullen kunnen immers vaak nog jaren meegaan.
f Misschien kan haar oude speaker ook worden verkocht via die site.

Opdracht
4

Neem de zin over en maak het werkwoordelijk gezegde langer. Gebruik daarvoor een vorm van het werkwoord dat voor de zin staat. Verander zo nodig de vorm van de andere werkwoorden.

1 hebben — Rachelle volgt een opleiding voor scheidsrechter.
2 moeten — De mentor nodigt alle leerlingen uit voor een kort gesprek.
3 willen — Vanmiddag plaatsen de monteurs de zonnepanelen op het dak.
4 kunnen — Bij die zaak laat ik mijn telefoonaccu vervangen.
5 blijven — De lampen van dat kantoor branden de hele nacht.
6 mogen — Norah neemt een abonnement op de *Donald Duck*.

Opdracht
5

Noteer de persoonsvorm, het onderwerp en het werkwoordelijk gezegde van de zinnen uit tekst 1.

Tekst 1

Jongen vindt eeuwenoud zwaard met metaaldetector

(1) **1** Een 10-jarige jongen uit Ulster in Noord-Ierland heeft een eeuwenoud zwaard gevonden met behulp van een metaaldetector. **2** Fionntan Hughes had het apparaat net voor zijn verjaardag gekregen. **3** Op een weiland in de buurt probeerde hij het uit. **4** De detector had eerst al twee keer gepiept bij een paar kleine stukjes metaal. **5** Toen stuitte hij op het zwaard. **6** Eerst zag Fionntan alleen een grote bonk roest en aarde. **7** Hij heeft die helemaal schoongemaakt. **8** Toen pas ontdekte hij die zwaard.

(2) **9** Zijn vader sprak van 'beginnersgeluk'. **10** Hij zocht wel meteen contact met het Nationaal Museum van Noord-Ierland. **11** Dat gaat het zwaard onderzoeken. **12** Volgens antiekexperts zou het kunnen gaan om een slagzwaard uit de achttiende eeuw. **13** Zulke zwaarden werden gebruikt door Britse en Schotse cavaleristen.

Naar: nos.nl

Opdracht
6

Werk in tweetallen.
- Bedenk samen een zin waarin één werkwoord staat.
- Maak om de beurt de zin langer door het werkwoordelijk gezegde steeds met één werkwoord uit te breiden. Je mag de vorm van de werkwoorden veranderen.
- Uit hoeveel werkwoorden bestaat het langste werkwoordelijk gezegde dat jullie konden bedenken?

Ik kan/weet
- het werkwoordelijk gezegde van een zin vinden. 1F

§7 Voorzetsel

Je leert	• voorzetsels herkennen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 3 en 5

Theorie

video-uitleg

Voorzetsel

Bekijk de volgende zin:
– *Masha staat op de digitale weegschaal.*
In deze zin is *op* een voorzetsel. **Voorzetsels** (vz) zijn woorden zoals *na*, *tussen* en *door*.
Ze geven vaak aan:
– een plaats: in / op / naar (de kast)
– een tijd: na / tijdens / in (de pauze)
– een reden of oorzaak: door / vanwege (de regen)
Je gebruikt ze in combinatie met een zelfstandig naamwoord.

Zo herken je een voorzetsel
- Je kunt een voorzetsel voor een lidwoord + zelfstandig naamwoord zetten:
  – *naast de kast, voor de pauze, door de regen.*
- Soms staat het voorzetsel achter een zelfstandig naamwoord:
  – *Ik rende het huis in / de berg op / de klas uit.*

Vaste voorzetsels bij werkwoorden
Bij sommige werkwoorden hoort een voorzetsel dat je niet kunt vervangen, een **vast voorzetsel**:
– *houden van*: Nico *houdt van* waterskiën.
– *besteden aan*: Ik wil niet veel tijd *besteden aan* deze onzin.
In een (online) woordenboek staat welk voorzetsel bij het werkwoord hoort.

Opdracht
1

Markeer in de zinnen alle voorzetsels.
1. Over drie dagen gaat Roman gedurende twee weken skiën in Noord-Frankrijk.
2. Rachel kocht bij de bakker een broodje met kaas en tomaat.
3. Met een lach op zijn gezicht stapte de bokser de ring uit.
4. Vanwege een knieblessure zat Jorn onder de gymles aan de kant.
5. Tussen de spullen op zolder lagen de fotoalbums van mijn oma.
6. Georgina stootte Lotte steeds aan tijdens de film over de balletdanser.

Opdracht
2

1. Is het onderstreepte voorzetsel in de zinnen *a* tot en met *f* een vast voorzetsel bij een werkwoord? Noteer: *ja* of *nee*.
2. Markeer de werkwoorden waarbij de vaste voorzetsels horen.
   a Ben jij weleens gestrand met een lege telefoon zonder stopcontact of powerbank?
   b Dit rampscenario kan binnenkort tot het verleden behoren.
   c Onderzoekers uit China hebben namelijk een soort miniwindmolentje ontworpen.
   d Dat bestaat uit strips die door de luchtstroming tegen elkaar aan klappen.

e Als de strips loskomen van elkaar, ontstaat elektriciteit.
f Volgens de onderzoekers kun je daarmee kleine apparaten opladen en dus weer snel genieten van je telefoon.

Opdracht 3

Bij de onderstreepte werkwoorden hoort een vast voorzetsel. Vul in de zinnen het juiste voorzetsel in. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek. Kies uit: *aan – bij – in – naar – om – op – over – tegen – tot – voor.*
Je mag elk woord maar één keer gebruiken. Er blijven woorden over.

1. Siemen bleef opzien … de wiskundetoets, ook al had hij goed geleerd.
2. Voor het speelschema verwijst de voetbaltrainer … de website van de club.
3. Duitsland grenst … maar liefst negen verschillende landen.
4. De Spaanse toeristen verbazen zich … de vele fietsen in Nederland.

Opdracht 4

Lees tekst 1. Neem de onderstreepte woorden uit tekst 1 over en noteer de woordsoort erachter. Kies uit: *blw – olw – zn – bn – ww – vz.*

Tekst 1

Kun je je beter concentreren met muziek?

1 Als je YouTube mag geloven wel. **2** Daar barst het van de muziektracks die 5 uur superfocus beloven. **3** Het doet denken aan het vroeger zo populaire Mozart-effect. **4** Even wat sonates beluisteren zou je geheugen, concentratievermogen en ruimtelijke intelligentie verbeteren. **5** Maar recent onderzoek vindt weinig bewijs voor deze fenomenen. **6** Veel overtuigender is de vondst dat muziek met songteksten juist afleidt van verbale taken, zoals een essay schrijven of een ingewikkelde tekst lezen. **7** Bij simpele klusjes kunnen expressieve songteksten wel prettig zijn, maar ook dat leidt niet tot duidelijk betere prestaties. **8** Muziek helpt eigenlijk alleen wanneer je via een koptelefoon kunt luisteren naar weinig storende instrumentale muziek die storend achtergrondgeluid overstemt.

Naar: Quest

Opdracht 5

1. In tekst 1 staan zes werkwoorden met een vast voorzetsel. Noteer deze werkwoorden met het voorzetsel erachter.
2. Maak met elk werkwoord met een vast voorzetsel uit tekst 1 een nieuwe zin.

Ik kan/weet
- voorzetsels herkennen en gebruiken.

§8 Lijdend voorwerp

Je leert	• het lijdend voorwerp van een zin vinden.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 2, 4, 6 en 7

Theorie

video-uitleg

Lijdend voorwerp

Bekijk de volgende zin:
– *Uit speelsheid / beet / het jonge hondje / Julian / in zijn hand.*
In deze zin is *het jonge hondje* degene die iets doet (ow) en *Julian* degene die iets ondergaat of die iets overkomt. We noemen dit zinsdeel het **lijdend voorwerp** (lv).

Zo vind je het lijdend voorwerp
– *Met zijn hamer / heeft / de timmerman / de spijker / in de plank / geslagen.*
1 Noteer eerst persoonsvorm (pv), onderwerp (ow) en werkwoordelijk gezegde (wg).
pv = heeft, ow = de timmerman, wg = heeft geslagen
2 Stel dan de vraag: *wat (wie) + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?*
Het antwoord op die vraag is het lijdend voorwerp.
Wat of wie heeft de timmerman geslagen?
lv = de spijker

Tip: het lijdend voorwerp begint nooit met een voorzetsel.

Opdracht
1

Lees de zinnen *a* tot en met *f*. De persoonsvorm is onderstreept en het werkwoordelijk gezegde is vetgedrukt.

1 Neem de tabel over en vul die verder in. Voorbeeld:
– *Martijn* ***wilde*** *nieuwe schoenen* ***kopen****.*
a Martijn **heeft** een paar sneakers **besteld**.
b De schoenenwinkel **verstuurt** het pakket.
c De bezorger **gebruikt** zijn navigatiesysteem.
d Zo **kan** hij Martijns adres makkelijk **vinden**.
e Martijn **begroet** de bezorger met een lach.
f Hij **neemt** de doos met schoenen **mee** naar binnen.

2 Maak zelf zin *g*, waarin een lijdend voorwerp staat.

ow (wie of wat + pv?)	lv (wat of wie + wg + ow?)
– *Martijn* *a* *b* enzovoort	*nieuwe schoenen*

Opdracht
2

Noteer de persoonsvorm, het onderwerp en het werkwoordelijk gezegde. Noteer dan de vraag *wat of wie + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?* Noteer ten slotte het antwoord op die vraag. Dat is het lijdend voorwerp.

1 Nicole heeft de nieuwe boekenkast gemonteerd.

2 In de soep wil de kok alle restjes groente verwerken.
3 Zondagavond brengt mijn vader mij naar het station.
4 De afwasmachine vertoont na tien jaar tekenen van slijtage.
5 Bij de huldiging hield de aanvoerder de kampioensschaal omhoog.
6 Gelukkig kon de leraar onze 1 aprilgrap wel waarderen.

Opdracht 3

Kies de zinnen die een lijdend voorwerp hebben.

A In natuurgebied De Onlanden moet je je hond aanlijnen.
B In de herfstvakantie heeft Hanneke bij Stefanie gelogeerd.
C De gemeente heeft een nieuwe aanpak van zwerfafval bedacht.
D Vanmiddag zal onze basketbaltrainer de teamindeling bekendmaken op de website.
E Leo wacht op de uitslag van een screentest voor een reclamecampagne.
F Onderweg naar huis werden we ingehaald door een motor met zijspan.

Opdracht 4

Benoem de onderstreepte zinsdelen uit tekst 1. Kies uit: *ow* – *lv* – *az* (*ander zinsdeel*).

Tekst 1

Verkiezing van de slechtste slogan

1 Het platform Slechte Slogans organiseert elk jaar de verkiezing van Nederlands slechtste slogan. **2** Eerst kunnen mensen tips voor de slechtste slogan zenden aan de initiatiefnemers. **3** Uit de inzendingen maakt een jury een selectie van de tien 'beste' slechte slogans. **4** 'Liefde maakt blind, maar je neus ruikt nog steeds een wind' en 'Shop en kom tot jeselfie' bereikten in het verleden bijvoorbeeld de top tien. **5** Vervolgens kan iedereen een stem uitbrengen op zijn favoriet. **6** Het bedrijf met de slechtste slogan krijgt de Blauwe Tegel. **7** Op dit Delfts blauwe tegeltje staat de eigen 'winnende' slogan. **8** Een slechte slogan heeft ook voordelen. **9** Zo'n tenenkrommende slogan wordt immers niet snel vergeten. **10** Kranten besteden ook aandacht aan de verkiezing: gratis reclame dus!

Opdracht 5

Werk in tweetallen.

1 Bedenk een slogan voor een product dat je weleens koopt of gebruikt. Gebruik in je slogan een vorm van het werkwoord 'kopen'.
2 Benoem het lijdend voorwerp in elkaars slogans.

Ik kan/weet

- het lijdend voorwerp van een zin vinden. 1F

FORMULEREN

Cursus 6

1 Volledige zinnen *218*
2 Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig *220*
3 Verwijswoorden *222*
4 Trappen van vergelijking *224*

§1 Volledige zinnen

Je leert
- volledige zinnen maken.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 2 Persoonsvorm en zinsdelen en § 4 Onderwerp
- Spelling § 1 Hoofdletters en leestekens

Theorie

video-uitleg

Volledige zinnen maken

Een tekst bestaat uit zinnen. Elke volledige zin heeft in elk geval een onderwerp en een persoonsvorm. Je begint een zin met een hoofdletter. Aan het einde staat een **leesteken**.

Zo zet je de leestekens in een tekst
- Eindig een gewone zin met een punt. (.)
  - *Artis is de oudste dierentuin van Nederland.*
- Eindig een vragende zin met een vraagteken. (?)
  - *Heb jij gisteren naar het Jeugdjournaal gekeken?*
- Eindig een uitroep (van bijvoorbeeld verbazing of woede) met een uitroepteken. (!)
  - *Wat kun jij mooi tekenen!*

Opdracht
1

Bekijk de afbeelding.
1. Wat denkt de passagier dat de stewardess bedoelt met haar vraag?
2. Wat bedoelt de stewardess met haar vraag?
3. Welk zinsdeel ontbreekt in de vraag van de stewardess? Kies uit: *onderwerp – persoonsvorm – allebei.*

Opdracht
2

De antwoorden op de vragen bij 1 tot en met 6 zijn geen volledige zinnen. Noteer het antwoord in een volledige zin. Voorbeeld:
– *Waarom trakteer je op brownies vandaag? Vanwege mijn verjaardag. → Ik trakteer vanwege mijn verjaardag.*

1. Tot hoe laat slaapt Niek uit in het weekend? Tot een uur of twaalf.
2. Is het mogelijk dat je een kwartiertje eerder komt? Kan best.
3. Waar ligt mijn fietssleutel? In de bovenste la van het witte kastje in de hal.
4. Heb je de ballen en het volleybalnet al opgeruimd? Al gedaan!
5. Wie heeft de voetbalwedstrijd gewonnen? Vitesse.
6. Durf jij in die hoge achtbaan? Natuurlijk!

Opdracht 3

Is het begin en eind van de zinnen juist aangegeven? Kies: juist of onjuist.

1 De gemeente strooit zout op de fietspaden. Tegen de gladheid. **juist / onjuist**
2 In de achtertuin kweken we tomaten en sla. Ook staan er courgettes. **juist / onjuist**
3 Job en Sem gingen in de achtbaan. En in het spookhuis. **juist / onjuist**
4 Elize kreeg onderweg een lekke band. Daardoor kwam ze te laat. **juist / onjuist**
5 Voor de aanschaf van een nieuwe telefoon. Lees ik eerst de reviews. **juist / onjuist**
6 Morgen gaan we zwemmen het wordt namelijk mooi weer. **juist / onjuist**

Opdracht 4

Bij de zinnen 1 en 2 zijn de hoofdletters en een aantal leestekens weggelaten. Lees de zinnen hardop voor. Let goed op waar je een pauze hoort. Hoeveel zinnen zijn het?

1 in de Chinese stad Sjanghai is een gebouw met vijf verdiepingen naar zijn nieuwe plek ‘gelopen’ het gebouw werd verplaatst met 198 speciale ‘robotbenen’ **1 / 2 / 3**
2 autocoureur Max Verstappen baalt behoorlijk tijdens een belangrijke race kreeg hij een lekke band daardoor ging de tweede plaats aan zijn neus voorbij **1 / 2 / 3**

Opdracht 5

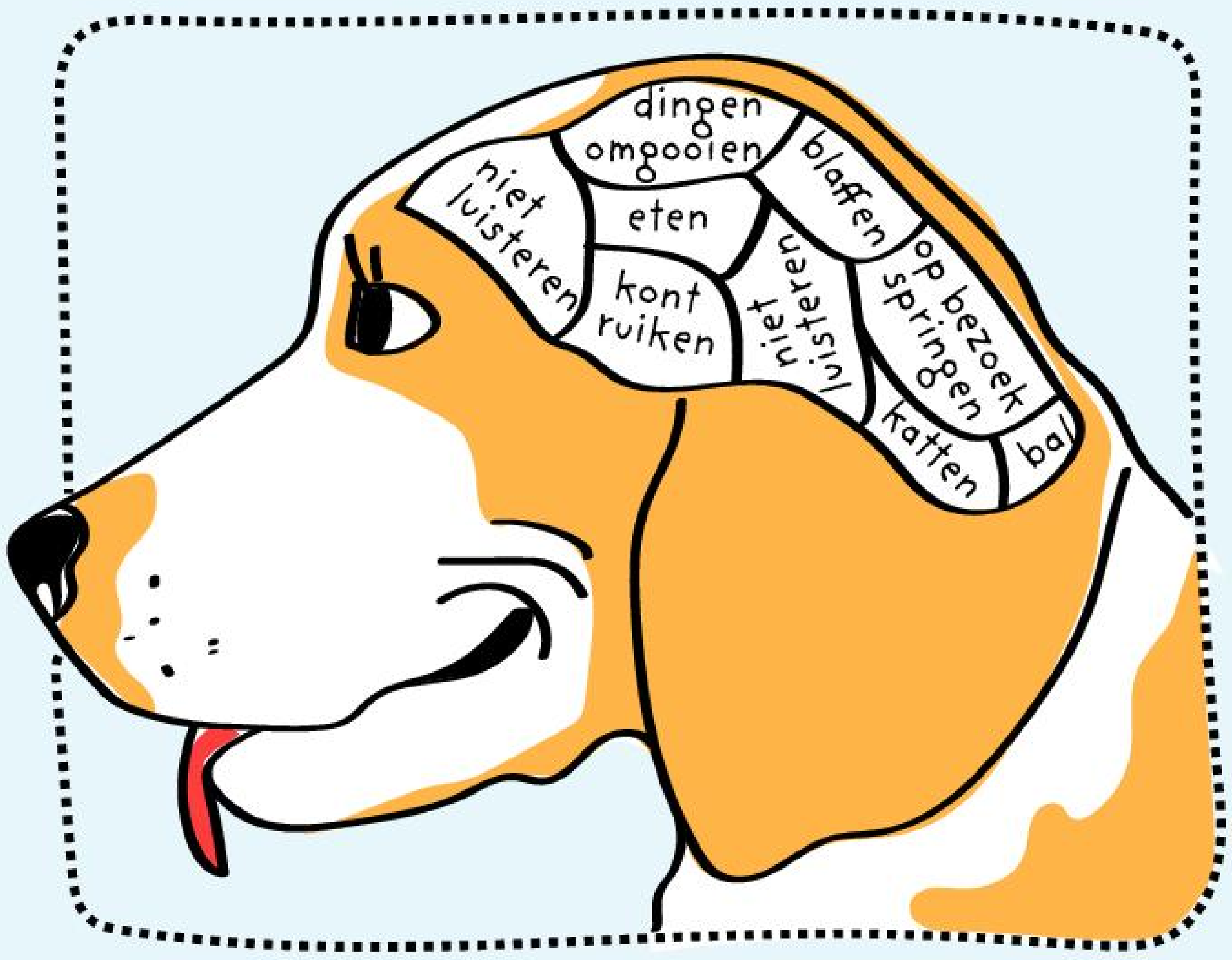
Werk in tweetallen. Tekst 1 bestaat uit 15 zinnen. De hoofdletters aan het begin en de leestekens aan het eind van de zinnen zijn weggelaten. Markeer waar een zin eindigt en een nieuwe zin begint.

Tekst 1

Puberende pup

in de puberteit krijgen tieners ineens de neiging om niet meer naar hun ouders te luisteren het zijn net honden die doen tijdens hun puberteit ook lastig tegen hun baasje dat blijkt uit een studie van de Britse Newcastle University de onderzoekers keken bij 69 honden naar hun reactie op het zitcommando van hun verzorger en van een vreemde hoe vaak moest de opdracht herhaald worden hoe snel gingen de dieren zitten de honden werden op twee momenten geobserveerd de eerste keer waren ze vijf maanden de tweede keer was drie maanden later toen puberden de dieren puberhonden deden er langer over om te gaan zitten ook moest de opdracht vaker herhaald worden dit gold alleen als de verzorger het zitcommando gaf bij vreemden reageerden de honden even goed of beter dan voor de puberteit

Naar: Quest Psychologie

Opdracht 6

1 Schrijf een tekst van zes zinnen. Schrijf bijvoorbeeld over je hobby, je huisdier of …
Zorg dat je volledige zinnen maakt. Begin elke zin met een hoofdletter en eindig elke zin met een passend leesteken.
2 Werk in tweetallen. Controleer elkaars tekst:
- Heeft elke zin een onderwerp en een persoonsvorm?
- Begint elke zin met een hoofdletter en eindigt die met een punt, vraagteken of uitroepteken?

Ik kan/weet

- volledige zinnen maken die beginnen met een hoofdletter en eindigen met een leesteken. 1F

§ 2 Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig

Je leert	• bepalen of een zelfstandig naamwoord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.
Zie ook	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord • Spelling § 4 Meervouden

Theorie

video-uitleg

Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig

Zelfstandige naamwoorden kun je in het Nederlands verdelen in woorden met het lidwoord *de* en woorden met het lidwoord *het*. De-woorden zijn mannelijk (m) of vrouwelijk (v). Het-woorden zijn onzijdig (o). Dat noem je het **woordgeslacht**.

Je kunt het woordgeslacht opzoeken in een (online) woordenboek.
kano, de (m) = mannelijk
regering, de (v) = vrouwelijk
cadeau, het (o) = onzijdig

Zo gebruik je de informatie over het woordgeslacht
- Voor mannelijke en vrouwelijke woorden gebruik je *de, deze* en *die:*
  - *de kano, deze kano, die kano*
  - *de regering, deze regering, die regering*
- Voor onzijdige woorden gebruik je *het, dit* en *dat:*
  - *het cadeau, dit cadeau, dat cadeau*
- Voor woorden in het meervoud gebruik je altijd *de*, *deze* en *die*:
  - *de kano's, deze regeringen, die cadeaus*

Opdracht
1

Bij 1 tot en met 3 staan drie stukjes uit een (online) woordenboek.
Noteer het woordgeslacht van de woorden. Kies uit: *mannelijk – vrouwelijk – onzijdig*.
Je mag elk woord maar één keer gebruiken.

1 gevaar zelfst. nw. (o.)
kans op iets ergs; risico

2 verandering zelfst. nw. (v.)
het veranderen; wijziging

3 winkel zelfst. nw. (m.)
gebouw waar goederen aan consumenten verkocht worden

Opdracht
2

1 Is het woord mannelijk (m), vrouwelijk (v) of onzijdig (o)? Omcirkel: *m*, *v* of *o*.
Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.
2 Noteer *de* of *het* voor het woord.

a ... apparaat	**m / v / o**	*e* ... lokaal	**m / v / o**
b ... installatie	**m / v / o**	*f* ... tekening	**m / v / o**
c ... regel	**m / v / o**	*g* ... wedstrijd	**m / v / o**
d ... kozijn	**m / v / o**	*h* ... bibliotheek	**m / v / o**

Opdracht
3

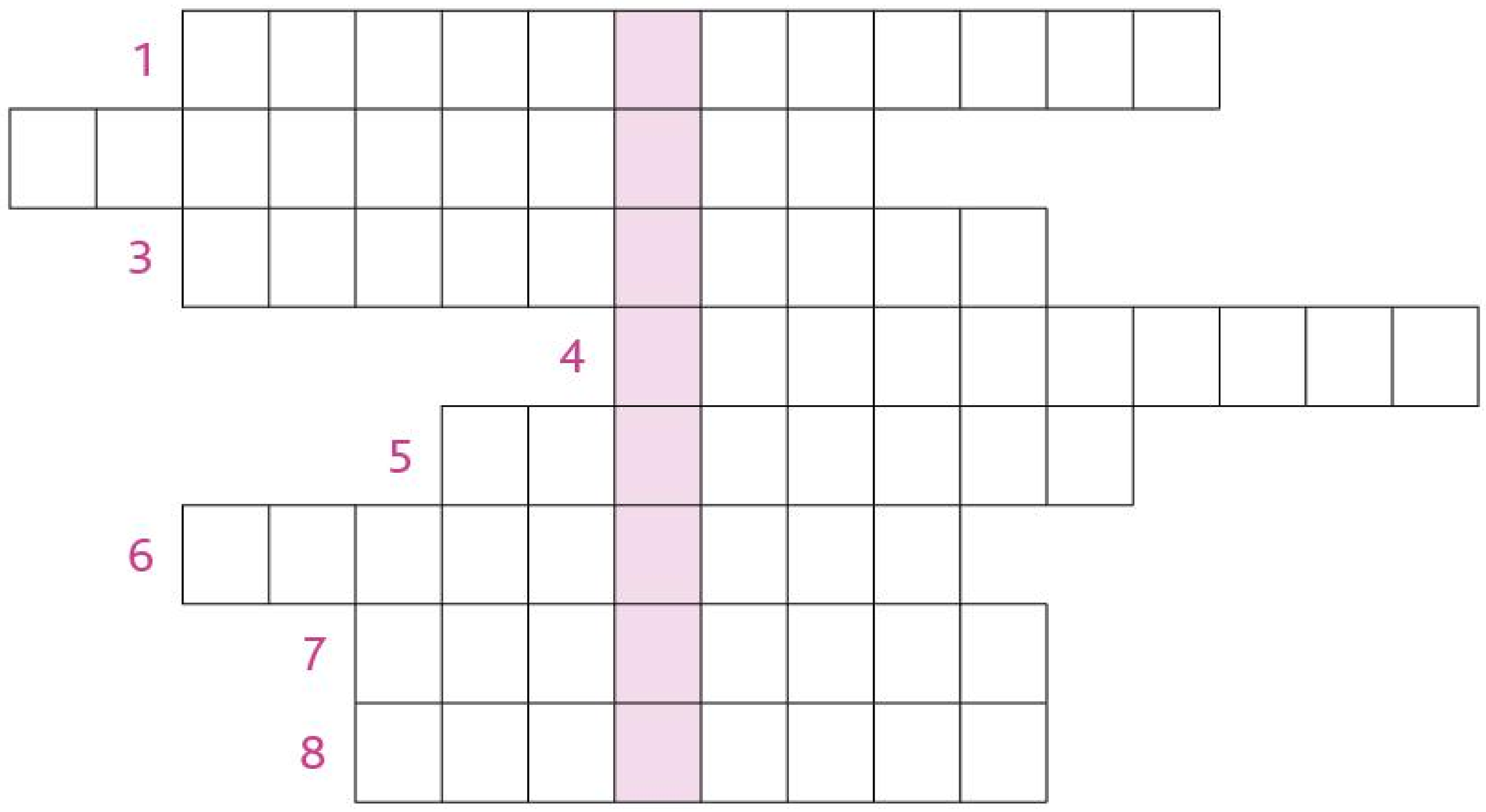
Kies het juiste woord: *deze – die – dit – dat*.

1 **dat / die** woning
2 **deze / dit** uitstel
3 **dat / die** onderzoek
4 **deze / dit** kalender
5 **deze / dit** kwestie
6 **dat / die** verslag
7 **dat / die** programma
8 **deze / dit** activiteit

Opdracht
4

Maak de puzzel. Vul van de twee woorden het de-woord in. Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 schooltoneel / toneelschool
2 flitslicht / lichtflits
3 bloeddonor / donorbloed
4 bodemwater / waterbodem
5 koorzang / zangkoor
6 nestvogel / vogelnest
7 haarkrul / krulhaar
8 bouwland / landbouw

Opdracht
5

Kies het woord dat past in de zin.

1 Al **dat / die** postpakketten worden vandaag nog met **deze / dit** bestelbusje bezorgd.
2 Ken jij **dat / die** meisje met **dat / die** punkkapsel?
3 **Deze / Dit** huisarts werkt sinds kort in **deze / dit** gezondheidscentrum.
4 De broers Mart en Wim zijn **de / het** derde generatie in **deze / dit** familiebedrijf.
5 Heb jij **dat / die** krantenartikel over **de / het** verkeersveiligheid rond scholen gelezen?
6 **Deze / Dit** auto-onderdeel haalt **de / het** garage tweedehands bij **dat / die** autosloperij.

Opdracht
6

Maak een zin van ten minste acht woorden met de gegeven woorden.

1 dat – die – toegangsbewijs – toneelvoorstelling
2 deze – het – doelpunt – uitwedstrijd

Ik kan/weet	• bepalen of een zelfstandig naamwoord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.

§ 3 Verwijswoorden

Je leert	• de verwijswoorden *deze, die, dit* en *dat* op de juiste manier gebruiken.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord • Formuleren § 2 Mannelijk, vrouwelijk en onzijdig

Theorie

video-uitleg

Verwijzen met *deze*, *die*, *dit* en *dat*

Verwijswoorden wijzen meestal terug naar een woord dat eerder genoemd is. Naar *de*-woorden wijs je terug met *deze* en *die*, naar *het*-woorden met *dit* en *dat*.
- *Rob kocht een nieuwe kano, die (→ kano) hij op internet had gezien.*
- *Frankrijk heeft een nieuwe regering. Deze (→ regering) gaat komende week aan het werk.*
- *Bedankt voor het mooie cadeau. Dat (→ cadeau) wilde ik graag hebben.*
- *Hier zijn de gympen die (→ gympen) je zocht.*

Tip: deze en die verwijzen naar de-woorden, dit en dat verwijzen naar het-woorden.

Zo gebruik je verwijswoorden

zelfstandig naamwoord	verwijswoord	voorbeeld
• in het enkelvoud, mannelijk (m)	*deze, die*	*deze kano, die kano*
• in het enkelvoud, vrouwelijk (v)	*deze, die*	*deze regering, die regering*
• in het enkelvoud, onzijdig (o)	*dit, dat*	*dit cadeau, dat cadeau*
• in het meervoud	*deze, die*	*deze gympen, die gympen*

Weet je niet of een woord mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is? Kijk dan in een (online) woordenboek of woordenlijst.

Met het woord *dat* kun je ook naar een hele zin verwijzen:
Er loopt een losgebroken stier op de snelweg. Dat is erg gevaarlijk.

Opdracht
1

Waarnaar verwijst het vetgedrukte woord? Markeer het juiste woord.
1 Er hangen vlaggen en ballonnen in het winkelcentrum, want **dat** bestaat vijftig jaar.
2 Wanneer begint de herfstvakantie in het zuiden en hoelang duurt **die** eigenlijk?
3 Jasper had om tien uur een afspraak bij de tandarts, maar hij is **die** vergeten.
4 De leraar legde de spellingregel uit met een voorbeeld, **dat** hij op het digibord schreef.
5 Zo'n ijsje met chocoladesaus lust ik ook wel. Waar heb je **dat** gekocht?
6 Om de kas te spekken verkoopt de scouting koeken, **die** 3 euro per stuk kosten.

Opdracht
2

Vul het juiste verwijswoord in. Kies: *dat* of *die*.

1 Van wie is het gereedschap … in de garage ligt?
2 Jiska maakt een samenvatting van alle boeken … ze leest.
3 De gloeilamp is een uitvinding … de wereld heeft veranderd.
4 Het vliegtuig … zonet is geland, komt uit Kuala Lumpur.

Opdracht
3

Markeer het juiste verwijswoord.

1 Tosca heeft een grappige kattenvideo gedeeld. **Deze / Dit** gaat nu viral.
2 De deelnemers van de talentenjacht moesten de uitslag wekenlang geheimhouden. **Dat / Die** was de afspraak.
3 Er was een probleem met de internetverbinding, maar **dat / die** is alweer opgelost.
4 Neem je rekenmachine mee naar het proefwerk, want **dat / die** heb je nodig.

Opdracht
4

Maak de zin langer door extra informatie over het vetgedrukte woord te geven. Begin met *die* of *dat*. Voorbeeld:

– *Enkele* ***winkeliers*** *die uitverkoop hielden, hadden hun spullen op straat uitgestald.*

1 De **snacks** …, zijn gezond volgens de kantinemedewerker.
2 Het **park** …, wordt nu gebruikt voor concerten en andere evenementen.
3 De Nederlandse wielerploeg behaalde een **overwinning** ….
4 Volgens de modestylist is de spijkerbroek een **kledingstuk** ….

Opdracht
5

Werk in tweetallen. De zinnen *a* en *b* zijn beide goed. Leg het verschil in betekenis tussen zin *a* en *b* uit.

a Het eerste deel van de serie **die** ik net heb gezien, is adembenemend.
b Het eerste deel van de serie **dat** ik net heb gezien, is adembenemend.

Opdracht
6

Lees de zin: *De man die de hond bijt, kijkt boos.*

1 Je kunt de zin op twee manieren uitleggen. Maak van beide betekenissen een tekening.
2 Je wilt dat de zin maar op één manier kan worden uitgelegd. Waarop moet je dan letten, als je een verwijswoord gebruikt?

Opdracht
7

Lees tekst 1. Het is een bericht op sociale media van Silvie.
Help Silvie om haar tekst te verbeteren door verwijswoorden te gebruiken. Neem haar bericht over en vervang dubbele woorden door een verwijswoord: *deze*, *die*, *dit* of *dat*. De betekenis moet wel duidelijk blijven.

Tekst 1

Sil van der Riet 1 dag geleden
Ik heb een nieuwtje! Wil je weten wat het nieuwtje is? Ik heb auditie gedaan voor een musical. De auditie was vorige week. De uitslag zou pas over twee weken komen, maar ik kreeg de uitslag gisteren al: ik ben aangenomen! Dat ik ben aangenomen maakt me superblij en trots! De rollen worden nog verdeeld. Als ik mijn rol weet, maak ik mijn rol bekend in mijn Instagram Stories. Dus houd mijn Instagram Stories in de gaten!
Beantwoorden

Ik kan/weet
- op de juiste manier verwijzen naar mannelijke, vrouwelijke en onzijdige woorden. 1S

§ 4 Trappen van vergelijking

Je leert
- de trappen van vergelijking goed gebruiken in combinatie met *als* en *dan*.

Je hebt afgerond
- Grammatica § 5 Bijvoeglijk naamwoord
- Spelling § 3 Bijvoeglijk naamwoord

Theorie

video-uitleg

Trappen van vergelijking

Bijvoeglijke naamwoorden hebben drie **trappen van vergelijking**:
- de stellende trap: *hard*; *snel*
- de vergrotende trap, die eindigt op *-er*: *harder*; *sneller*
- de overtreffende trap, die eindigt op *-st(e)*: *hardst(e)*; *snelst(e)*

Zo gebruik je de trappen van vergelijking

	vorm van het woord	***als*** **of** ***dan?***
stellende trap	Schrijf het woord zo simpel mogelijk: *Het zwembad is diep.* *Noor is dapper.*	als *Het zwembad is even diep* ***als*** *het meer.* *Noor is net zo dapper* ***als*** *Amir.*
vergrotende trap	Zet -er achter het woord. Een woord dat op een -r eindigt, krijgt -der: *Het zwembad is diep****er****.* *Noor is dapper****der****.*	dan *Het zwembad is dieper* ***dan*** *het meer.* *Noor is dapperder* ***dan*** *Amir.*
overtreffende trap	Zet -st(e) achter het woord. *Het zwembad is het diep****st****.* *Dit is het diep****ste*** *zwembad van het land.* *Noor is het dapper****st****.* *Van mijn vriendinnen is Noor de dapper****ste****.* Een woord dat al op -st of -sch eindigt, krijgt geen -st erachter. Je gebruikt dan het woord *meest*. *Naïma was het* ***meest*** *verrast.*	

Soms lijken de vergrotende en overtreffende trap niet op de stellende trap, zoals bij: *veel – meer – meest*.
Welk woord er na *als* of *dan* komt, hoor je als je de zin aanvult met de persoonsvorm:
- *Femke is even oud* ***als ik*** *(ben).*
- *Ricardo kan sneller lopen* ***dan ik*** *(kan) met mijn zere knie.*
- *Hester vindt jou aardiger* ***dan*** *(ze)* ***mij*** *(vindt).*

Opdracht
1

Maak de trappen van vergelijking af: stellende trap – vergrotende trap – overtreffende trap.

1 … – slimmer – …
2 … – … – braafst
3 zuur – … – …
4 … – logischer – …
5 bewust – … – …
6 weinig – … – …

Opdracht
2

Noteer de juiste vorm van de bijvoeglijke naamwoorden.

1 bruikbaar — Om filmpjes te kijken, is je telefoon bijna net zo … als een computer.
2 handig — Ik vind een tablet daarvoor het … apparaat.
3 groot — Die is namelijk wat … dan een telefoon.
4 praktisch — Voor onderweg is je telefoon natuurlijk het ….
5 zwaar — Een tablet of computer is immers veel … dan je mobieltje.
6 goed — Uiteindelijk bepaal je zelf wat voor jou het … is.

Opdracht
3

Kies het juiste woord: *als* of *dan*.

1 De opbrengst van de kerstactie is dit jaar nog hoger **als / dan** vorig jaar.
2 Scoren middenvelders even vaak **als / dan** spitsen?
3 Een salto vanaf de hoge duikplank was moeilijker **als / dan** ik dacht.
4 Thomas vindt diepvriespizza net zo lekker **als / dan** zelfgemaakte pizza.

Opdracht
4

Vul de zin aan met een passende persoonsvorm.

1 Mijn vriendinnen hebben langer haar dan ik ….
2 Mason kan nog beter keepen dan jij ….
3 Onze buren gaan net zo vaak op vakantie als wij ….
4 Deze judoka is even sterk als hij ….

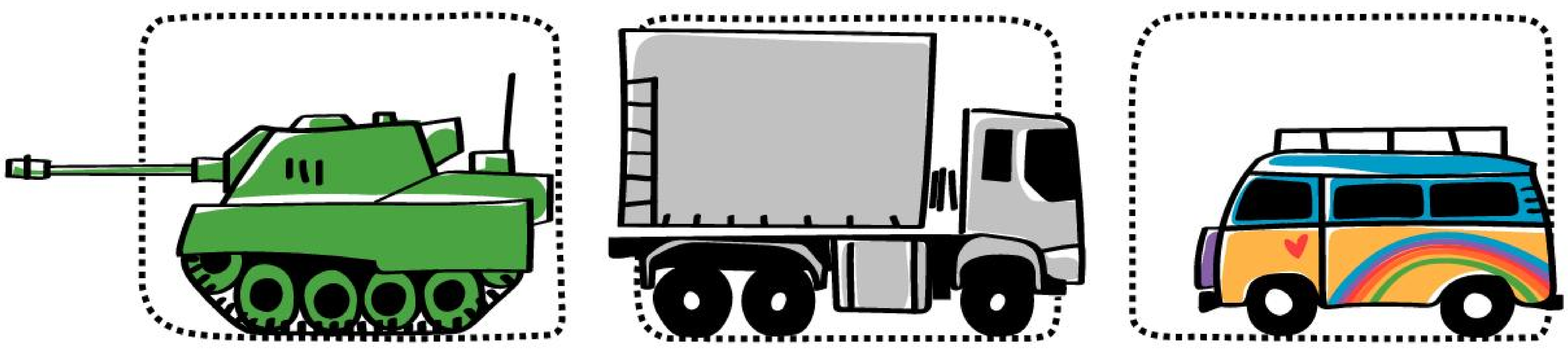
Opdracht
5

Kies het juiste woord.

1 Mijn zusje is veel leniger dan **ik / mij**.
2 De leraren zijn meestal vroeger op school dan **ons / wij**.
3 Hopelijk word ik later net zo snel met schaatsen als **jij / jou**.
4 Joeps neefje is precies zo blond als **hem / hij** vroeger.
5 Katelijne is nog preciezer dan **haar / zij** met het inkleuren van haar tekening.
6 Wij zijn even nieuwsgierig als **hen / zij** naar de nieuwe James Bondfilm.

Opdracht
6

Vergelijk de tank, de vrachtwagen en de hippieauto op de afbeeldingen.
Maak met elk van de volgende bijvoeglijke naamwoorden twee zinnen: *stoer* – *gigantisch* – *kleurig*. Gebruik in de zinnen de trappen van vergelijking met 'als' en 'dan'.

Ik kan/weet	• de trappen van vergelijking goed gebruiken in combinatie met *als* en *dan*.

SPELLING

Cursus 7

1 Hoofdletters en leestekens *228*
2 Laatste letter -d of -t *230*
3 Bijvoeglijk naamwoord *232*
4 Meervouden *234*
5 Verkleinwoorden *236*
6 Spellingalarm
7 Mixopdrachten

Werkwoorden

8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd *238*
9 Sterke en zwakke werkwoorden *240*
10 Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden *242*
11 Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden *244*
12 Voltooid deelwoord *246*
13 Onregelmatige werkwoorden *248*
14 Mixopdrachten

§1 Hoofdletters en leestekens

Je leert • hoofdletters en leestekens op de juiste manier gebruiken.
Zie ook • Formuleren § 1 Volledige zinnen

Theorie
video-uitleg

Hoofdletters en leestekens

Je gebruikt **hoofdletters** en **leestekens** om een tekst beter leesbaar te maken.

Elke zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt, vraagteken of uitroepteken.

Zo gebruik je hoofdletters
Schrijf een hoofdletter
- aan het begin van elke zin: *Deze herfst staat het bos weer vol met paddenstoelen.*
- bij namen: *Bjorn*, *Hoofdstraat*, *Tilburg*, *Lowlands*, *Netflix*.
- bij woorden die van namen afgeleid zijn: *Haarlemse boekhandel, Wilhelminastichting, Zuid-Hollandse*.

Let op: sommige achternamen hebben tussenvoegsels (zoals *van der* of *ten*). Het eerste tussenvoegsel krijgt een hoofdletter als je geen voornaam of voorletter gebruikt: *Martine van der Zanden, M. van der Zanden, mevrouw M. van der Zanden* of *mevrouw* ***V****an der Zanden*.

Let op: dagen (*vrijdag*), maanden (*juli*), seizoenen (*herfst*) en windstreken (*zuidwest*) schrijf je met een kleine letter.

Zo gebruik je leestekens
- Eindig een gewone zin met een **punt** (.): *Ik eet geen vlees.*
- Eindig een vraagzin met een **vraagteken** (?): *Ken je het verhaal van Reinaert de Vos?*
- Eindig een uitroep (bijvoorbeeld van verbazing of woede) met een **uitroepteken** (!): *Wat een goed idee!*

Let op: gebruik nooit twee van deze leestekens na elkaar.

Opdracht **1**

Omcirkel de woorden die met een hoofdletter moeten beginnen.
amalia – amelandse – computer – januari – jumbo-medewerker – dwergkonijn – instagram – kroatië – oost – paardenbloem – rembrandtplein – winter – woensdag – zeeland

Opdracht **2**

Onderstreep de woorden die je met een hoofdletter moet schrijven. Omcirkel aan het eind van de zin het juiste leesteken: *punt (.)*, *vraagteken (?)* of *uitroepteken (!)*.

1 zijn deze opladers vanaf maandag te koop bij mediamarkt **. / ? / !**
2 in het noordelijk deel van de veluwe zijn wolven geboren **. / ? / !**
3 help, ik zit vast in de lift **. / ? / !**
4 elke middag na school verslindt lotte alle boeken van anna woltz **. / ? / !**
5 een croissant is niet typisch frans maar komt uit oostenrijk **. / ? / !**
6 het is de vraag of de lente in het zuiden eerder begint dan in groningen **. / ? / !**

Opdracht
3

Lees tekst 1. Onderstreep de woorden die je met een hoofdletter moet schrijven. Omcirkel daarna aan het eind van de zin het juiste leesteken: . /? / !

Tekst 1

Kunstwerk op je lippen

1 draagt je moeder of tante weleens lippenstift, maar is ze toe aan wat nieuws **. / ? / ! 2** misschien brengen de kunstwerken van de amerikaanse make-upartiest vlada haggerty haar op nieuwe ideeën **. / ? / ! 3** vlada weet lippen met een berg make-up om te toveren tot ware kunstwerken **. / ? / ! 4** moet je dit zien **. / ? / !**

Naar: National Geographic Junior

Opdracht
4

Neem de namen over en gebruik hoofdletters waar dat moet.

1 ali amrani
2 jena de jong
3 meneer van dorp
4 j. van haren
5 k. lin
6 mevrouw p. mol

Opdracht
5

1 Zijn de hoofdletters en leestekens juist gebruikt in de zinnen *a* tot en met *f*? Kies: juist of onjuist.
2 Verbeter de hoofdletters en leestekens in de onjuiste zinnen. Noteer de hele zin.

a Mevrouw de Waard geeft Geschiedenis en Duits. **juist / onjuist**
b De zon komt 's ochtends op in het Oosten. **juist / onjuist**
c Liams zus nam zaterdag Utrechtse botersprits voor hem mee. **juist / onjuist**
d Van wie is die groene mercedes die hier geparkeerd staat! **juist / onjuist**
e Joke van Dalen werkt al 15 jaar bij het Etosfiliaal om de hoek. **juist / onjuist**
f Het Feyenoordstadion werd op 27 maart 1937 geopend. **juist / onjuist**

Opdracht
6

Elk jaar wordt bij jou in de buurt een huttenbouwdorp georganiseerd. Dat is een activiteit voor kinderen waarbij ze hutten bouwen van oud hout, zoals pallets. Jij hebt je opgegeven om te helpen.

1 Schrijf ten minste vier zinnen over jezelf voor de website van het huttenbouwdorp. Gebruik hoofdletters waar dat moet en zet achter elke zin een passend leesteken. Verwerk in elk geval de volgende punten:
- hoe je heet en waar je woont;
- wanneer je bent geboren;
- naar welke school je gaat;
- wat je hobby's zijn;
- waarom je graag wilt helpen bij het huttenbouwdorp.

2 Werk in tweetallen. Controleer de hoofdletters en leestekens in elkaars tekst.

Ik kan/weet
- hoofdletters in zinnen en punten, uitroeptekens en vraagtekens op de juiste manier gebruiken. 1F
- hoofdletters bij namen op de juiste manier gebruiken. 2F

§2 Laatste letter -d of -t

Je leert	• woorden spellen die eindigen op een -d of een -t.
Zie ook	• -

Theorie

video-uitleg

Laatste letter -d of -t

Sommige woorden eindigen op een t-klank (zoals *paard* of *olifant*). Die klank schrijf je soms met een *-t*, soms met een *-d*.

Zo bepaal je of een woord op een -d of -t eindigt
Als het woord géén persoonsvorm in de tegenwoordige tijd is, gebruik je de **verlengproef** om te weten welke letter je moet gebruiken:

- Maak het woord langer door er *-e*, *-en*, *-eren* of *-ig* achter te zetten.
- Hoor je een *t*? Schrijf dan een *-t* aan het eind: *boten → boot; parelwitte → parelwit; schattig → schat.*
- Hoor je een *d*? Schrijf dan een *-d* aan het eind: *rode → rood; tanden → tand; kinderen → kind; handig → hand.*

Opdracht
1

Vul de juiste letter in. Kies: d of t.

1 Het is naal...en, dus naal....
2 Het is poor...en, dus poor....
3 Het is woes...e, dus woes....
4 Het is waar...ig, dus waar....
5 Het is fees...elijk, dus fees....
6 Het is krui...ig, dus krui....

Opdracht
2

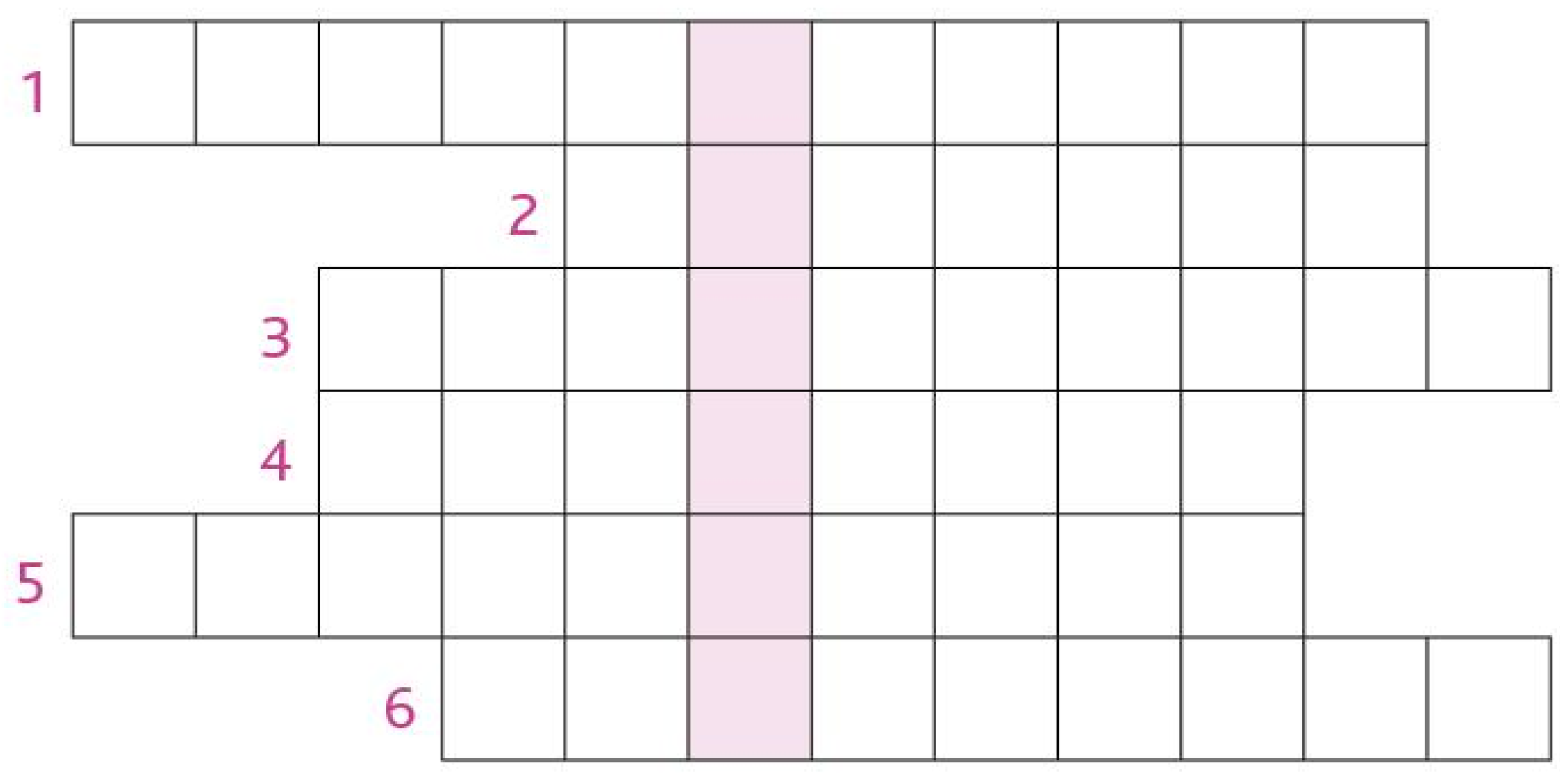
Neem de woorden over en vul in: d of t.

1 eindstan... – vijfduizen... – krokan... – mach... – frui... – standbeel...
2 piloo... – akkoor... – correc... – drievou... – brui... – scheepvaar...

Opdracht
3

Maak de puzzel. Vul van de twee woorden het woord in dat op een -d eindigt. Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 overstaptij... / drinkontbij...
2 honder... / perfec...
3 natuurtin... / vulpotloo...
4 dieproo... / optimis...
5 filmwerel... / fruitteel...
6 vakdocen... / vervelen...

Opdracht
4

Vul in: *d* of *t*. De werkwoorden zijn geen persoonsvormen in de tegenwoordige tijd. Je mag dus de verlengproef gebruiken.

1 De leerlingenraa... heeft het onhandige lesrooster gemel... bij de directie.
2 Door te bijten op een keihar... snoepje, ben ik bij de tandarts belan....
3 We hebben op Koningsdag uren gewach... om de majestei... te zien.

4 Wat betekent dat verkeersbor… dat op het kruispun… staat?
5 Boaz heeft de kaar… van het gebie… rond de camping gedownload.
6 Het handschrif… van Erina is opvallen… netjes.

Opdracht
5

Lees tekst 1. Neem de woorden met de puntjes over en maak ze af met -d of -t.

Tekst 1

Zeehondenfan 3 dagen geleden
1 De zeehon… duikt vaak op aan de Noordzeekus…. Ik geef je raa… voor als je er eentje vindt op het stran…. Ligt hij in de 'banaanhouding'? Dan is hij gezon…. Hij is dan meestal aler… en wil alleen even op adem komen. Jaag hem niet terug de zee in.
2 Je kunt hem het best ongestoor… laten bijkomen. Laat het dier dus met rus…, ook al is zijn aaibaarhei… nog zo groo…. Houd minimaal 25 meter afstan….
3 Denk je dat het dier in noo… is of gewon… is, bijvoorbeel… omdat je bloe… ziet? Of ligt hij pla… en hoor je gehoes…? Neem dan contac… op met de Dierenambulance of Eerste Hulp Bij Zeezoogdieren.
Beantwoorden

Opdracht
6

Kies het juiste woord. Let op de betekenis.
1 Verwijder de graten uit de vis en verwarm de oven tot 200 graden. Let op de oventhermometer; die geeft de temperatuur tot op de **graad / graat** nauwkeurig aan. Zet de vis zonder **graad / graat** midden in de oven.
2 Er gaan verschillende veerponten naar het Verenigd Koninkrijk. Wij nemen dit jaar de **pond / pont** naar Newcastle. Ik heb nog een paar Britse ponden. Hoeveel **pond / pont** zou een maaltijd aan boord kosten?

Opdracht
7

Werk in viertallen.
- Bedenk elk vijf woorden die op een -d eindigen en vijf woorden die op een -t eindigen.
- Noteer elk woord op een apart kaartje, maar let op: schrijf in plaats van de -d of -t aan het eind drie puntjes, bijvoorbeeld niet *woord* maar *woor…*.
- Leg al jullie kaartjes omgekeerd op tafel en hussel ze door elkaar.
- Pak om de beurt een kaartje. Lees het woord hardop en vertel of het woord op een -d of een -t eindigt en waarom.
- Help elkaar, als iemand niet zeker weet of een woord op -d of -t eindigt.
- Maak drie stapels: een voor de woorden die op -d eindigen, een voor de woorden die op -t eindigen en een stapel voor twijfelgevallen.
- Voor elk juist woord met uitleg krijg je 2 punten. Heb je iemand anders geholpen? Daarvoor krijg je 1 punt. Wie is de winnaar?
- Bespreek de twijfelgevallen met de klas.

Ik kan/weet
- bepalen of ik aan het eind van een woord (geen persoonsvorm in de tegenwoordige tijd) een -d of een -t moet schrijven. 1F

§ 3 Bijvoeglijk naamwoord

Je leert	• bijvoeglijke naamwoorden spellen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 5 Bijvoeglijk naamwoord

Theorie

video-uitleg

Bijvoeglijk naamwoord

De meeste **bijvoeglijke naamwoorden** hebben een korte vorm (zonder -e) en een lange vorm (met -e):
– *lekker: een lekker dessert*; *het lekkere dessert*.
– *lang: een lang verhaal; het lange verhaal*.

Zo maak je de lange vorm van een bijvoeglijk naamwoord
Zet een -*e* achter het woord: *klein* → *kleine; sterk* → *sterke; nieuw* → *nieuwe*.

Let op: soms moet je daarnaast
- een -*f*- in een -*v*- veranderen (de f/v-regel): *lief* → *lieve; naïef* → *naïeve*.
- een -*s*- in een -*z*- veranderen (de s/z-regel): *grijs* → *grijze; serieus* → *serieuze*.
- de laatste letter (medeklinker) verdubbelen: *fris* → *frisse; glad* → *gladde*.
- een *a, e, o* of *u* (klinker) weghalen: *traag* → *trage; zuur* → *zure*.

Stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden eindigen meestal op -*en*: *houten*, *papieren*, *wollen,* maar niet altijd (*een nylon tas*).

Opdracht
1

1 Op welke manier maak je de lange vorm van het bijvoeglijk naamwoord? Maak de juiste combinaties.

druk	alleen een -e erachter zetten
goed	de f/v-regel toepassen
rood	de s/z-regel toepassen
sportief	de laatste letter verdubbelen
wijs	een klinker weghalen

2 Noteer nog een voorbeeld bij elke manier. Let op: de voorbeelden mogen niet uit de theorie komen.

Opdracht
2

Vul het stoffelijk bijvoeglijk naamwoord in.

1	Dit T-shirt is gemaakt van katoen.	Het is een … T-shirt.
2	Deze buis is gemaakt van staal.	Het is een … buis.
3	Deze muur is gemaakt van beton.	Het is een … muur.
4	Deze deurknop is gemaakt van brons.	Het is een … deurknop.

Opdracht
3

Vul de juiste vorm van het bijvoeglijk naamwoord in.

1 Meike liep op … (bloot) voeten over het … (nat) strand het … (koud) zeewater in.
2 Dat … (geel) bord waarschuwt … (snel) hardlopers voor een … (agressief) roofvogel.
3 Onze … (nieuw) tafel heeft een … (glas) blad en … (metaal) poten.
4 In de … (feestelijk) carnavalsoptocht droegen we … (maf) maskers en … (kleurig) pruiken.
5 Ruben heeft de … (mysterieus) berichten van een … (onbekend) afzender meteen weggegooid.
6 Volgens de … (slim) schilder geeft deze … (geurloos) verf geen … (vies) verflucht in huis.

Opdracht
4

Vul de juiste vorm van de bijvoeglijke naamwoorden in de reclameteksten *a* tot en met *f* in.
actief – compleet – gezond – modieus – schoon – sfeerloos – slim – smaakvol – tof – vederlicht – veilig – vers
Let op: je mag elk bijvoeglijk naamwoord maar één keer gebruiken. Er zijn verschillende antwoorden mogelijk.

a Jeans en co: voor … outfits en … tassen.
b Een … fietstocht op een … fiets van Van der Wiel.
c Word een … snoeper met de … groenten van De Groene Hoek.
d … mensen kiezen voor … haren met Super Shampoo.
e Verf van Kleur en zo maakt van je … kamer een … ruimte.
f Boek nu een … vakantie met … verzorging bij Gijs op Reis.

Opdracht
5

1 Vul het bijvoeglijk naamwoord in dat past bij de omschrijving. Je krijgt van elk woord één letter cadeau.

a	kleur die ontstaat door zwart met wit te mengen	een _ _ ij _ _ muur
b	gemaakt van elastiek	een _ l _ _ _ _ _ _ _ _ haarband
c	aardig en vriendelijk voor anderen	een _ i _ _ _ vriendin
d	zeer goede, die boven andere uitsteken	u _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ cijfers
e	zonder haar	een _ a _ _ kop
f	niet-wilde	een _ _ m _ _ rat

2 Noteer de eerste letter van de bijvoeglijke naamwoorden. Welk woord lees je?
3 Maak een zin waarin je het gevonden woord als bijvoeglijk naamwoord gebruikt.

Opdracht
6

1 Beschrijf je favoriete zanger, acteur of sportheld met ten minste zes bijvoeglijke naamwoorden. Gebruik daarbij ten minste drie keer de lange vorm.
2 Werk in tweetallen. Vervang de bijvoeglijke naamwoorden uit elkaars tekst door andere bijvoeglijke naamwoorden. Let op de juiste spelling.

Ik kan/weet

- de korte en lange vorm van bijvoeglijke naamwoorden spellen. 1F
- stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden spellen. 2F

§ 4 Meervouden

Je leert • meervouden spellen.
Zie ook • Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie
video-uitleg

Meervouden

Als er van iets één is, noem je dat enkelvoud. Als er van iets meer dan één is, noem je dat meervoud.

Zo maak je een meervoud
Je maakt van een zelfstandig naamwoord meestal een meervoud door *-en* of *-s* achter het woord te zetten: *vriend* → *vriend**en***; *wielrenner* → *wielrenner**s***.

Let op: soms moet je daarnaast
- een *-f-* in een *-v-* veranderen (de f/v-regel): *brie**f*** → *brie**v**en*; *ho**f*** → *ho**v**en*.
- een *-s-* in een *-z-* veranderen (de s/z-regel): *gan**s*** → *gan**z**en*; *palei**s*** → *palei**z**en*.
- de laatste letter (medeklinker) verdubbelen: *jas* → *jas**s**en; pit* → *pit**t**en*.
- een *a, e, o* of *u* (klinker) weghalen: *mu**u**r* → *muren; he**e**r* → *heren*.

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek of woordenlijst.

Opdracht
1

1 Op welke manier maak je het meervoud van het zelfstandig naamwoord? Maak de juiste combinaties.
2 Noteer nog een voorbeeld bij elke manier. Let op: de voorbeelden mogen niet uit de theorie komen.

boom	alleen -en erachter zetten
druif	de f/v-regel toepassen
kies	de s/z-regel toepassen
stok	de laatste letter verdubbelen
tekenaar	een klinker weghalen
wiel	een -s erachter zetten

Opdracht
2

Noteer het meervoud van de woorden.

1 paard
2 kalender
3 dief
4 doos
5 bankier
6 raaf
7 bos
8 doel
9 toon
10 buis
11 stem
12 beer

Opdracht
3

Maak twee kolommen. Zet erboven: *-s blijft -s-* en *-s wordt -z-*.

1 Noteer het meervoud van de woorden in de juiste kolom.
dans – gans – kaars – kers – laars – lens – mens – vers

2 Noteer twee rijmende woorden die op een -f eindigen, waarvan in het meervoud de -f in het ene woord blijft staan en in het andere woord verandert in een -v-.

Opdracht
4

Lees tekst 1. Noteer het meervoud van de woorden die tussen haakjes staan.

Tekst 1
Kleding in de middeleeuwen

(1) **1** In de middeleeuwen kon je aan hun kleding zien wat de maatschappelijke positie van … (persoon) was. **2** De meeste … (boer) droegen bijvoorbeeld eenvoudige kleding, rijke stadslui daarentegen probeerden zich met meer vertoon te kleden. **3** De kleren van de edelen, het rijkere gedeelte van de bevolking, werden meestal gemaakt van de mooiste … (stof) en werden soms ook versierd met … (edelsteen) of … (motief) op de randen.
(2) **4** De armen sponnen of weefden de stof en maakten hun kleding zelf. De … (man) droegen een tuniek tot boven hun knieën. **5** Daaronder zaten … (beenkap) of een maillot. **6** Over hun … (hoofd) en … (schouder) droegen ze een soort capuchon, voor bescherming tegen de wind en de regen. **7** Vrouwen droegen langere … (tuniek). **8** Kinderen kleedden zich meestal ongeveer hetzelfde als hun … (ouder).

Adellijke mode
(3) **9** De kleding van de armen kende eigenlijk geen mode, die van de adel wel. Overal in Europa pronkten de adellijke … (mens) met hun mooie … (kostuum) en … (pak), meestal gemaakt van de duurste … (materiaal) zoals zijde en fluweel. **10** Ze droegen … (mantel) of … (cape) in de middeleeuwen. **11** In de bovenkleding zaten … (gaatje), zodat de kleding daaronder ook goed te zien was. **12** De … (jurk) en … (rok) van de vrouwen reikten altijd tot over de … (enkel) en getrouwde … (dame) bedekten meestal hun haar.

Naar: de-middeleeuwen.nl

Opdracht
5

Je organiseert een verrassingsfeest voor je ouders of je beste vrienden.

1 Maak een boodschappenlijst die je kunt gebruiken om het eten en drinken en de versiering te kopen. Noteer ten minste tien dingen in het meervoud.

2 Werk in tweetallen. Controleer of jullie de woorden goed hebben geschreven.

Ik kan/weet
- het verschil tussen enkelvoud en meervoud. 1F
- meervouden op -en en -s spellen. 1F

§ 5 Verkleinwoorden

Je leert	• verkleinwoorden spellen.
Zie ook	• Grammatica § 3 Lidwoord en zelfstandig naamwoord

Theorie

video-uitleg

Verkleinwoorden

Van zelfstandige naamwoorden kun je verkleinwoorden maken.
Een verkleinwoord maak je meestal door *-je* achter het woord te zetten: *haak* → *haakje*; *rups* → *rupsje*.

Soms moet je andere letters toevoegen om het goed te laten klinken, zoals *-**p**je*; *-**t**je*; of *-**et**je*:
- *bloem* → *bloem**p**je*; *schuim* → *schuim**p**je*
- *tuin* → *tuin**t**je*; *grasmaaier* → *grasmaaier**t**je*
- *wandeling* → *wandeling**et**je*; *bel* → *bel**let**je*

Als het zelfstandig naamwoord eindigt op *-ng*, moet je soms de *-g* vervangen door een *-k*: *koning* → *koninkje; vergoeding* → *vergoedinkje.*

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek of woordenlijst.

Opdracht 1

Neem de tabel over.

1 Op welke manier maak je het verkleinwoord van de onderstaande woorden? Vul de woorden in de juiste kolom in.
aanwijzing – banaan – beloning – boom – bom – figuurzaag – gieter – marktkraam – oefening – rol – schemerlamp – scherm – slof – steel – spin – sprong – tang – verpakking

+ -je	+ -pje	+ -tje	+ -etje	+ -etje en extra medeklinker	- -g + -kje

2 Noteer bij elke manier nog een voorbeeld. Let op: deze voorbeelden mogen niet uit de theorie komen.

3 Vul in: *raampje* is het verkleinwoord van …, *rammetje* van … en *rampje* van ….

Opdracht 2

1 Noteer het verkleinwoord van de woorden en zet het juiste bepaalde lidwoord ervoor.
de beweging – de baan – de bon – het ding – het huis – de stapel – de wandeling

2 Bekijk je antwoorden op vraag 1. Wat valt je op, als je let op de lidwoorden?

Opdracht
3

Noteer het verkleinwoord van de woorden tussen haakjes.

1 Met een … (verdoving) voelt u helemaal niks van dat … (boor) in uw kies.
2 Heeft dat … (schrijver) nu alweer een … (roman) geschreven?
3 … (Meneer), … (handen) aan het stuur, want u wilt toch geen … (bekeuring)?
4 Over een … (uur) komt de arts met een … (pil) om je … (darmen) te kalmeren.
5 Met een … (riem) om je middel valt het niet op dat je broek een … (maat) te groot is.
6 Nog één … (zin) met … (verkleinwoorden) en je hebt alweer een … (opdracht) af!

Opdracht
4

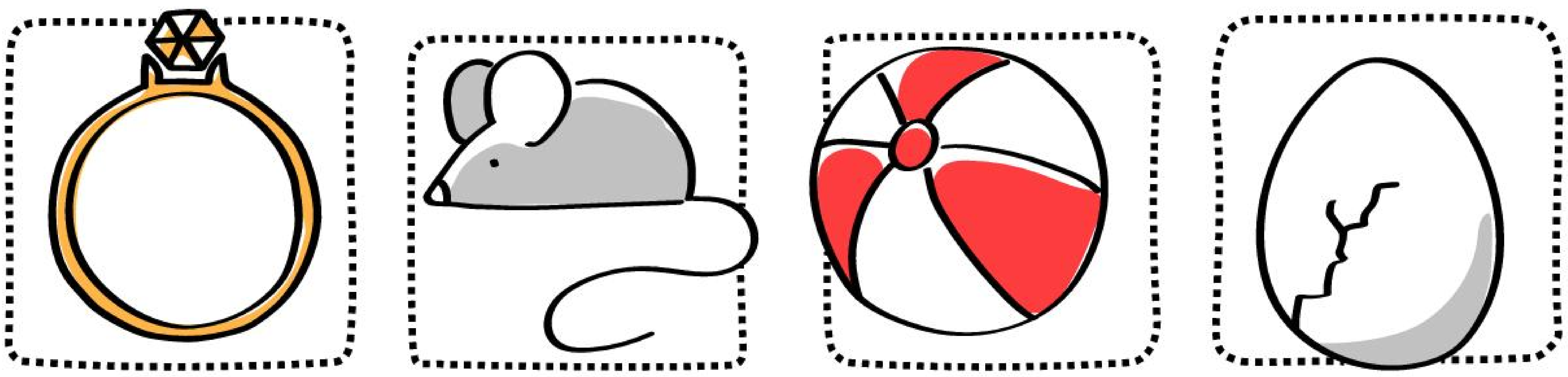
Bekijk de zinnen *a* en *b*. Een politieagent zegt dit tegen een mevrouw. Leg uit dat zin *b* anders op haar overkomt dan zin *a*.

a Hallo mevrouw, uw fiets hoort in het fietsenrek!
b Hallo mevrouwtje, uw fiets hoort in het fietsenrek!

Opdracht
5

In de zinnen 1 tot en met 4 staan uitdrukkingen met verkleinwoorden. Vul het juiste verkleinwoord in. Tip: kijk naar de afbeeldingen, als je niet weet welk woord je moet invullen.

1 Bij de fotoshoot voor *GIRLZ* zag Latoya eruit om door een … te halen.
2 Jade kreeg geen straf nadat ze de laptop van haar docent had gehackt, maar dat … krijgt nog wel een staartje.
3 Maans deelname aan *The Voice* bracht het … aan het rollen; nu is zij een bekende zangeres.
4 Met deze lifehack op TikTok is het maken van de perfecte wrap echt een ….

Opdracht
6

Leg het verschil in betekenis uit tussen de twee zinnen.

1 Joris nam een bloem mee voor oma. – Joris nam een bloemetje mee voor oma.
2 De voorstelling begint over een uur. – De voorstelling begint over een uurtje.

Opdracht
7

Markeer de verkleinwoorden die alleen als verkleinwoord voorkomen.

1 Na het toetje doet mijn zusje altijd een dutje onder een dekentje.
2 Dit boekje met het sprookje over de wolf en de zeven geitjes is echt een koopje.

Opdracht
8

Werk in tweetallen.

- Neem tekst 3 uit paragraaf 3 van *Meer dan lezen*.
- Noteer de zelfstandige naamwoorden uit de tekst onder elkaar.
- Noteer de verkleinwoorden van de woorden erachter.

Ik kan/weet
- verkleinwoorden spellen. 1F

§ 8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Je leert	• de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1, 2 en 4

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm tegenwoordige tijd

Een werkwoord heeft verschillende vormen. Een daarvan is de **persoonsvorm tegenwoordige tijd** (pvtt). Bij de spelling van die persoonsvorm ga je uit van de **ik-vorm**.

Zo vind je de ik-vorm
De ik-vorm is het woord dat in de tegenwoordige tijd achter *ik* komt te staan.

kijken → kijk
vinden → vind
dromen → droom
zeggen → zeg
blijven → blijf
kiezen → kies

Zo schrijf je de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd

			kijken	**vinden**	**dromen**
enkelvoud	ik-vorm	1e persoon	ik kijk	ik vind	ik droom
		2e persoon	kijk jij?	vind jij?	droom jij?
	ik-vorm + t	2e persoon	jij kijkt	jij vindt	jij droomt
		3e persoon	hij/zij kijkt	hij/zij vindt	hij/zij droomt
meervoud	hele werkwoord	1e persoon	wij kijken	wij vinden	wij dromen
		2e persoon	jullie kijken	jullie vinden	jullie dromen
		3e persoon	zij/ze kijken	zij/ze vinden	zij/ze dromen

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 284.

Opdracht **1**

Noteer de persoonsvormen in de tegenwoordige tijd. Gebruik het werkwoord dat voor de zinnen staat.

1	kopen	Ik … een telefoonoplader.	Filip … een telefoonoplader.
2	accepteren	Ik … de cookies.	Brenda … de cookies.
3	bestellen	Ik … een glas cola.	Samir … een glas cola.
4	verhuizen	… jij naar Breda?	… Vera's vriendin naar Breda?
5	wandelen	Ik … naar school.	De leraar … naar school.
6	bieden	Ik … tien euro voor jouw fiets.	Siebren … tien euro voor jouw fiets.
7	bidden	Ik … elke dag.	Zijn vader … elke dag.
8	beantwoorden	… jij alle appjes?	… Emma alle appjes?

Opdracht 2

Noteer de persoonsvormen in de tegenwoordige tijd. Gebruik het werkwoord dat voor de zinnen staat.

1	luisteren	In de bus … Jorrit meestal naar een podcast.
2	lijden	Sinds een paar jaar … de opa van Jasmijn aan suikerziekte.
3	verdelen	Na de picknick … we de restjes van het drinken en de hapjes.
4	staan	De nieuwssites … vol met nieuws over de gemeenteraadsverkiezingen.
5	houden	Waarom … jij niet van gebakken eieren met spek?
6	repeteren	Elke vrijdagmiddag … de schoolband in de kelder.

Opdracht 3

Onderstreep de juiste persoonsvorm.

1 De Citroën DS, ook wel snoek, **vind / vindt** ik de mooiste auto.
2 Normaal gesproken **overwinterd / overwintert** de roze pelikaan niet in Nederland.
3 **Rijd / Rijdt** jouw moeder op een elektrische fiets naar haar werk?
4 Misschien **word / wordt** jij later wel beroemd!
5 Voor de toetsweek **herhaald / herhaalt** de docent de belangrijkste stof.
6 Deze bokser **veroverd / verovert** met een beetje geluk de wereldtitel.

Opdracht 4

Lees de e-mail. Noteer de persoonsvormen in de tegenwoordige tijd. Gebruik het werkwoord dat tussen haakjes staat.

Tekst 1

Aan: Julia (julia@weetraad.nl)
Onderwerp: oppastarief

Beste Julia,

1 Ik … (worden) regelmatig ingehuurd als kinderoppas door mensen in de buurt. **2** Meestal … (hanteren) ze hetzelfde tarief. **3** Soms … (betalen) een oppasgezin mij bijna het dubbele. **4** Mijn moeder … (vinden) dat veel te veel. **5** Dan … (bieden) ik aan om een deel terug te betalen. **6** Helaas … (wuiven) het gezin dat aanbod meestal weg. **7** Dus … (houden) ik het geld maar. **8** Mijn moeder … (blijven) op haar standpunt staan. **9** Ze … (accepteren) mijn hoge inkomsten gewoon niet. **10** Wat … (raden) u mij aan in deze situatie?

Bas (14 jaar)

Opdracht 5

Doe of jij Julia bent en reageer op Bas' e-mail uit opdracht 4. Schrijf ten minste vier zinnen. Gebruik een vorm van de volgende werkwoorden als persoonsvorm in de tegenwoordige tijd: *verdienen*, *houden* en *vinden*.

Opdracht 6

Maak een zin van ten minste acht woorden waarin je de gegeven persoonsvorm gebruikt.

1 fietsen
2 shopt
3 downloadt
4 meld

Ik kan/weet

- de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd spellen. 1F

§ 9 Sterke en zwakke werkwoorden

Je leert	• sterke en zwakke werkwoorden herkennen.
Je hebt afgerond	• Grammatica § 1 Werkwoord

Theorie

video-uitleg

Sterke en zwakke werkwoorden

Er zijn sterke en zwakke werkwoorden. Om werkwoorden goed te kunnen spellen, moet je weten wat het verschil is tussen beide soorten.

Sterke werkwoorden veranderen in de verleden tijd van klank: *lopen* → *liepen*; *ruiken* → *roken*; *zoeken* → *zochten*.

Zwakke werkwoorden veranderen in de verleden tijd niet van klank: *hopen* → *hoopten*; *praten* → *praatten*; *spelen* → *speelden; luisteren* → *luisterden*.

Gebruik bij twijfel een (online) woordenboek.

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 284.

Opdracht

1

Bekijk de zinnen. Is het onderstreepte werkwoord sterk of zwak? Kies: sterk of zwak.

1	Mara en Inge eten zaterdag pizza.	Mara en Inge aten zaterdag pizza.	**sterk / zwak**
2	Corneel lacht om een filmpje.	Corneel lachte om een filmpje.	**sterk / zwak**
3	Abe drinkt koffie in de pauze.	Abe dronk koffie in de pauze.	**sterk / zwak**
4	De bergbeklimmers halen de top.	De bergbeklimmers haalden de top.	**sterk / zwak**
5	Die vraag verbaast mij.	Die vraag verbaasde mij.	**sterk / zwak**
6	De trein rijdt meestal op tijd.	De trein reed meestal op tijd.	**sterk / zwak**

Opdracht

2

Bekijk de woordenboekfragmenten.

kweken werkw.
VERVOEGINGEN: kweekte (verl. tijd. enkelv.)
VERVOEGINGEN: heeft gekweekt (volt. deelw.)
(levende dingen) laten groeien

spreken werkw.
VERVOEGINGEN: sprak (verl. tijd. enkelv.)
VERVOEGINGEN: heeft gesproken (volt. deelw.)
praten, iets zeggen

1 Kies het juiste woord: **kweken / spreken** is een sterk werkwoord.

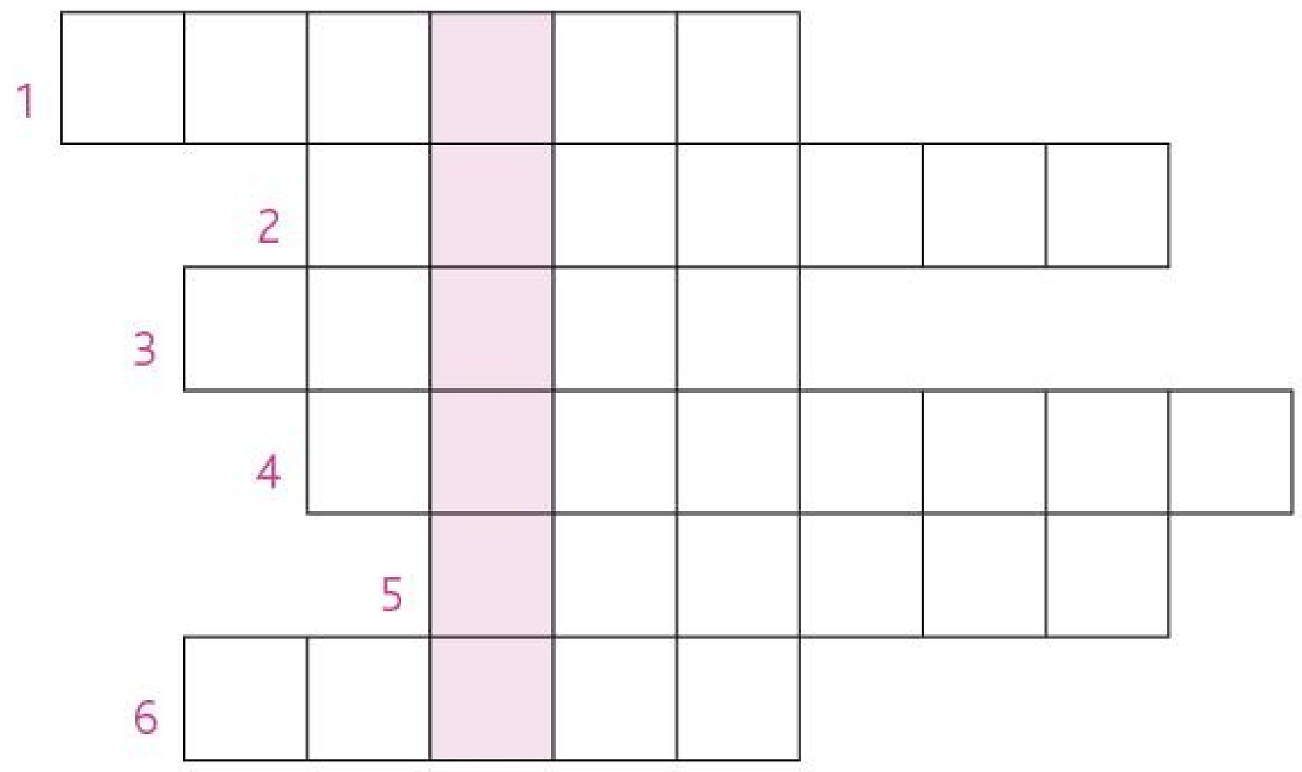
2 Onderstreep de sterke werkwoorden. Gebruik zo nodig een (online) woordenboek.
begroten – bijten – binden – branden – duiken – gapen – gebruiken – genezen – rekenen – slapen – smelten – verven

Opdracht
3

Maak de puzzel. Vul van de twee werkwoorden het sterke werkwoord in. Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 breken / tellen
2 poetsen / trekken
3 halen / slaan
4 schenken / strekken
5 houden / ruilen
6 boren / laten

Opdracht
4

Lees tekst 1. Kies bij de onderstreepte werkwoorden de juiste soort: sterk of zwak.

Tekst 1

Paraglidende bankhanger of bankhangende paraglider?

1 De Turkse paraglider Kaval besloot om zijn gekste idee ooit werkelijkheid te laten worden: doen alsof je thuis bent in de lucht. **2** Hij veranderde zijn rode bankstel in een bankstel dat de lucht in kon, met metalen frame met wieltjes waar hij een parachute aan hing. **3** Ook een voetenbankje, lamp én televisie gingen mee de lucht in. **4** Zijn vrienden gaven hem een zetje vanaf een berg in Oludeniz. **5** Binnen de kortste keren zweefde hij tv-kijkend in de lucht, met op de achtergrond prachtige bergen, zee en een keihard applaus. **6** In de lucht verving Kaval zijn schoenen door slippers. **7** Hij drukte op de aanknop van de televisie en keek naar *Tom en Jerry*. **8** Ondertussen dronk hij net als thuis een blikje cola en smikkelde hij van een zak Doritos.

Naar: metronieuws.nl

Opdracht
5

De werkwoorden bij 1 en 2 bestaan niet echt. Noteer de verleden tijd als het werkwoord zwak zou zijn en de verleden tijd als het werkwoord sterk zou zijn.
Voorbeeld:

– *kwimpen*	*zwak: ik kwimpte*	*sterk: ik kwomp*
1 zwielen	zwak: ik …	sterk: ik …
2 smuchen	zwak: ik …	sterk: ik …

Ik kan/weet
- sterke en zwakke werkwoorden herkennen.

§ 10 Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden

Je leert	• de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Spelling § 8 Persoonsvorm tegenwoordige tijd en § 9 Sterke en zwakke werkwoorden • Grammatica § 2 Persoonsvorm en zinsdelen en § 4 Onderwerp

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden

Voor het schrijven van een persoonsvorm in de verleden tijd (pvvt) moet je eerst vaststellen of het een sterk werkwoord is of een **zwak werkwoord**. Zwakke werkwoorden veranderen in de verleden tijd niet van klank: *barst* → *barstte; durven* → *durfden*.

Zo schrijf je de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd

	ik-vorm + de(n)		**ik-vorm + te(n)**	
enkelvoud	**rennen** ik-vorm: ren	**antwoorden** ik-vorm: antwoord	**hopen** ik-vorm: hoop	**vluchten** ik-vorm: vlucht
	ren**de**	antwoord**de**	hoop**te**	vlucht**te**
meervoud	ren**den**	antwoord**den**	hoop**ten**	vlucht**ten**

Aanpak als je twijfelt over -*te(n)* of -*de(n)*

- Neem het hele werkwoord (*floppen*; *lachen*; *weven*; *plagen*).
- Haal er -en van af: *floppen – -en -> flopp; plagen – -en -> plag.*
- Is de laatste letter een *t*, *x*, *f*, *k*, *s*, *ch* of *p* (een medeklinker uit **'t** e**x**-**f**o**k**s**ch**aa**p**)? Schrijf dan na de ik-vorm -*te(n): flopte(n); lachte(n)*.
- Is de laatste letter een andere medeklinker? Schrijf dan na de ik-vorm -*de(n): plaagde(n); weefde(n)*.

Kijk voor meer uitleg over **'t** e**x**-**f**o**k**s**ch**aa**p** en andere regels voor (werkwoord)spelling op bladzijde 284.

Opdracht
1

1 Onderstreep de werkwoorden waarvan je de verleden tijd met -*te(n)* maakt.
betalen – stoven – vissen – ontsnappen – gonzen – opdoffen – inloggen – rechtzetten – beatmixen – indrukken – verharden – maaien – juichen – opereren

2 Als je het goed hebt gedaan, vormen de eerste letters van de onderstreepte werkwoorden bij vraag 1 een woord. Noteer dat woord.

Opdracht
2

Vul de persoonsvormen in de verleden tijd aan. Kies uit: *-de*, *-den*, *-te* en *-ten*.

1. Walter praat… aan één stuk door over zijn vakantie in Zeeland.
2. Natuurlijk luister… ik aandachtig naar zijn verhalen.
3. Walter en zijn vrienden fiets… in de vakantie vaak naar het strand.
4. Op zaterdag dans… zij samen op een strandfeest van de camping.
5. De dj mix… klassiek met r&b.
6. Elke avond bereid… Walters ouders een lekkere maaltijd op de barbecue.

Opdracht
3

Noteer de persoonsvorm van de werkwoorden in de verleden tijd in het enkelvoud (ik/jij/hij ...) en in het meervoud (wij/jullie/zij ...).

1	proeven	**4**	grazen
2	antwoorden	**5**	kuchen
3	plassen	**6**	storten

Opdracht
4

Lees tekst 1. De persoonsvormen in de tekst staan in de tegenwoordige tijd. Noteer de onderstreepte persoonsvormen in de verleden tijd.

Tekst 1

Iiiieeeeee!

1 Zaterdag stappen Jona en ik de bioscoop binnen voor een horrorfilm. **2** Een bioscoopmedewerker raadt naar onze leeftijd. **3** Hij gelooft niet dat we al 12 jaar zijn, de minimumleeftijd voor deze film. **4** Daarom weigert hij ons de toegang tot de spannende film. **5** Gelukkig tonen onze ID-kaarten aan dat we oud genoeg zijn. **6** De man bloost vanwege zijn vergissing. **7** Tijdens de film gilt Jona keihard van angst. **8** Mijn arme oren: ze tuiten ervan!

Opdracht
5

Kies de juiste persoonsvorm in de verleden tijd enkelvoud van de volgende niet-bestaande zwakke werkwoorden.

1	knerven	**knerfde / knerfte**	**4**	kieden	**kiedde / kiede**
2	bulpen	**bulpde / bulpte**	**5**	wozen	**woosde / wooste**
3	jibben	**jibde / jibte**	**6**	nuten	**nute / nuutte**

Opdracht
6

Weet jij nog hoe jouw eerste schooldag was? Vast wel!

1. Beschrijf in ten minste vier zinnen hoe jouw eerste schooldag verliep.
2. Noteer de persoonsvormen uit jouw tekst. Let op: er kunnen meer persoonsvormen in één zin staan. Gebruik de tijdproef om ze allemaal te vinden.
3. Noteer van elke persoonsvorm in welke tijd die staat. Kies: *tt* of *vt*.
4. Noteer van elke persoonsvorm of het een zwak of een sterk werkwoord is.
5. Werk in tweetallen. Controleer of jullie de vragen goed hebben beantwoord en of jullie de persoonsvormen juist hebben gespeld.

Ik kan/weet
- de persoonsvorm van zwakke werkwoorden in de verleden tijd spellen. 1F

§11 Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden

Je leert	• de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd spellen.
Je hebt afgerond	• Spelling § 9 Sterke en zwakke werkwoorden en § 10 Persoonsvorm verleden tijd van zwakke werkwoorden • Grammatica § 2 Persoonsvorm en zinsdelen en § 4 Onderwerp

Theorie

video-uitleg

Persoonsvorm verleden tijd van sterke werkwoorden

Voor het schrijven van een persoonsvorm in de verleden tijd (pvvt) moet je eerst vaststellen of het een **sterk werkwoord** is of een zwak werkwoord. Bij sterke werkwoorden verandert de klank in de verleden tijd: *zwemmen* → *zwommen*; *ruiken* → *roken*.

Zo schrijf je de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd

- Schrijf het woord zo kort mogelijk. Gebruik alleen dubbele letters (zoals -*dd* of -*kk*) als dat nodig is voor de uitspraak:
  - *lopen* → *liepen; blaas* → *blies*; *rijden* → *reden; hebben* → *hadden*.
- Kijk naar het meervoud om erachter te komen of het woord op een -*d* of een -*t* eindigt:
  - *ik bon**d***, want: *wij/jullie/zij bon**d**en;*
  - *hij bee**t***, want: *wij/jullie/zij be**t**en*.

Let op: een persoonsvorm in de verleden tijd eindigt nooit op -*dt*.

Het schema werkwoordspelling vind je op bladzijde 284.
Gebruik een (online) woordenboek als je twijfelt of een werkwoord zwak is of sterk.

Opdracht
1

Noteer van de volgende sterke werkwoorden de persoonsvorm in de verleden tijd enkelvoud (ik/jij/hij ...) en meervoud (wij/jullie/zij ...).

1 geven
2 buigen
3 drijven
4 lijden
5 genezen
6 kopen
7 bieden
8 ontbijten

Opdracht
2

Kies de laatste letter van de persoonsvorm in de verleden tijd: -*d* of -*t*. Noteer het hele woord.

1 Bij zijn oma thuis glee… Loek altijd via de trapleuning naar beneden.
2 In de zomervakantie sloo… de sportschool voor vier weken zijn deuren.
3 Lotte boo… aan om de drankjes voor ons te betalen.
4 Samuels tante in Australië genoo… van de opgestuurde stroopwafels en dropjes.
5 Teleurgesteld over zijn verlies smee… de bokser de handdoek op de grond.
6 Youri von… de beslissing van de scheidsrechter niet eerlijk.

Opdracht
3

1 Noteer de juiste persoonsvorm. Let op: er is één zwak werkwoord bij.

a	besluiten	Vrijdagavond … Meike en Hamid pizza's te bestellen.
b	kneden	De pizzabakkers … razendsnel het deeg en bakten de pizza's.
c	rijden	Een uurtje later … de pizzakoerier de straat al in.
d	snijden	Meike en Hamid … hun pizza's in punten met een pizzaroller.
e	verslinden	Als hongerige wolven … ze hun pizza margherita en pizza salami.
f	doen	De lege dozen … ze bij het oudpapier.

2 Leg uit waarom het belangrijk is dat je weet of een werkwoord sterk of zwak is, als je de pvvt in het meervoud moet opschrijven.

Opdracht
4

Lees tekst 1. Noteer de persoonsvorm in de verleden tijd van de werkwoorden tussen haakjes.

Tekst 1
Hoe bewaarden mensen vroeger hun eten?

(1) **1** Hoe … (houden) de mensen hun eten goed, toen er nog geen koelkasten … (bestaan)? Als jagers en verzamelaars in de prehistorie eten … (vinden), dan … (eten) ze dat meestal zo snel mogelijk op. Ze … (laten) ook wel voedsel drogen in de zon of in hete rook. Dat laatste kon natuurlijk pas, nadat iemand het vuur … (uitvinden). Door de warmte … (verdwijnen) het vocht uit fruit, vis en vlees. Zo … (blijven) dat eten langer goed.

IJskelders
(2) **2** In de middeleeuwen … (worden) de kelders onder de kastelen en landhuizen van rijke mensen gevuld met grote blokken ijs. Die ijsblokken … (blijven) bevroren tot de zomer. Gewone mensen droogden en rookten nog steeds hun eten. Of ze … (doen) er ingrediënten bij, zoals zout, om het vocht eruit te halen. Daarna … (beginnen) mensen melkzuurbacteriën en gisten te gebruiken. Door melkzuurbacteriën … (worden) bijvoorbeeld melk omgezet in kaas en yoghurt, en wittekool in zuurkool.
(3) **3** Halverwege de negentiende eeuw … (brengen) de wecktechniek uitkomst. Mensen … (sluiten) potten met bijvoorbeeld groente of fruit erin goed af. Vervolgens verwarmden ze die in een waterbad, waardoor alle bacteriën … (doodgaan): steriliseren. Later … (komen) Louis Pasteur tot de ontdekking dat schadelijke bacteriën in voedsel al … (sterven) door korte verhitting: pasteuriseren. **4** Gepasteuriseerde voedingsmiddelen … (moeten) wel koel bewaard worden. Daarvoor … (bedenken) Charles Tellier de eerste koelmachine. In 1911 … (vinden) uitvinders de koelkast uit, zoals wij die nu kennen.

Opdracht
5

Vertel in vier zinnen iets over wat jij gisteren hebt gegeten.
- Gebruik in de eerste drie zinnen de persoonsvorm in de verleden tijd van de werkwoorden *eten*, *ruiken* en *vinden*.
- Bedenk zelf een ander sterk werkwoord voor de vierde zin.

Ik kan/weet	• de persoonsvorm van sterke werkwoorden in de verleden tijd spellen. 1F

§ 12 Voltooid deelwoord

Je leert • het voltooid deelwoord spellen.
Je hebt afgerond • Spelling § 9 Sterke en zwakke werkwoorden

Theorie

video-uitleg

Voltooid deelwoord

Het **voltooid deelwoord** (vd) laat zien dat een gebeurtenis is afgerond, dus is voltooid. Een voltooid deelwoord begint met *ge-*, *her-*, *ver-* of *be-* en is een deel van het werkwoordelijk gezegde. Er staat dan een vorm bij van *hebben, zijn* of *worden*:
- *Haar moeder had haar uren eerder* ***verwacht***.
- *De vloer was onder de troep* ***bedolven***.
- *Chris werd bijna door de sneeuwbal* ***geraakt***.

Zo schrijf je het voltooid deelwoord
- Het voltooid deelwoord van sterke werkwoorden eindigt meestal op -*en*:
  - *strijken* → *Rick heeft zijn overhemd zelf gestreken*.
  - *vinden* → *Yassin heeft die tas vorige week gevonden*.
- Het voltooid deelwoord van zwakke werkwoorden eindigt op -*d* of -*t:*
  - *fietsen* → *De wielrenner heeft heel snel gefietst*.
  - *tekenen* → Joep heeft de wielrenner *getekend*.
- Als je twijfelt tussen -*d* of -*t*, gebruik je de **verlengproef**: verleng het woord met -*e*:
  - *Kim werd gebel… door de krant*. Bij de verlengproef hoor je *gebel**de***, dus je schrijft *gebel**d***.
- Als je niet goed kunt horen of het -*d* of -*t* moet zijn, gebruik je **'t ex-fokschaap**.
  - Neem daarvoor het hele werkwoord (*floppen*; *juichen; reizen*).
  - Haal er -en van af: *flopp-*; *juich-*; *reiz-*.
  - Als de laatste letter nu een *t*, *x*, *f*, *k*, *s*, *ch* of *p* is (een medeklinker uit **'t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p**), dan eindig je het voltooid deelwoord met -*t* (*geflopt; gejuicht*). Anders eindig je het voltooid deelwoord met -*d* (*gereisd*).

Kijk voor andere regels voor (werkwoord)spelling op bij *Handig!*.

Opdracht 1

Werk in viertallen. Download de speluitleg en de speelkaartjes, en speel dan het spel *Het vd met -d of -t?* In dit spel oefenen jullie met de verlengproef en **'t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p** om de laatste letter van het voltooid deelwoord te bepalen.

Opdracht 2

Noteer het voltooid deelwoord. Het zijn allemaal zwakke werkwoorden.

1 vullen — Deze chocoladereep is … met stukjes pinda's en karamel.
2 aanmelden — Lotte heeft zich … om een dagje mee te lopen bij Defensie.
3 straffen — Omdat de midvoor een tegenspeler duwde, werd hij … met een rode kaart.
4 pimpen — Faysals kamer is door zijn ouders … met een likje verf en nieuwe gordijnen.
5 bonzen — Tijdens de les werd plotseling op de deur … door de directeur.
6 doorslikken — Het kan geen kwaad, als je een keertje per ongeluk je kauwgom hebt ….

Opdracht
3

Noteer het voltooid deelwoord. Het zijn allemaal sterke werkwoorden.

1	kijken	Damian en Sam hebben samen naar de film *Verschrikkelijke Ikke* ....
2	denken	Vera had er niet aan ... om haar gymschoenen mee te nemen.
3	kopen	Sinds zijn ouders een nieuw huis hebben ..., is Lars graag in zijn kamer.
4	ontbijten	Hoe laat heb jij vanmorgen ...?
5	sluiten	Volgende week is de supermarkt ... vanwege een verbouwing.
6	aanbieden	Michel heeft Rosa ... om haar te helpen met Frans.

Opdracht
4

Lees tekst 1. Verbeter de vier fout gespelde voltooid deelwoorden.

Tekst 1

Aan: Nora Balder

Onderwerp: RE: Klacht over jas

Beste Nora,

Jammer dat je niet tevreden bent over de jas die je bij ons hebt aangeschafd! De stof is zo geverfd dat het lijkt of er vlekken op zitten. Dat is echter normaal. De jas kan worden geruilt binnen 30 dagen. Als je hem al hebt gedragen of gewassen, kan hij niet meer worden teruggestuurd. Als je hem alleen hebt gepassen, is dat geen probleem. Heb je al in onze webshop rondgeneust naar een andere jas? Op de site staat hoe omruilen werkt. Succes!

Vriendelijke groet,
Sabrina, medewerker klantenservice Jas Online

Opdracht
5

Lees tekst 2. Daarin legt Jas Online uit hoe je een jas kunt terugsturen. Doe alsof je een jas hebt teruggestuurd en zet de tekst in de voltooide tijd, bijvoorbeeld: *Ik heb het retourformulier ingevuld.*

Tekst 2

Zo ruil je je jas om

Vul het retourformulier in. Doe de jas in de verpakking. Voeg het formulier erbij. Sluit de verpakking. Plak het etiket op de verpakking. Breng het pakket naar het postagentschap. Bewaar het afleverbewijs. Plaats een order voor een andere jas.

Ik kan/weet
- het voltooid deelwoord spellen. 1F

§13 Onregelmatige werkwoorden

Je leert	• onregelmatige werkwoorden spellen.
Je hebt afgerond	• Spelling § 8 tot en met 12
	• Grammatica § 1, 2 en 4

Theorie

video-uitleg

Onregelmatige werkwoorden

Het Nederlands heeft vijf veelgebruikte werkwoorden met afwijkende werkwoordsvormen. Je schrijft die woorden niet helemaal volgens de regels voor de werkwoordspelling die je tot nu toe hebt geleerd.

Deze **onregelmatige werkwoorden** zijn: *zijn, hebben, willen, kunnen* en *zullen.* Leer de verschillende vormen uit je hoofd om fouten te voorkomen. Door veel te lezen, leer je de verschillende vormen bijna vanzelf.

onregelmatige werkwoorden		**zijn**	**hebben**	**willen**	**kunnen**	**zullen**
tegenwoordige tijd (tt)	ik	ben	heb	wil	kan	zal
	je/jij	bent	hebt	wilt	kunt	zult
	… je/jij	ben	heb	wil	kun	zul
	hij/zij	is	heeft	wil	kan	zal
	wij/jullie/zij	zijn	hebben	willen	kunnen	zullen
verleden tijd (vt)	ik/je/hij/zij/ze	was	had	wilde	kon	zou
	wij/jullie/zij/ze	waren	hadden	wilden	konden	zouden

Opdracht
1

Noteer het hele werkwoord van de onderstreepte persoonsvormen.

1 Jij bent vast ook benieuwd wie dit seizoen de mol is in *WIDM*.
2 Wil je met mij in de achtbaan of ben je al met Ariëlle geweest?
3 Ik zou zaterdag wel op je verjaardag willen komen, maar ik kan dan niet.
4 Ben en Fay hadden niet in de gaten dat de voetbalwedstrijd al was begonnen.
5 Lorcan heeft sinds kort een bril, want hij kon de ondertiteling niet meer lezen.
6 Je zult je wel afvragen hoe de konijnen konden ontsnappen.

Opdracht
2

Zet de onderstreepte persoonsvormen in een andere tijd. Verander tt in vt en vt in tt.

1 De kaartjes voor het songfestival zijn al uitverkocht.
2 Melvin had puddingbroodjes voor ons meegenomen.
3 Na de film over dierenleed wilde Zeynep vegetariër worden.
4 Bij regenachtig weer zal de sportdag toch doorgaan.
5 Ben je verbaasd over de keuze van de coach in *The Voice*?
6 Na het feest kunnen Daans vrienden op zolder blijven slapen.

Opdracht
3

Noteer de persoonsvorm eerst in de tegenwoordige en dan in de verleden tijd.

1 willen — Volgens zijn vader … / … Niek het liefst profvoetballer worden.
2 zullen — … / … je niet vergeten om je rugzak mee te nemen?
3 willen — Iedereen … / … een glimp van de bandleden opvangen.
4 kunnen — Door veel te lezen, … / … je veel nieuwe woorden tegenkomen.
5 zullen — De winnaar … / … om 14 uur bekendgemaakt worden.
6 willen — Je … / … natuurlijk weten bij wie je in het team zit.
7 zijn — Jij … / … als eerste aan de beurt bij de kapper.
8 hebben — Hoeveel … / … jullie betaald voor jullie labradoedel?

Opdracht
4

1 Noteer de persoonsvorm van de werkwoorden in de tegenwoordige tijd.
a gillen — Ik … keihard onder de film, maar Vartan … nog harder.
b rillen — Ik … van de kou na het zwemmen en Linde … ook.
c trillen — Ik … van de zenuwen en daardoor … het papier in mijn hand ook.
d willen — Ik … een broodje met kaas en Maurits … patat.
2 Leg uit hoe het komt dat sommige mensen in zin *d* een fout maken.

Opdracht
5

Lees tekst 1. Noteer de persoonsvormen in de tegenwoordige tijd, behalve als er vt (verleden tijd) achter staat.

Tekst 1
Welke taal is het moeilijkst?

Er … (zijn) punten waarop je talen met elkaar … (kunnen) vergelijken. Als je de Duitse naamvallen al lastig vond, dan … (zullen) het Hongaars met zijn 21 naamvallen je niet meevallen. Het Engels … (hebben) veel synoniemen, woorden die hetzelfde betekenen. De vraag … (zijn) alleen of je op die punten de moeilijkheidsgraad … (kunnen) bepalen. Het Chinees … (hebben) bijvoorbeeld een eenvoudige grammatica, zonder naamvallen, vervoegingen, enkel- of meervoudsvormen. En toch … (zullen – vt) het een van de moeilijkste talen zijn, vooral vanwege het schrift. Iemand die Chinees basaal … (willen) kunnen lezen en schrijven, moet minimaal duizend karakters kennen.
Of een taal moeilijk … (zijn) om te leren spreken, hangt dan ook vooral af van hoeveel die lijkt op je moedertaal.

Naar: Quest

Opdracht
6

Werk in viertallen. Download de speluitleg en speel dan het *Zijn-willen-hebben-kunnen-zullen-spel*. In dit spel oefenen jullie met de persoonsvormen van de onregelmatige werkwoorden in de tegenwoordige en de verleden tijd.

Ik kan/weet
- de persoonsvorm van *zijn*, *hebben*, *kunnen*, *willen* en *zullen* spellen.

Cursus 8

PUZZELEN

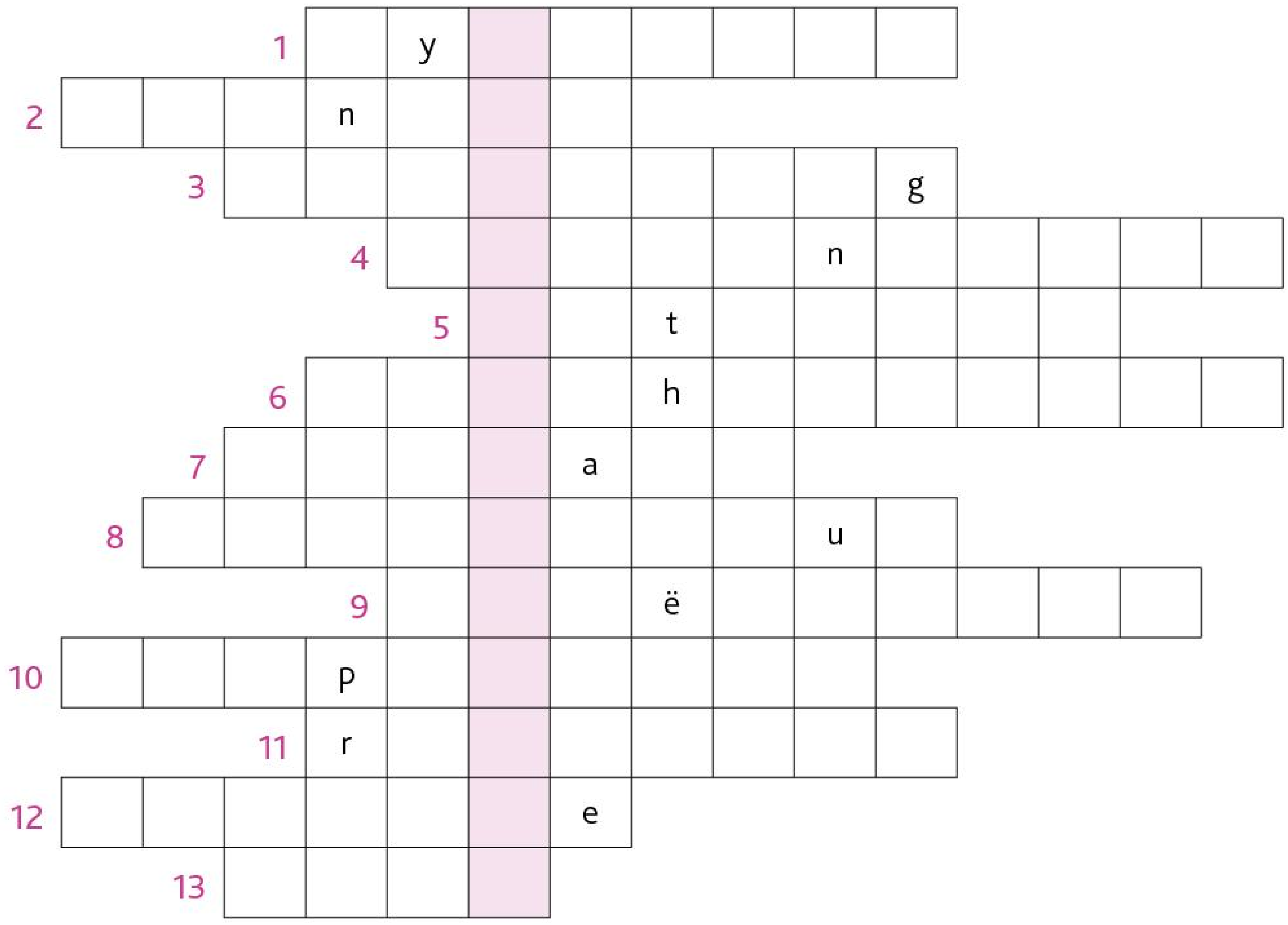
Puzzel
1

Puzzelen maar!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 een ander woord met dezelfde betekenis
2 de zin waarin de belangrijkste informatie van een alinea staat
3 Het eerste deel van een tekst. Hierin maak je kennis met het onderwerp van de tekst. Vaak gebeurt dat met een voorbeeld of een anekdote.
4 titel tussen tekstgedeelten
5 een lege regel tussen twee alinea's
6 iets wat in meer dan één woord de betekenis van een onbekend woord uitlegt
7 Je leest de eerste en laatste zin van elke alinea. Dit heet … lezen.
8 Het grootste gedeelte van de tekst. In dat deel van de tekst staat de meeste informatie over het onderwerp. Het bestaat uit alle alinea's tussen de inleiding en het slot.
9 zo veel mogelijk informatie verzamelen
10 wanneer de eerste regel van een alinea een stukje naar rechts begint
11 Tekstvorm die hoort bij het tekstdoel 'overtuigen'. De … van een boek of film.
12 grote aankondiging of afbeelding om op te hangen (hoort bij activerende tekst)
13 Het laatste deel van een tekst. Het bestaat meestal uit één of twee alinea's waarin het belangrijkste uit de tekst kort wordt herhaald of naar de toekomst wordt gekeken.

Puzzel
2

Kort maar krachtig

1 Welke woorden passen bij de omschrijvingen? Kleur telkens twee vakjes.
De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

2 Welk woord blijft over?

1 *Boodschapperstof* is een middel dat informatie doorgeeft.
2 Een ander woord voor een (grappig) verhaaltje is een ….
3 Als je de … peilt, dan kijk je hoe het gevoel van mensen is.
4 Een … is een getal waarmee je aangeeft om hoeveel procent het gaat.
5 Een …. is een bewijs dat je iets heel goed kunt, een diploma.
6 Een … is een onderdeel van een groter geheel.
7 … zeg je bij wat eerder gebeurt.
8 Een … is iemand die zorgt dat de zaken goed verlopen.
9 Een ander woord voor 'natuurlijk' is ….
10 … betekent: tot een eenheid gemaakt of geworden.
11 … betekent: alleen gelaten.
12 Een ander woord voor 'stemming' is ….
13 … betekent: anders zijn.
14 Een synoniem voor … is 'afbeelding'.
15 … betekent: op prijs gesteld.
16 Een … is degene die meedoet aan de eindstrijd.
17 … betekent: de neiging hebbend.
18 Als je openstaat voor anderen met wie je het niet eens bent, dan ben je ….
19 Synoniemen voor … zijn 'deel' en 'kant'.

bio	illu	samen	rant	waardeerd	percen	pect	leerd
anek	wijken	greerd	coör	frag	toestand	ming	neigd
boodschapper	ge	konde	vatting	gemoeds	list	geïnte	dinator
as	stem	gaand	fina	stratie	vooraf	dote	stof
ment	af	geïso	logisch	tage	ge	tole	oor

Dit woord blijft over:

Puzzel

3

Blokpuzzel

1 Maak met de blokjes een puzzel. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

2 Er komen zes woorden horizontaal en zes woorden verticaal.

		p									
	d	o									
		d									

c		i
e		u
t		m

a		
	d	r
t	e	

e		
r		
a	n	e

	z	
m	i	n
	n	

i	e	n
	u	
e	r	t

	d	
	e	
	r	

a	n	t
l		

	e	
	n	
k	d	o

i	n	d
n		
e	x	p

t	o	p
	p	
	b	

	e	
a	n	g

Horizontaal →

1 **do** _ _ _ _ _ _ (overheersend)
2 **t** _ _ (iets wat goed gaat)
3 **i** _ _ _ _ _ (als)
4 **e** _ _ _ _ _ (deskundige)
5 **a** _ _ _ _ _ _ _ (grappig verhaaltje)
6 **d** _ _ _ _ (behoefte, sterke wil)

Verticaal ↓

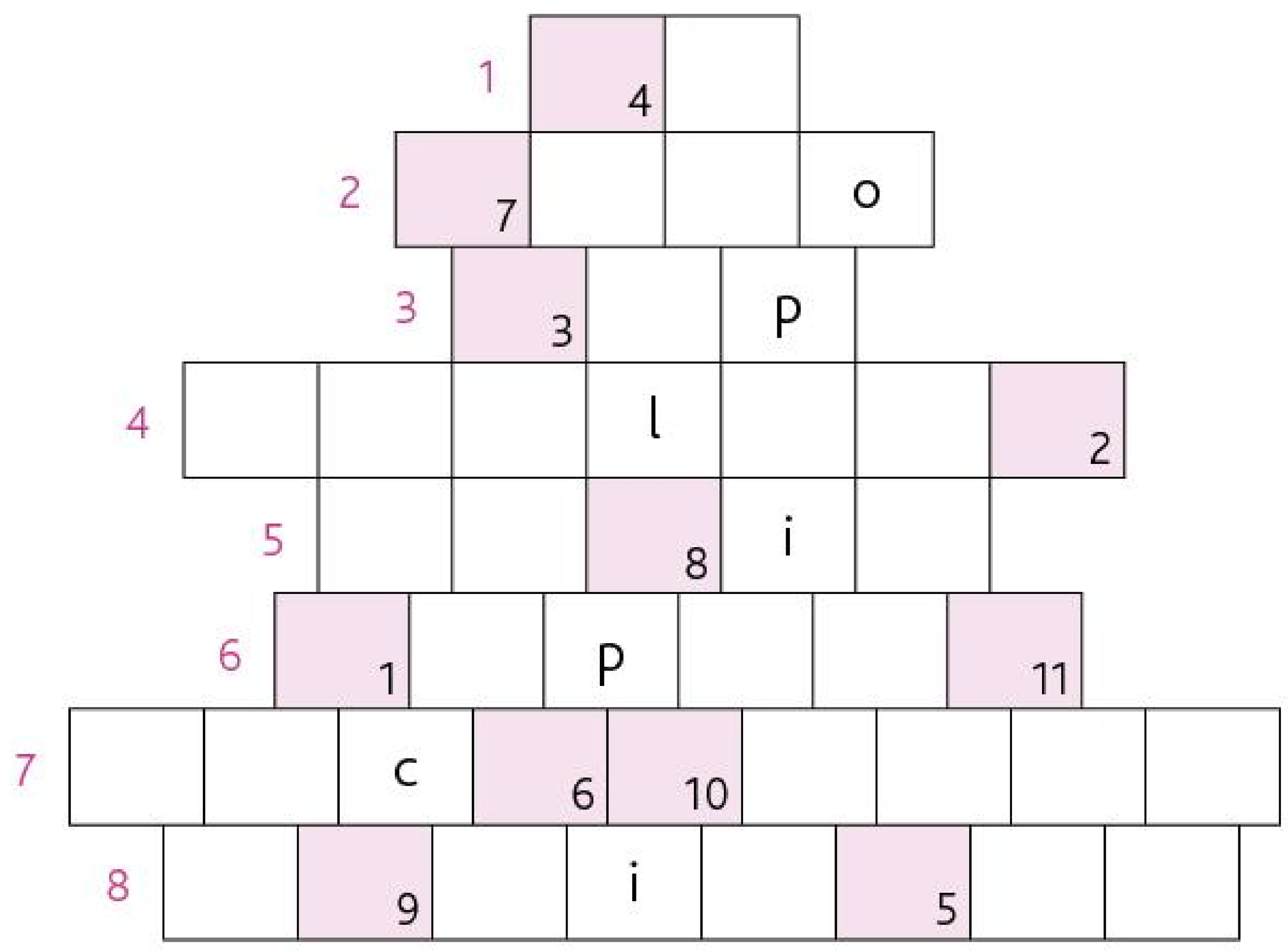
1 **pod** _ _ _ (plek waar je een medaille krijgt)
2 **z** _ _ _ _ _ _ _ _ (zeer spannend, opwindend)
3 **a** _ _ _ _ _ (tekstgedeelte)
4 **o** _ _ _ _ _ _ _ (opvrolijken)
5 **c** _ _ _ _ _ (enzovoort = et ...)
6 **d** _ (lidwoord)

Puzzel
4

Boeiend

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 In plaats van ‘enzovoort’ kun je ook ‘… cetera’ zeggen.
2 Een synoniem voor ‘alleen’ is ….
3 Een top geef je als iets goed gaat, een … geef je als iets beter kan.
4 … is een ander woord voor ‘goed voelen’.
5 Een synoniem voor ‘hoeveelheid’ is ….
6 Een synoniem voor ‘uitwerking’ is ‘invloed’, ‘effect’ of ….
7 Een … is een periode van 10 jaar.
8 … betekent: ervoor zorgen dat het niet hetzelfde blijft, afwisselen.

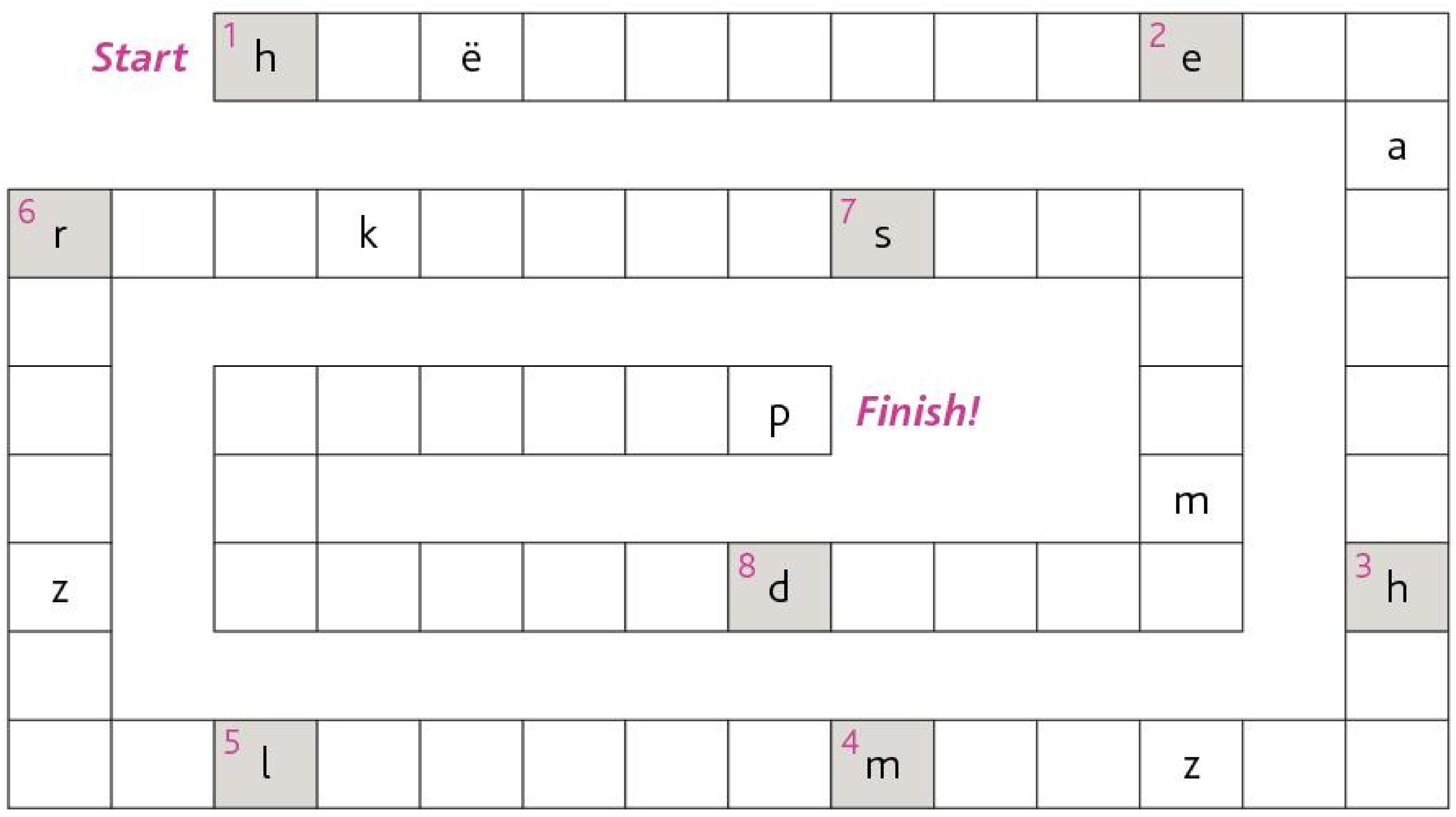

Puzzel
5

De laatsten zullen de eersten zijn

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord. De woorden van deze puzzel vind je in ***Meer dan lezen*** § 1 tot en met 7.

1 volgorde in belangrijkheid
2 je goed in anderen inleven
3 als iets goed voor je lichaam of geest is
4 als het met denken en voelen te maken heeft
5 heel moeilijk
6 onnadenkend
7 als er veel mensen over praten
8 verschillende aspecten van het onderwerp

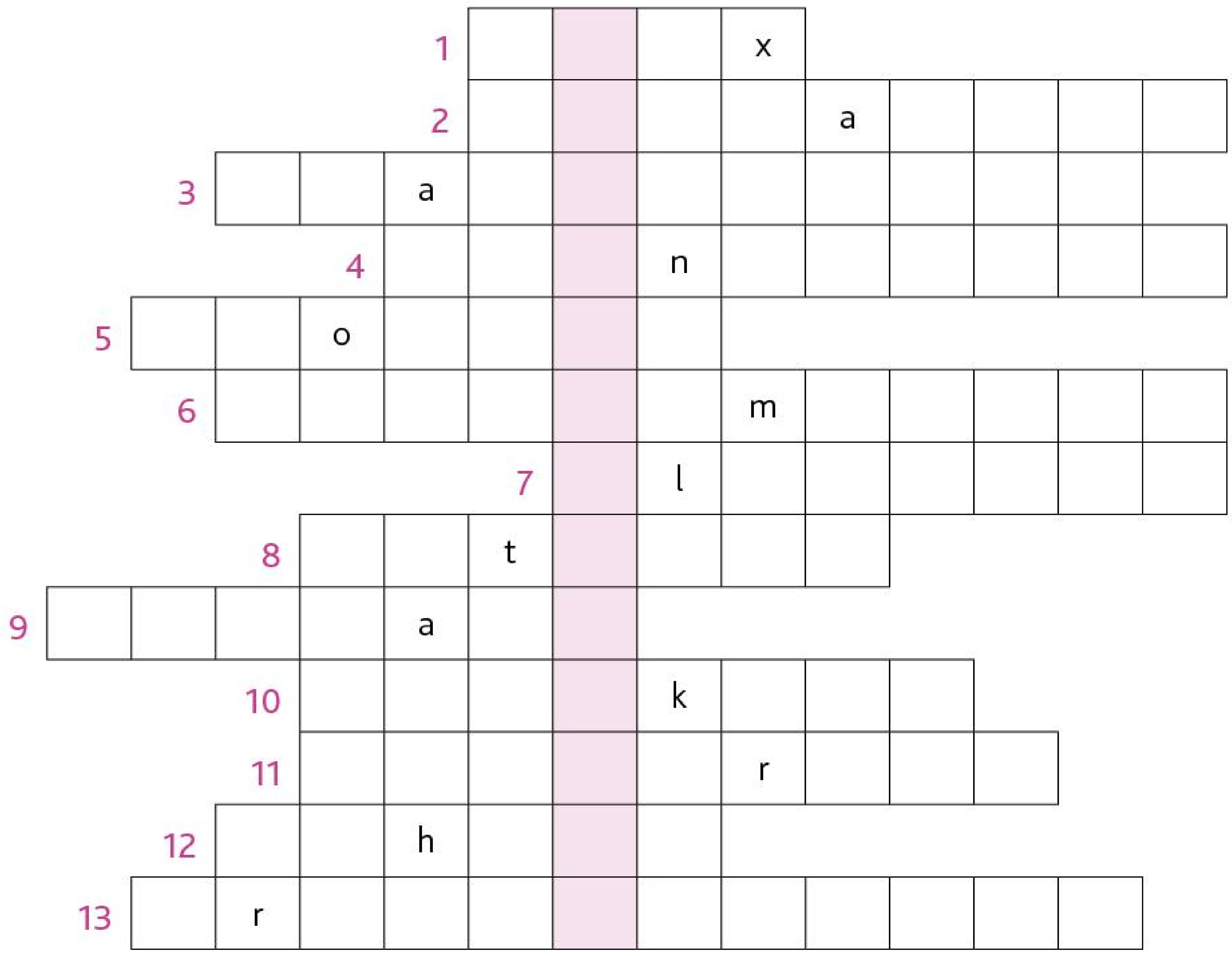

Puzzel
6

Van boven naar beneden

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 nepnieuws dat opzettelijk verspreid wordt, vaak via sociale media
2 platform op sociale media waarop je foto's en filmpjes kunt delen met je volgers
3 eerste scherm dat je ziet als je een app of site opent
4 digitale gegevens naar je eigen computer halen
5 bestandjes die een website op je computer of telefoon zet om informatie over jou te onthouden
6 het schrijven van opdrachten (in computertaal) die aangeven wat een computer moet doen
7 TikTok, Facebook, Twitter: dit zijn allemaal voorbeelden van een sociaal ....
8 Heel kort presenteren, soms zelfs maximaal één minuut. Tijdens het presenteren wil je je publiek overhalen, bijvoorbeeld om jouw product te kopen.
9 Dat je in je privéleven vrij mag zijn in wie je bent en wat je doet. Je bent de baas over je eigen gegevens.
10 het volgen en het bijhouden van jouw surfgedrag op internet
11 de mensen voor wie iets bedoeld is
12 alles wat in een tekst staat
13 ideeën uitwisselen

Puzzel
7

I like it!

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: → ← ↓ ↙ ↖. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.
2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1 een ander woord voor 'plaatje' *(begint met een B)*
2 Engels woord voor 'vind-ik-leuk' *(begint met een L)*
3 een prototype van een app, een voorbeeldscherm van de app *(begint met een M)*
4 een soort invulvragenlijst die je steeds weer kunt gebruiken *(begint met een S)*
5 taal die mensen gebruiken *(begint met een T)*
6 gegevens *(begint met een D)*
7 middelen om informatie over te brengen: sociale media, websites, muziek- of videodiensten, kranten, radio en televisie *(begint met een M)*
8 diefstal van een tekst van iemand anders en doen alsof je deze zelf verzonnen hebt *(begint met een P)*
9 zoeken op het internet *(begint met een S)*
10 Een scherm dat na het startscherm komt. Je komt er door op iets in het startscherm te klikken. *(begint met een V)*
11 een bekende videodienst *(7 letters, begint met een N)*
12 dag en jaar waarop iets gebeurt *(begint met een D)*
13 website waarop je video's kunt bekijken *(begint met een Y)*
14 handeling met een speciaal doel *(begint met een A)*
15 afbeelding waaraan je een merk of een bedrijfsnaam herkent *(begint met een L)*
16 online omgeving *(begint met een T)*
17 waar een bericht vandaan komt *(begint met een B)*
18 een heel korte presentatie, soms zelfs van maximaal één minuut *(begint met een P)*

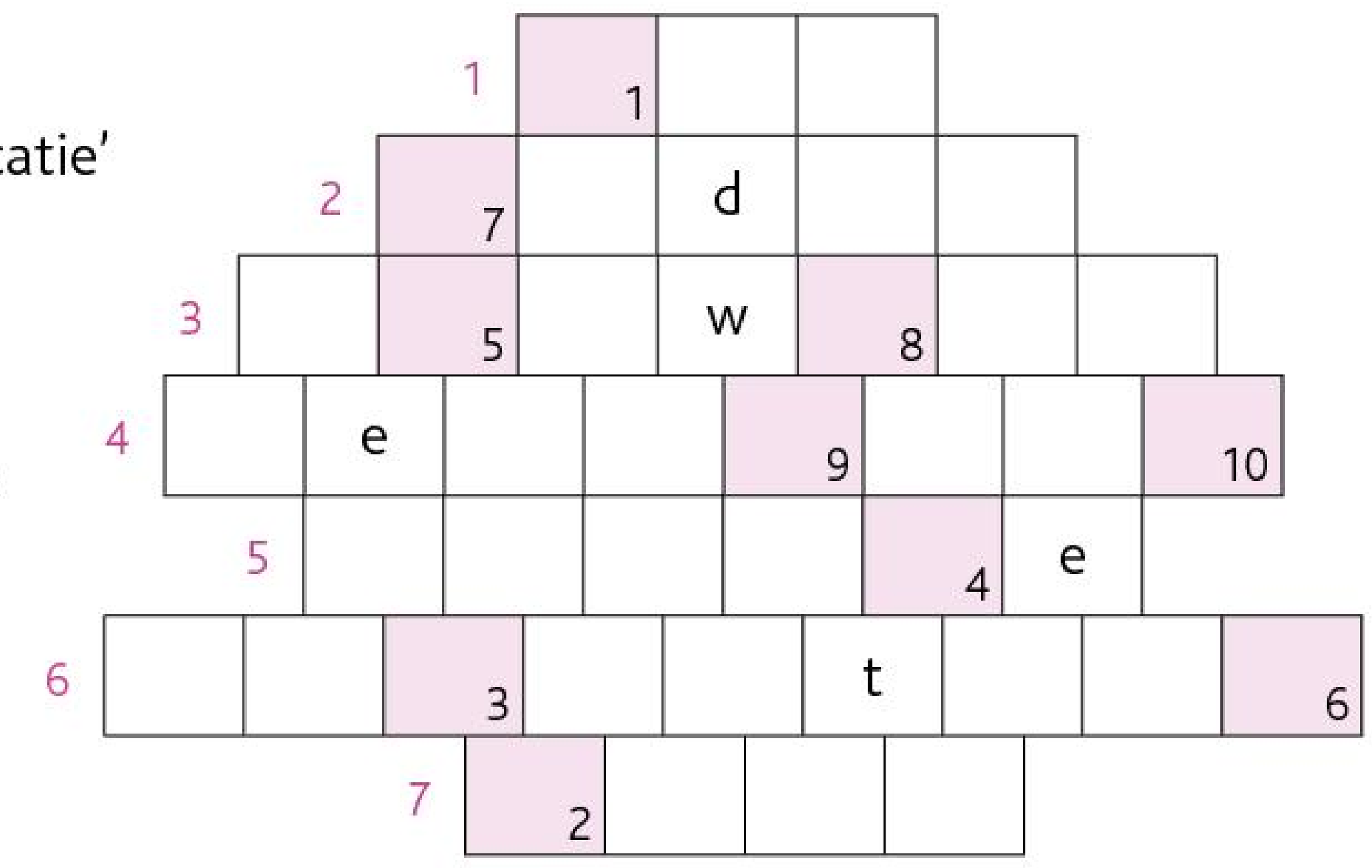
T	A	A	L	G	E	B	R	U	I	K
C	O	D	A	T	A	A	C	T	I	E
N	V	O	L	G	S	C	H	E	R	M
L	O	P	L	A	G	I	A	A	T	N
I	T	O	S	U	R	F	E	N	M	N
K	A	C	L	T	O	O	L	O	T	E
E	N	O	R	B	E	N	C	P	D	T
M	E	D	I	A	A	K	L	I	A	F
B	E	E	L	D	U	J	I	T	T	L
L	O	G	O	P	J	S	S	C	U	I
Y	O	U	T	U	B	E	T	H	M	X

Puzzel
8

Mediapuzzel

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Media*** § 1 tot en met 6.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 een computerprogrammaatje dat je kunt installeren op je telefoon, afkorting van 'applicatie'
2 hulpmiddel in een bepaalde vorm, zoals 'now-how-wow'
3 omschreven plan
4 iemand die verstand heeft van programmeren
5 gelijk verbonden met internet
6 een proefmodel van een product, in de vorm van bijvoorbeeld een tekening, voorwerp of een stripverhaal
7 waar een bericht vandaan komt

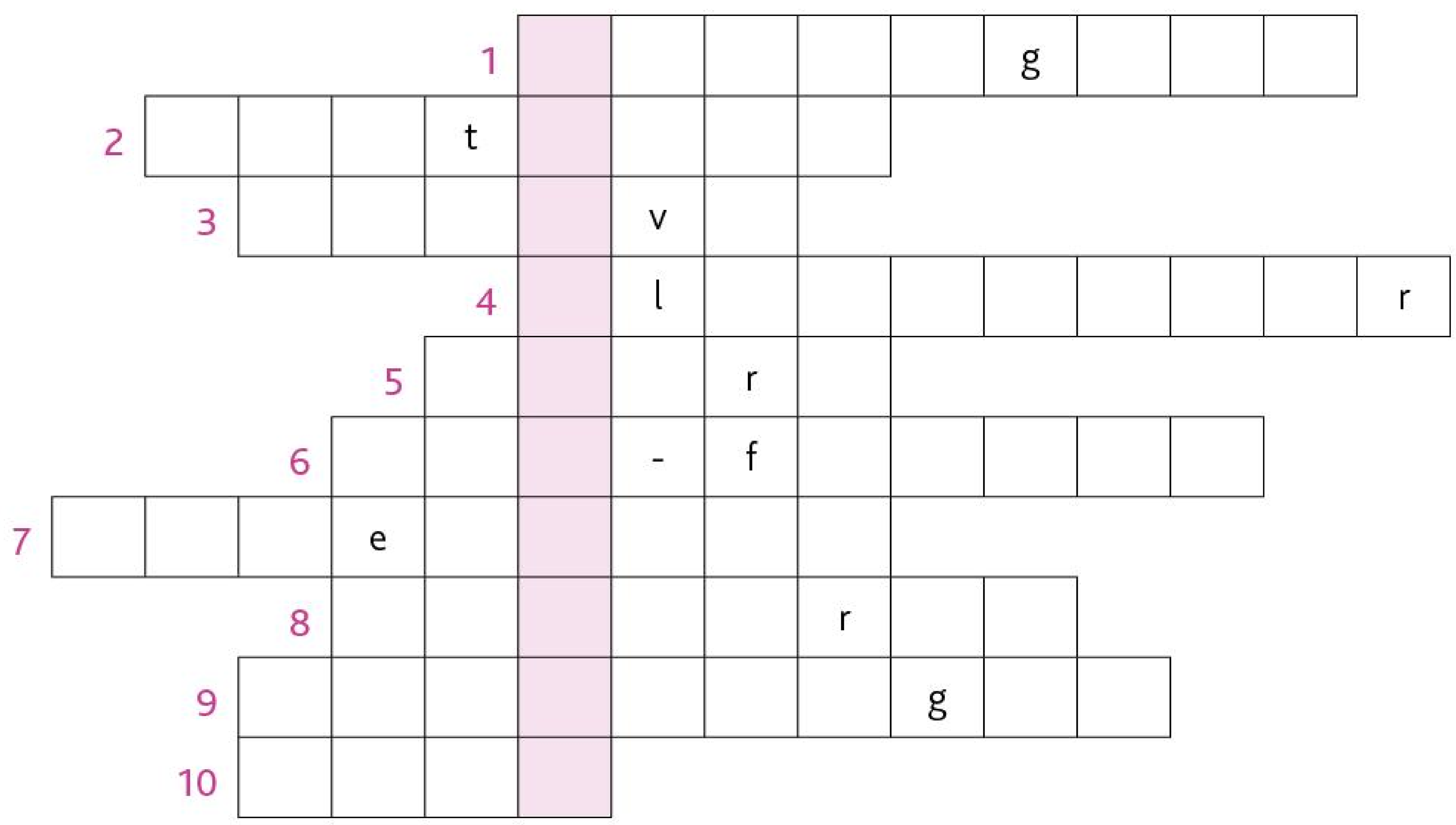

Puzzel
9

Alles over boeken

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Fictie*** § 1 tot en met 4.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 Een ander personage in een boek, niet de hoofdpersoon.
2 Klein plaatje op een boek dat het genre aanduidt.
3 Je voorstellen hoe een personage in een boek zich voelt.
4 Een boek dat lang geleden geschreven is, maar nog steeds mooi gevonden wordt.
5 Datgene waarover het verhaal gaat, bijvoorbeeld: oorlog, pesten of verliefdheid.
6 Waargebeurde teksten waarin de schrijver je bijvoorbeeld informatie geeft, je wil overtuigen van zijn mening of je wil uitleggen hoe je iets moet doen.
7 Datgene waarover het verhaal gaat, bijvoorbeeld: oorlog, pesten of verliefdheid.
8 Een tekstdoel: de schrijver wil dat je je vermaakt.
9 Een gedicht voor een publiek uitspreken.
10 Als de laatste stukjes van twee woorden hetzelfde klinken.

Puzzel
10

Rafael

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: → ← ↓ ↑ ↗ ↙. De woorden van deze puzzel vind je in ***Fictie*** § 1 tot en met 4.

2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1. verhalen die de schrijver heeft verzonnen *(begint met een F)*
2. dingen die in het echt helemaal niet kunnen gebeuren *(begint met een F)*
3. dingen die heel goed ook in het echt zouden kunnen gebeuren *(begint met een R)*
4. het doel van fictie, de schrijver wil dat je zijn verhaal met plezier leest *(begint met een A)*
5. soort verhaal *(begint met een G)*
6. persoon die in een boek voorkomt *(begint met een P)*
7. datgene waarover het verhaal gaat *(begint met een O)*
8. begint met een hoofdletter en eindigt met een leesteken *(begint met een Z)*
9. korte tekst waarin de dichter iets op een mooie en bijzondere manier probeert te zeggen. *(begint met een G)*
10. Een stukje van een gedicht. Voor en na zo'n stukje staat een witregel. *(begint met een S)*
11. bestaat uit alle woorden die achter elkaar staan (bij gedichten) *(begint met een R)*
12. iets wat je houdt na het lezen van een regel, een korte stilte *(begint met een P)*
13. datgene wat je allemaal voelt, emoties *(begint met een G)*
14. Als iemand jou vraagt van wat voor soort boeken of gedichten jij houdt, kun je dat waarschijnlijk in een paar woorden uitleggen. Dit is jouw .... *(begint met een S)*

G	E	V	O	E	L	E	N	S	R
E	A	N	E	I	T	C	I	F	E
I	M	I	V	O	E	S	R	G	A
S	U	Z	T	B	T	E	K	E	L
A	S	A	L	R	G	A	E	D	I
T	E	C	O	E	A	A	R	I	S
N	R	F	L	M	R	R	N	C	T
A	E	I	S	È	R	E	E	H	I
F	N	P	A	U	Z	E	G	T	S
P	E	R	S	O	N	A	G	E	C
P	R	E	W	R	E	D	N	O	H

In het boek *Rafael* van Jan Eilander droomt de hoofdpersoon van een

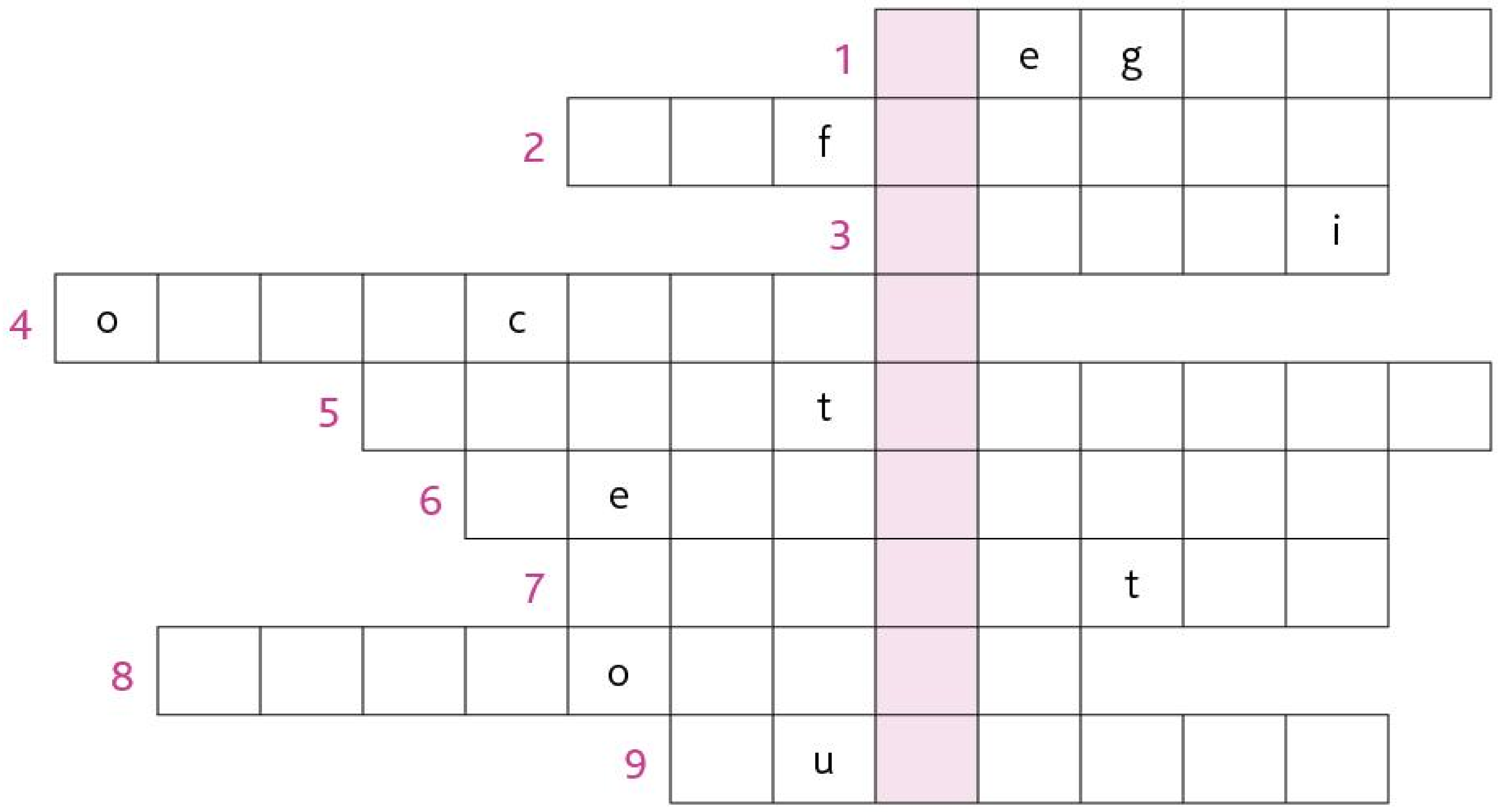
Puzzel

11

Taal in beeld

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 1 tot en met 8.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 alles wat je met een woord of woorden uitspreekt, het begrijpen
2 wat van ouders op kinderen over kan gaan
3 afbeelding die je in een appje gebruikt om iets duidelijk te maken
4 een ander woord voor ‘formeel’
5 een ander woord voor ‘de hele tijd’
6 als je meer talen bijna even goed kent
7 een teken dat een klank of begrip weergeeft
8 eenvoudige afbeelding die een tekst vervangt
9 de gewoontes van een volk

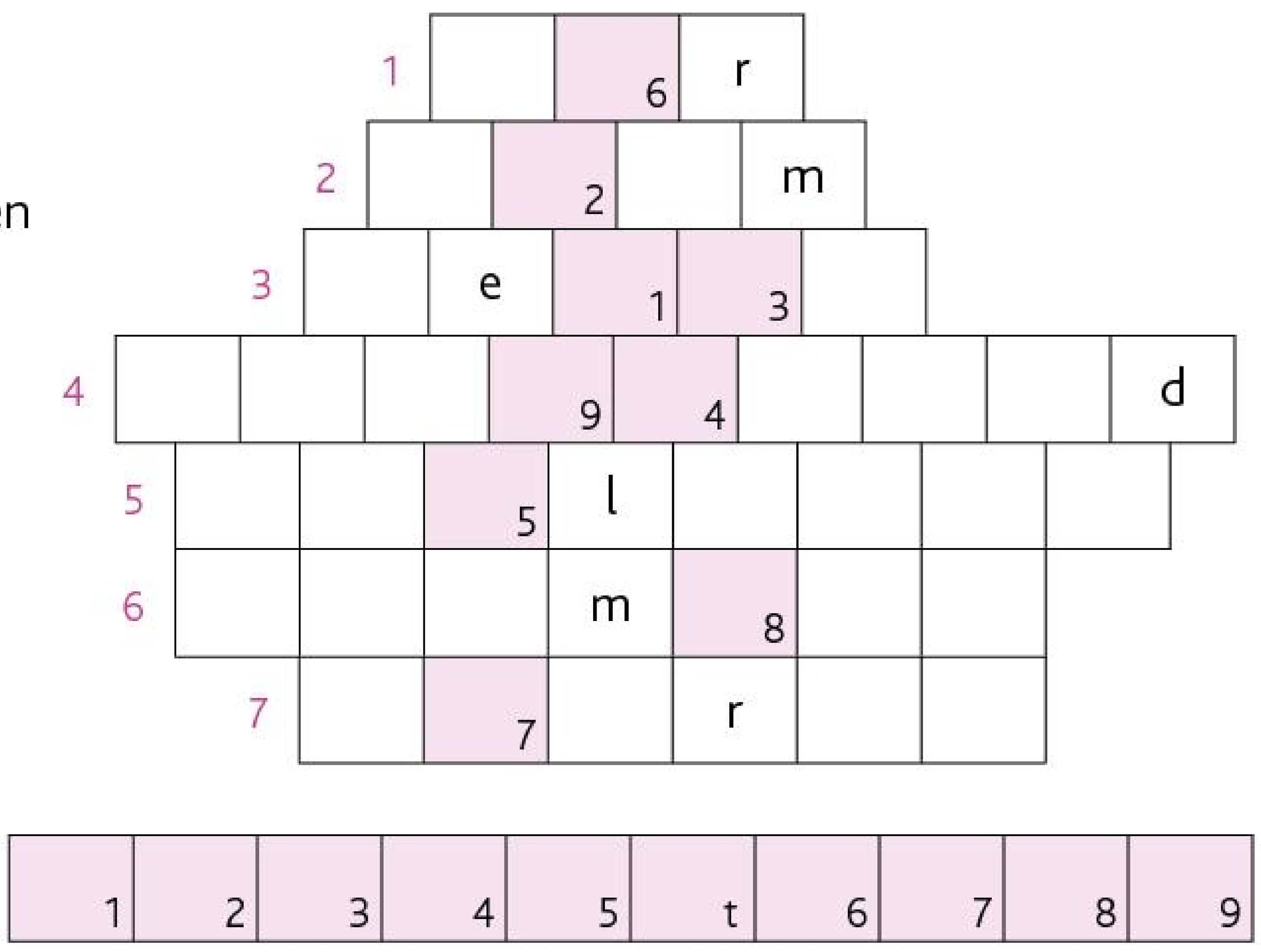
Puzzel

12

Taalpuzzel

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 1 tot en met 8.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 *Zij zal nog veel succes hebben in het leven.* – Zij zal het nog … schoppen. (uitdrukking)
2 Wat in een tekst staat, heet ‘inhoud’; hoe een tekst eruitziet, heet ….
3 raadsel waarbij woorden met behulp van afbeeldingen worden weergegeven (zie puzzel 16)
4 woord dat afkomstig is uit een andere taal
5 het niet goed kunnen lezen en schrijven van letters, woorden en zinnen, doordat de informatie niet goed wordt verwerkt in de hersenen
6 taal die je in officiële situaties gebruikt
7 ‘Een goede … maken’ betekent: je best doen zodat andere mensen goed over jou denken.

Puzzel

13

Creabea

1 Welke woorden passen bij de omschrijvingen? Kleur telkens een vakje links en een vakje rechts. De woorden van deze puzzel vind je in ***Taal*** § 1 tot en met 8.

2 Welk woord blijft over?

1 *Standaardtaal* is het Nederlands dat als correct taalgebruik wordt gezien.
2 Je … is de taal waarin je hebt leren spreken vanaf je geboorte.
3 De … is de nadruk op een bepaald woord of woorddeel.
4 Een … is een taal van een bepaalde streek of plaats, die afwijkt van de landstaal.
5 ‘Onderzoeker’ is een ander woord voor ….
6 Als je twee talen bijna even goed kent, dan ben je ….
7 … is een taal die in beelden is uitgedrukt.
8 Een … is een door de rijksoverheid officieel erkende taal.
9 … is het verschijnsel dat taal steeds verandert en dat er woorden bijkomen.
10 … is taal die afwijkt van de standaardtaal en vooral door jongeren op straat wordt gesproken.
11 Een letter van het alfabet die <u>niet</u> de a, e, i, o of u is.
12 Een … is een vaste combinatie van woorden.
13 … is een ander woord voor: boodschappen overbrengen of uitwisselen.
14 Een … is een schrift dat gebruikmaakt van letters.
15 Tegen bekenden gebruik je … taal.

taal	toon	twee	formele	schapper	beeld	tief	klinker
moeder	rijks	standaard	streek	uit	taal	weten	schrift
mede	letter	taal	vernieuwing	straat	taal	in	taal
commu	crea	drukking	taal	klem	taal	talig	niceren

Dit woord blijft over:

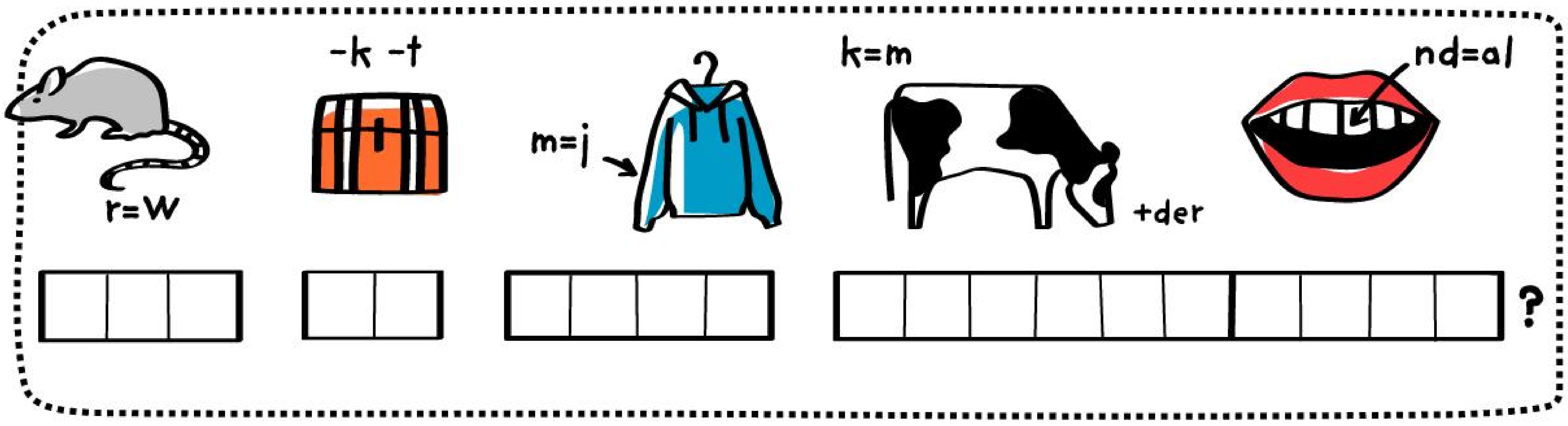
Puzzel

14

Jong geleerd, oud gedaan

1 Welke zin is de oplossing van de rebus?

2 Geef antwoord op de vraag.

Puzzel
15

Dit wordt blokken ...

Maak met de blokjes een puzzel. Er komen zes woorden horizontaal en zes woorden verticaal. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.

p	u	b									
	l	a									
i											
c											
o	n	d									

	e	
t	r	u
	e	

		d
	o	v
		i

	t	
u	i	g
	v	

	n	
e	r	b

		u
		s
c	h	t

l	i	e
	n	
r	f	

	o	
e	r	t
	m	

r		e
i	n	s
s		

k		d
	a	
	c	

	e	
e	r	e
	e	

	n	
e	l	i

s		
e	n	
r		

e		b
n		e
		w

a	n	s
m		
u		

Horizontaal →

1 **pub** _ _ _ _ (mensen voor wie je optreedt of voor wie je schrijft)
2 de **d** _ _ _ ontspringen (vluchten, ontsnappen)
3 **la** _ _ (levensfase bij insecten en vissen, waarbij het dier net uit het ei is gekomen)
4 **o** _ _ _ _ _ _ _ _ _ (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je zijn mening overneemt)
5 **i** _ _ _ _ _ _ _ _ _ (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je leert hoe je iets moet doen)
6 **ond** _ _ _ _ _ _ _ _ _ (waar te weinig aandacht voor is)

Verticaal ↓

1 **i** _ _ _ _ _ _ _ _ _ (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je iets te weten komt)
2 **a** _ _ _ _ _ _ _ (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je je vermaakt)
3 **a** _ _ _ _ _ _ _ _ (tekstdoel waarbij de schrijver wil dat je iets gaat doen)
4 **a** _ _ _ _ _ (wat je tegen iemand zegt om te helpen, raad)
5 _ _ _ **ico** (kans dat er iets vervelends gebeurt)
6 **b** _ _ _ _ _ (wat zo bedoeld is)

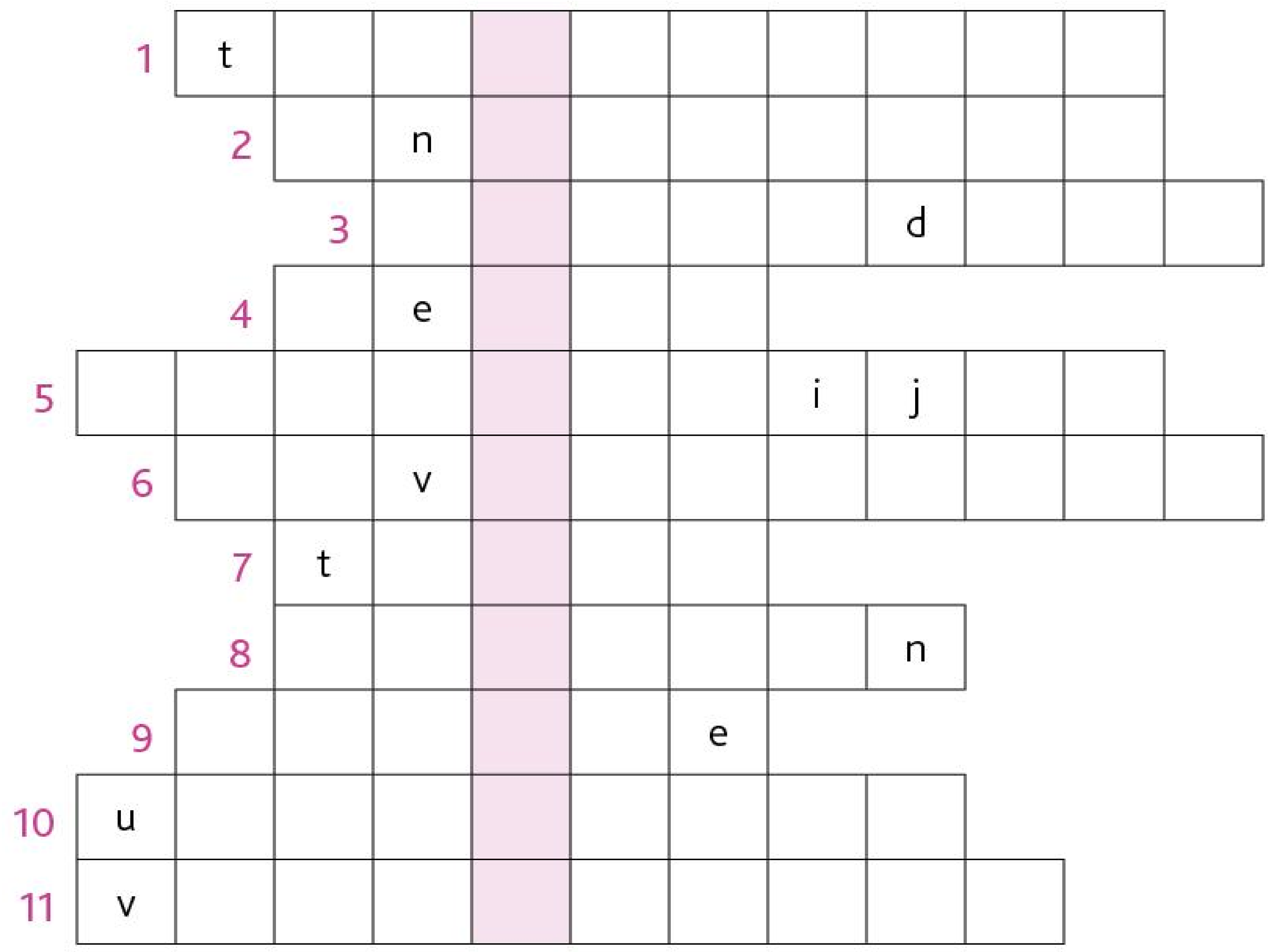

Puzzel
16

Ssst ...

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 type tekst, zoals een reclame, een advertentie of een flyer
2 hoe je iets zegt: met hoge of lage tonen
3 wat de schrijver met een tekst wil bereiken
4 hoe je iets zegt: snel of langzaam
5 seizoen
6 reclame in een krant, tijdschrift of op internet
7 lijst waarin gegevens op een overzichtelijke manier zijn gerangschikt
8 na een hele tijd: *op de lange ...*
9 hoe je iets zegt: hard of zacht
10 naar een andere plaats gaan, opzijgaan
11 wat je al weet over een bepaald onderwerp

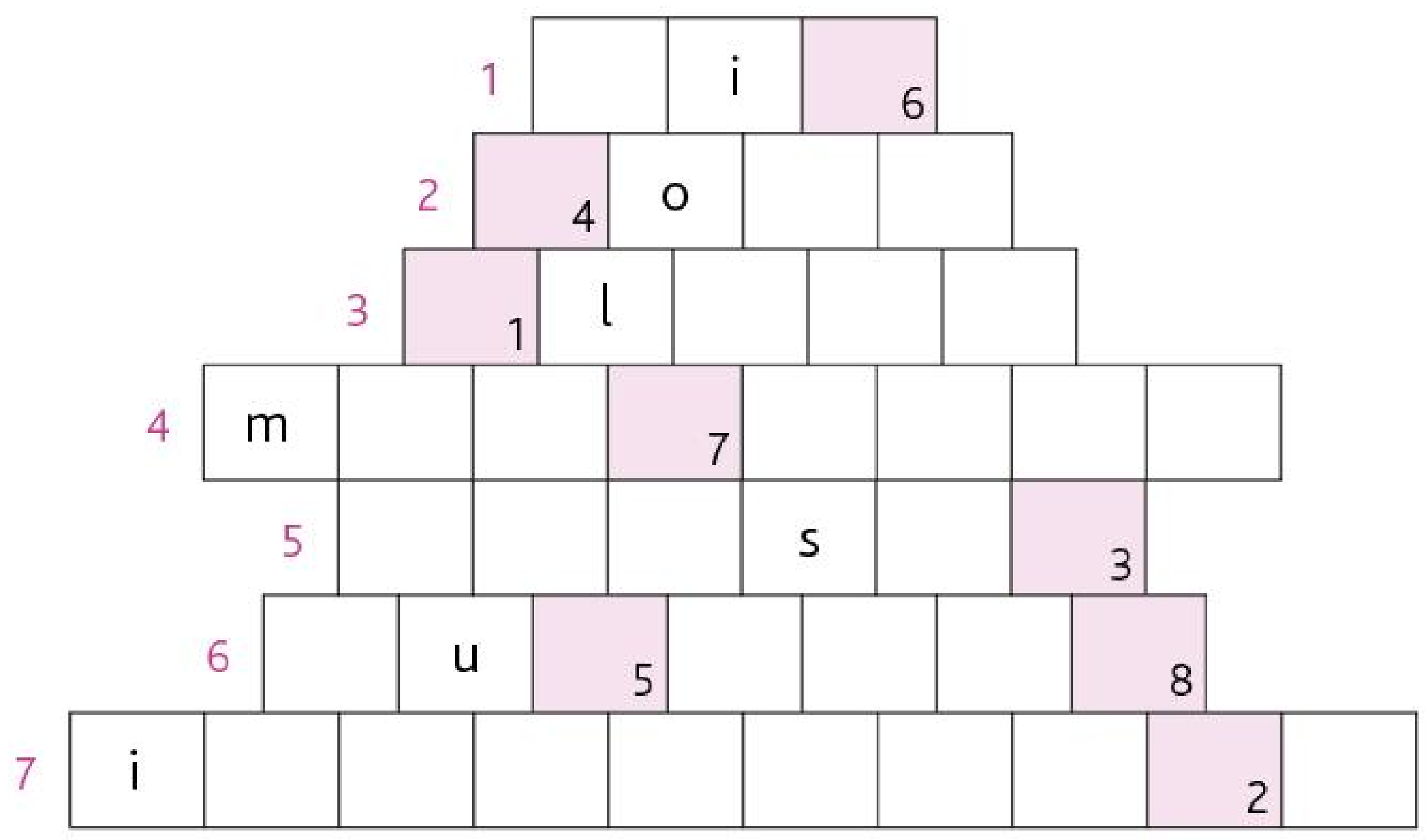

Puzzel
17

Puzzelpiramide

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 langs, over
2 iets wat je probeert te bereiken
3 kleine folder met informatie of reclame
4 poppetje of ander voorwerp dat geluk brengt als je daarin gelooft
5 ongelukkig zijn, slachtoffer zijn: *het ... zijn*
6 mensen voor wie je optreedt of voor wie je schrijft
7 onnadenkend, spontaan

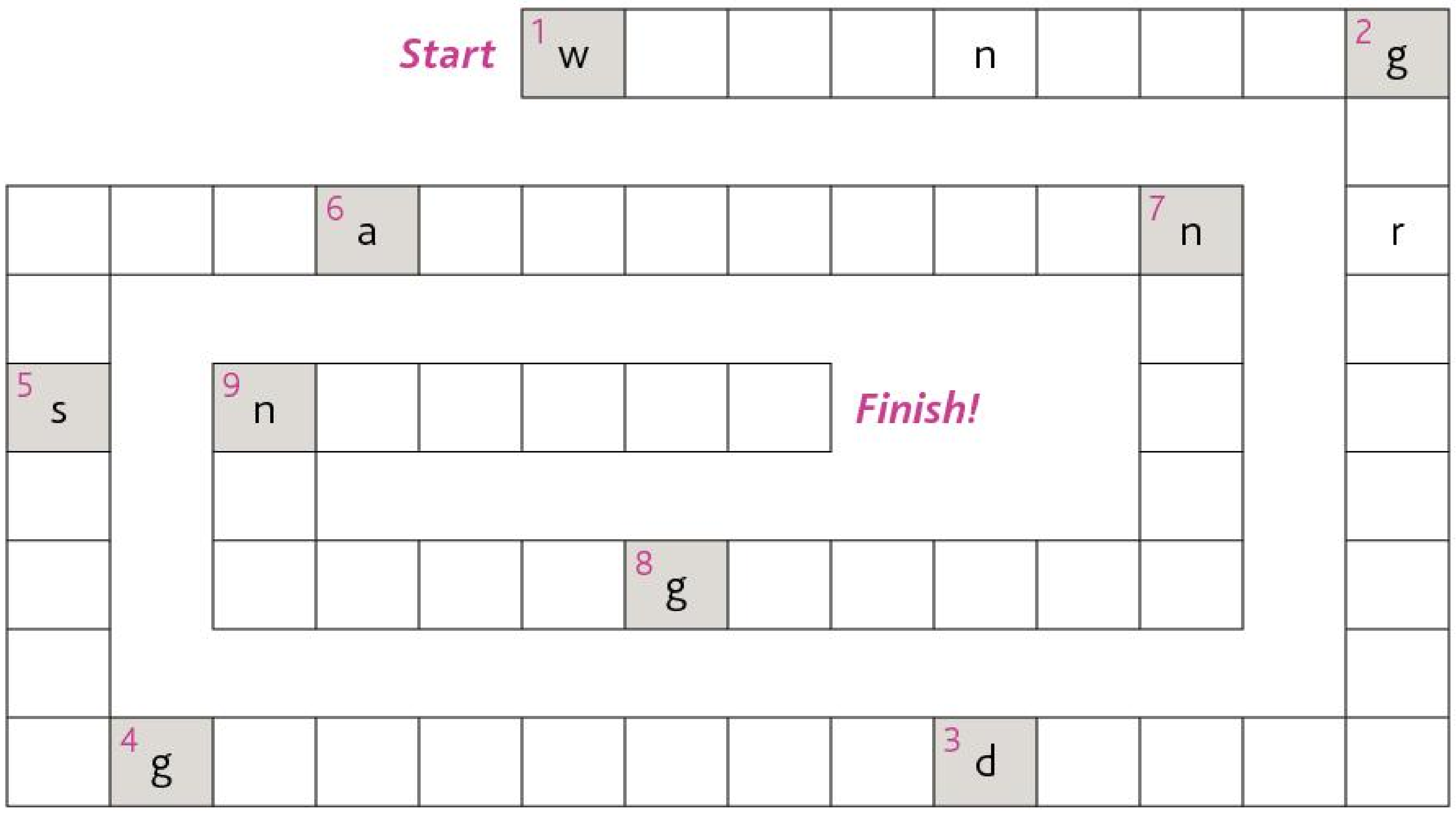

Puzzel
18

Woordslang

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema A*** § 1 tot en met 9.

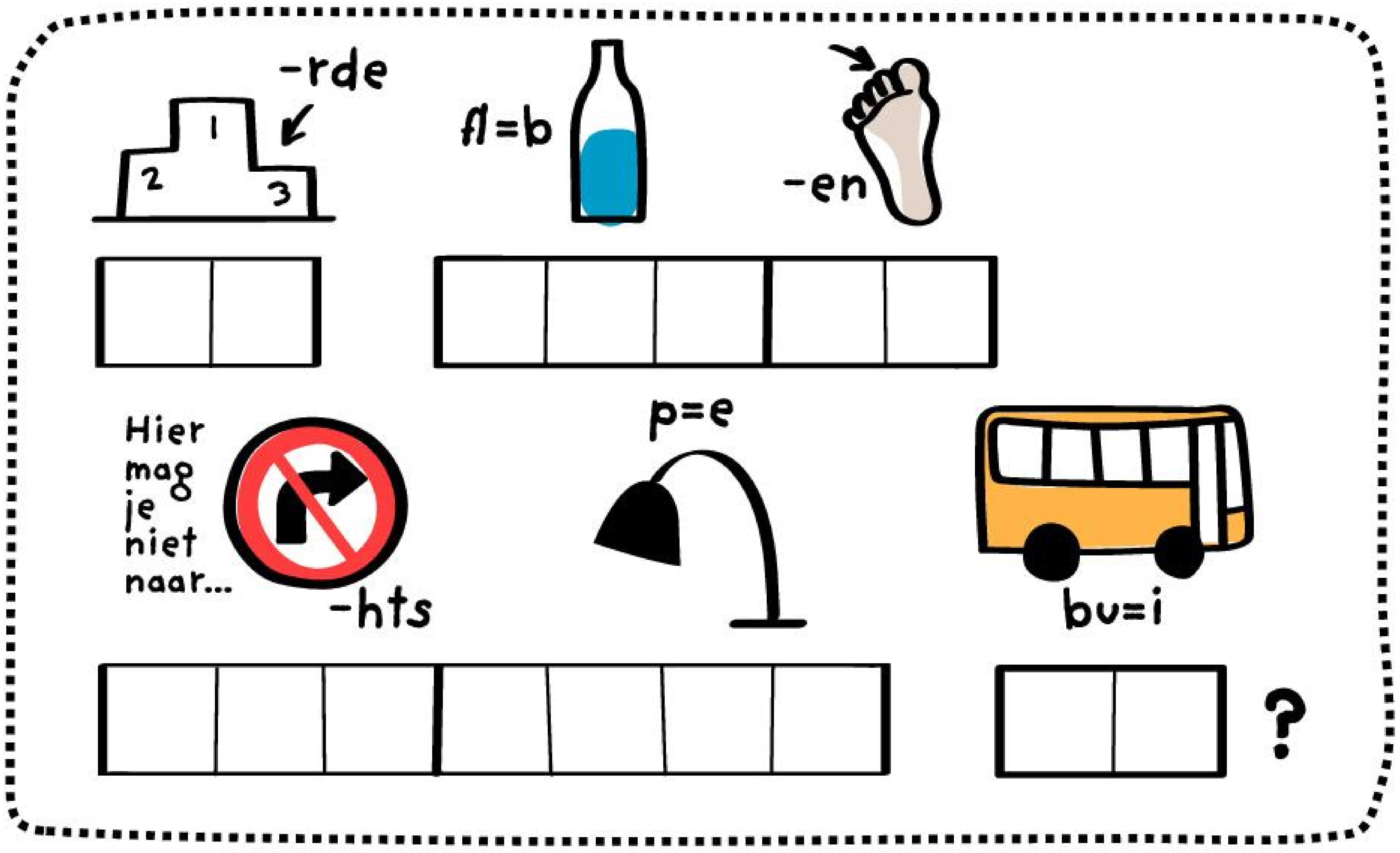
1 dat wat je ziet
2 opgeschreven, vastgelegd
3 als je ergens verstand van hebt
4 indrukwekkend
5 overzicht van wat er gedaan moet worden
6 als kind opnemen in het gezin
7 met veel aandacht en heel precies
8 het gevaar is verdwenen, het gevaar is voorbij: *het gevaar is …*
9 extra aandacht leggen op: … *leggen op*

Puzzel
19

De Gouden Loeki

1 Wat is de oplossing van de rebus?
2 Maak de zin af.

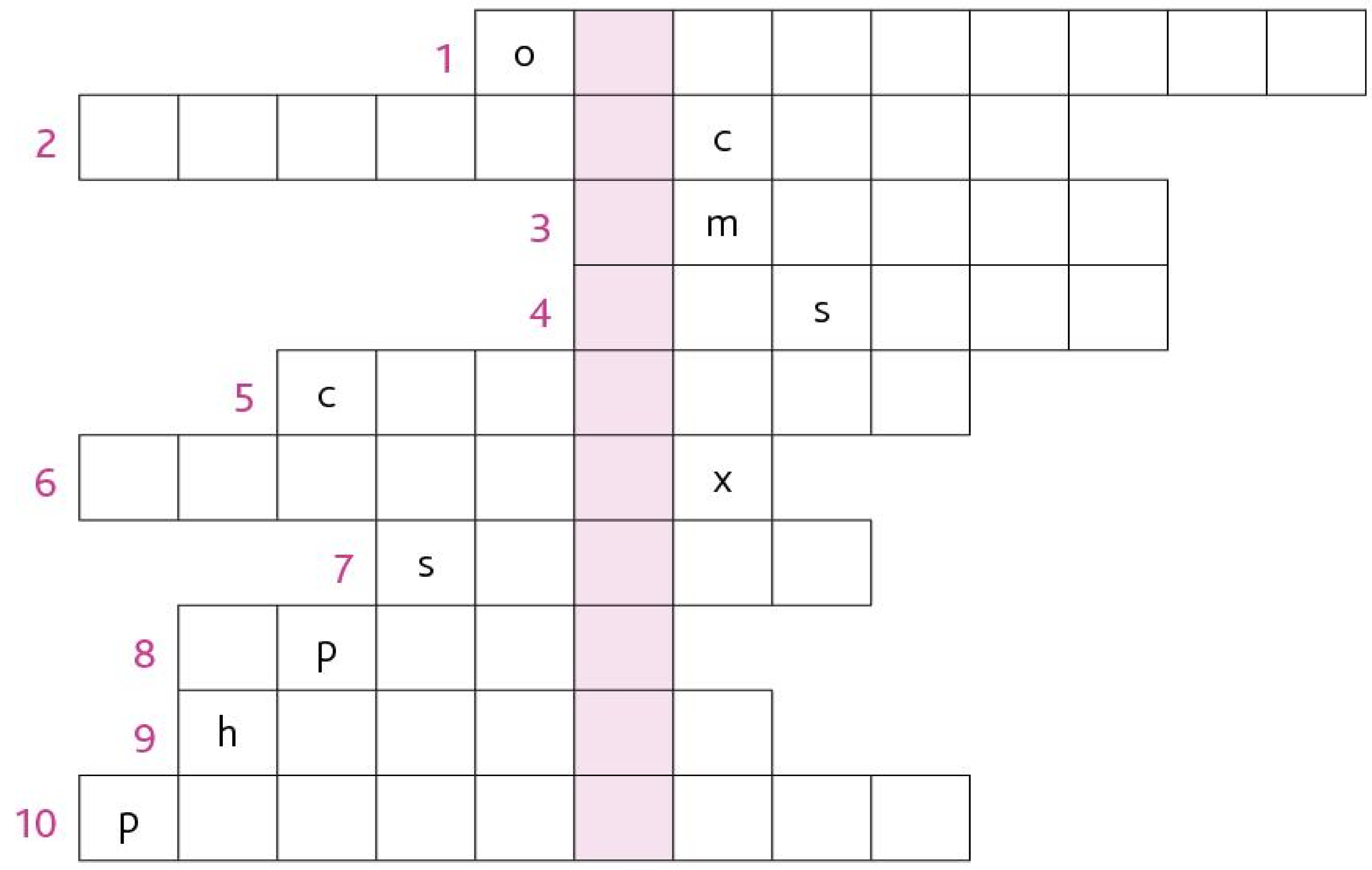
Puzzel
20

Hallo aarde!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 dat wat echt is, geen kopie
2 opdracht, wat verteld wordt over hoe je het moet doen
3 toch zeker, *je hebt het … beloofd*
4 gebouw waar waardevolle dingen worden bewaard en tentoongesteld
5 kunst en wetenschappen
6 groep van gebouwen
7 rij van dingen die op elkaar volgen, reeks
8 keuzemogelijkheid
9 van nu, van deze tijd
10 titel van iemand die lesgeeft en onderzoek doet aan een universiteit

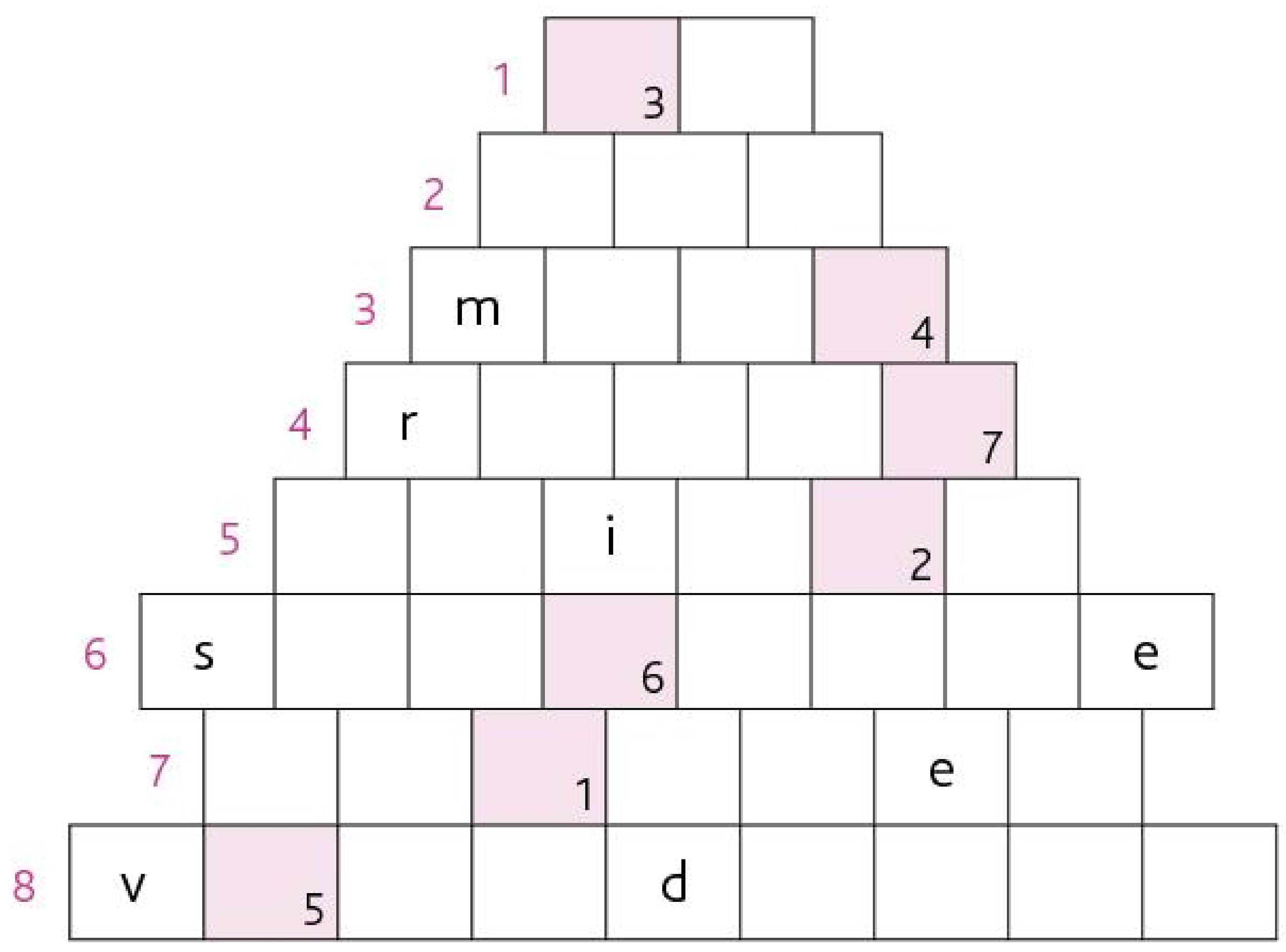
Puzzel
21

Wie, wat, waar

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 Wie, Wat, Waar, Wanneer, Waarom en Hoe vormen de 5…+…-vragen.
2 compliment, een tegengestelde van tip (verbeterpunt)
3 voorvoegsel dat je kunt gebruiken als je wilt zeggen dat iets heel groot of heel geweldig is
4 boek met een lang, verzonnen verhaal over mensen
5 een stukje tekst, langer dan een zin en korter dan een hele tekst
6 wat je hebt uitgekozen
7 mensen voor wie je optreedt of voor wie je schrijft
8 zonder ruzie

Puzzel

22

Puzzelproject

1 Welke woorden passen bij de betekenissen? Streep die woorden weg in de woordzoeker: → ← ↓ ↑ ↖. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord kun je maken van de overgebleven letters?

1. deel van je presentatie waarin je vertelt waar het over gaat en waarom je dit onderwerp hebt gekozen *(begint met een I)*
2. deel van je presentatie waarin je alle informatie over je onderwerp vertelt *(begint met een M)*
3. deel van je presentatie waarin je laat weten dat de presentatie afgelopen is *(begint met een S)*
4. door te praten, het tegengestelde van schriftelijk *(begint met een M)*
5. verhouding tussen mensen en dingen *(begint met een R)*
6. toestand *(begint met een S)*
7. manier waarop dingen met elkaar te maken hebben *(begint met een V)*
8. op een goed voorbereide wijze aanbieden aan anderen *(begint met PR)*
9. in het kort de belangrijkste dingen vertellen *(begint met een S)*
10. zachtjes lachen met je mond dicht *(begint met GR)*
11. onbemand ruimtevaartuig *(begint met een S)*
12. iets wat vanzelf spreekt, iets wat voor de hand ligt *(begint met een L)*
13. grammofoonplaat *(begint met een E)*
14. precies hetzelfde *(begint met een I)*
15. levend schepsel, zoals een mens of dier *(begint met een W)*
16. gebeurtenis die je niet begrijpt *(begint met MY)*

P	G	R	I	N	N	I	K	E	N	N
R	N	M	S	O	N	D	E	G	P	E
E	I	I	V	M	I	S	E	N	R	T
S	D	D	E	Y	T	I	P	I	H	T
E	I	D	R	S	A	T	L	L	C	A
N	E	E	B	T	L	U	E	E	S	V
T	L	N	A	E	E	A	O	D	I	N
E	N	S	N	R	R	T	T	N	G	E
R	I	T	D	I	J	I	E	O	O	M
E	C	U	N	E	Z	E	W	M	L	A
N	T	K	E	I	T	N	E	D	I	S

Puzzel

23

Tijdreis

1 Welke woorden passen op de puntjes? Kleur telkens een vakje links en een vakje rechts. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema B*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord blijft over?

1 Een korte tekst die je opschrijft in steekwoorden, noem je *aantekeningen*.
2 Een … is een woord waarmee een verband wordt aangegeven tussen verschillende alinea's of zinnen. Bijvoorbeeld: maar, dus, daardoor.
3 De … is alles wat echt bestaat, de werkelijke situatie.
4 Een … is een kaartje dat je gebruikt bij een presentatie. Hierop staan aantekeningen die je nodig hebt bij het presenteren.
5 Een … is de uitdrukking die je kunt zien op iemand zijn gezicht.
6 Een … is een muziekinstrument. Je blaast met een rietje in een luchtzak.
7 Wat samen een geheel vormt, is een ….
8 Je … is de moeder van je oma.
9 Een … is een balk die de toegang tot iets afsluit en die omhoog kan.
10 Een … is iemand die als beroep bouwopdrachten uitvoert.
11 De … is een periode tussen het jaar 500 en het jaar 1500.
12 Het woord … gebruik je als gebeurtenissen op volgorde hebben plaatsgevonden.
13 Een … is een stuk doek of laken waarop leuzen staan.
14 Een … is een organisatie met een bepaalde taak.
15 Een … is een wetenschapper die zich bezighoudt met sterrenkunde.

woord	spreek	grootmoeder	werkelijk	combi	nemer	signaal	natie
uitdrukking	middel	aan	doek	insti	capsule	logisch	eeuwen
slag	tijd	chrono	zak	kaartje	astro	gezichts	span
tuut	boom	doedel	noom	tekeningen	aan	over	heid

Dit woord blijft over:

Puzzel
24

Kruiswoordpuzzel

1 Vul de ontbrekende woorden in de spreekwoorden en uitdrukkingen in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

Horizontaal →

1 Door iemand creatief en enthousiast gemaakt. *Ik ben … geraakt door zijn verhaal.*

5 afwisselen, verschillen

7 Volgens een bepaald vooropgezet plan. *Hij gaat … te werk.*

8 De last en zorg die iemand voelt. *De verzorging van haar ouders is een zware … voor Lieke.*

11 als je veel zin hebt in iets of met veel plezier met iets bezig bent

12 een reclame in een krant, tijdschrift of op internet

13 een tekst laten drukken en verspreiden

Verticaal ↓

2 lijkend op de werkelijkheid

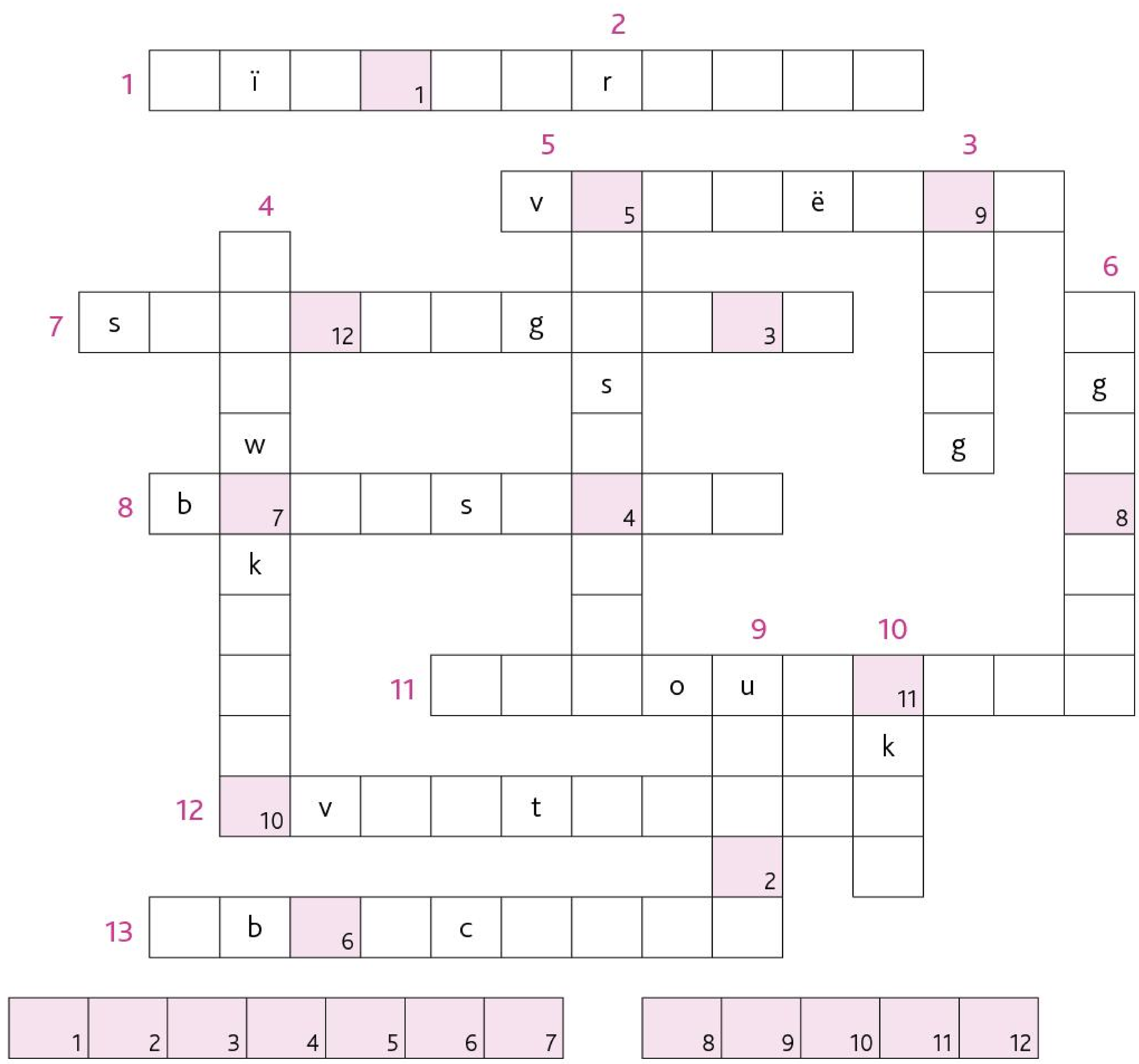
3 wat je vindt, geen feit

4 als iets je reden geeft tot bezorgdheid

6 waarom je het doet of vindt, een reden

9 knop op een computerscherm waar je op kunt klikken

10 aangeven dat je iets leuk vindt op sociale media (Engels woord)

Puzzel

25

Nep of niet?

1 Welke woorden passen op de puntjes? Kleur telkens twee vakjes. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord blijft over?

1 Een *flaptekst* is een samenvatting van een boek, het zit aan de binnenkant van het omslag.

2 Een … is een woord waarmee je een belangrijk onderwerp in je tekst aangeeft.

3 … is 'stiekeme reclame'. Er komen bijvoorbeeld producten of merken in beeld waarvan de kijker niet meteen doorheeft dat het reclame is.

4 … betekent: iets zeggen over iemand die gaat optreden.

5 Een … is de uitdrukking die je kunt zien op iemand zijn gezicht.

6 Je … is de houding van je lichaam.

7 'Loop', 'ga' en 'doe' zijn voorbeelden van de … van een werkwoord.

8 Een … is iets waardoor je hem of haar herkent. *Een … van Myrthe is dat ze veel grapjes maakt.*

9 Een … is een plek of positie waarvan je bijvoorbeeld een foto van iemand neemt: *een camera ….*

10 … betekent: verder en kleiner in beeld brengen.

11 … communicatie is lichaamstaal door lichaamshouding, gebaren en gezichtsuitdrukkingen.

12 … betekent 'best vaak'. *Kylian kijkt … op zijn telefoon.*

13 Een … is een groep mensen voor wie iets bestemd is.

14 Als je … hebt met iemand, dan ben je het niet eens met elkaar.

15 Een ander woord voor … is 'aandachtig bekijken'.

woord	ken	doel	duceren	regel	fake	zoomen	stand
uit	lichaams	tekst	matig	ik-	veren	uitdrukking	reclame
deep	on	merk	gezichts	steek	non-	flap	obser
groep	sluik	verbale	houding	punt	intro	enigheid	vorm

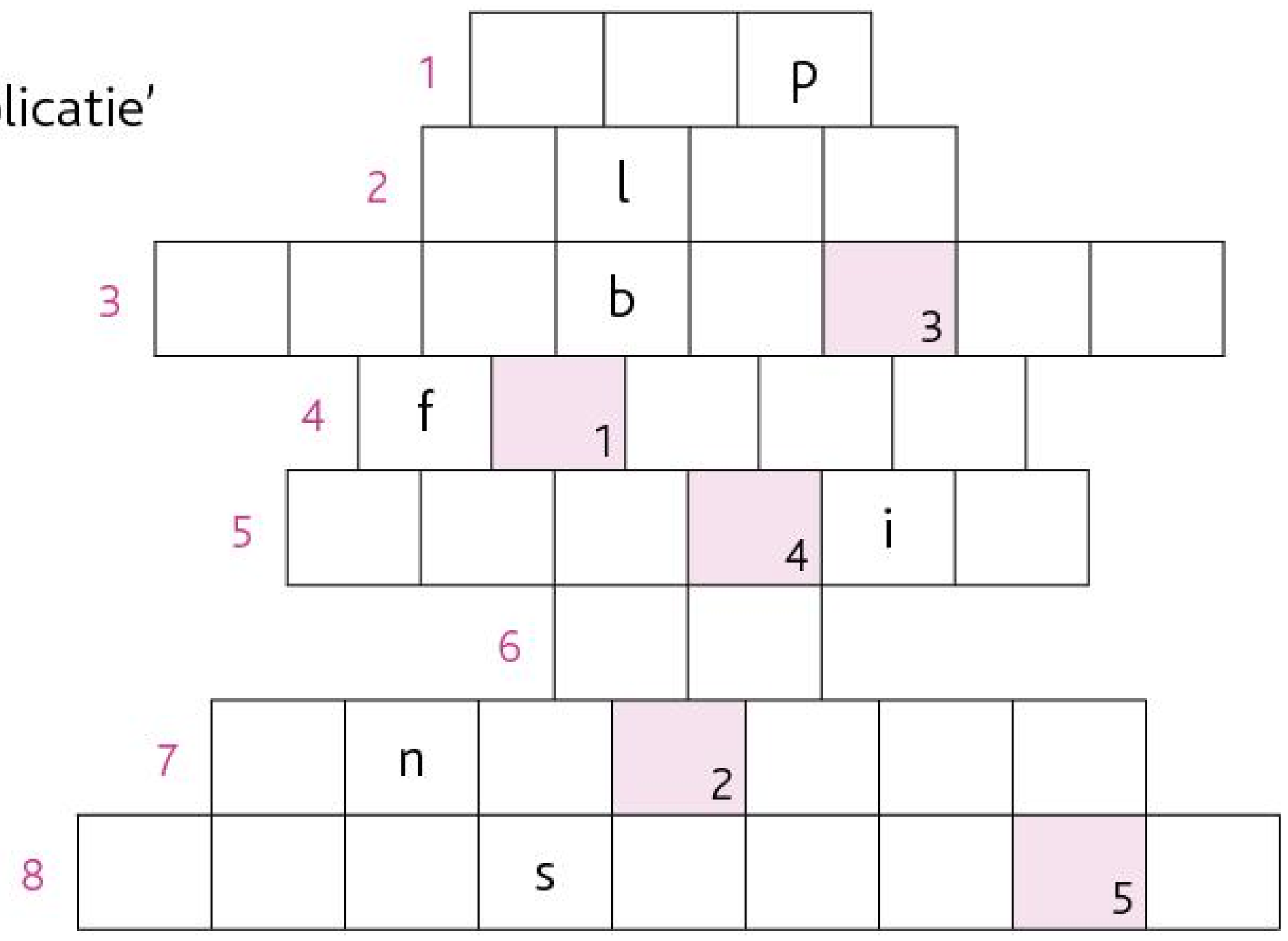
Dit woord blijft over:

Puzzel
26

Aan en uit

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1 een computerprogrammaatje dat je kunt installeren op je telefoon, afkorting van 'applicatie'
2 soort dagboek op internet
3 Model om iets te maken. *Danny gebruikt het … om iets na te tekenen.*
4 Iets waar je speciale aandacht aan geeft. *Hakim gaat de … leggen op zijn examen.*
5 foto van jezelf, gemaakt met je smartphone
6 Een 'close-…' is een foto waarbij iemand of iets van heel dichtbij in beeld wordt gebracht.
7 Wie of wat je niet kent, zonder naam. *Veel reacties op sociale media zijn ….*
8 Geestelijk of lichamelijk afhankelijk zijn van iets. *Die man is … aan drugs.*

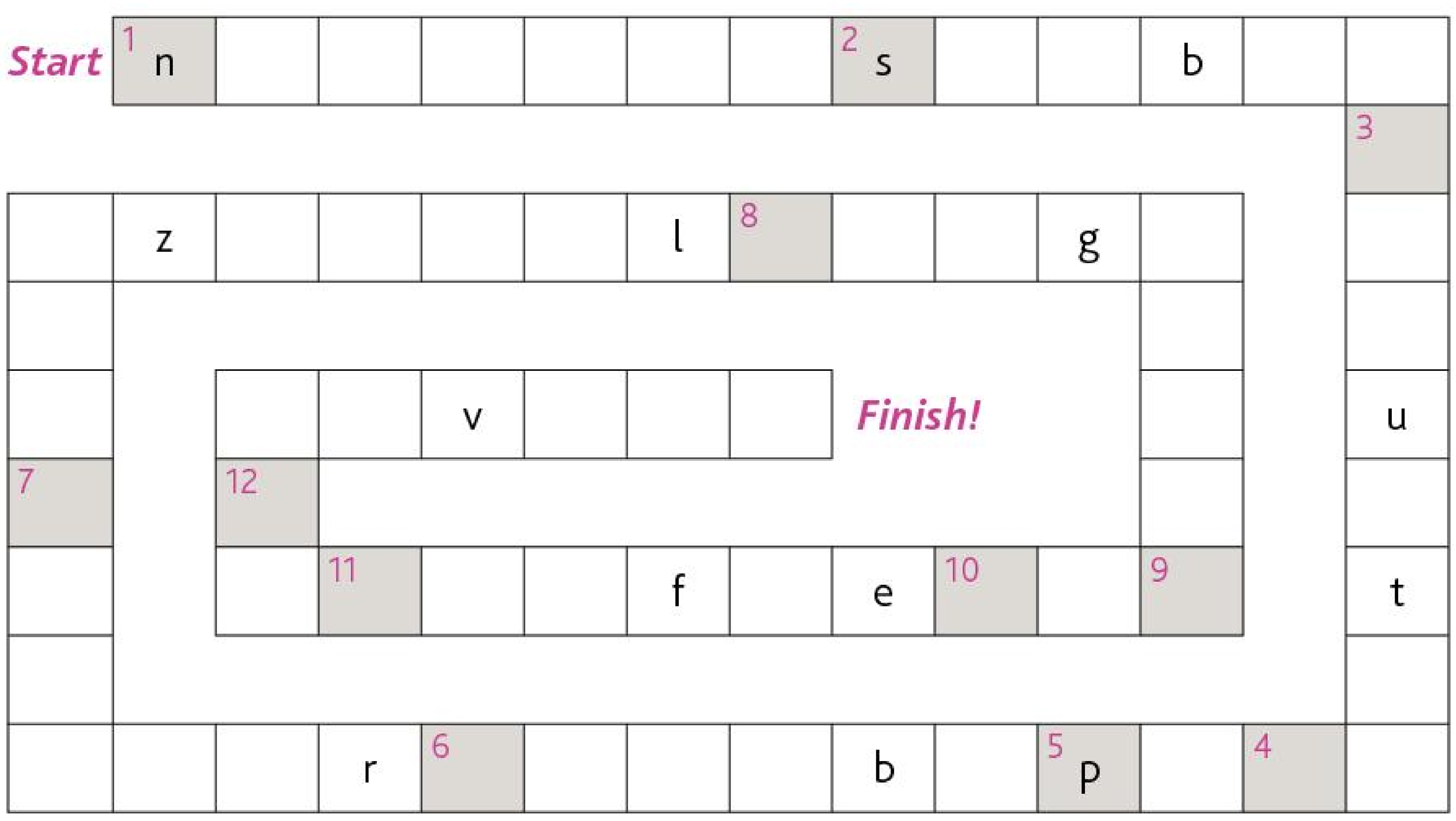

Puzzel
27

Slangenmens

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema C*** § 1 tot en met 9.

1 nog een keer
2 verdrietig, treurig, pessimistisch
3 wat je bereikt nadat je iets hebt gedaan of gemaakt
4 compliment
5 mensen voor wie je optreedt of voor wie je schrijft
6 … lezen: dit is een manier van lezen. Je let daarbij op de deskundigheid van de schrijver, het doel van de tekst en de bron.
7 van links naar rechts, het tegenovergestelde van verticale
8 je eigen land verlaten om in een ander land te gaan wonen
9 nagemaakt, niet echt
10 uitstekend, foutloos
11 verbeterpunt
12 persoonlijke vrijheid en het recht om geen last te hebben van andere mensen

Puzzel
28

Klasse!

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

2 Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes?

1 Een .... is iets wat al zo vaak gezegd is dat het niet veel meer betekent.
2 'Wat vind je van dit evenement?' is een voorbeeld van een ... vraag. Hierop krijg je vaak een uitgebreid antwoord.
3 'Vind je dit evenement leuk?' is een voorbeeld van een ... vraag. Hierop is maar één antwoord mogelijk.
4 De ... is het eerste stukje van een interview. Hierin vertel je wie je hebt geïnterviewd en waarom je deze persoon hebt geïnterviewd.
5 Een ... is iets waarvan zeker is dat het gebeurd is of dat het waar is.
6 Een ... is iets wat je vindt.
7 Een ... is waarom je iets doet.
8 Een ... is iemand die veel aan arme mensen geeft.
9 Aan iemand die je niet kent, schrijf je geen persoonlijke mail maar een ... mail.
10 In de inleiding van een mail schrijf je de .... Je schrijft wie je bent en waarom je de mail schrijft.

		1						é						
				2		p								
			3					o						
	4		n											
					5				t					
				6				i						
				7	r									
			8			l								
					9						i			
10		a												

Puzzel

29

Puzzelheld

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

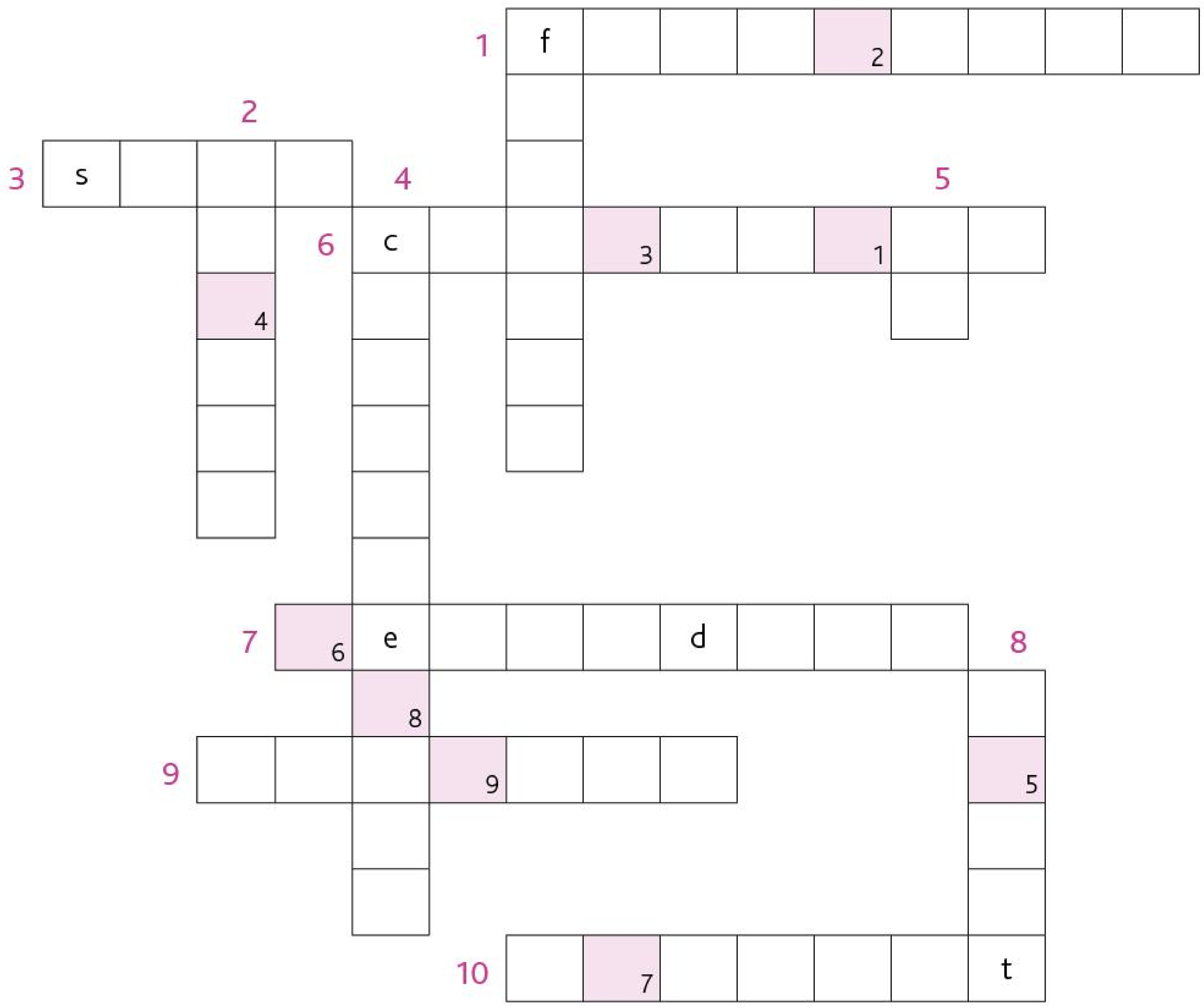
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

Horizontaal →

1 document waarop je bepaalde gegevens moet invullen
3 als eerste aan iets gevaarlijks beginnen: *het … afbijten*
6 met iemand meevoelen: … *tonen*
7 van deze tijd, nu
9 vervelende gebeurtenis die plotseling plaatsvindt
10 fout in de spelling

Verticaal ↓

1 … taalgebruik: dit is taal volgens de regels. Je gebruikt het tegen mensen die je niet kent.
2 moeilijke keuze
4 Het tegengestelde van mondeling taalgebruik is … taalgebruik. Het is geschreven.
5 iets wat beter kan
8 geschreven tekst voor toneel, film enzovoort

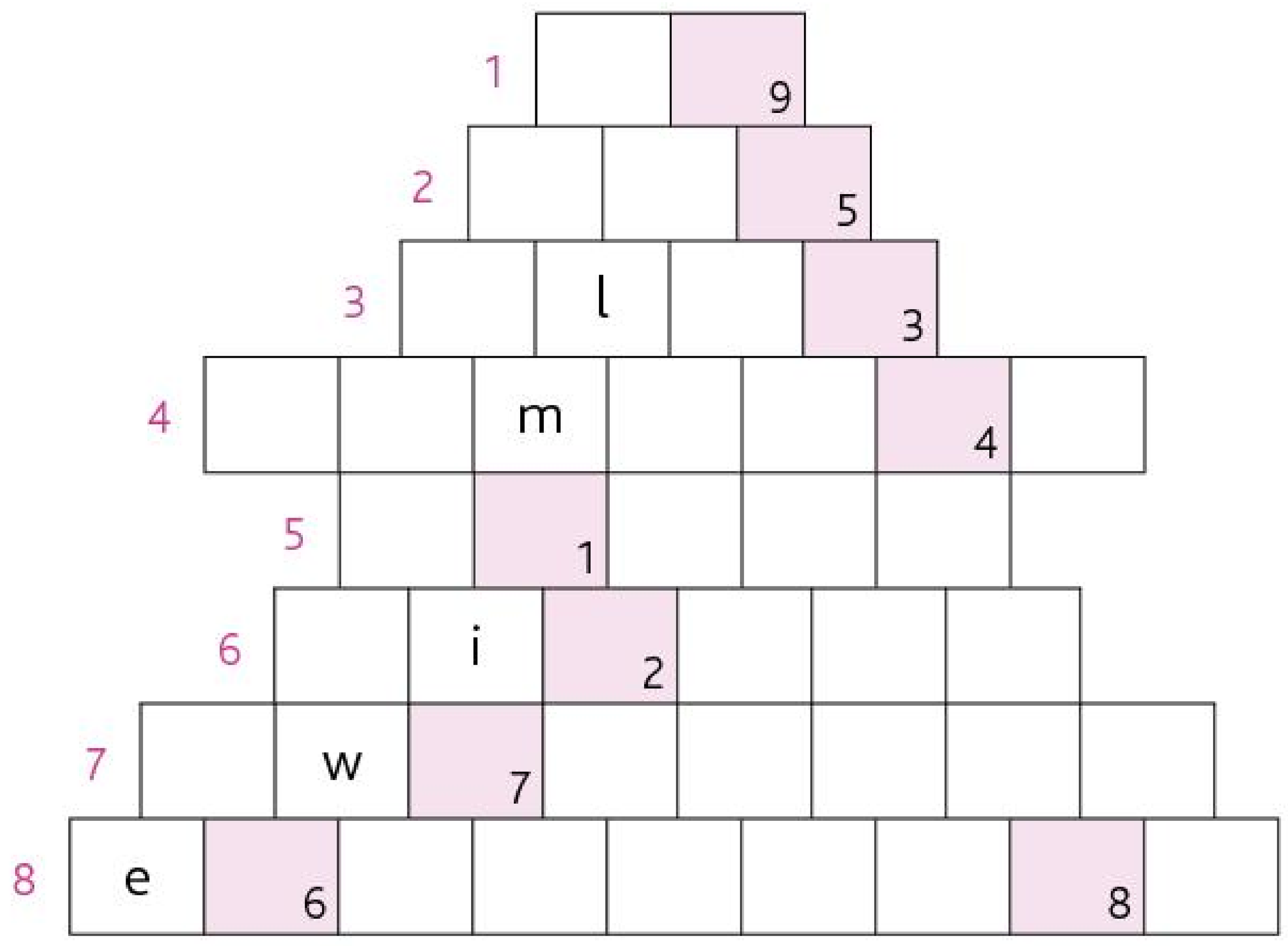

Puzzel
30

Vraag en antwoord

1 Vul de juiste woorden in. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.
2 Welk woord lees je in de gekleurde vakjes?

1. In een informele e-mail schrijf je bijvoorbeeld 'Ik heb je antwoord gelezen'. In een formele e-mail schrijf je 'Ik heb … antwoord gelezen'.
2. Als je iets niet expres doet, dan doe je het … ongeluk.
3. Het … is het laatste deel van een e-mail. Je spreekt hierin een wens of verwachting uit.
4. Een tekst … betekent: het mooi en overzichtelijk maken van een tekst.
5. De vetgedrukte regel boven een tekst is de ….
6. Een … is een soort medaille die je van de koning krijgt voor een bijzondere prestatie.
7. … is een Engels woord dat ook in het Nederlands wordt gebruikt voor 'van plaats wisselen'.
8. Aan het eind van een opdracht kun je met anderen …. Dit betekent: praten over hoe iets is gegaan.

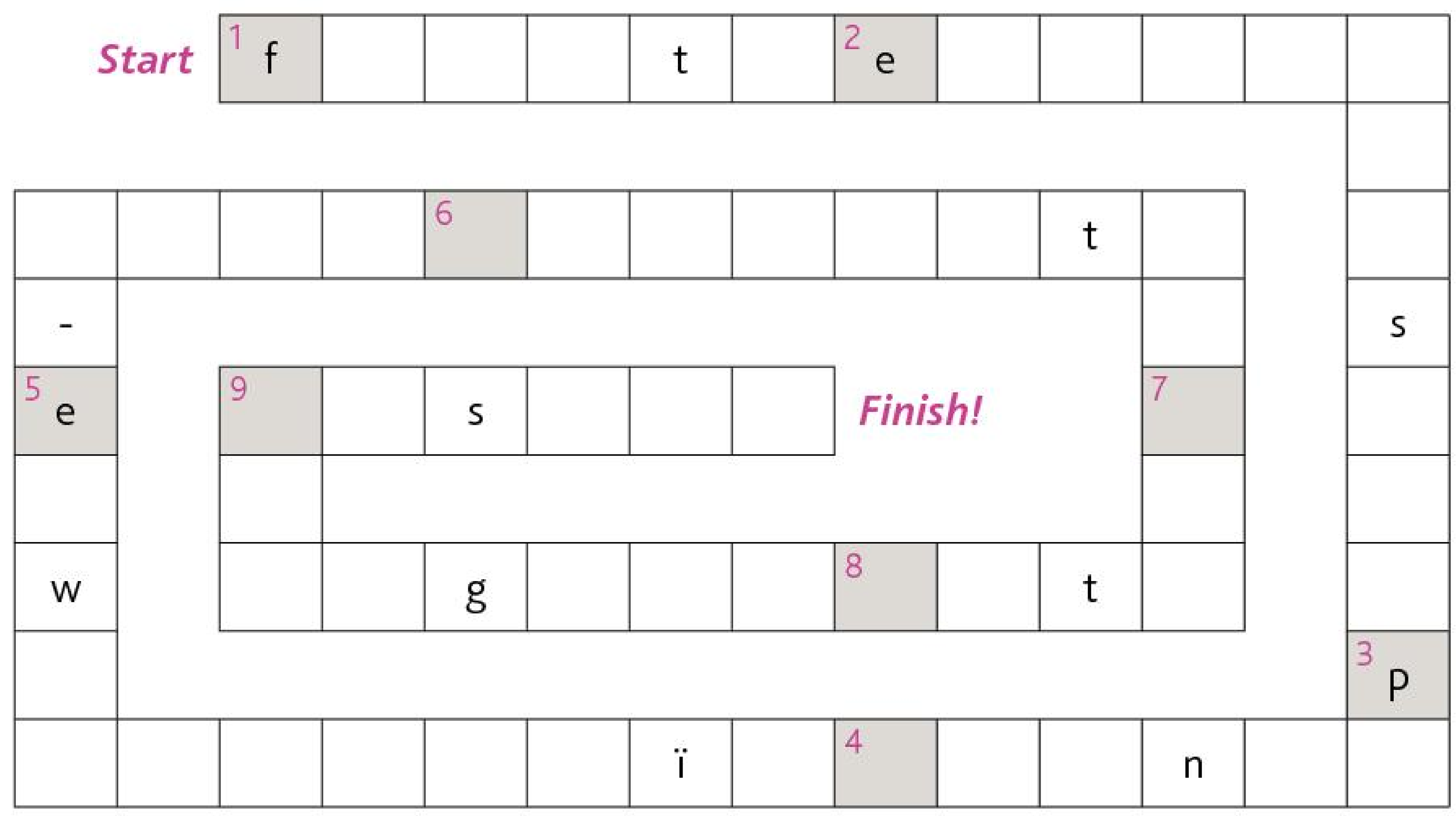

Puzzel
31

Zigzag

Vul de juiste woorden in. De laatste letter van een woord is de eerste letter van het volgende woord. De woorden van deze puzzel vind je in ***Thema D*** § 1 tot en met 9.

1. bepaald werk dat je doet
2. wat typisch is voor iets of iemand
3. munt die is gemaakt van metaal
4. iemand aan wie vragen worden gesteld tijdens een interview
5. elektronische post (meervoud)
6. taal die je praat (het tegenovergestelde van schrijftaal)
7. kleine draagbare computer
8. een deel van een tekst dat kleiner is dan een hoofdstuk en groter dan een alinea
9. lichamelijk

1 Feedback geven en ontvangen

Feedback is commentaar op iets wat iemand doet of heeft gemaakt. Het is een opbouwende reactie (nuttig en positief bedoeld). Van goede feedback kun je als ontvanger veel leren.

Als je feedback geeft, let je vooral op **wat** er wordt gezegd en **hoe** het wordt gezegd. Je kunt mondeling of schriftelijk feedback geven. Soms is er een feedbackformulier dat je kunt invullen.

Het is belangrijk dat je niet alleen feedback geeft op de dingen die nog niet zo goed gingen (tip), maar ook op de dingen die juist wel goed gingen (top).

Zo geef je feedback

- Vertel wat goed ging.
  - *Ik vond de introductie heel duidelijk en goed opgebouwd.*
  - *Je praatte heel rustig en je maakte leuke grapjes. Ik kon daardoor goed opletten.*
  - *Jullie waren heel enthousiast en de folder ziet ook er supermooi uit.*
- Vertel wat er beter kan en hoe dit op jou overkomt.
  - *Je presentatie was erg lang, waardoor er niet veel tijd meer was voor vragen. Ik had eigenlijk ook nog een vraag willen stellen.*
  - *Het plaatje is heel grappig, maar ik vind het niet zo goed bij het onderwerp passen. Het onderwerp is namelijk heel serieus.*
  - *We hadden afgesproken dat je mij dat nog zou mailen, maar ik heb niets gekregen. Dat vind ik heel vervelend, want nu heb ik het niet meer kunnen bekijken.*
- Vertel hoe het beter kan.
  - *De volgende keer kan de inleiding wat korter, zodat je meer tijd overhoudt voor vragen.*
  - *Ik denk dat je beter een ander plaatje kunt kiezen.*
  - *Ik zou het fijn vinden als je de volgende keer op tijd een berichtje stuurt. Dan kan ik daar rekening mee houden.*
- Vraag of jouw feedback duidelijk is.
  - *Begrijp je wat ik bedoel?*
  - *Heb ik het duidelijk uitgelegd?*
  - *Vind jij dat ook?*

Zo ontvang je feedback

- Vat het niet persoonlijk op. Ga ervan uit dat de ander jou wil helpen.
- Geef aan of je begrijpt wat de ander zegt.
- Vraag om uitleg als je iets niet begrijpt.
- Bedank de ander voor de feedback.

2 Stappenplan lezen

Stap 1: Oriënterend lezen

Door oriënterend te lezen, vind je het onderwerp van de tekst. Bij oriënterend lezen hoef je niet de hele tekst te lezen. Oriënterend lezen doe je zo:

1. Bekijk de tekst:
   - Lees de titel.
   - Kijk naar de afbeeldingen bij de tekst.
   - Lees de tussenkopjes (titels van alinea's).
   - Kijk of er woorden zijn die anders gedrukt zijn.
2. Lees het eerste stukje (de eerste alinea) van de tekst. Soms is dat vetgedrukt.
3. Geef in een paar woorden antwoord op de vraag: waarover gaat deze tekst? Het antwoord dat je geeft, is het onderwerp van de tekst.

Stap 2: Globaal lezen
Door globaal te lezen, vind je de deelonderwerpen van de tekst. Je weet dan alvast een beetje waar de tekst over gaat. Globaal lezen doe je zo:

4 Bedenk welke alinea de inleiding is (vaak de eerste alinea). Omcirkel deze alinea.
5 Bepaal welke alinea het slot is (vaak de laatste alinea). Omcirkel deze alinea. De rest van de alinea's vormt dan het middenstuk.
6 Vind de deelonderwerpen van het middenstuk. Hiervoor lees je van elke alinea van het middenstuk de eerste en de laatste zin. Zet strepen om duidelijk te maken welke alinea's bij elkaar horen en dus over hetzelfde deelonderwerp gaan.

Stap 3: Precies lezen
Door precies te lezen, weet je uiteindelijk precies waar de tekst over gaat. Je leest de tekst dan helemaal, van het begin tot het eind. Precies lezen doe je zo:

7 Onderstreep woorden die je niet kent en probeer de betekenis van de woorden met een woordraadstrategie (of met een (online) woordenboek) te vinden.
8 Schrijf per alinea in een paar woorden op waar deze alinea over gaat.
9 Noteer het tekstdoel.
10 Noteer de tekstsoort.

Stap 4: Bijna klaar

11 Onderstreep de hoofdgedachte van de tekst of schrijf die in je eigen woorden op (de hoofdgedachte is één zin waarin duidelijk wordt wat je na het lezen van de tekst over het onderwerp weet).

3 Stappenplan schrijven

Stap 1: Bedenk waarover je tekst gaat. Maak een woordweb. Schrijf het onderwerp in het midden en zet daaromheen alle ideeën die bij je opkomen en die te maken hebben met het onderwerp.

Stap 2: Omcirkel nu de woorden waarover je het meest zou kunnen vertellen. Dit worden jouw deelonderwerpen.

Stap 3 tot en met 7 gaan over het invullen van het bouwplan. Kijk bij elke stap goed naar het ingevulde voorbeeld.

Stap 3: Schrijf bij 'onderwerp' het onderwerp op. Dit doe je zo kort mogelijk.

Stap 4: Schrijf bij 'tekstdoel' het doel van je tekst op. Kies uit:

- activeren
- amuseren
- informeren
- instrueren
- overtuigen

Stap 5: Bij 'inleiding' noem je het onderwerp van je tekst. Schrijf daar ook op hoe je de tekst leuk laat beginnen. Kies uit:

- grappig weetje (anekdote)
- spannend weetje
- getallen
- iets anders wat de aandacht trekt

Stap 6: Bij 'middenstuk' schrijf je op welke deelonderwerpen je gaat behandelen. Je schrijft er ook kort achter wat je er precies over wilt vertellen.

Handig!

Stap 7: Bij 'slot' schrijf je in steekwoorden op wat je wilt zeggen. Je kunt de tekst kort samenvatten door het belangrijkste te herhalen. Je kunt ook (kort) naar de toekomst verwijzen.

Bouwplan – ingevuld voorbeeld		
onderwerp	*Circus*	
tekstdoel	*Informatie geven*	
onderdeel	**alinea**	**deelonderwerp + korte omschrijving**
inleiding	1	*Circus – getallen, ik ga vertellen hoeveel mensen er per jaar naar een circusvoorstelling gaan.*
middenstuk	2	*Acts – clowns en acrobaten*
	3	*Dieren – welke dieren zijn er nog in het circus en welke niet?*
	4	*Kinderen in het circus – mogen de kinderen van circusartiesten meedoen aan optredens? Reizen ze mee door het land of blijven ze op een school?*
slot	5	*In het kort: welke acts er zijn, welke dieren er zijn en of de kinderen mee mogen doen. Ik ga het woord 'dus' gebruiken.*

Bouwplan		
onderwerp		
tekstdoel		
onderdeel	**alinea**	**deelonderwerp + steekwoorden**
inleiding	1	Vertel waar je tekst over gaat.
middenstuk	2	Deelonderwerp 1: …………………………………… Wat ga je over dit deelonderwerp vertellen? Noteer dit in steekwoorden. ………………………………………………… …………………………………………………
	3	Deelonderwerp 2: …………………………………… Wat ga je over dit deelonderwerp vertellen? Noteer dit in steekwoorden. ………………………………………………… …………………………………………………
	4	Deelonderwerp 3: …………………………………… Wat ga je over dit deelonderwerp vertellen? Noteer dit in steekwoorden. ………………………………………………… …………………………………………………

slot	5	Vat je tekst kort samen of verwijs naar de toekomst. Hieronder staan vijf goede voorbeelden hoe je een slot kunt beginnen. Kies er één. *Het is dus …* *Je weet nu hoe …* *Je hebt geleerd dat …* *Samengevat …* *In de toekomst verwachten we dat …*

4 Stappenplan spreken (presentatie geven)

Stap 1: Voorbereiden
Bedenk wat je wilt vertellen en verzamel alle informatie die je nodig hebt. Dit doe je zo:

1 Schrijf het onderwerp van je presentatie op.
2 Bedenk wat je over het onderwerp wilt vertellen. Dit vertel je in het **middenstuk**:
- Gebruik de 5w+h-vragen.
- Zoek het antwoord op je vragen.

3 Maak een spreekkaartje per vraag:
- Schrijf de belangrijkste informatie in een paar (steek)woorden op het kaartje.
- Bedenk in welke volgorde je de informatie wilt geven.
- Leg de kaartjes in die volgorde.

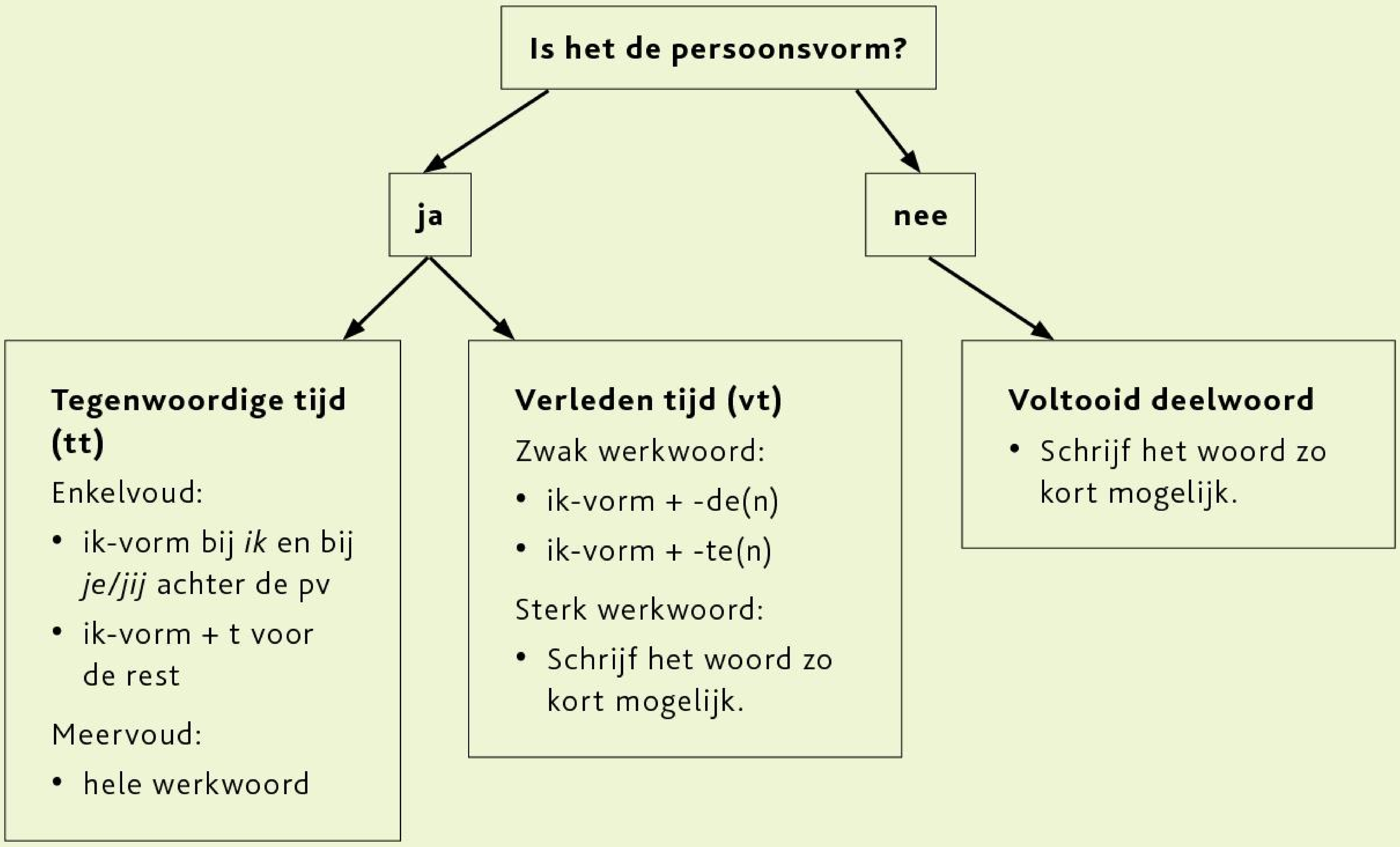
4 Maak een spreekkaartje voor de **inleiding**. In de inleiding vertel je:
- waarover je presentatie gaat
- waarom je dit onderwerp hebt gekozen

5 Maak een spreekkaartje voor het **slot**. In het slot vertel je dat je presentatie is afgelopen. Dit kan met een leuke slotzin, maar ook met het geven van je mening of een samenvatting. Bijvoorbeeld:
Ik vind dus dat …
Je weet nu hoe …
Ik heb net verteld dat …
6 Zoek afbeeldingen of voorwerpen die je presentatie duidelijk of aantrekkelijk maken. Laat die voorwerpen zien, of neem de afbeelding op in je presentatie.
7 Ga je je presentatie met een powerpoint geven? Maak dan een dia bij ieder spreekkaartje.
- Gebruik veel beelden om je verhaal te ondersteunen.
- Zet niet te veel tekst op een dia.
- Gebruik nog steeds je spreekkaartjes om de informatie te geven. Dia's voorlezen is geen goede manier om de aandacht vast te houden!

8 Oefen je presentatie.
- Gebruik je spreekkaartjes en/of je powerpoint.
- Oefen de presentatie bijvoorbeeld voor je ouders of een klasgenoot.
- Laat ook het voorwerp of de afbeeldingen zien.

Stap 2: Presentatie geven
Houd je presentatie voor je publiek.
- Praat rustig, duidelijk en hard genoeg.
- Kijk zo veel mogelijk naar je publiek en niet te veel op je spreekkaartjes of op je dia's.
- Blijf niet helemaal stil staan, maar gebruik je lichaam, handen en gezichtsuitdrukking.
- Laat de afbeeldingen of voorwerpen zien en vertel er iets over.
- Vraag aan het eind of je publiek vragen heeft. Zo ja, beantwoord ze.

5 Schema werkwoordspelling

Zo gebruik je het schema

1. Kijk eerst of het werkwoord de persoonsvorm is. Gebruik daarvoor de tijdproef of de vraagproef.
- Tijdproef: het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.
- Vraagproef: het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.

2. Ja? Kies tegenwoordige tijd (tt) of verleden tijd (vt).
- tt: kies ik-vorm, ik-vorm + t of het hele werkwoord.
  Gebruik *lopen* om te horen of er een -t achter de ik-vorm moet.
  Let op: soms moet je om de ik-vorm te krijgen:
  - een -*v*- in een -*f*- veranderen (de v/f-regel).
  - een -*z*- in een -*s*- veranderen (de z/s-regel).
  - een dubbele letter weghalen.
  - een *a, e, o* of *u* (klinker) toevoegen.
- vt: zwakke werkwoorden: maak het woord langer en zet -*te(n)* of -*de(n)* achter de ik-vorm.
  - Kom je er niet uit met langer maken? Gebruik dan **'t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p** (of '**t** e**x**-**k**o**f**s**ch**i**p**). Is de laatste letter van het hele werkwoord zonder -en een medeklinker uit **'t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p**? Dan schrijf je -*te(n)* achter de ik-vorm.
    Is de laatste letter van het hele werkwoord zonder -en een andere medeklinker? Schrijf dan na de ik-vorm -*de(n)*.
  - Sterke werkwoorden veranderen van klank. Schrijf het woord zo kort mogelijk.

3. Nee? Het is een voltooid deelwoord.
- Maak het woord langer.
  - Hoor je -*d*-, dan schrijf je -*d*.
  - Hoor je -*t*-, dan schrijf je -*t*.

  Gebruik **'t** e**x**-**f**o**ksch**aa**p** als je er niet uitkomt met langer maken.
  Schrijf het woord zo kort mogelijk.

6 Zinsdelen vinden

Persoonsvorm (pv)
Er zijn twee manieren om te bepalen welk werkwoord de persoonsvorm is.
- Manier 1 – de tijdproef: Zet de zin in een *andere tijd*: maak van de tegenwoordige tijd de verleden tijd of andersom. Het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.
  Bijvoorbeeld:
  – *Sacha wil aanstaande zaterdag graag winkelen.*
  – *Sacha wilde aanstaande zaterdag graag winkelen.*
- Manier 2 – de vraagproef: Maak van de zin een *vraag* met precies dezelfde woorden. Het werkwoord dat vooraan komt te staan, is de persoonsvorm.
  Bijvoorbeeld:
  – *Sacha wil aanstaande zaterdag graag winkelen.*
  – *Wil Sacha aanstaande zaterdag graag winkelen?*
  Let op: de vraagproef werkt niet altijd, bijvoorbeeld niet in vraagzinnen.

Zinsdelen
Doe de zinsdeelproef: Voor de persoonsvorm staat maar één zinsdeel. Probeer welke woorden je samen vóór de persoonsvorm kunt zetten.
Bijvoorbeeld:
– *Sacha / wil / aanstaande zaterdag / graag / winkelen.*
– *Aanstaande zaterdag / wil / Sacha / graag / winkelen.*
– *Graag / wil / Sacha / aanstaande zaterdag / winkelen.*

Onderwerp (ow)
1 Onderstreep de persoonsvorm.
  – *Sacha wil aanstaande zaterdag graag winkelen.*
2 Doe de zinsdeelproef. Zet strepen tussen de zinsdelen.
  – *Sacha / wil / aanstaande zaterdag / graag / winkelen*
3 Vraag: *wie* (of *wat*) + *persoonsvorm?*
  – *Wie wil?*
4 Het antwoord op die vraag is het onderwerp.
  – *ow = Sacha*

Werkwoordelijk gezegde (wg)
Zoek alle werkwoorden in een zin. Deze vormen samen het werkwoordelijk gezegde.
Bijvoorbeeld:
– *Sacha / wil / aanstaande zaterdag / graag / winkelen*
  pv = *wil*   wg = *wil winkelen*

Bij scheidbare werkwoorden horen alle stukjes van het werkwoord bij het werkwoordelijk gezegde.
Bijvoorbeeld:
– *Sacha trekt haar rode regenjas aan.*
  pv = *trekt*   wg = *trekt aan (want het hele werkwoord is 'aantrekken')*

Lijdend voorwerp (lv)
– *Afgelopen zaterdag heeft Sacha een rode regenjas gekocht.*
1 Noteer eerst persoonsvorm (pv), onderwerp (ow) en werkwoordelijk gezegde (wg).
  pv = heeft, ow = Sacha, wg = heeft gekocht
2 Stel dan de vraag: *wat (wie) + werkwoordelijk gezegde + onderwerp?*
  Het antwoord op die vraag is het lijdend voorwerp.
  Wat of wie heeft Sacha gekocht?
  lv = een rode regenjas

Handig!

7 Woordsoorten herkennen

Werkwoord
Een werkwoord kun je vervoegen. Je maakt er dan verschillende werkwoordsvormen van.
Bijvoorbeeld:
– *hele werkwoord = kopen: koop, koopt, kopen, kocht, kochten, gekocht*
– *hele werkwoord = aantrekken: trek aan, trekt aan, trekken aan, trok aan, trokken aan, aangetrokken*

Zelfstandig naamwoord
- Een zelfstandig naamwoord heeft meestal een enkelvoud en een meervoud (*regenjas – regenjassen*).
- Je kunt er vaak een verkleinwoord van maken (*regenjas – regenjasje*).
- Je kunt er vaak *de*, *het* of *een* voor zetten (*de regenjas, een regenjas; het stoplicht, een stoplicht*).

Bijvoeglijk naamwoord
- Een bijvoeglijk naamwoord kan vóór of achter het zelfstandig naamwoord staan: *Zij heeft een rode regenjas. / De regenjas is rood.*
- Een bijvoeglijk naamwoord heeft vaak een korte vorm (zonder -*e*) en een lange vorm (met een -*e*): *een rood stoplicht / een rode regenjas.*
- Bij de meeste bijvoeglijke naamwoorden kun je de 'trappen van vergelijking' gebruiken: *rood – roder – roodst.*

Een **stoffelijk bijvoeglijk naamwoord** (st.bn) zegt van welke stof iets gemaakt is: *een katoenen jas, een nylon jack.* Een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord heeft maar één vorm *(wollen, leren, plastic).* Dit bijvoeglijk naamwoord staat altijd vóór het zelfstandig naamwoord en het heeft géén trappen van vergelijking.

Voorzetsel
- Je kunt een voorzetsel voor een lidwoord + zelfstandig naamwoord zetten:
  – *in de regenjas, met de regenjas, door de regen.*
- Soms staat het voorzetsel achter een zelfstandig naamwoord:
  – *Sacha ging het huis uit / de winkel in.*

Bij sommige werkwoorden hoort een voorzetsel dat je niet kunt vervangen, een **vast voorzetsel**:
- *houden van*: Sacha *houdt van* winkelen.
- *besteden aan*: Melvin wil niet veel tijd *besteden aan* winkelen.

In een (online) woordenboek staat welk voorzetsel bij het werkwoord hoort.

8 Woordraadstrategieën

Zoek een …	Zo gebruik je …
1 synoniem Een synoniem is een ander woord met dezelfde betekenis.	Zoek een synoniem in dezelfde zin of lees anders ook de zin voor het moeilijke woord en de zin erna: – *Melvin draagt een parka. Dat pooljack houdt hem lekker warm.*
2 omschrijving Een omschrijving legt in meer dan één woord de betekenis van een onbekend woord uit.	Let op woorden die tussen haakjes of tussen komma's in dezelfde zin of in de zin ervoor of erna staan: – *Een parka, een warme jas die een capuchon met bontrand heeft, wordt vooral gedragen in de winter.*
3 voorbeeld Voorbeelden leggen soms de betekenis van een onbekend woord uit.	Na de volgende woorden volgen vaak voorbeelden: *als, zoals, bijvoorbeeld, een voorbeeld van.* – *Winteraccessoires, zoals handschoenen, sjaals en mutsen, liggen nu niet in de winkel.* Voorbeelden staan ook vaak tussen haakjes of na een dubbele punt met komma's ertussen. – *De winkels liggen nu vol zwemkleding: zwembroeken, badpakken en bikini's.*
4 tegenstelling Een tegenstelling kan helpen om de betekenis van een onbekend woord te achterhalen.	Na de volgende woorden volgt vaak een tegenstelling: *maar, echter, toch, daarentegen.* – *Melvin vindt winkelen op zaterdag niet rustgevend, maar stressvol.*

9 5w+h-vragen

Soms moet je de belangrijkste informatie uit een tekst opschrijven, bijvoorbeeld als je een samenvatting wilt maken van een langere tekst. Het is dan handig om eerst alle belangrijke informatie op een rijtje te zetten. Dat kun je doen met de **5w+h-vragen**: *wie, wat, waar, wanneer, waarom* en *hoe*.

Voorbeeldvragen die je met de 5w+h-vragen zou kunnen stellen, zijn:
– *Wat* is er gebeurd?
– *Wie* waren erbij betrokken?
– *Waar* is het gebeurd?
– *Wanneer* gebeurde het?
– *Waarom* gebeurde het?
– *Hoe* gebeurde het?

Zo vat je een tekst of een deel van een tekst samen
- Bedenk welke 5w+h-vragen je kunt stellen en noteer deze.
- Schrijf voor jezelf kort de antwoorden op de 5w+h-vragen op.
- Als de tekst meerdere deelonderwerpen heeft, kun je deze vragen ook gebruiken om een deel van de tekst samen te vatten.

Let op! Je kunt niet altijd bij elke tekst of alinea alle vragen beantwoorden. Beantwoord dan de vragen die je wel kunt terugvinden in de tekst.

Register

A
aandacht trekken *169*
aanhef *193*
aanleiding *193*
actie *58*
activeren *26, 31, 115, 118*
afbeelding *122*
alinea *32, 36, 37, 41, 42*
amuseren *26, 31, 64, 115*
anekdote *37*
app *50*
argument *168*

B
beeld *122*
beelden *52*
beeldtaal *102*
bepaald lidwoord *204*
betrouwbaarheid *52*
bewijzen *58*
bijfiguur *72*
bijvoeglijk naamwoord *208, 224, 232*
blog *164*
bron *52*
bronvermelding *58*

C
communiceren *96*
cookies *50*

D
dat *222*
data *50*
datum *52*
deelonderwerp *42, 46, 140*
deze *222*
dialect *93*
die *222*
digitale poster *58*
dit *222*
doel *52*
doelgroep *56*
doorvragen *189*
dyslexie *104, 105*

E
eigennaam *204*
emoji *102*
emoticon *103*
enkelvoud *206, 234, 238, 242*

F
fantasieverhaal *64, 78*
fictie *64, 78*
figuurlijk taalgebruik *100*
formele taal *98, 193*
f/v-regel *232*

G
gedicht *84*
genre *78*
gesloten vraag *183*
globaal lezen *42*

H
hoax *54*
hoofdgedachte *21, 25*
hoofdletter *218, 228*
hoofdpersoon *72*
how *54*

I
ik-vorm *238*
illustratie *16, 122*
informele taal *98*
informeren *26, 31, 115*
inhoud *52*
inleiding *16, 20, 37, 41, 140, 185, 191, 193*
inleven *72*
instructie *146, 148*
instrueren *26, 31, 115*
interview *183, 185, 191*
intonatie *125*

K
karakter *96*
kernzin *32, 36*
klassieker *67*
klemtoon *90*
klinker *96*

L
lay-out *120*
leenwoord *94*
leesteken *218, 228*
letterlijk taalgebruik *100*
lichaamstaal *169*
lidwoord *204, 220*
lijdend voorwerp *214*

M
mannelijk *220, 222*
medeklinker *96*
media *50*
meertalig *90*
meervoud *206, 234, 238, 242*
mening *168*
middenstuk *37, 41, 42, 140, 185, 191, 193*
mock-up *56*
moedertaal *90*

N
non-fictie *64, 78*
non-verbale communicatie *169*
now *54*

O
omschrijving *10, 15*
onbepaald lidwoord *204*
onderwerp *16, 20, 21, 25, 36, 78, 206, 214, 218*
onderwerpregel *193*
online brainstormen *54*
onregelmatig werkwoord *248*
ontwerpcyclus *60*
onzijdig *220, 222*
open vraag *183, 189*
oplossing *58*
opmaken *191*
opvallende opening *58*
oriënterend lezen *16*
overtreffende trap *224*
overtuigen *26, 31, 115*

P
personage *72*
persoonsvorm *202, 206, 210, 214, 218*
persoonsvorm tegenwoordige tijd *238*
persoonsvorm verleden tijd *242, 244*
pictogram *78, 102*
pitch *58*

plagiaat *58*
powerpointpresentatie *58*
precies lezen *21*
presentatie *140*
privacy *50*
probleem *58*
probleemboek *78*
programmeren *54*
projectsjabloon *56*
prototype *56*
psychologisch verhaal *78*
publiek *120*
punt *218, 228*

R
realistisch *64, 78*
reclame *118*
regel *86*
rijkstaal *93*
rijm *85*

S
samenvatting *136*
scheidbaar werkwoord *210*
schrijftaal *191*
signaalwoord *146, 148*
slot *37, 41, 140, 185, 191, 193*
slotvraag *191*
smaak *78*
spreekkaartje *140*
spreektaal *191*
standaardnederlands *93*
steekwoord *140*
stellende trap *224*
stemgebruik *125*
sterk werkwoord *240, 244*
stoffelijk bijvoeglijk naam-
woord *208, 232*
straattaal *94*
streektaal *93*
strofe *85*
symbool *102*
synoniem *10, 15*
s/z-regel *232*

T
taalgebruik *52*
taalvernieuwing *94*
tegenstelling *10*
tekstdoel *26, 31*
tekstsoort *26*
tempo *125*
't ex-fokschaap *242, 246*
tijdproef *202*
titel *16, 20, 191*
tool *54*
tracking *50*
trappen van vergelijking *208, 224*
tussenkopje *16, 20, 42*
tussenvoegsel *228*
tweede taal *90*
tweetalig *90*

U
uitdrukking *100*
uitroepteken *218, 228*

V
vast voorzetsel *212*
vergrotende trap *224*
verkleinwoord *236*
verlengproef *230, 246*
vervoegen *200*
vervolgvraag *189*
verwijswoord *222*
vlog *166, 169*
volledige zin *218*
voltooid deelwoord *246*
volume *125*
voorbeeld *10, 15, 168*
voordragen *86*
voorzetsel *212*
vraagproef *202*
vraagteken *218, 228*
vreemde taal *90*
vrouwelijk *220, 222*

W
5w+h-vragen *136, 140*
werkwoord *200, 210*
werkwoordelijk gezegde *210, 214*
witregel *32, 191, 193*
woordgeslacht *220*
woordraadstrategie *10, 15*
woordsoort *200*
woordweb *46*
wow *54*

Z
zakelijke e-mail *193*
zelfstandig naamwoord *204, 208,
212, 220, 222, 236*
zin *86*
zinsdeel *202*
zinsdeelproef *202, 206*
zwak werkwoord *240, 242*

Bronvermelding

Beeldresearch: B en U International Picture Service, Amsterdam

Getty Images: p. 8-9, 152-153, 177 (24), 177 (19)
Mark Retera / ComicHouse.nl: p. 12
iStockphoto: p. 13 b, 109 (25), 121, 174-175, 177 (12)
Anne Caesar, Groningen: p. 14
The Ocean Cleanup / theoceancleanup.com: p. 17
Foto Meulenhof / DCI Media, Best: p. 18
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Jerry Lampen: p. 19
Caters News Agency: p. 22, 154 (1), 219
The Film Kitchen, Amsterdam: p. 24
Afbeelding: Shutterstock / vormgeving: B en U: p. 27 r, 96 (m, r)
Bouwsteentjes / Michiel de Ruijter: p. 29
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Camera Press: p. 30
Ingrid de Jong / Cubiss, Tilburg: p. 33
Maren Stoffels / Ik moet dit doen / Leopold: p. 34 l, 83 rm
Cis Meijer / Jacht / Uitgeverij de Fontein: p. 34 r
Sally Nicholls / Als je dit leest ben ik dood / De Fontein: p. 82
123RF: p. 38
De Beeldunie / Mischa Keijser: p. 40
Wiesje van Beemen, Boxtel: p. 45
ANP Foto / Hollandse Hoogte / David Rozing: p. 48-49, 94
Shutterstock: p. 27 l, 51 l, 55, 62-63, 85, 101, 102 (rm, r), 108 (2, 4, 6, 7, 8, 9, 10), 109 (11, 12, 13, 16, 19, 22, 23, 24), 114, 116, 117, 123 l, 130-131, 132 (10x), 133 (15x), 135 (4x), 138 (1, 2, 3, 4), 139, 140, 147 (6x), 154 (3 ,4 ,6, 7, 8, 9), 155 (16, 18, 21, 25), 157, 158, 164 (3x), 165, 169 (3x), 176 (1, 2, 3, 5, 7, 8, 9), 177 (11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25), 203, 207, 209 o, 213, 226-227, 235, 243, 245, 247, 249
Afbeelding: iStockphoto / vormgeving: B en U: p. 51 r
Barbara Tammes / Het leven volgens Pippa Leeuwenhart / Querido: p. 66
Astrid Lindgren / De gebroeders Leeuwenhart / Ploegsma: p. 68
Emiel de Wild / Broergeheim / Leopold: p. 71 l
Marjolijn Hof / De regels van drie / Querido: p. 71 lm
Tineke Honingh / Elke dag broerdag / Van Holkema & Warendorf: p. 71 rm
C.S. Lewis / Het betoverde land achter de kleerkast / Callenbach: p. 71 r
Jan Eilander / Rafael / Thomas Rap: p. 73
Anke Kranendonk / Lynn 3.0 / Lemniscaat: p. 77
Anna Woltz / Gips / Querido: p. 77 l
Ineke Honingh / Het ongewone verhaal van Bo en Tom / Van Holkema & Warendorf: p. 77 lm
Dan Gemeinhart / Naar de top / Lemniscaat: p. 77 rm
Herman van de Wijdeven / Zoals het gebeurd is / Manteau: p. 77 r
Dan Smith / Groot wild / Chicken House: p. 79
Simon van der Geest / Het werkstuk / Querido: p. 35, 83 l
Andy Mulligan / Trash / Gottmer: p. 83 lm
Roland Colastica / Vuurwerk in mijn hoofd / Leopold: p. 83 r
Querido / Singel Uitgeverijen / Hans en Monique Hagen / Nooit denk ik aan iets: p. 86
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Bert Spiertz: p. 87
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Stijn Rademaker: p. 88-89
Evert Kwok / Studio Vuurdoorn, Amersfoort: p. 100 (l, r)
Publiek domein: p. 102 (l, lm)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Patricia Rehe: p. 106-107
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Kippa: p. 108 (1)
Harmke Leeuwe / Studio Pistachio, Almere: p. 108 (3)
Dreamstime: p. 108 (5)
Freek Vonk Studio / www.freekvonk.nl: p. 109 (14)

iStockphoto en Stichting Beter Leven keurmerk: p. 109 (15)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Marco De Swart: p. 109 (17)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Novum RegioFoto / Jean-Pierre Geusens: p. 109 (18)
WWF / Wereld Natuur Fonds, Zeist: p. 109 (20)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Tobias Kleuver Media: p. 109 (21)
Bibi Dumon Tak / Soldaat Wojtek / Querido: p. 112
Marian van der Heijden / De wraak van de beer / Ploegsma: p. 113 l
Remerts de Vries en Janssen / Jungleboek / Volt: p. 113 lm
Bibi Dumon Tak / Laika tussen de sterren / Querido: p. 113 rm
Bibi Dumon Tak / Mee met de dierenambulance / Querido: p. 113 r
Stichting Dierenlot / www.dier.nu: p. 119 (lb, lo, mo)
Mars NL / ITR: p. 119 ro
Plint / Erik van Os / Hans Waanders: p. 126
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Phil Nijhuis: p. 137
Imageselect / Alamy: p. 138 b, 154 (10), 155 (14), 176 (10)
Maren Stoffels / Omdat jij anders bent / Leopold: p. 143
Plint / Ienne Biemans / Houcine Bouchiba: p. 145
Marloes Morshuis / Borealis / Lemniscaat: p. 145 l
Stuart Gibbs / De maan-zaak / Van Holkema & Warendorf: p. 145 lm
Herman van de Wijdeven / Meneer Jules of het einde van alles / Querido: p. 145 rm
Marco Kunst / Verbonden met het Net / KPN: p. 145 r
Twenty20: p. 154 (2), 155 (11, 12, 13, 22, 23)
© RVD - Z.M. de Koning: p. 154 (5)
ANP Foto / AP Images: p. 155 (17)
Marijke Groeneveld, Paterswolde: p. 155 (19)
Willemijn Muggen, Peize: p. 155 (20)
Daan Remmerts de Vries / Geest / Querido: p. 156, 163 lm
Caja Cazemier / #selfie / Ploegsma: p. 161
U. Poznanski / Erebos / Lemniscaat: p 163 l
Caja Cazemier / Like me! / Ploegsma: p. 163 rm
Mina Witteman / Boreas en de zeven zeeën / Ploegsma: p. 163 r
Rijksmuseum, Amsterdam: p. 168 (lo, ro)
Meis Belle Wahr & Jip Merkies / Hair by Mandy Nijland: p. 176 (4)
NASA / Bill Ingalls: p. 176 (6)
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sony Pictures / Everett Collection: p. 177 (13)
Marjolijn Hof / Een kleine kans / Querido: p. 178
Leslie Connor / De waarheid volgens Mason Buttle / Leminiscaat: p. 181
John Flanagan / De grijze jager: De ruïnes van Gorlan / Gottmer: p. 182 l
Anke Manschot / De sprong op Normandië / Uitgeverij Brandt: p. 182 lm
Corien Oranje / Kampioen / Colum: p. 182 rm
Jan Terlouw / Oorlogswinter / Lemniscaat: p. 182 r
KRO-NCRV: p. 185, 196 l
Rachel van de Pol / www.ikreddewereld.nl: p. 186, 196 r
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Patrick van Katwijk: p. 188
Martijn de Vries / Hulpverlening.nl: p. 196 m
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sabine Joosten: p. 198-199
Ruud Voest / Text & Images, Utrecht: p. 205
ANP Foto / AP / Julio Cortez: p. 209 b
Imageselect: p. 211
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Martine Hoving: p. 216-217
Ruben Chamorro, New York: p. 229
Hasan Kaval, Turkije: p. 241
ANP Foto / Hollandse Hoogte / Sem van der Wal: p. 250-251

Nederlands | FLEX-boek | vanaf 2022-2023

1
vmbo-t havo

Met FLEX heb je:

Boeken die je mag houden

- elk schooljaar krijg je een nieuw boek
- dit boek mag je houden om in te markeren en te werken
- zo wordt je boek een effectief leermiddel

Een persoonlijke digitale leeromgeving

- waarin je wordt uitgedaagd om het beste uit jezelf te halen
- met oefentoetsen, interactieve opdrachten en feedback
- en met inzicht in je resultaten

+

Actueel lesmateriaal

- actuele inhoud met opdrachten en toetsen
- zowel in je boek als digitaal
- aangevuld met nieuw lesmateriaal op basis van het nieuws en actualiteiten

Noordhoff

MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C118189

www.nieuwnederlands.noordhoff.nl

ISBN 978-90-01-30186-6
9 789001 301866